సుధాశరచ్చంద్రము

ఇది శ్రీరమేశచంద్రదత్తుగారి „లేక్ ఆఫ్ పాంసు"
అను నింగ్లీషుభాషలోని యాఖ్యాయిక
ననుసరించి

బ్రహ్మశ్రీ చిలకమర్తి
లక్ష్మీనరసింహ్వాం గారిచే
తెనిగింపబడియె.

మూడవకూర్పు 1000 ప్రతులు.

పబ్లిషరు
గొల్లపూడి వీరాస్వామి
శ్రీ సీతారామ బుక్కుడిపో,
రాజమండ్రి.

శ్రీ జగపతిముద్రాణాలయమందు
శ్రీ వత్సవాయ రాయజగపతివర్మగారిచే
ముద్రింపబడియె.

 1927 [వెల రు 1-0-0

సుభాష[illegible]రచ్చ[illegible]ద్రిము

మొదటిప్రకరణము

బంగాళాదేశమందు నివాసయోగ్యంబైన తాల్పుకా రనుగ్రామము కలదు. తాల్పుకా రనఁగా బంగాళీభాషలో, తాళ్ళచెరు వని యర్థము. ఆగ్రామమున నొకచెఱువు కలదు. ఆతటాకంబునకు పడ్డాణముపగిది చుట్టును వేలవేలు తాళవృక్షములు కలవు. ఈతాళ్ళచెఱువుంబట్టియే యాగ్రామమున కానామము కలిగెను. ఆతటాకప్రాంతమున వరిచేలు కనుపండువులై యుండును. మట్టమధ్యాహ్నము ప్రొద్దునెత్తిమీఁద నున్నపుడుతప్ప దక్కినసమయములందు ముఖ్యముగా నుదయాస్తమయములందుఁ దటాకజలంబు నిరంతరము తాఁటిచెట్లనీడచేతం గ్రమ్మఁబడి యుండుటచే సముద్రజలంబునుం బోలి నల్లనై యంధకారపుంజ మట్లుండును.

ఒక్కనాఁడు సాయంకాలము భానుఁడపరజలధిని గ్రుంగినవిదప నొక్కయంగన నడుములోతునీట స్నానము చేయుచు నిలిచి యుండెను. ఒడ్డుననున్న మెట్లమీఁద తొమ్మిదియేండ్లప్రాయము గల యొకబాలిక తనచెల్లెలిం జంకఁబెట్టుకొని తల్లిరాక నీరిక్షించుచుండెను. స్నానము చేయుచున్నయాయింతిప్రక్క నీరుగొంపోవ నలసిన పెద్దకుండ యొకటి యుండెను. స్నానము చేయుచున్న యావితంతువుయొక్కయు గట్టుననున్న యిరువురుబిడ్డలయొక్కయుఁ జరిత్ర మిక్కిలి దయనీయమైనది. ఆపడఁతి గౌరవము గలకాయస్థకుటుంబమున జన్మించి హరిదాసమల్లికుఁ డనువానికిచ్చి వివాహము చేయఁబడెను. ఆమెతలిదండ్రులు భర్తయు సామాన్యస్థితి గలవారు. ఆమె

మగని కాజెకరములభూమి యుండెను. కాయస్థుఁడు చేత నాగలిఁ బూని దున్నకూడదు. కావున హారిదాసమల్లికుఁడు పాలేళ్ళం బెట్టి తన చిన్న భూమి సేద్యము చేయించుచు వచ్చెను. పండినధాన్యమందు దివాణమున కీయ వలసినపన్నులు, పాలేళ్ళకీయ వలసినభాగము పోఁగా మిగిలినధాన్యము స్వకుటుంబపోషణమునకు జాలమి హారిదాసు తఱుచుగా ద్రవ్యము లేక యిబ్బంది నప్పుడప్పు డితరులసహాయము నపేక్షింప వలసినవాఁడగుచు వచ్చెను. హిందూదేశమున నాలుమగఁడుం గంపెడుపిల్లలు గలకుటుంబము లనేకము లీతెఱంగుననే దినమునకు నాలుగైదణాల రాఁబడి గలిగి లోకయాత్ర నెంతో కష్టముగా గడుపుకొనుచుండుట మన మందఱ మెఱిఁగినదే కదా! హారిదాసు సంవత్సరముపొడుగున కష్టపడినను వాని కంతమాత్రమైనఁ జేఁజిక్కుట కష్టమయ్యె. హారిదాసుయొక్క పెదతండ్రికుమారుఁడు తారిణీమల్లికుఁడు బర్ద్వాను (వర్ధమాన) పట్టణమున మహారాజుగారి కొలువులో నుండెను. అన్నదమ్ములే పరస్పరసహాయము జేసికొనుట యరుదైనయాదినములలో పెదతండ్రికుమారులవలన సహాయము నపేక్షించుట యాకాశవృక్షముయొక్క ఫలముల నపేక్షించుటయే యైన నప్పుడప్పుడు తారిణీమల్లికుఁడు, హారిదాసు సొమ్మున కిబ్బంది పడి తన్నడిగినప్పుడు చేబదులుగ పదిగాని యైదుకాని రూపాయలు బదులిచ్చి తిరిగి యతఁడా సొమ్మిచ్చివేయునప్పుడు వడ్డిమాత్రము గ్రహింపక నుపకారము చేయుచుండెను. అట్లగుట హారిదాసుజీవనము మొదటినుండియుఁ గష్టజీవనమె యైన నతఁడు సంతుష్టుఁడై కాలక్షేపము చేయుచు వచ్చెను.

వివాహమైన పదియాఱుసంవత్సరములకుహారిదాసున కొకముద్దులకూఁతురు పుట్టెను. ఆప్రథమసంతానమునకుఁ దలిదండ్రులు ముదితులై బిందుదేవి యని పేరు పెట్టిరి. లేకలేక పుట్టినబిడ్డయగుటచే,

ంచు మిక్కిలి గారాబుగం బెరుగు చుండెను. జననీజనకుల గారా
ము దారిద్ర్యమును రూపు మాప లేదుకదా! అందుచేత బిందు తలి
ండ్రి లెంతముద్దుచేసినను బీదబిడ్డయే యై యుండెను. తామణేసల్లి
డు దేవీ నవరాత్రములకు వర్ధమానపట్టణమునుండి స్వగ్రామ
గుతాళ్ళచెరువునకుఁ బోయి నేనకూఁతు రైనయమునకు సన్నడువ్వ
నలు బంగారుమురుగులు వెండియందెలు కడియములు మొదలగు
వి తెచ్చుచుండును. అది చూచి తాను పేదవారిబిడ్డ నన్నమాట
మఱుఁగక బిందు తనకుకూఁతు నట్టివి తెమ్మని పోరుపెట్టుచు వచ్చినం
దన తల్లిదండ్రులాపోరు పడలేక యప్పుచేసి బిందు చేతులకు గుల్ల
మురుగులు, కాళ్ళకు గుల్లకడియములు జేయించిరి. అందు కైనఋ
ణము వారిదాను చాలాకాలమునకుఁ గాని తీర్పలేక పోయెను. ఋణ
మునను నది వస్తురూపముగా నుండుటచేఁ గుటుంబమున కెప్పటి కైన
నుపయోగించు విలువసొమ్మని చెప్పవచ్చును. హిందూదేశమున పేద
కుటుంబములలో స్త్రీలు చేయించుకొను నగలేవారికిఁ గలసొత్తగుట
చేఁ దఱుచుగాఁ గుటుంబమున కెంతో యుపయోగములు గా నుం
డుట మనమెఱుంగుదుము కదా! అందుచేఁ బీదలు నగలకొఱకై పాకు
లాడుట గర్హ్యము కాదు. ఉమాబిందులు సమానవయస్కులగుట
చేత బిందు తఱుచుగా నుమతోఁ నాఁడుకొనుటకుఁ బోవు చుండును. బిందు
సహజముగా సాధుస్వభావయు మితభాషిణియు నగుటచే నుమ కామె
యందు గాఢానురాగ ముండెను. ఉమకుఁ దల్లిదండ్రులు తినుటకు
మిఠాయి పండ్లు మొదలగు మధురపదార్థము లిచ్చునప్పుడామె తనప్ర
క్కను మేఁకపిల్లవలె కదలక మెదలక పేదచూపులం జూచుచు, నిలి
చియున్న బిందున కందు కొంచెము పెట్టుచుండును. తనవారు చేరువ
యూరిసంతనుండి తనకు లక్కపిడతలు, బొమ్మలు మున్నగునవి తెచ్చి
యిచ్చునప్పుడా బాలిక నెనరు గలిగి బిందును జేరఁబిలిచి యప్పుడప్పు

డొకబొమ్మయు నొకలక్కపిడతయు నిచ్చుచుండును. దానిం జేకొని బిందు పట్టరానియానందము నొంది పరుగుపరుగున నింటికిం జని తల్లికింజూపి మురియుచుండును. నిజముపేద యగుతల్లి కూఁతు నెత్తికొని ముద్దాడి ముద్దులు మూటఁగట్టుబిడ్డకు దానేమియుం గొని యియ్యలే నందుకుఁ గంటఁ దడి బెట్టికొనుచుండును. బిందు పుట్టిననాలుగేండ్లకు హరిదాసునకు మఱియొకపుత్త్రిక పుట్టెను. పెద్దకూఁతురు కొంచెము చామనచాయ గలది, కాని క్రొత్తగాఁ బుట్టినయాబాలిక మహారూపవతియై యప్సరసవలె నుండెను. ఆమెమేనిచాయ మేలిమివలె నుండును. కన్నులచ్చముగ తమ్మిరేకులే. పెదవులు దొండపండు లే. నవ్వులమృతవర్షములే. చక్కనిచుక్క యగునాబిడ్డకుఁ దలితండ్రులు,,సుధ,, యని నామకరణముచేసిరి. సుధయనఁగా నమృతము. సుధకు జననీజనకుల ముద్దులేకాని మఱి యేముద్దుముచ్చటలు లేవు., ఆమె పుట్టిన వెనుక కుటుంబమునకు వ్యయ మధిక మగుటచేఁ దండ్రికి మనోవ్యథయధిక మయ్యెను. ఏలయన బిడ్డకుపాలుకావలసి వచ్చెను. కాళ్ళకుచి యందెలు కడియములు గావలసివచ్చెను. ఇరుగుపొరు గమ్మలక్కలకు బిడ్డను జూపవలసి వచ్చినప్పుడు మంచిపరికిణీలు మొదలగునవి కట్టవలసి వచ్చెను. వీనికన్నిఁటికి సొమ్ము కావలసి వచ్చెను. అది లభింపనప్పుడు కన్నతల్లి హృదయ మెంత మరుగునో యెవ్వఁడెఱుంగును. పేదతండ్రి మనోవ్యథ నేకవి వర్ణింపఁజాలును.

ఇట్లు దారిద్ర్యముతోను, మనోవ్యథతోను హరిదాసు దినమెల్ల శ్రమపడి కుటుంబపోషణ చేయుచుండ వానియిల్లాలు పరమసాధ్వియై మగనిపరిచర్యయందును బిడ్డలపోషణ యందును రవంతయు నేమరక వచ్చెడునిడుములు సుఖములుగా నెంచికొనుచు సంసార మొకరీతిగా గడపుచుండెను. ఆమె తెల్లవాఱకమున్న లేచి వంట చేసికొను నిత్తడి పాత్రలు తోముకొని యిల్లువాకిలి చిమ్ముకొని, పిలలకుం

బాలు పోసికొని వంట చేసికొను చుండును. మగనిభోజనానంతరము చెఱువునకుఁబోయి స్నానముచేసి నీరు తెచ్చికొనును. ఆమె మధ్యాహ్నభోజనము చేసి దొడ్డిలో నున్నచెట్లనీడల బిడ్డలుం దానును బవళించి యించుకసేపు నిద్రించు చుండును. సాయంకాలము మరల నెప్పటియట్ల వంట మొదలగుగృహకృత్యముల నెఱవేర్చి రాత్రి భోజనానుగుణముగు నెడ తెగకపనిచేసి, భర్తను బిడ్డలను నిద్రపుచ్చి యనంతరము తాను కూడుఁగుడిచి కంచములు పళ్ళెములు తోముకొని తలుపులకు గొళ్ళెములుపెట్టి ప్రాణనాథునిపక్కఁ బవళించును. భర్తృసేవయే మహాధనముగా నెంచికొనునది కావున హరిదాసు భార్య నిరుపేదతనముం దుండియు దానినిలెక్కసేయక మిక్కిలి భాగ్యముతోఁ దులతూఁగు చున్నవారికంటె నెక్కువసౌఖ్య మనుభవించుచు సంసారము దిద్దికొను చుండును ఆమె నిజముగా పేదతన మనుభవించు చున్నదా? లేదు. ఆమె కున్నభాగ్యము కోటిలోనొకతెకైన దొఱకునా? ఎట్లన నదృష్టవశమున నామెకు సుగుణసంపన్నుఁడుఁ బరమసాధువునై తన పాలిఁటిదైవ మని చెప్పఁదగినభర్త లభించెను. వెండియు వెల లేనిరత్నాలనగలు వంటి ముద్దుబిడ్డ లిద్ద రుండిరి. ఈభాగ్యము లుండుటంబట్టి యాయిల్లాలు నిర్విచారముగఁ గాపురము సేయఁగలిగెను. పేదరాలై పతివ్రతయైనకులకాంత కింతకంటెఁ గావలసిన దేమున్నది.

కటకటా! యీసౌఖ్య మామె చిరకాల మనుభవింపఁ జాల దయ్యె. పాపపువిధి నిర్ణయ మటు లుండఁ దదన్య మెట్లు కాగలదు. సుధ జనియించిననాలుగు సంవత్సరములకు హరిదాసుమల్లికకు కాలధర్మము నొందెను. అప్పు డమ్మహాపతివ్రత శోకసంతప్తయై పలుమారు మూర్ఛిల్లి, మొత్తుకొని, గుండెలు మోదుకొని గ్రామమంతయుఁ బ్రతిధ్వని లిచ్చునట్లు వినువారిగుండెలుపగులునట్లు విలపించెను.పరమసాధ్వి

యగు నాయింతిగృహమునకు వల్లభుఁ డగుపురుషుని దైవ మంతక్రూ రముగా నేల గొంపో వలయును? ఆపేదయింటికిం బ్రకాశత గలుగఁ జేయుదీపము నతఁ డేలయార్ప వలయును? ఊరివా రందఱు వచ్చి వారిసంతాపమును జూచి తాము నించుక విలపించి యామెనూరడిం చుచు వచ్చిరి. కాఁపువాండ్రు పొలమునకుఁ బోవునప్పు డామెయింటి ముందొక నిముసము నిలిచి కంటఁ దడిపెట్టికొని పోవుచుందురు. భర్తృ వియోగమైన సంవత్సరమునకు, జ్ఞాతి యగుతారుణీమల్లికుఁడు హరి దానుభూములను సేవ్యము చేయింప ఫముకట్టి స్వాధీనము చేసికొనును. కాని, మతఁ డిచ్చుధాన్యము పాప మావితంతువునకు నామె యుగవు రుబిడ్డలకుఁ గడుపునిండ దినుటకుఁ జాల దయ్యెను. ఇంటిచుట్టు కోరడి వేయించికొనుట కైన నామెకు సామర్థ్యము లేదయ్యె. ఇండ్లు కురియు చున్నను మరల నేయించికొనఁజాల దయ్యెను. అందుచేత నాపడతి తన చిన్నయిల్లమ్ముకొని వేఱిలువిడిచిన భావగారైనతారుణీమల్లికుని యింటి వద్ద రెక్కలకష్టముచేసి బిడ్డలుందానును బ్రదుకఁదలఁచి వాని యింటికిఁ బోయి వానిపాలం బడెను. అక్కడ నామె రెండుసారులు వంట జేయు టయే గాక గృహసంబంధ మైనకృత్యములు నీచములనక యుచ్చము లనక చేయఁజొచ్చెను. తనగారాబుబిడ్డ లగుబిందును, సుధను నేలఁ గూర్చుండఁబెట్టి తారుణీమల్లికునికూఁతు నెత్తికొని మోయుచు డును. ఇంటికి గావలసిననీరు దెచ్చుచుండును. అంట్లు తోముచుండును. కసవు చిమ్ముచుండును. అనాథలై జీవనమునిమిత్త మొకరియాధార మును బడసినవారు మిక్కిలి యోర్పుగలిగి యుండ వలయును గావున నీవితంతువు చీవాట్లకు లెక్కసేయక యెన్నఁడు నధరస్పందము చేయ కయుండెను. అప్పుడప్పుడు హృదయము దుఃఖపూరిత మగుటయు నొంటిగ నొకతావున కఱిగి కన్నీరువిడిచి మనంబున నీవిధంబున నీశ్వ రప్రార్థన చేయు చుండును. ,, ఓదీనదయాళూ! నాచిన్నకూన లగు

బిందును సుధను రక్షింపుము. వారు సుఖపడునట్లు లలాటములమీఁద వ్రాయుము. నీకరుణామృతము వారిపై వెదజల్లుము. సుధకు బిందుకు నేను బ్రదికియుండఁగానే వివాహము లగునట్లనుగ్రహింపుము, నాకింతకన్న గావలసినది లేదు.” చెఱువులో మొలబంటినీటను దిగి స్నానము చేయుచున్న యాపడఁతియొక్కయు మెట్లపైనున్న యిరువుర బాలికలయొక్కయుఁ బూర్వచరిత్రమిది.

కొంతసేపటి కాయింతి నీరుముంచి కడవ భుజముపైఁ బెట్టుకొని “అమ్మా బిందూ! యింక నింటికి పోదములెమ్ము. నీవు చెల్లెలి నెత్తికొనఁ గలవా? పాపము యింటివద్దనుండి నడచివచ్చునప్పటికే దానిలేతకాళ్ళు నొప్పులెత్తి యుండును. అది దూరమెట్లు నడవ గలదు? అయ్యో! పాపము నిద్రకూడ పోయినదా? యనుచు నీరు వెడలి బిడ్డలవైపు వచ్చెను.” “అవునమ్మా! చెల్లెలు నిద్రపోయినది. ఏలాగో నేనెత్తుకొని వచ్చెదనులే” యని బిందు తల్లికుత్తరము చెప్పెను. “నాతల్లీ వద్దు; వద్దు నిద్రపోవుటచే బిడ్డ యెక్కువబరువుగా నుండును. కావున నీవెత్తికొనలేవు దానిని నాచంక కందిచ్చి నీవు నాచీరకొంగు పట్టికొని నావెనక నేరమ్ము. అదిగో, మబ్బులు కాఱుక్రమ్ము చున్నవి. ఈరాత్రి తప్పకవర్షము కురియును. త్వరగాఁ బోవుదము రమ్ము” అని తల్లి పలికెను. పలుకుటయు బిందు అమ్మా! సుధను నేనెత్తికొని రాఁగలనే. మొన్నరాత్రి మనకాళిగారియింటికి నేను చెల్లెల నెత్తికొని రాలేదా? ఈకొంచెము దూరమే మోయలేనా! యని బదులు చెప్పుటయు “సరే! ఆలాగే యెత్తుకొనిరా, కాని చాలచీఁకటిగా నున్నది. నీవు పడి దానినిఁ బడవేయక జాగ్రత్తగా నడువుము. మొన్న మనయును తీర్థములోనుండి వచ్చునప్పుడు దారిలో బడెను. పాపము దానికి మొగముమీఁద పెద్దగాయము తగిలి నెత్తురువచ్చె” నని తల్లి యుపదేశపూర్వకముగాఁ బలికెను. ఆపలుకులు విని బిందు అమ్మా!

ఏతీర్థమునకే సునయును పోయినది ? అది కొనితెచ్చికొనినబొమ్మలు నేను చూచితిని. యెంతబాగున్నవే ? అంత మంచి వెక్కడ దొరకి నవో ! యని యడిగెను. నాతల్లీ ! నీవెఱుఁగవఁటె, అగ్రిద్వీపమున నేఁటేట గొప్పతీర్థము జరుగును. అక్కడికి లక్షలకొలఁది మనుష్యులు వత్తురు. చెట్లక్రింద వైష్ణవులు పంక్తులు తీర్చి భోజనము చేయుదురు. ఆయూరంతయు భజనలతోను సంగీతములతోను నిండి యుండును అని తల్లి పుత్రికతో బలికెను, అమ్మా ? నీవెప్పుడైన నాతీర్థమునకు పోయితివఁటె యని బిందు ప్రశ్నవైచెను. అందుకుఁ దల్లి యిట్లనియె. ,, నేను నీయంతపిల్లనై యుండఁగా నొక్కసారి యాతీర్థమునకుఁబోయి చూచితిని. మాయమ్మయు, నాయనయు నేను, మా చుట్టాలుకలిసివెళ్ళి మూఁడునాళ్ళక్కడ జెట్లక్రిందనే బసచేసియుంటిమి. ,, చెట్లక్రిందనా ? ఆయూరిలో ఇండ్లులేవా ,, యని బిందు మహాశ్చర్యముతో నడుగుటయు ,, నాతల్లీ ! అందఱకు నిండ్లు దొరకునా ? యేఁబదివేలమంది యాతీర్థమునకుఁ వత్తురు. అందుచేత నందఱు జెట్లక్రిందనే యుందురు. అక్కడొక పెద్దమామిడితోఁట యున్నది. ఆచెట్లక్రిందనే వర్తకులు దుకాణము పెట్టుకొని యన్నివరకుల నమ్ముకొందురని తల్లిబిడ్డకు బదులు చెప్పెను. ,, అమ్మా ! ఆతీర్థము నాకుఁ జూడవలెనని యున్నది. అది నాకొక్కసారి చూపెట్టవే ? అని బిందు ముచ్చటపడి వేఁడఁ దల్లిసన్నకంఠముతో ,, అమ్మా ! తీర్థమునునీకుఁ జూపించుటకు నేనందరివంటి యదృష్టవంతురాలనా ? ఆప్రయాణమునకుఁ జాలడబ్బు కర్చగునని పలికెను. ఆమాటల కిష్టపడక బిందుపోనీ, ముందునాటికి నన్నుబంపు. మన యుమ, కాళి, వెళ్ళిచూడఁగా నేనెందుకు వెళ్ళకూడదే ? యని యజ్ఞానవశమున దనస్థితి యెఱుంగక వచియించుటయు జనని యిట్లనియె. ,, నాతల్లీ ! నీవు మంచిదానవు మోటపట్టు పట్టగూడదు. ఉమతండ్రి కాళితండ్రి భాగ్యవంతులు.

కావున వారెక్కడకైనఁ బోవఁగలరు. మీరు పేదరాలిబిడ్డలు కారా? మీరు ముచ్చటలు, వేడుకలు తక్కిన వారితోఁబాటు తీరునా! బ్రహ్మదేవుఁడు మీరు సుఖపడవలెనని మీనొసట వ్రాసినపక్షమున నాకడుపున నేల పుట్టుదురు. బంగారపుబొమ్మలవంటి నాచిట్టితల్లు లిద్దరు మఱియొకరియింటఁ గడుపుకూటి నిమిత్తమై యేలయుందురు! దైవమా! నీనిర్ణయము జరుగుచున్నదిగదా!

కాఱుమబ్బులు, మబ్బుల ననుసరించి గాఢాంధకారములు నలుదిక్కుల వ్యాపించెను, మెఱుపు తళతళ మని నడుమనడుమ మెఱయఁజొచ్చెను. మబ్బుపైగాలి చెట్లయాకులను గలగల లాడించుచు వీవఁజొచ్చె. గ్రామ మంతయు నిశ్శబ్దముగ నుండెను. నక్కకూఁతలు తప్ప మఱి యేధ్వనులు వారిచెవులకు వినఁబడవయ్యె. ఆకసమున నొక టిరెండు నక్షత్రములు దూరమున నేయింటనో మిణుకుమిణుకు మను చున్నచిన్న దీపముతప్ప మఱియువెల్తురు గానబడుటలేదు. ఆచిమ్మచీఁ కటిలో బిందు తల్లి చీరకొంగు పట్టికొని చెట్లక్రిందనుండి యూరిపుం తలో నడువజొచ్చెను. చీఁకటియగుటచేతఁ, దల్లి కన్నీరువెట్టికొని నడు చుచున్నదని బిందు కనుఁగొన లేక పోయెను. ఇట్లుపోయి తల్లి బిడ్డ లిల్లు జేరిరి.

రెండవప్రకరణము.

అక్కచెల్లెండ్రు.

తాళ్ళచెఱువుగ్రామమున దట్టమగుచెట్లనీడలనడుమ నొకచిన్న కుటీరము కలదు. అది మట్టమధ్యాహ్నము. చుట్టుప్రక్కల పొలములు మండువేసంగిఁ జండతరుఁ డైన భాస్కరుని యెండలో మెఱయఁ జొచ్చెను. పంటకాఁపులు రెండుజాములవరకు పొలములలోఁ బనిజేసి

నాఁగళ్ళుభుజములపై జికొని పశువులఁ దోలుకొని యిండ్లకుఁ బోవు
చుండును. అతిపరిశ్రమముచేత నలసిసొలసిన కొందఱుకాపులు గృహ
ముల కరుగలేక పొలములో నేచెట్టునీడనో బడి నిద్రింపు చుండ
వారికొఱకు భార్యయో, బిడ్డయో, తోఁబుట్టువో యింటనుండి య
న్నము గొనిపోవు చుండెను. కన్నులు మిరుమిట్లుగొలుపు నామధ్యా
హ్నఁపుటెండలో నీడ గల యాగ్రామమే చల్లనితావు గ్రామము
నంపలి ప్రతిప్రదేశమున విశేషముగఁ బెఱిగిన వెదురుపొదల
యాకులు గాడ్పునకుఁ గదలఁజొచ్చె. తఱుచుగా రెండుమణు
గులబరువుండుపనసపండ్లు తియ్యనినీరు గలకొబ్బరిబొండములు గ్రా
మమునఁ బ్రతిపాటిపెరటియందుఁ బ్రతియింటిముందు బండుచుండును.
మూఁడుమూరల పొడవు గలయరఁటిగెలలు నున్ననియాకులనడుమ
వ్రేలాడుచు గనులపండువు సేయును. గ్రామమునఁ గొన్నిచోట్ల వీధుల
కిరుప్రక్కల బొమ్మజెముడు మొదలగు ముండ్లచెట్లు మొలిచి మార్గ
మును సన్నముగ జేసెను. ఊరిలో సగముభాగ మడవిమొక్కలతో
నిండియుండును. ప్రక్కనున్న మామిడితోఁట రెండుమూఁడెకరముల
నేల నాక్రమించుకొని చల్లదనమునకు దావై నీడలనిచ్చుచు మనోహ
రముగ నుండును. ఆమధ్యాహ్నమున సూర్యుఁడు తీక్ష్ణములై శూలం
ముల ట్లున్న తనధవళ కిరణములను తోఁటలోని చెట్లయాకులసందు
నుండి నేల మెఱయుచుండుపచ్చగడ్డి పైఁబ్రసరింపఁ జేయఁ జొచ్చె.
ఆతోఁపునుండి యావలకు వినఁబడునట్లు నిముస మైన నెడతెగక
కూయు పావురము దక్కఁదక్కినపక్షు లన్నియు నెండవేడిమిచేత నో
రెండి పలుకఁజాలవయ్యె.

ఆయూర నీడ గలయొకచోట నొకగృహము కలదు. దాని వీధి
చావడికి నలుప్రక్కలఁ గొబ్బరిమొక్కలు గలవు. దాని వెనుక నొక
వాకిలియు దానినంటి యొకగృహమును గలవు. ఈగృహమే యింటి

వారికి నివాసయోగ్యమై శయన యోగ్యమై యుండును. దానికి ముందు వైపు నొక పంచపాళి గలదు. ఈప్రక్కనొక చిన్నవంటయిల్లు గలదు. దొడ్డిలో నొకపశువులశాల యుండెను. అందొక్కటే పాడి యావున్నది. ఇవి యన్నియుఁ డాక్టరుగారి గృహములే. ఈగృహమందు నివసించు కుటుంబములోనివా రప్పుడప్పుడే మధ్యాహ్నభోజనము ముగించి యుండిరి. పొయిలోని నిప్పు నయిత మార్పివేయఁబడెను. గోడమీఁదఁ గొన్నిబట్టలెండ వేయఁబడి యుండెను. దొడ్డిలో నున్న దిగుడుబావినీటిలో నంటుగిన్నెలు పళ్ళెములు వేయబడి యుండెను. కాని వానినప్పటి కెవ్వరుఁ దోమి యుండ లేదు. ఆబావియొద్దను గొన్ని యరఁటిచెట్లుమాత్రమే కలవు. తక్కినదొడ్డి యంతయు ముండ్లచెట్లతో నిండియుండును. పండుకొనుగదితలుపు మూయఁబడి యుండుటచే గదియంతయు నంధకారబంధురమయ్యెను. ఆగృహయజమానురాలు గదిలో నిట్టట్టు పచారు సేయుచుండెను. రెండేండ్లవయసుగల యామె చిన్నబిడ్డ గదిలో నొకచాపమీఁద నిద్రపోవుచుండెను. ఆఱునెలల ప్రాయము గలకొడుకును నిద్రపుచ్చుటకై యామె గదిలో నిట్టట్టు దిరుగుచుఁ జేతితో బాలకుని జోకొట్టుచు నెడనెడ శ్రావ్యముగా జోలపాడుచువచ్చెను. ఆయువతి రమారమి యిరువదేండ్లవయసు గలది ఆమె కరచరణములు మిక్కిలి కోమలములై యుండెను. ముఖము మంజులమై యగును కాని యేకారణంబుననో యించుక తెల్లబారియుండెను. ఆయెలనాగకన్నులు వెడదలై నీలోత్పలంబులవలె నిగనిగ లాడుచు మొగమున కెంతయు నన్నె దెచ్చుచుండెను. అన్యదేశములందలి యువతు లీవయస్సున నీమెకంటె శరీరదార్ఢ్యము కలిగి ముఖలావణ్యము కలిగి యుందురు. హిందూదేశమున నువిదలిరువదియేండ్లు వచ్చునప్పటికి గృహిణులై యిద్దరుముగ్గురు బిడ్డలతల్లులై యుండుటచేతను సంసార సంబంధములగు మనోవ్యథలు వారిం

బీడించు చుండుటచేతను సాధారణముగ ముఖవర్చస్సు దొలంగి యుందురు.

కొంతసేపటికి బాలుడు నిద్రవోయెను. పిమ్మట నామెయు జేయి తలగడగా బెట్టుకొని కొండొకసేపు విశ్రమింప బండుకొనెను. అదిమట్టమధ్యాహ్నమైనను బ్రచండమైన యెండ వేడిమిచేత జన మర్ధరాత్రమందువలె మాటుమణిగి యుండెను. బహిఃప్రపంచమువలె నే గదియు నిశ్శబ్దమయి యుండెను. బాలిక యనదగినయా మాత బిడ్డలప్రక్క నిదురించెను. సంసారబాధ లానసమయమున నామెను విడిచి దవ్వరుగుటచే నాప్రశాంతసమయమున నామె మొగము మేలుకొన్నప్పటికంటె వికాసవంతమై యలరుచుండెను. ఆమె రమారమి యొకగంటసేపు నిదురించునప్పటి కేదో చప్పుడయ్యెను. ఆచప్పుడు విని యామె మేలుకాంచి ఆమెకన్నులు తెఱచి చూచునప్పటికి మెఱయుగన్నుగవతో జిఱునవ్వువెన్నెలలు గాయుముఖచంద్రమండలముతో ముద్దులు మూటగట్టునొకబాలిక పిల్లిపిల్లతో నాడుకొనుచు నామెయెట్టయెదుట గానంబడెను. ఆబాలికచేత నున్నవస్తువు నందికొనుటకు మాటిమాటి కాపిల్లిపిల్ల యెగురుచుండెను. బాలికయు నావస్తు వామార్జాలకిశోరమున కిచ్చునదియుం బోలె నందిచ్చుచున్నది. యందుకొననప్పుడు దూరముగలాగుచు వినోదము నంద జొచ్చెను. ఆలేతనొసటిమీద మనోవ్యథ కాని దీర్ఘాలోచన కాని మొలకలెత్త లేదు. ఆమెనయనారవిందము లానందమును గ్రక్కుచుండెను. పెదవులు చిఱునవ్వులతో వెలయుచుండెను. మృదువులైన యామె బాహువులు మెత్తనిపూవుగుత్తులతో నిండినతీగలలాగున మనోహరములై యుండెను. ఆమె కది పదియాఱవయేడు. బాల్యమునుండి యౌవనంబునకు సంక్రమించిన చాకచక్యము మొదలగున వామె నప్పటికిని బాయలేదు.

అటు లున్నయామ్ముద్దుగున్నను జూచి గృహయజమానురాలు ,,సుధా! యెంతసేపైనదే నీవు వచ్చి,, యని యడిగెను. అప్పుడా యక్కచెల్లెండ్రకీ క్రింది సంభాషణ జరిగెను.

సుధ—చాలాసేపైనదే! నీవు గాఢముగ నిద్రపోవుచుంటి వని లేప లేదు. అక్కయ్యా చూడు. ఈపిల్లిపిల్ల నేనెక్కడికి పోయిన నక్కడకు నావెంట వచ్చును, నేను నంటయింటితలుపు మూసి యం టగిన్నెలఁ దోముటకు దిగుడుబావికడకుఁ బోవ నదికూడ నన్ను వెం బడించినది.

అక్క—గిన్నెలఁ దోమి గదిలోఁ బెట్టితివా ?

సుధ—ఆ పెట్టితిని. ఆపని జేసికొని యీపిల్లిపిల్లను పశులశా లలోఁ బడవైచితిని. కాని యది తడకలసందునుండి దూటి మరల నా వద్దకే వచ్చినది. ఈవస్తువు దానికిఁ గావలె నఁట. కాని నేను దాని కియ్యను.

అక్క—నీకు రాత్రిగూడ సరిగా నిద్ర లేదుగదా! నీవు కొం చెమునే పెందుకు నిద్రపోవే ?

సుధ—అక్కయ్యా! పగలు నాకు నిద్రరాదే! అయినను రాత్రినాకు సరిగానే నిద్రపట్టినది. నీపిల్లవాఁడేడ్చినప్పుడొక్కసారిమా త్రము నేను మేలుకొంటిని. పిల్లవాడీపూట నేలాగున నున్నాఁడు?,,

అక్క—వాని కిప్పుడు నెమ్మదిగానే యున్నది. రాత్రియొడ లు కొంచెము వేఁడిగా నుండును. తండ్రి కాట్వానుండి యీపూట కొంచెముమందుఁ దెచ్చి వేయుదురు. ఆమందు జ్వరమును తగ్గించి సుఖముగా నిద్ర పట్టించును.

సుధ—అక్కయ్యా! కాట్వానుండి బావ యెప్పుడు వచ్చునే?

అక్క—సాయంకాలము వత్తునని చెప్పివెళ్ళినారు.- ఎందు కేమిటి ?

సుధ—(నవ్వుచు) ఏమనుకా నేను బావను కొంచెము హాస్యము చేయవలెనని యున్నదిలే! అది యేమిటో నేనిప్పుడు చెప్పను. బావరాఁగానే చూడఁగలవు. అవే నామీఁద సిరాపోడి వేసినాఁడు. అందుకు నేనిప్పుడు కసిదీర్చికోవలెను.

అక్క—నీ వేమి చేయఁదలచుకొన్నావో చెప్ప రాదఁటే!

సుధ—చెప్పను. నీవుముందుగ నతనితోఁ జెప్పివేయుదువు.

అక్క—చెప్పను లే.

సుధ—చెప్పవుగదా! నిజముగా చెప్పవు గద?

అక్క—నిజముగా నే చెప్పను.

అంతట సుధ చీరకొంగుముడి విప్పి యొకచిత్రవస్తువుఁ బైకి దీయ మరల నక్కచెల్లెండ్రిట్లు సంభాషించిరి.

బిందు—అమ్మాయి యిది యేమి టే?

సుధ—అక్కయ్యా! చూడఁగానే తెలియ లేదఁటే?

బిందు—తెలియుచున్నది. ఇదిజనపనార కాఁదటే?

సుధ—అవును. జనపనారయే కాని దానికి నేను కుసుంభవర్ణము వైచితిని.

బిందు—అట్లయిన నీకీగంగుపీఁ చెందుకే?

సుధ—ఎందుకో చెప్పుకో.

బిందు—నేనెట్లు చెప్పుకో గలను.

సుధ—ఇంతే ఇదేచెప్పుకోలేవఁటే. ఈరాత్రి బావ నిద్రపోవునప్పుడు నేనీ పీఁచాతనిగడ్డమునకు గట్టి యతఁడు లేచినప్పుడు పెద్దగడ్డంబావాజీగారు వచ్చినారని యెగతాళి జేసి నవ్వెదను. ఇది మంచివేళాకోళము కాదూ?

అని సుధ తనమాటలకుఁ దానే వికవిక నవ్వెను. బిందు లోపలినుండి వచ్చుచిఱునవ్వు నాపికొనలేక యొక్కసారి నవ్వి సుధయొక్క

ముఖారవిందమునుం జూచి తనలోనిట్లని విచారించెను. „ అయ్యో! నాతల్లి వెఱ్ఱిసుధ. నీచిఱునవ్వు లెంతమనోహరములుగా నున్నవే? కట కటా! నీకన్నము కాలిన దనియు నీబ్రతుకు వ్యర్థమైన దనియు నీవె ఱుంగవుగద. అపాపిష్ఠిదైన మింతచిన్నతనములో నీమొగమున నెక్క డవైధ్యమువ్రాసెనో గదా „

ఈగ్రంథారంభమునం దొకనాంటిసాయంకాలము తల్లియు నిద్దఱుకుమార్తెలు తాళ్ళచెఱువునద్దకు నీరునిమిత్తము వచ్చి యిప్పటికి పదియొకండువత్సరము లైనది. మనము పైన వదివినకథనుబట్టి యీనా డును కాలగతి యెట్లుమాఱెనో తెలిసికొనవచ్చును. ఈబాలికలతల్లి జ్ఞాతిగృహమువనుండి బిడ్డలం బెంచెను. మగనినుణానంతరమామె సౌఖ్యమన నెట్టిదో యెన్నఁడెఱుంగక పోయినను తనకుమారికల కిరు వురకు నెట్లయిన వివాహమైనంజాలునని యెల్లప్పుడు గోరుచుండెను. ముద్దుకూఁతుల పెండ్లిండ్లు కన్నులారా జూచుకుతూహలముచేతనో వివాహము కాకుండఁ గన్యల నిలుపఁగూడదను నుతనిర్బంధముచేతనో చాలకాలమునఱకునిలిపిన మంచిసంబంధములు దొరకక సనుభయము చేతనో మనదేశమునఁ దలిదండ్రులు కూఁతుల కే డెనిమిదేండ్లు వ చ్చినది మొదలు భర్తల నెదకు చుందురు. అందుచేతనే తల్లి బిందు నకుఁ బదియవయేఁడు రాఁగానే పెండ్లినిమిత్తము కొంపరపడి వరుని వెదకఁజూచెను పరువుగల కుటుంబమునఁ బుట్టినను బీదబాలికల కను కూలసంబంధములు లభించుట యరిదిగదా. పట్టణములందుండు నాగ రకులగు తలిదండ్రులు కొడుకుల వివాహములప్పుడు వేనవేలురూప్య ములఁ గట్నములుగా నపేక్షించుట యీనాటిమాచారమై యున్నది. పల్లెలలో నీదురాచార మంతగాఁ బ్రబలి యుండకపోయినను జననీ జనకులు తమకుమారులకు భాగ్యవంతుల కూఁతులందెచ్చి పెండ్లిసే యుటకై యత్నింతురుగాని మగఁడు మృతినొందఁ జుట్టములపంచను

జేరి రెక్కలకష్టముఁజేసి యెట్లెట్లో బిడ్డలం బెంచికొనుచున్న పేదరాలిక్కాఁతు సేతలిదండ్రులు తమకుమారునకు నెఱిఁగియెఱిఁగి వివాహము చేయుదురు? దిక్కుమాలిన యీయిల్లాలొక్కతెయె బిందువివాహమును గూర్చి బెంగఁగొని సంబంధములు వెదకఁ జొచ్చెను. కాని తారిణీముల్లిక్కుఁడు పాపము తండ్రిలేనిబిడ్డకదా యని జాలిదలచి బిందు పెండ్లినిగూర్చి యేప్రయత్నముఁ జేయలేదు. చుట్టములంతకంటె నుపేక్షఁ జేసిరి. పేదవాండ్రు చుట్టములకు జుట్టములు కాదు కదా. పేదతనమేగాక బిందునకు సౌందర్యలోపముగూడ కలదు ఇవి కారణములుగఁ జాలసంబంధములు కాలక్రమమున వచ్చుటయు నవి యెల్ల నేదోనెపమునఁ జెడిపోవుటయుఁ దటస్థించెను. తారిణీముల్లికుని భార్య సాయంకాలము లోపలివసారాలోఁ గూర్చుండి ప్రతిదినము బిందుతల్లిచేఁదల దువ్వించుకొనుచు నప్పుడప్పుడా పేదరాలి నీవిధముగ నూరడించుచుండును.

«అమ్మాయి పిల్లపెండ్లినిగూర్చి నీకింత బెంగ యెందుకమ్మా? మనయింటి యాడుపడుచు, పెండ్లిండ్లను గురించి బెంగఁబెట్టికొన నక్కరలేదు. వీండ్లకు వివాహములు కాకపోవు. మనకుటుంబస్థితి మన గౌరవము వర్ధమానపట్టణములో మీబావగారి కున్నయుద్యోగము నెవ్వ రెఱుఁగరు? తలక్రిందుగాఁ దపస్సుఁ జేసిన మనసంబంధము వంటి సంబంధము దొరకునా? అందుచేత నీవు బిందువిషయమున విశేషము మనస్తాపము నొందకుము. మీబావగారు నవరాత్రములకు వచ్చినప్పుడు నే నాయనతో మాటలాడి మనమర్యాదకుఁ దగినసంబంధము వెదుకునట్లు చేసెదను. అదియునుఁగాక మాయమ్మాయి యుమకుఁగూడఁ బదియవయేఁడు వచ్చినదికదా! అన్నిప్రక్కలనుండి దానినిమిత్తము వందలకొలఁది సంబంధములు వచ్చి పడుచున్నవి. దాని కిప్పుడు పెండ్లిచేయుటకు నేనొప్పుకొంటినా కన్నులవద్దికొని

వానిని దీసికొని బోవుదురు కాని యింతలో వివాహము చేయుట నా ష్టము లేదు. మా చిట్టితల్లికిం బెండ్లిజేయుం డలంతుమేని మనకుటుంబ మునకుం దగినసంబంధమే తీసికొని రత్తుముగదా! కాని యునకు ఎందుకుం జక్కందనములోం గొంచెము భేదమున్నది. ఉండనీయుము. ఎందునలువు. దానికిందోడుగ నీసద్దబ్బు లేదు. నీవుగం జెల్లవారిలె గమనరి కానందున నాలుగుడబ్బులు వెనుక వేసికొన లేకపోయెను. కుటుంబగౌరవము సమానమైనను బిడ్డలిద్దరికిం గలభేదమిది. అయినను నా యుపడి అదే బెంగ పెట్టికొనకు. నేను మనసారం దలపెట్టితినా నీకా ర్యము గట్టెక్కింపక గలను,, అని హస్తకంకణములు ఘల్లుఘల్లున మ్రోయునట్లు తల ముడుచుకొనుచుం దోడికోడలు ధైర్యము సెప్ప ఎందుతల్లి విచారమును విడిచి కూంతురు పెండ్లినిమిత్త మువ్విళు లూరు చుండెను.

అనంతరము దేవీనవరాత్రములు వచ్చెను. తానుణీమల్లికుండు వర్ధమానమునుండి స్వగ్రామమునకు వచ్చెను. ఆయన వచ్చునప్పుడు పూజావస్త్రములు నగలు డక్కాచీరలు భార్యనిమిత్తము, మంచి పరికిణీ గుడ్డలు మొదలగునవి కూంతురునిమిత్తము, కొన్నివస్తువులు నౌకర్లని మిత్తముం దెచ్చెను. వర్ధమానమునుండి నాజరుగారు విలువగల బహు పదార్థములతో వచ్చిరనువార్త గ్రామమంతయు వ్యాపించెను. ఆయ నదర్శనముం జేయుటకు జనులు గుంపులుగుంపులుగాం బోయిరి. పోయి వారునయాస్థనుయము లొక్కడనుననే వాని నూరక పొగడం జొచ్చిరి. కొందరు పూజం జేసికొనుటకు సొమ్ములేక బదులడుగం బో యిరి. మరికొందఱు స్వనహాయపు జిక్కులంగూర్చి యాలోచన నడుగ బోయిరి ఒకడు తనకుమారునకు నుద్యోగమిమ్మని వేండబోయెను. మరియొకండు వానితోం బనియేమియు లేకయే వృద్ధాచార మనుస రించి యాయనదర్శనముం జేయుటకుంబోయి కొంతసేపు పొగడి

స్వగృహమునకుఁ బోయెను. ఈమహోత్సవములలో బిందుమా
యెవరికిఁ గావలెను? పూజలు ముగిసెను. పదునైదుదినములు సెల
లు గతించెను. తాపణీమల్లిఁకుడు వర్ధమానపురమున కరిగెను. బింద
వివాహప్రసంగ మతినివద్ద రానేలేదు.

చుట్టములసాయ మట్లగుటచేత బిందుతల్లి యిరుగుపొరుగు
లక్కలఁ గలిసికొనినపుడు వారిని పుత్రికావివాహవిషయమున నోపి
సాయముఁ జేయుఁడని వేఁడుచుండును. ఆయమ్మలక్క లామెవే
కొలువిని, తలయూఁచి ,, అమ్మా ! దానికేమి మీయమ్మాయికి సం
బంధమే వెదకిపెట్టఁజాలమా ? ఈపాటి సాయముఁజేయుటకు నీకఁ
టెను ముఖ్యులెవరమ్మా ? కాని యాఁడుపిల్లలకు బెండ్లిఁజేయుట
యీదినములలో మహాకష్టమమ్మా. కట్నమిచ్చుటకు నీదగ్గఱసొమ్ము
లేదాయెను. ఈయమ్మాయితండ్రి యెప్పటిసొమ్మప్పుడేసంసారమునకి
దఁబెట్టినేకాని కొంచెముతెలివిగలిగి నాలుగుడబ్బులు వెనుకవేయ
లేకపోయెను. మీబావగారివలె కొంచెముసొమ్ము నిలువఁజేసిన యెడ
వివాహమున కింతకష్టమక్కఱలేక పోవునుగదాతల్లి. అప్పుడు నీమగ
తోకర్చులలోఁగొంచెము మితముగానుండుమని మేమెన్నివిధములన
చెప్పితిమి. కాని వినలేదు. మగవాఁడెలాగునఁ గర్చుఁజేసినను నీవై
మామాటఁజెవిని బెట్టితివా ? చూడు ! నుఱియిప్పు డెంతతలమీ
దకువచ్చినదో. పెండ్లియనఁగా మాటలా. అయినదేమోయయినది
దానికేమి. ఎక్కడనో యొకచోటసంబంధము తీసికొనిరాలేకపోదుమ
ఎవరివిషయముననైన నూరకుందుముగాని చిట్టితల్లి, బిందు విషయమై
యశ్రద్ధఁజేయుదుమా ? యని చెప్పుచుండురు. మనసులో నున్నకోరి
కలముదూరమైనకొలఁది బాధయధిక మగుచుండునుగదా ! అందుచే
బిందుతల్లి తనకోరిక గ్రామములో వయసుగడచిన పెద్దలతోఁ జెప్ప
కొని సహాయమునువేఁడ చెలువుగట్టున వారింగలిసికొన్నప్పుడు, తో

వలో నెదురైనప్పుడు విడువక యదేపనిగా వారింబతిమాలుచుండ వారును తమగొప్పతనము తేటపడునట్లామెతో నిట్లనుచుండిరి. -

,, బిడ్డా! యిన్నాళ్ళనుండి యీసంగతి మాతో నేల చెప్పక పోతివి? చెప్పక యూరకుండిన నెట్లు తెలియును? కాళితల్లి సంబంధము వెదకివెదకి వేసారి యెందునుగానక చిట్టచివర క్రిందటినెల మాకు వర్తమానముంపినది. అప్పుడు మేమే చిక్కులుపడి యొకసంబంధముఁ గుదిర్చితిమి. కాళికిఁగూడ వివాహమ్మాయియుండె. దానికిఁగూడ పదియవయేఁడువచ్చినది. ఎంతమంచిసంబంధము కుదిర్చినామో చూడుము. వర్ధమానపట్టణమందున్న రాయకుటుంబమువారు కుబేరుని యంతధనవంతులు. సకలభాగ్యభోగ్యములుఁ గలవు. పెండ్లికుమారునకు ద్వితీయము. వయస్సుకొంచెము ముదిరిననుమాటతప్ప తక్కిన వెలితియేమియు లేదు. కావలసినంతయైశ్వర్యము ఆపట్టణములో వారికున్న గౌరవ మెవరికిలేదు. ఎంతపలుకుబడి యెంతవ్యవహారము! ఆయన తఱచుగ దొరలకు విందుచేయుచుండును. వారితోఁ గలిసి గుఱ్ఱపుబండ్ల మీఁదఁ దిరుగుచుండును. వేయేల? ఆతఁడు జమీందారువైభవమనుభవించుచున్నాఁడు. మేము తలఁచుకోఁబట్టికాని యాపిల్లతల్లి స్వయముగా వెదకికొనిన నిటువంటిసంబంధము దొరకునా? ఈరోజులలో మనుష్యులకు స్వాతంత్ర్యములు బలిసి పెద్దలతోఁ జెప్పక వ్యవహారములు చేయఁజూతురుకానియని నెఱవేఱునా? కాని యిప్పటికైన నీవు తెలివైనపనిఁ జేసితివి. మాయొద్దకువచ్చి యిందులో మమ్మాలోచన నడిగితివి. మామాట జ్ఞాపకమున్నది; కొంతనయమే. ,,

పాపమాపేదరాలు వారిమాటలు మనఃపూర్వకముగా వచ్చినవేయనికొని కంటఁదడిపెట్టికొని తానంతకాలము వారిదర్శనముఁ జేయకపోయినందుకు వారియాలోచన మడుగనందుకుఁ దనబుద్ధితక్కువను నిందించికొని వారినిమఱింతబతిమాలవారు దయార్ద్రహృదయులై

మరల నామెతో నీవిఁకఁ బెండ్లివిషయమున బెంగపెట్టుకొన నక్కఱ లేదు. మాకది చేసితీరవలెనుగనుక నీకార్యము నెఱవేఱినదేయని నిశ్చయముగ నమ్ముకో, మని ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచుందురు. బిందుతల్లి యొక చేతిలో వైకుంఠము గనఁబడినట్లు, చందమామ చేతికి దొరకినట్లు మిక్కిలి యుప్పొంగి పరవశముఁ జెంది నిద్రాహారములు సైతము మానికొనుచువచ్చెను. క్రమక్రమమున దినములు వారములు మాసములు గడచెను. రెండుసంవత్సరములు గతించినను గూఁతునకుఁ బండ్రెండవ యేఁడు వచ్చినను సంబంధమొకటి తెచ్చువారెవ్వరు లేకపోయిరి, హరిదాసుమల్లికున కాగ్రామమునందె యొకప్రియమిత్రుఁ డుండెను. ఆయనకొకకుమారుఁడు కలఁడు. అతనిపేరు హేమచంద్రఁబోసు. హేమచంద్రుఁడు విద్యాభ్యాసముఁ జేసి వర్ధమానపురమునఁ బ్రవేశపరీక్ష యందుఁ గృతార్థుఁడై పైచదువులఁ జదువునిమిత్తము కలకత్తానగరమునకుఁబోయెను. కాని దైవవశమునఁ దండ్రి పరలోకగతుఁడు కాఁగా, హేమచంద్రుఁడు విద్యముగింపకయె స్వగ్రామమునకుఁబోయి యేయుద్యోగము నంబ్రవేశింపక పిత్రార్జితమైనయాస్తితో గౌరవమునఁగాలక్షేపముఁ జేయసాగెను. హేమచంద్రుఁడు బిందును బాల్యమునుండి యెఱుంగును; కావునఁ జక్కఁదనమునకంటె గుణములయం దధికాసక్తుఁడై యాబాలికను వివాహమాడ నిశ్చయించికొనెను. అదివిని యూరిలోనిపెద్దలు తండ్రిస్నేహితుని బిడ్డయైనంతమాత్రమున నిఱుపేదలబిడ్డను బెండ్లియాడుఁ దలఁచుటచేత హేముఁడు బుద్ధిహీనుఁడు నిర్భాగ్యుఁడు నని తలంచిరి. అంతటుముక్కున మాటలు విఱిచినవారే. హేమచంద్రునిచుట్టములు, కుటుంబసాహుములకుఁ దగనని సంబంధముఁ జెడఁగొట్టఁ బూనిచిరి. కాని హేముఁడు స్వతంత్రుఁడు. పట్టుదల గలవాఁడునగుటచే నెవ్వరిమాటలు సరకుసేయక బిందుతల్లికడకుఁబోయి తానే స్వయముగ వివాహము నిశ్చయించికొనెను. పెద్దలమాట హేముఁడు త్రోసివైచి

నాఁడనుకొనిన నాఁటికొఁక యప్పుడక్కడికి సీతకుచెవులలోఁ జేరిన ప్పుడు " అక్కయ్యా! విన్నావమ్మా! నా నోవృతము ; హేమని కెంతసిగ్గులేదో! దానిసాహసము కాల. పెండ్లిగాకముందే బిందును దఱచుగాఁ జూచుటకు వెళ్ళుచుండెనఁట ,, యని యొకతె యనఁ మఱియొ కతె " ఇదినే అంతకన్న చిత్రమువినుఁడు. బిందు సాయంకాలము చాలు వున్నద్దనుండి వెళ్ళునప్పుడు హేమముఁడు త్రోవలోఁగాచికొని దానితో గుసగుసలు గసగసలును. మాయకలికాలము వచ్చెఁగదా!,, యని వింతలుచూచినట్లే చెప్పుచుండెను. ఎవరెట్లు చెప్పికొన్నను సంబంధము నిశ్చయమయ్యెను. తారుణిభార్యకుఁగూడ నీసంబంధ మిష్టముగా నేయుండెను. ఆమెవెనుక నభయమిచ్చినట్లు బిందు వివాహముఁ గూర్చి వనితతో మాటలాడకున్నను భాగ్యవశమున సంబంధము కుదిరినప్పుడు మాత్రము మనసారసంతసించెను. అంతట సుముహూర్తము నిశ్చయమయ్యెను. తారుణీమల్లికుఁడు భార్యయుఁ బీటలమీఁద గూర్చుండి కన్యాప్రదానమొనర్చిరి. ఈవివాహమైనకొలఁది కాలముననే తారుణిపుత్రికయగు సుధకుఁగూడ మిక్కిలిభాగ్యముగల సంబంధము వచ్చుటచే నాసంతతులు మిక్కిలి యానందముఁ బొందిరి. హేమాబిందుల కొక్కసంవత్సరమునందే వివాహమయ్యెను. బిందునకు వివాహమైనది మొదలు తల్లి సుధకుఁగూడఁ బదియారయేఁడు వచ్చినందున దాని వివాహమునుగూర్చి మనసున నెంతో మాత్రముఁగాను వెతనొందినట్లు తలంచుచుండెను. " నేను బ్రతికియుండఁగానే దీనికిఁగూడ మూఁడు ముళ్ళుపడెనా నేనేమైననుభయములేదు. అప్పుడు నాకోర్కె సఫలమగును.,, అటులామె తలంచుచుండఁగనే యొకసంబంధము దొరకెను. వరుఁడు సుధకన్నఁ గొంచెముఁ బెద్దవాఁడు. వివాహానంతరము తల్లి యిరువురుకూఁతులఁ జేరియొకప్రక్కం గూర్చుండఁబెట్టికొని కన్నుల నానందబాష్పములు తొలఁగ " నాతల్లులారా! నాజన్మమిప్పటికి తరిం

చిన ,, పసి ముద్దిడి తనయంతటియదృష్టవంతురా లీలోకమున లేదని బ్రిహ్మానంభరితయయ్యెను. పాపమాయిల్లాలు మగనిమరణానంతరము నేత్రిములనుండి యానందబాష్పములువిడిచి మనసార సంతసించిన దీయొక్కసారియె. ఆహాహా! దైవమెంత యోర్వలేనివాఁడో కాని సుధకు వివాహమైన కొన్నిమాసములకె చుట్టములకు లోకమునకు బరువైనదని కాబో లావేసరాలు కష్టములుగట్టెక్కి సుఖపడకాలమునకామె నెత్తికొనిపోయెను. బిందు పండ్రెండవయేఁట దల్లిపోవుటచే నత్తింటికరుగవలసి వచ్చెను. హేమచంద్రుఁడు ప్రిథమమున నుండి యామెయం దనురాగబద్ధుఁడగుటంజేసి నననాగరకుఁడగుటచే నెవ్వరికింజంకక యాబాలికకు విద్యయు బుద్ధియుఁజెప్పి దయతో నాదరించి యుక్తవయస్కురాలైనపిదప నామెతనయం దధికభక్తి విశ్వాసములుకలిగి యుండునట్లుచేసెను. ఈఁడువచ్చినపిదప బిందు పరపురుషుఁ జూచి యెఱుఁగదు. భాషించియెఱుఁగదు. ఆమెకు పతియేదైవము. పతితోడిదె లోకము.

సుధయొక్కచరిత్రిము మాత్రిము మిక్కిలి దయనీయమైనది పదియవయేఁట నామె వధువై పండ్రెండవయేఁట విధవ యయ్యెను. వివాహమగుట యేమో వైధవ్యము వచ్చుట యేమో యామెకుఁ దెలియదు గదా! దిక్కుమాలిన యాబాలవితంతువును బిందు తన యింటికిఁ దీసికొని పోయెను, సుధ వివాహాలంకారములం దీసివైచి భవిష్యత్కాలమునం దనకు రాఁగలంచినకష్టము లేవియో యెఱుఁగక తనయీడుబాలికల నుచిత మైనయాట లాడుచుఁ బాటలఁ బాడుచుఁ గాలక్షేపము సేయఁ జొచ్చెను. వెనుకటి ప్రకరణములోఁ జెప్పఁబడినరీతిగున నామె పిల్లిమూసతో నాఁడినయాఁటలే దానికిఁ దాత్కారణములు.

ఇట్లు నాలుగుసంవత్సరములు గడిచెను. బిందునకిరువురు బిడ్డలు

కలిసిరి. కాళియు నుషయు భర్తలతోఁ గాఁపురముఁ జేయఁబోయిరి. వారప్పుడప్పుడు స్వగ్రామమునకు వచ్చి చిన్ననాఁటిచెలికత్తెయు సమానవయస్కురాలు నగుబిందుఁ జూచి కష్టసుఖములఁ జెప్పికొనుచుందురు.

మూడవప్రకరణము.

దంపతులు.

అప్పుడు జాము రాత్రి యయ్యెను. తాళ్ళచెఱువుగ్రామము తాళ్ళవృక్షములనీడలఁ బండుకొని నిద్ర పోవుదానివలె నుండెను. చంద్రకిరణములు చెట్లయాకులలోఁ జిక్కిక్రిందికిఁ బ్రసరింప లేక యలసి యాయాకుపాన్పులఁ బండుకొన్నట్లచటనే నిలిచెను. చెట్లు పొదలు తోఁపులు గృహములు తెల్లనిముసుంగులువైచికొనిన చెలువమున నొప్పె. చందమామ కిరణములు తటాకమధ్యమునఁ దళతళ లాడుచు నీటిమీఁద నాట్యముసేయు తెఱంగున శోభనప్రదములై యుండెను. కాలపురుషుఁ డనుసేవకుడు గ్రామ మంతటం బఱచిన మల్లెపూలపాన్పుచందంబున వెన్నెల ప్రతిపదార్థమును దెల్లబాఱఁ జేసి సకలజంతువులకు బాహ్యతాపహారకముగా నుండెను. గ్రామవాసులలో ననేకులు భోజనము చేసి తలుపులు మూసికొని నిద్రింపఁబోయిరి. అక్కడక్కడ నిదురరాని యొకముసలివాఁడు వీధియరుఁగుపై గూర్చుండి చుట్ట ద్రాగుచుండెను. ఇంటిపని యంతయు సత్వరముగాఁ జేసికొన తేని మూఁడుదియు నచ్చటచ్చటఁ దొంపరతో నంటు తోముచు పళ్ళెములు కడుగుకొను చుండెను. నిశ్శబ్దమైనయానిశాసమయమునఁ దూరపుఁబొలములలో నిదురపట్టనికాఁపువాడు పాడినపాటమాత్రము సన్నసన్నముగా మేలుకొన్నవారిచెవులం బడఁ జొచ్చెను. తక్కిన ప్రపంచ

మంచేము నిర్మలమై నిశ్శబ్దమై యుండెను. బిందు గృహకృత్యములన్నియుఁ జేసికొని భర్త యెంతసేపటికి రానందున మేలుకొని తనగదిముంగిటిమీఁద గూరుచుండెను తెల్లనిచంద్రికాంతి యామె చీరమీఁదను విలాసవంత మైనమొగముమీఁదను బడి క్రొత్తసౌందర్యముఁ దెచ్చెను. సుధయు బాలగారికి జనవసించుగడ్డము కట్టి హాస్యముఁజేయఁ దలఁచినది. కావునఁ జాలసేపు మేలుకొని క్రమ్ముకొని వచ్చునిదుర నాపికొన లేక పండుకొనెను ఆమెపెదవులు చిఱునగవు నవ్వునప్పుడు తెఱచి యున్నట్లె విడి యున్నందున చంద్రికాంతి పైఁ బడినట్లె యేదో మంచికలయు నామె మనంబున బడి యుండ వచ్చునని బిందు తలంచెను. కొంతసేపు కనిపెట్టికొని యుండునప్పటికి వీధితలుపులవద్ద నడుగులచప్పుడు కాఁగా బిందు వేవేగ లేచి పరుగుపరుగున వెళ్ళి కవాటము తెఱచెను. హేమచంద్రుఁడు గృహము బ్రవేశించెను. అప్పటికి హేమచంద్రుఁ డిరువదినాలుగేండ్ల ప్రాయమువాఁడు. అతనిముఖము సుందరమై తెలివిని వ్యక్తము సేయుచుండును అతని లలాట మున్నతముగానుండెను. చాలదూరము నడిచి వచ్చుటచే నతఁడు మిక్కిలి యలసి యుండెను. పాదరక్షలు ధూళితో నిండి యుండెను. బిందు పీట వేయ హేముఁడు దానిపైఁ గూరుచుండి యామె తననిమిత్తము దెచ్చినచల్లనినీటితోఁ గాళ్ళు సేతులు మొగముం గడిగికొనెను. అంతట వారివ్విధంబున మాటలాడిరి.

బిందు—చాల ప్రొద్దుపోయి వచ్చినారే. ఇంకను భోజనము కాలేదు గాఁబోలు.

హేమ—నేను పెందలకడనే బయలుదేఱితిని. కాని త్రోవలో నాకస్నేహితుఁడు నన్ను దనయింటికి దీసికొనిపోయి ఫలహారముఁ జేయు మని బలవంతము పెట్టెను. మీ రందఱు భోజనము చేసినారా ?

బింధు—సుఖ భోజనము చేసి యుండుకొన్నది. నాభోజనము కా లేదు. దానికేమితొందరలు. మీారు ముందు వడ్డించెద నుండండి!

„నా కంతవిశేషముగా నాఁకలి లేదు. తొందరపడ నక్కఱ లేదు ,, అని భర్త యనుచుండఁగానే బింధు చప్పుచప్పున నట్టింటఁ గొంచెము నీళ్ళు చల్లి చిత్రాసనముఁ బఱచి వంటయింటికిం జని నొక పళ్ళెముతో నన్నము దెచ్చిపెట్టి పప్పు చేఁపలకూర కొన్ని కాయగూరలు మొదలగునవి వడ్డించెను. ఈవంటకములకుం దోడుగ నామె భర్తనిమిత్తము దొడ్డిలోనున్న నిమ్మచెట్టునుండి రెండునిమ్మకాయలు చెక్కలుగాఁ గోసి సిద్ధముఁ జేసి కొబ్బరిబొండము చన్నీటఁ బడవైచి యావుపాలు కాఁచి పంచదార కలిపి యుంచెను. హేమచంద్రుడు చిత్రాసనమునఁ గూరుచుండి భోజన మారంభింప భార్య ప్రక్కను గూర్చుండి కావలసినవస్తువులు మాఱు వడ్డించు చుండెను. అప్పుడు సతీపతు లిట్లు సంభాషించిరి.

హేమ—నేను కుఱ్ఱవానికి మందు తెచ్చినాను. అది యిప్పుడు వేయకుము. నిద్రపట్టక యేడ్చినా వేయ వచ్చును. నేను కాట్పా వెళ్ళినకెంకవపని యేమియుం గాలేదు.

బింధు—ఎందుచేతఁ గాలేదు

హేమ—కాట్పాలోఁ జిరకాలమునుండి నే నెఱిఁగినప్లీడ రొకఁడుండఁ గా మీానాన్నగారిపొలములఁగూర్చి సలహా నడుగుటకు వెళ్ళి యుంటిని.

బింధు—ఆయన యేమన్నాఁడు ?

హేమ—కోర్టుకు వెళ్ళినఁ గాని వ్యవహారము తేలదని చెప్పినాఁడు.

బింధు—ఛా ! మాపెదబాబయ్యగారిమీాఁద కత్తిఁ గట్టి నేను కోర్టు కెక్కనా ? అయ్యో ! మానాన్న పోయినతరువాత నన్ను బెంచి

పెద్దదానికిఁ జేసికొందుకు సంబంధముఁ దెచ్చి మీరాకు పెండ్లి చేసికొందుకు నే నాయనమీఁదఁ వ్యాజ్యము వేయుదునా ? మా తల్లి నేనన్న పంచప్రాణములు విడుచును. [illegible] నకు నాకేవో పరాభవమానములఁ బంపుచునే యుండును. నాఁటినుండి వ్యాజ్యము వేయుటకు నా మనసొప్పకున్నది.

హేమ—(చిఱునవ్వు నవ్వి) నీ వివాహవిషయమై మీ పెదబాబయ్యగారి యభిప్రాయము నే నేమియుఁ జెప్పలేను. నీవు చిన్నపిల్ల వగుటచే జరిగిన సంగతులెఱుఁగవు. నీ కవి తెలియవలసినంత యవసరము లేదు. ఆయనతో వివాదము లాడుటకు నాకుఁగూడ నెంత మాత్రము నిష్టము లేదు. తప్పక వచ్చినప్పుఁ డేమి చేయవలెను ?

బింద—ఏమయినను సరే కాని మా పెదబాబయ్యగారిమీఁద వ్యాజ్యములు వేయుట బాగుండదు. అంతే కాక మనకు నవసరము లేదు. వ్యాజ్యములకు బోలెడు సొమ్ము కావలయును. ఉన్నస్థితిలో మనము కుటుంబసంరక్షణముఁ జేసికొని, భగవంతుఁ డిచ్చిన యిద్దఱాఁడుబిడ్డలను పెంచికొనుచు, నొకరిని 'దేహి' యని యడుగకుండ గౌరవముగఁ గాలక్షేపము చేసితిమా యదే పదివేలు. మన కీవ్యాజ్యములు వద్దు. ఇతరులసొమ్ము మన కెందుకు ? మీ భూములు రత్నగర్భలు. బంగారము పండును. అవి బాగుచేసికొనినయెడల మనము తిని యొకరికి పెట్టవచ్చును. మన కేదిమంచి యున్నాదని తినుటకు ? మీ తండ్రిగారి ధర్మమున మనకు దివ్యభవనము మాయిల్లు దొఱకినది. ఇదియే మనకు రాజ్యము. మహారాజులలాగు మనము సుఖముగా నుండవచ్చును.

హేమ—నేను నిన్ను పెండ్లియాడినప్పుడు మన మెల్లకాలము దారిద్ర్య మనుభవింప వలసి యుండు నని యనుకొనలేదు. నీవు పరమశాంతురాలవు. సంతుష్టి కలదానవు. మంచిదానవు. గృహములో

నిధి యున్నది, యది లేదని మినుగుకొని యేడ్చుచున్నావు. ఈవిషయమున నీవు నాకెన్నడు నెదురాడినదానవు కావు. ఐనను నునవాఁడ సగు టచే నీ కిసుమంతసంశయము నాకు లేదు.

బీద—నేను ననుభవించుచున్నది. దారిద్ర్యమా? చాలు లెండి. మీయిల్లు గొడ్డొడ్డి, యీశ్వరవిహితములు సంపెదగా గున కేమిటోదును. హాయిగా రాజులలాగున నుండవచ్చును. ఇదిగో మహారా జులకైనను దొరకని క్రొత్తవస్తువు విరాకోఅను చేసి యుంచితిని. తెచ్చెదనుండండి

హేమ—(బీదరావుతో) సరే. నేను రాజును. నీవు రాణివి. ఏదీరాజులకయినను దొరకని యాకొత్తవస్తువు వారాసము తెమ్ము

బీద—లోపలముందు పెరటిదొడ్డిలో నున్న మామిడిచెట్టునుండి కొన్నిలేతమామిడికాయలు కోసి రోటిలో నుంచి దంచినట్లు కూరవండెను. ఆమా టనాగని భోజనమునకును జ్ఞప్తికి రాఁగానామె లోనికిఁజని యీకూర నొకవెండిగిన్నెలో నుంచి తెచ్చి హేమసముంద బెట్టి మహారా జగారు దీనినారగింపవలయును, నని నవ్వుచుఁ బల్కెను. హేమచంద్రు డాకూర నన్నముతోఁ గలుపుకొని మదిమిక్కిలి రుచిగానుండుటచే, కాని నిశ్చయముగా మహారాజులకుఁ దొరకనిదయే. కాని మిక్కిలిరుచి యైనయాకూర దినుటకు భాగ్యము మా రాజ్యమువలన రాలేదు మారాణి గారిచాతుర్యమువలననే గలిగినదని మెచ్చుకొనుచుఁ గూరలు మొద లగువానితోఁ గొంతయన్నము కలుపుకొని తిని కడపట చక్కెర గలిపి నపాలతో మిగిలినయన్నము కలిపికొని తినుచు నుంచిపాలిచ్చిన తన యావును, బాలలోఁ జక్కెర సరిగాఁ గలిపినభార్యను గొనియాడుచు భోజనము ముగించి చేయిఁ గడుగుకొని భార్య మడిచియిచ్చినకే చుట్టి యప్పుడందిచ్చిన తమలపాకులచుట్టలు నోటనిడికొని నములుచు భూమి స్వర్గహారమునుగూర్చి ప్రసంగము జరుగఁగా వారిట్లు మాటాడిరి.

బిందు—మా పెదబాబయ్యతో నీవ్యవహారములో రాజీనామా చేసికొనుట బాగుండదా! మనకు మధ్యవర్తులుగా నుండి వ్యవహారముఁ బరిష్కరింపఁగల పెద్దలు గ్రామములోఁ జాలమంది కలరు కదా!

హేమ—ఆప్రయత్నము నైనది. కాని కార్యకారి కాలేదు. ఆయనపొలము తనదే యనుచున్నాఁడు. అదితనభుక్తములోనే యున్నదఁట. పదియేండ్లనుండి మరమ్మత్తులఁ జేయించి పన్నులు చెల్లించినాఁడఁట. లెక్కలలోఁ దనపేరు నమోదుజేయించుకొన్నాఁడఁట. అందుచేత నేమైనను సరే విడిచిపెట్టఁడఁట. కాని నిన్ను సుధను దనబిడ్డలవలెనే చూచికొను చుండుటచేత మీకాభూమిలోఁ గొంతభాగము దయాధర్మభిక్షముగ నిచ్చునఁట, భాగమనఁగా మూఁడవవంతో నాలవవంతో యని యాశ పడుచున్నావేమో కన్నీళ్ళు తుడుచుటకేదోయొక చవుటిపఱ్ఱ నిచ్చును. మనము పేదవాండ్ర మేమియుఁ జేయలేమని యతఁడు బాగుగ నెఱుఁగును. అందుచేతనే యీయాటలాడుచున్నాఁడు.

బిందు—నేనాఁడదానను గదా! ఈవ్యవహారపుచిక్కులు నాకేమియుఁ దెలియవు. ఏమో పెద్దవాఁడు, చిన్నప్పటినుండియుఁ బెంచి పెద్దవాండ్రను జేసినాఁడు. అందుచేత నతఁడేమిచ్చునో యది పుచ్చుకొని యూరకుండుట మంచిది. పోనియ్యండి అతఁడు తిన్నను మంచిదే పరాయివాఁడు కాఁడుకదా! కోర్టుల కెక్కితిమా కొలదిసొమ్ము పోయవలెను. మనవద్దను డబ్బులేదుగనుక నెక్కడనైన బదులు తేవలయును. ఆబదులు తీర్చుట యెట్లు? ఒకవేళ మనమే నెగ్గగల మనుమానుఁడు. వ్యాజ్యమున కయినకర్చులకింద భూమి మనచేతులార మనమే యమ్ముకొనవలయును. నేలపెక్కడు నరేగదా మా పెద్దబాబయ్యతో యావజ్జీవము నోటిమాట కంటిచూపు లేకుండ నుండవలయును.

నెగ్గకపోతిమా భూమికి సొమ్మునకుఁ గూడ చెడుదుము. కొద్దోగొప్పో యాయన యిచ్చినంత పుచ్చుకొని తగవులేకుండ జేసికొందుము నేనాఁడకూఁతురను. వ్యవహారములు తెలియనిదానను. మీరు మగవారు. అన్నియుఁ దెలిసినవారు కనుక బాగుగ నాలోచించికొని మీకు దోఁచినట్లు చేయుఁడు. వెఱ్ఱిమొఱ్ఱి నాకుదోఁచిన మాటచెప్పినాను

హేమ—(కొంతసేపాలోచించి మెల్లఁగా) అవును నీవాఁడదానవే. నీవంటియాఁడది యెవనికి భార్యయై యాలోచనచెప్పచుండునో యతఁడదృష్టవంతుఁడు. నేను ముందుగా నిన్నాలోచన మడుగక వెఱ్ఱివాఁడనై యెక్కడికో వెళ్ళి ప్లీడరులసలహా నడిగి వచ్చితిని. నీవు చెప్పినమాట నాకు నచ్చినది. ఆలాగేచేసెదను. మీబాబయ్యగారు వచ్చినారఁట. రేపువెళ్ళి యాయనతోఁ గలిసి మాటలాడి యేదో విధమున రాజీచేసికొనియెదను. ఇంకొకసారి నా కేవ్యవహారములోనైన సలహా కావలసివచ్చినప్పుడు నాగృహదేవత వైనయీ పెద్దప్లీడరు గారినే యడిగెదను; కాని తక్కినప్లీడర్లవద్దకుఁ బోను.

మగఁడు తన్ను గొప్పప్లీడరుగాఁ బ్రశంసించినందుకు బిందు ముసిముసినవ్వులు నవ్వుకొనుచుఁ బ్రసంగము చాలించి గదిలోనికిఁ బోయి పాన్పు సవరించి మఱియొకసారి తాంబూలమిచ్చి మగఁడు పండుకొన్నపిదప నాతనిప్రక్కను గూర్చుండి చాలసేపు గృహకృత్యంబులఁ గూర్చి మాటలాడఁజొచ్చెను. ప్రేమాస్పదులైనదంపతుల సంభాషణముల కంత ముండదుగదా! అట్లుకొంతసేపు సంభాషణమైనపిదప భార్యభోజనము చేయ లేదన్నమాట జ్ఞప్తికిరాఁగా హేమచంద్రుఁడు ప్రియురాలి నుద్దేశించి నీవింకను భోజనముఁ జేయలేదు కాఁబోలు. వెళ్ళి త్వరగా భోజనము చేయుము. మనమాటలకు తెంపున్నదా. జెలయూరి నట్లూరుచునే యుండు నని యామెను త్వరపెట్టి పంపెను. భర్తకుతనమీఁద గలగాఢానురాగముచేత బిందు తన

వంటి యస్పష్టాంతరాలు లేవని యుబ్బి రెండుజాములరాత్రి దాటినను భోజనమునకు పొద్దుపోయెనని విచారపడక తిని పనిజేసికొని నిదురించుచున్న భర్తప్రక్కను పండుకొని సుఖనిద్రఁ జెందెను

నాల్గవ ప్రకరణము.

భవిష్యత్కాల సూచనము.

మఱునాఁడుసాయంకాలము హేమచంద్రుఁడు తారుణీమల్లికుని గృహంబునకరిగెను. ఆగృహావరణమున సింహద్వారము దాఁటగానే రెండుమూఁడు ధాన్యపుగాదెలు కనఁబడెను. ఒకప్రక్కను పెద్ద పశువులశాలయొకటి యుండెను. దానినిండ నావులు నెద్దులుగలవు కొంతదూరమువెళ్ళ దేవతార్చనగృహముకలదు. వేరొకచోట భాగవతములు జలక్రీడలు మొదలగునవి యాడించుటకు స్తంభములమీఁదఁగట్టిన గొప్పపాకకలదు బంగాళాదేశములో ధనవంతులు వినోదములనిమిత్త మిట్టివి గృహావరణములలో నిర్మించుకొందురు. పుణ్యదినములలో గ్రామమందలి జనులందఱువచ్చి యావినోదములంజూచి సంతసించిపోవుచుందురు. మనవైపున నిట్టివినోదములు వీధులలోనే పందిళ్ళక్రింద జరుగుచుండును. అప్పటికి రెండేండ్లక్రిందట తారుణీమల్లికుఁడు లోపలియిండ్లను సంబంధములేకుండ నిటుకగోడలతో నొక కచ్చేరిగది కట్టించికొనియెను. సూర్యాస్తమయ మగుటచే నొకయిత్తడిస్తంభంమీఁద నాగదిలో దీపము వెలుఁగుచుండెను. ఆగదిలో నొక ప్రక్క నెత్తుగా గట్టఁబడినదారువేదికమీఁద జముఖానముపై బాలీసునకుఁజేరఁబడి హుక్కాత్రాగుచు తారుణీమల్లికుఁడు కూర్చుండెను ఇరుగుపొరుగువారు కొందఱు దర్శనమునకువచ్చి యప్పుడతనితోఁ బ్రసంగించుచుండిరి. హేమచంద్రుఁడు రాఁగానే మల్లికుఁడు నయగ

దుర నేమనడిగి సేవకునిఁబిలిచి లోపలికిఁ దోడ్కొనిపొమ్మని యానతిచ్చెను. స్త్రీలు వసియించుగదుల వసారాలకు నలుప్రక్కలు తడకలు కట్టఁబడియుండెను. పల్లికునిపడకగది విశాలమై పాట్టిదిమ్మల మీఁద కట్టఁబడియుండెను ఆగదిప్రక్కను విశాలమైన వంటయిల్లు మఱికొన్ని చిన్నగదులుఁగలవు. దొడ్డిలో నొక దిగుడుబావి యుండెను. దానిచుట్టు మామిళ్ళు నారికేళములు మొదలగు ఫలవృక్షములతోట యుండెను. హేమచంద్రుఁడు సేవకునివెంట లోనికరిగి పెద్దత్తగారిం గాంచి నేలఁజాగిలఁబడి యామెకు నమస్కరించెను. అమె యల్లునిదీవించికుశలమడిగి లేచికూర్చుండుమని చెప్పెను. ఆమె నలువదియేండ్లు వయసుగలది. మొగము కలకలలాడుచుండును. చేతులు గుంప్రమై బొద్దుగనుండును. ఆమెపొట్టిగనుండినను నడకవైఖరి మొదలగునవి వికారముగనుండక యింపుగ గౌరవనీయముగనుండును. కాళ్ళనందెలు కడియములు మొదలగువెండిజతలు, చేతులఁగంకణాలు మురుగులు మొదలగుబంగారపు జతలు మెఱయుచుండెను. ఆ నగ లామెశరీరమునకుఁ దగియేయుండెను. మందగమనములు మృదుభాషణములు లేనగవులు గొప్పవానిభార్యయగుటను సూచించెను. అయిననామె యప్పుడప్పుడించుక గర్వోక్తులఁ బలుకుచుండినను మొత్తముమీఁద గలిసికట్టుతనముగలిగి వచ్చినవారిని గౌరవించునట్టి మంచిస్వభావము గలదని చెప్పవచ్చును. హేమచంద్రుఁడులేచి యొకకుర్చీమీఁద గూర్చుండినపిదప, నల్లునకు నత్తకు నీక్రిందిసంభాషణము జరిగెను.

అత్త—నాయనా! మీయిల్లుమాయిల్లు గుమ్మములోగుమ్మములాగున ఖిక్కిలిచేరువనున్నను నీవొకసారియైన నిన్నాళ్ళనుండిమా గడపఁ ద్రొక్కవైతివిగదా. పెద్దదానను బ్రతికియున్నానో లేదో. యితమాత్రము కనుఁగొనకూడదా ?

హేమ—అత్తయ్యా! మీరాలాగున ననుకొనవద్దు. మీ తో

ముము ప్రతినిమేషము దెలియుచునేయుండును. ఏమో పేదవాండ్రి ప్పుగద. నొకన్ను చాకర్లు లేనివాండ్రము. రోజెల్ల గృహకృత్యములతోను పిల్లలతోను సరిపోవుచున్నది.

అత్త — మంచివంక దొరికినదిలే; నీమాటయటుంచు. మాబిందుకూడ నాకంటబడుటలేదుకద. దాని నీచేతులతోఁ బెంచి పెద్దదానిఁజేసి నీకు పెండ్లిచేసితినిగదా. అదియొక్కసారివచ్చి పెద్దదానినిఁజూచి పోఁగూడదూ?

హేమ — అత్తయ్యా! రాకేమి. ఉదయాస్తమానము లదిమీమాటే పలవరించుచుండును. ఉమ పుట్టినింటికివచ్చినదని విన్నదిమొదలిక్కడ నెప్పుడువచ్చి పడుదునాయని వేగిరపడుచున్నది. కాని, అత్తయ్యా, తెల్లవాతి లేచినదిమొదలుకొని గంపంతపని. ఆపయిన యీనడుమ పిల్లవానికి గొంచెముజబ్బుచేసినది. దానదీన తీతికలేక యిల్లు కదలలేదు. పోనీయొకపరియాయ మునును మాయింటికంపండి. పిల్లలను దానినిఁజూచి యొకపూటక్కడనుండి తిరిగివచ్చును.

అత్త — అదివీలులేదు. ఉమభాగ్యవంతుల కోడలయినది గనుక అత్తవారికామె యిక్కడికి నక్కడికి వెళ్ళుట యిష్టములేదు. దానియత్తవారు ధనపురములో మిక్కిలియెన్నికయైన గొప్పకుటుంబములోనివారు. వెనుక ధనపురమున వాబులవద్దదివాను ధనేశ్వరుఁ డుండెడువాఁడని వినలేదూ? అల్లాయనవంశమువారే వీరు. అంతగొప్పవారీ చుట్టుపక్కలలేరు.

హేమ — అత్తయ్యా! ఆసంగతిని నేనెఱుఁగుదును.

అత్త — అవును నీవెఱుఁగకేమి! ధనేశ్వరునికుటుంబమెఱుఁగనివారెవ్వరు? దానములలోనేమి, ధర్మములలోనేమి యాచారసంపత్తిలోనేమి వారికీర్తి వారిగొప్పకుఁదీసిపోదు. వారింటియాఁడపడుచునే నీమామగారుద్యోగముచేయుచున్న వర్ధమానములో నొకనికిచ్చి వివాహము

చేసినారు. నామాటనమ్మెదవో లేదో. ఏబదివేలరూపాయలు కర్చు చేసినారు. అంతసొమ్ము కర్చయినదని వారికేమైన లెక్కయున్నదా వారికది యొకకర్చా.

హేమ—(ఇంగ్లీషు చదువుకొని యర్థశాస్త్రము నభ్యసించిన నవనాగరకుఁడగుటచే నత్తగారిపల్కులకిష్టపడక మెల్లఁగా) అత్తయ్యా! అదిదూబరకర్చు కాదా ?

అత్త—అదిదూబరకర్చా ! సరిలే. పేదబ్రాహ్మణులకు సంతర్పణలకింద, సంభావనలకింద, వస్త్రదానములకింద విశేషముగ కర్చుపెట్టినారు. ఒక్కబ్రాహ్మణులేకాదు. ఆనాఁటిజనులెల్ల నైదుదినములక్కడనే పడితిన్నారు. అది ధర్మగుణమనిపించుకొనును గాని దూబరకాదు. ఎంతపుణ్యమున్న దందులో వేదములుచదువుకొన్న బ్రాహ్మణులకు, కర్మిష్ఠులకు, శాస్త్రవేత్తలకు విశేషముగ నప్పుడు బహుమానములుదొఱికినవి. నాయనా ! పిల్లను మాయింటికే తిన్నగావారు రానీయరు. ఒక్క దేవీనవరాత్రములకు రానిచ్చుచున్నారు. మఱిదేనికీలేదు. మీమామగారీమధ్య వేసంగికిఁ గొన్నాళ్ళు సెలవుమీఁద వచ్చినారు. ఆయనవచ్చినదిమొద లెన్నోసారులు వర్తమానములు పంపఁగా బంపగా ఇప్పుడొకసారి పంపినారు. రెండువారములకంటె నెక్కువయుంచుట లేదని స్పష్టముగాఁజెప్పినారు. పదునాలుగురోజులు కాఁగానే యొకగడియ యుండదు. అందుకయి చీరలు, పండ్లు, పసుపు, కుంకుమ తెచ్చుటకు వర్ధమానమునకు మనుష్యులనంపినాము. రాకరాక వచ్చినదిగనుక వెళ్లునప్పుడేమయిన నీయవద్దా ?

హేమ—అత్తయ్యా !. పోనీ ఉమమాయింటికి వచ్చుటకు వీలులేనియెడల నేనే మీయమ్మాయిని, పిల్లలను మీయింటికి ఉమను జూచుటకు బంపెదను.

అత్త—తప్పకుండ బంపునాయనా ! బిందు నాబిడ్డవంటిదే

గనుక పిలయినప్పుడెల్ల నన్నుఁజూచుటకు రావలసినదేకదా.

హేమ—అలాగేవచ్చుచుండును లెండి. ఉమయిక్కడ నింకనెన్నాళ్ళుండును?

అత్త—ఎన్నాళ్ళుండునా! ఒక్కనిమిషముండదు. వర్ధమానము నుండి సరకులురాఁగానే పంపివేయుదుము. షష్టివ్రతము దగ్గఱకువచ్చుచున్నది. అదియొక పెద్దకర్చు.

హేమ—అవు నవును.

అత్త—ఆషష్టినాఁడల్లునిఁ దీసికొనివచ్చి కట్నములు కానుకలిచ్చుట యొకయాచార మున్నదిగదా. ఏనాఁటిపెద్దలేర్పఱచినారో యది మనము మానకూడదుగదా. సరేగాని నాయనా! నీపిల్లలు బాగున్నారా!

హేమ—చంటిపిల్లవానికైదారుదినములనుండి జ్వరమువచ్చుచున్నది కాట్వానుండి మందుఁదెచ్చి వేయుచున్నాను. కొంచెమునెమ్మదిగానున్నది.

అత్త—మంచిపనిఁజేసినావు నాయనా! చిన్నప్పుడు పాపము బిందునకుఁగూడ ఈలాగుననే తఱుచుగా జ్వరమువచ్చుచుండెడిది. అది పట్టి యరపేదపిల్ల. ఏదోదైవానుగ్రహమువల్ల దానికడుపున రెండుకాయలు కాచినవిగాని, మాబిందు మొన్నమొన్నటి పిల్లకాదటయ్యా? బిడ్డయెంతనెమ్మదయిన దనుకొన్నావు. ఆఁకలగుచున్నదమ్మా యన్నముపెట్టుమని నోరెత్తి యడిగి యెఱుఁగదుగదా. నేపిలిచిపెట్టిన కద్దు. లేనిచో లేదు. మంచినీళ్ళయిన నంతేసుమా నాయనా! నేనంటేప్రాణముకాదా దానికి. తండ్రిపోయినతఱువాత వాళ్ళతల్లి బెంగపెట్టికొని వీళ్ళసంరక్షణముఁ జేయుటయేమానినది. అన్నముతినిపించుటనేనే. బట్టలుకట్టుటనేనే. ఉమయేలాటిదో బిందుకూడ నాకాలాటిదే. అందుచేత నొకమాఱువచ్చి చూచిపొమ్మను నాయనా!

హేమ—అయ్యో! తప్పక వచ్చిచూచెదను.

అత్త—క్రిందటి నవరాత్రములకు బెందు మాయింటికివచ్చి యానాఁడే వెళ్ళిపోయినది. ఈసారి యట్లు చేయక రెండుదినములుంచు. అది మాయింటి పెద్దకూఁతురు. పూజాదినములలో మాయింట మా త్రోవపాటుండి యనిపాటలలో సాయముచేయవలసినదే. ఆశ్చర్యమిదిగో జులెంతసని. ఎంతసని. చుట్టుప్రక్కల రెండుమూఁడు కోసుల దూర ములోనున్న పల్లెలలోనివారందరును దేవీవిగ్రహముఁ జూచుటకు మందమందలుగా వచ్చెదరు నీవుకచ్చేరి చావడికివచ్చి, చావడినుం డియే వెళ్ళిపోవుదానవు కనుక లోపలసనితొందరలు నీకుఁదెలియవు. తెల్లవారుజామున గాడిపొయిలో నిప్పంటించి, హండీలెక్కించి, మధ్యాహ్నము మూఁడుగంటలవఱకు వార్చి పోసినను నిజముగానొ క్కమెతుకైన మిగిలెడిదికాదు. ఏమిజనము! ఏమియన్నదానము! లెక్కపెట్టశక్యమా?

హేమ—చెప్పవలెనా. నాకుఁదెలియదా? ప్రతిసంవత్సరము జరుగుచున్నదే పూజాదినములలో మీయింట నిరతాన్నదానము జరు గుట యెవ్వరెఱుఁగరు?

అత్త—అయ్యోనాయనా! పెద్దలమర్యాద నిలువబెట్టవద్దా. అందుచేత మీమామగారట్లు చేయకతప్పదు. అందఱుపూజలు చేయు చున్నారా? మాటవరుసకు జెప్పుచున్నాను నీవట్టుకునీవు పూజచేయక పోయినను బాధలేదు. కొంచెము పేరుప్రతిష్ఠలు గలవారుగనుక మీమామగారు చేయకపోయినయెడల లోకులు నిందింతురు. మల్లిక వంశముగొప్పదికనుక దానిపూర్వగౌరవము నిలుపవద్దా.

ఈవిధముగ మల్లికవంశ గౌరవమునుగూర్చియు, నుమయత్తవా రగుధనపురము వారివైభవముం గూర్చియు, తనభాగ్యమును గురిం చియు, దేవీనవరాత్రములకు,దనయింటజరుగు పూజలగురించియు నెం

తనేఁటివఱకామె తెంపులేకుండ బ్రసంగించినదో యనముచే నేఁజా లము. పాదము ప్రొద్దుపోవుటచే హేమచంద్రుని కన్నులు నిద్రావశ మున మూతలు పడుచుండెను. అందుచేత నతఁ డత్తగారి యంతము లేనిసోదెవంటి సంభాషణమునకు విసుగుఁ జెంది, యామె యేమను కొన్నను సరే యని రెండుమూఁడు సారులు గట్టిగ నావులించెను. ఎంత విసుగఁజెందిన నామె తనగోడవ మాననందున బాగుండదని హేముఁడు నడుమనడుమ నామె యడిగిన ప్రశ్నములకు నవు నవు నని యుత్తరమిచ్చుచుండెను. ఆయుత్తరమునుబట్టి తనమాట లల్లుఁడు శ్రద్ధగా వినుచున్నాఁడని, యాయాసము లేనిగుఱ్ఱమువలె తనకథ నామె మఱింత సాగనిచ్చుచు వచ్చెను. అప్పటికి పదిగంటలు దాటెను. నిద్రాపరవశుఁ డయిన హేమచంద్రుని యదృష్టవశమున వారు మాటా డుచున్న గదితలుపువద్ద నందెల చప్పుడయ్యెను. ఆధ్వని జీవనదివంటి యామె కథాప్రవాహమున కడ్డుగట్టయ్యెను. ఉమ, ధనపురపు ధనే శ్వరకుటుంబమువారి కోడలు కావున వెలలేని బంగారునగలు, రతనా లతొడవులు మేనంతట, మెఱయుచుండ జరీ ముద్దవంటి చీరఁ గట్టికొ ని సొగసులు గుల్కునట్లు మందమందగమనములతో గది బ్రవేశించి కుశలప్రశ్న మడుగుటకు హేమచంద్రునియెదుట నిలిచెను. ఆమె యిరువదియేండ్లది. మేనిచాయ శుద్ధసువర్ణమువలె పచ్చనై లావణ్య ము గ్రక్కుచుండెను. నవయౌవన ప్రాదుర్భావము చక్కదనమునకుం దోడగుటం జేసి యాగ్రామమున నామెతోఁ బోల్పఁదగిన విలాసవతి లే లేదు. కాఱుమబ్బులవంటి తలవెండ్రుకలను సిగ జుట్టికొనియెను. చందమామ నేలు విశాలఫాలభాగమున రతనపుంబాపటబొట్టు మెఱ యుచుండెను. సిగమీఁద వజ్రములు చెక్కిన బంగరుతుమ్మెద యమర్పఁబడెను. చేతులనున్న పోచీలు కంకణాలు మొదలగు బంగా రుజతలు వర్ణింపఁనలవి గాదు. నడుమున వడ్డాణమునకు బదులు మేలు

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ఆమె వేష[illegible] [illegible] నందు[illegible] చిన్న[illegible] [illegible] [illegible]కాలములో స్త్రీ[illegible] లు చే[illegible]ంచకూడదనిన [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రతికి చెప్పినాని [illegible] చేసి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]హీనురాలైనను, దేవా! [illegible] మాలిన దైనను స్త్రీధనము జోలికి మాత్రి [illegible] [illegible] వీలు లేదు. కృషివలన జీవించు [illegible]కుటుంబము లనేకములు [illegible] [illegible] ములలో [illegible]వారింట్రి వెండిబంగారు నగలమ్ముకొని తినుటవలననే నశించక నిలువగలిగెను. ఇంక భాగ్యవంతులలో పూర్వార్జితము లగు గృహారామములు మాన్యములు మేడలు మిద్దెలు మొదలగు సర్వస్వము [illegible] కావు. అం[illegible] [illegible] హేమచంద్రు [illegible] మాటలాడిరి.

ఉమ—బావా! ఇది సుదినము. ఈవేళయుదయమున నే నేసుం చిమొగముఁజూచినానో కాని నీదర్శన మైనది.

హేమ—అదృష్టము నాది. నీది కాదు. ఏమూ? మూవంటి పేదవాండ్రకు సుకృతము లేనిదే మీవంటివా రగుపడుదురా!

ఉమ—సరి సరి బావా బాగున్నది. నేనిక్కడికి పదిదినములక్రిందట వచ్చినను నీవొక్కసారి యైన నన్నుఁ జూడవచ్చితివి కావు గద! పోనీ దాని కేమిలే నీవు బాగున్నావు కదా! అక్కయ్య పిల్లలు బాగున్నారు కదా!

హేమ—ఆ! మే మందరము నెమ్మదిగా నున్నాము. నీవు కులాసాగా నున్నావు గదా.

ఉమ—ఆ! నీదయవల్ల. నీకు మామీఁద దయ యున్నది గనుక మాక్షేమము విచారించినావు. ఈరాత్రి నీవు దర్శన మిచ్చుట చేత నీకు మామీఁద నపార మైనదయకలదు. ఇప్పు డైనను మాబిం దక్కయ్య పంపబట్టి నీవు వచ్చి యుందువు చాలపొద్దు పోవుచున్నది నీ విక్కడ నుండకు. నీ వెక్కడికో వెళ్ళినావని యామె యనుమానపడ గలదు.

హేమ—(మఱదలు హాస్యపుమాటలు విని ముసిముసినవ్వులు నవ్వుకొని) ఉమా! సాధ్య మయినంతత్వరలోనే మీయక్క నిన్నుం జూచుటకు వచ్చును. ఆమె ప్రతినిమేషము నీమాటయే స్మరించు చుండును. తెలిపి చేసికొని రాఁదలయు నని చూచుచున్నది. రేపు తప్పక వచ్చునులే. అప్పుడు పిల్లలను జూడ వచ్చును.

ఉమ—సరే, రేపు పంపు. ఒక్కసారి పిల్లలను జూడ వలయు నని యెంతో ముచ్చటగా నున్నది. (ఉమకు బిడ్డలు లేనందున పిల్లల పేరు చెప్పగానే వారినిఁ జూచుట కామెకుఁ గుతూహల మెక్కు వయ్యెను.)

హేమ:—తప్పక రేపె పంపుదును. నీవత్తవారియింట నున్నప్పుడుగూడ నీక్షేమసమాచారములు తెలుచుగా మాయక్క కనుగొనుచునే యుండును.

ఉమ:—అది నే నెఱుగనా. బిందక్కయ్యకు నే నంటే ప్రాణము కాదా చిన్నప్పుడొక్కకంచములోఁ దిని యొక్కమంచము మీఁద పండుకొన్నవారము కామా. ఒకనిముస మైన నొకరినొకరము విడిచి యున్నవారమా. పెద్దవాండ్రమైనతరువాత గూడ మే మిద్దఱ మొకచోటనే యుండి ప్రతిదిన మొకరినొకరు చూచు చుండునట్టు లొక్కగ్రామముననే యుండవలయునని కోరుకొను చుండువారము. కాని దైవయత్నమువల్ల నిద్దఱముఁ జెఱియొకయూరను బడిపోయి దూరమై పోయినాము. ఆచిన్ననాటి యాటలు ముచ్చటలుఁ దలంచుకొంటిమా యిప్పటికి నెంతో హాయిగ నుండును. రేపు తప్పక యక్కయ్యను పిల్లలను పంపుదువుగా ?

హేమ:—సరే యిన్నిమాటలు చెప్పవలెనా ?

ఉమకు బిందును జూచునభిలాష మనసార జనియించెనే కాని నటన నిమిత్తము వచ్చినది కాదు. ఏల యన గౌరవము సంపాదించుటకై గొప్పవారితో వియ్యమందిన తండ్రియొక్క డంబము కాని యెంతసే పైన విసుగు లేక తన గొప్పతనము తనగొడవలుఁ జెప్పికొనుతల్లియొక్క వెట్టిగర్వము కాని యామెకడ లేనందునను మహెంతో చక్కని వయ్యు వెల లేనిరతనాలనగలు మేన దాల్చిన వయ్యు మహాశ్రీమంతులకోడ లయ్యు రవంతయేని గరువము నందక చిన్ననాఁడు తాను బిందుతోఁ జేసిననెయ్యమును హృదయమునందుంచుకొనియె. ఆమెయొయ్యారము నామెయైశ్వర్యముఁ జూడఁగానే యామె చుట్టములనెల్ల నసహ్యించి యుండు నని మొట్టమొదట హేమచంద్రుఁ డనుమానపడెను. కాని యామె కొండొకతడవు మాటలాడి తనయుత్త

సుధాశరచ్చంద్రము.

[illegible] గడ్డపయిం [illegible] కెం [illegible] పూర్వ [illegible] మైన [illegible] నే [illegible] ఉష్ణ [illegible] చిన్న [illegible] యుండు నేని [illegible] సౌఖ్యప్రదాయి [illegible] భాగ్య [illegible]. హేమచంద్రుఁ డల్లుఁ డనికె [illegible] మార్గ [illegible] జేసి [illegible] చిన్నవెంకటగిరి [illegible] జేయు [illegible] యున్నారు. కొందరు ఫలాహారముఁ జేసి [illegible] పని [illegible] ఘుమఘుమల్లు [illegible] త్రిప్పుచు తా [illegible] హేమచంద్రుఁ డామెమాట త్రోసివేయ [illegible] నెను [illegible] యింటికిం జనియెను. [illegible] ఘుమఘుమగ వెలుఁగు చుండెను. ఒక వెండిపళ్లెములోఁ [illegible] రసదార్థములు రొట్టెలు నుండెను. దానిచుట్టును వెండిగిన్నెలలోఁ గొన్ని కూరలు క్షీరాన్నము పాలు పెట్టబడి యుండెను. భాగ్యవంతులుగూడ సాధారణముగ విస్తరాకులలోను పళ్లెములలోను భుజియింతురు. కాని యల్లుళ్ళువచ్చినప్పుడు గొప్పమిత్రులు చుట్టములు వచ్చినప్పుడు తమ వైభవముఁ జూపుటకు వెండిపళ్లెములు గిన్నెలుఁ బయిటికి తీయుదురు. సామాన్యము హేమచంద్రుఁడు జన్మమెత్తినది మొదలు నేఁటివఱకు నంతటివెండిపళ్లెరంబులలో గిన్నెలలో వడ్డించిన పదార్థములను భుజించి యెఱుఁగఁడు. ఆ రాత్రి వైభవము వసంతకాలంబునకుఁ గొత్త సంవత్సరరాత్రిసమగు నని యతఁడు తలంచెను. అంతట [illegible] చక్కనైన యొకచిత్రాసనము వెండియాకునకు వేయించి, బాబూ! కూర్చుండుము. మొగమోటపడక యీచిన్నవిందు నాదరింపుము. మావలన లోపములున్న నవి బుద్ధిపూర్వకముగాఁ జేయఁ లేదు. కావున క్షమియింపు మని పల్కెను. హేముఁడు చిత్రాసనముమీఁదఁ గూర్చుండి

భుజియించుచుండ నుమ వాని ప్రక్కనే కూర్చుండి మాటలాడుచుండెను. ఉమ చక్కనిచుక్క. ధనపురము జమీందారుని కుమారుఁడు మిక్కిలిచక్కనిదానినే గాని పెండ్లి యాడ నని పట్టుపట్టుటచే నాతనితండ్రి తాళ్ళచెఱువుగ్రామమున నతిలావణ్యవతి యైనయీబాలికయున్న దని కర్ణాకర్ణిని విని యామె నిమిత్తము విశ్వప్రయత్నముఁ జేసి పెండ్లిఁజేసెను. తారుణీమల్లికుఁడు సహజముగఁ గొంచెము మంచిస్థితిగలవాఁ డయినను ధనపురముజమీందారుతో వియ్య మందుటకుఁ దగినభాగ్యవంతుఁడు కాఁడు. కావున నీవివాహముచేత నతఁడును, మాయామర్మము లెఱుఁగనివానిభార్యయు మునుపటికంటె నెక్కుడుగౌరవము కలిగి యించుకగర్వితు లయి యుండిరి.

ధనము సకలసౌఖ్యప్రదాయ మని యుమయు నెఱుంగును. కాని యంతటిభాగ్య వంతులకోడలై యామె సౌఖ్యపడుచున్నదో లేదో యిప్పటికి మనకుఁ దెలియదు. ఈకథాప్రచారమున ముందు ముందు మనము ధనపురముజమీందారును గలిసికొనినప్పుడా వృత్తాంతము నెఱుంగ వచ్చును. కాని ప్రస్తుత మొకమాట మాత్రము చెప్పగలము. ఆచిన్నజమీందారుఁడు బాల్యమును విడిచి యౌవనముఁ బ్రాప్తించినపిదప చక్కఁదనములమీఁద నెక్కువమక్కువ గలఁవాడయ్యె ననియు, నొకయేఁడు పైబడిన కొలఁది భోగపరాయణుఁ డగుచున్నాఁడనియు నొకవాడుక లోకమున వెల్లడి యయ్యెను. తాళ్ళచెఱువుపల్లియలో నున్న పేదలచరిత్రల వ్రాయుచున్న మనకిపుడు భాగ్యవంతులు, మదోన్మత్తులు నయిన యాజమీందారులగొడవ లక్కఱ లేదు.

ఉమతో హేముఁడు చాలసే పనేకవిషయములను గుఱించి ప్రసంగించెను. ఆప్రసంగము కామరాను కొంతతడవున కామె యత్త

వారి గొడవలలోనికి దిగెను. అత్తవారిప్రసంగము వచ్చినప్పు డామె బదులు పలుకక మౌనము తాల్చుచు వచ్చెను. అదిచూచి హేముని మనస్సునఁ గొంతయనుమానము జనితో వ్యాకులమును గలుగఁ జొచ్చెను. తాళ్ళచెఱువునం బుట్టినయాడపడుచులలో నెల్ల లావణ్యవంతురాలు భాగ్యవంతురాలు సౌఖ్యవంతురాలు నని పేరువడిన యా ముద్దుగుమ్మహృదయ మింత లేతవయసున జింతయను నగ్నిహోత్రముచేత గాల్పఁబడుచుండునా యని సందేహముఁ దోప హేముఁ డామెమొగమువంక రెప్పవాల్పక పలుమాఱు చూడఁ దొడఁగెను. చూడఁ జూడ ననేక రత్నాభరణములయడుగున నున్నయామె మనస్సులో బైకి రాక యడంగియున్న విషాదము కనుగొలంకులయందు పైకి రాక యడఁగి యున్న కన్నీరు వానికిం బొడఁగట్టినట్లయ్యెను. “ఈమెముఖారవిందమున గుప్త మగువిషాదము నిజముగా నా కగపడు చున్నదా లేక నాకన్నులు భ్రమఁ జెందినవా” యని హేముఁ డొకటి రెండుసారులు తనలోఁ దాను వితర్కించుకొనెను.

ఐదవ ప్రకరణము.

మిత్రదర్శనము.

అట్లు హేమచంద్రుఁడు విందారగించి తారుణీసుల్లికునిం గలిసికొని తనవ్యవహార మాయనతో మాటలాడి యింటికిఁ బోవ పయన మగునప్పటి కర్ధరాత్ర మయ్యెను. బిందు తలవాకిట నిలిచి భర్తనిమిత్త మెదురు చూచు చుండఁ గొండొకతడవున కామె కతని దర్శన మయ్యెను. అగుటయు నామె మొగము సంతోషముతో వికసింప “నిప్పటికైన నింటిమాట జ్ఞాపక ముంచుకొని వచ్చినారు నయముమే. ఎక్కడనో దారి తప్పినారనుకొని భయపడుచున్నాను. పాపము మహా

యును తనయత్తవారిగొడవలు చెప్ప మొదలిపెట్టి యుండెను. ఆ తి య్యనిపలుకులు చెవులు దోరపెట్టి వినుచు వదలి రాలేక పోయినాను శాంబోలు, నని పరిహాస మాడెను. అనవుడు ,,బిందూ! యెందు కీమె త్తని మందలింపులు. అంతవిశేషముప్రొద్దు పోయినదా యేమి,, యని హేముడు పలుక ,అబ్బే! యెంతోప్రొద్దు పోయినదా రెండు యామము లయినది. ఊరు మాటుమణగినది. మీస్నేహితుడు చీకటి పడగానేవచ్చి మీరిప్పుడే వత్తురో యప్పుడే వత్తురో యని మీనిమిత్త మెదురు చూచు చున్నా, డని బిందు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. అనగానే హేముడు త్రొట్రుపడి యెవరు వచ్చినా రెవరు వచ్చినారు. ఏడీ యెక్కడ, యన బిందు ,రండి చూతురు గాని, యని యాతని లోనికి గొంపోయెను.

లోనికిం జనినతోడనే చక్కనిమేనిచాయయు సుందరమగు నెమ్మొగముం గల యొకపడుచువాడు హేమచంద్రుని కెదురుగా వచ్చెను. హేమచంద్రు డాతనిని గొంతసేవటివఱకు నానవాలు పట్టలేక కల వర మందు చుండ బిందు చిఱునవ్వులు నవ్వంజొచ్చెను. కొంతతడవునకు హేముడు తనమిత్రుని గుర్తుపట్టి ,యోహోహో! శరచ్చంద్రుడా, యని పలుకరించెను. అంతట వారికిద్దరివిధమున సంభాషించిరి.

శర—అవును నేనే. జ్ఞాపకము వచ్చినదే?

హేమ—నీవు కలకత్తానుండి యెప్పుడు వచ్చినావోయి. ఎంత మాఱిపోయినావు. నిన్ను నేను చూచి పదియేండ్లయినది సుమా. నాడు మీయప్ప కాళీపెండ్లిలోఁ గలిసి కొనినాము. అప్పుడు నీవు చిన్నపిల్లవాడవు. వర్ధమానములోఁ జదువుకొనుచుంటివి. ఇప్పుడు చాలపొడుగైనావు. మీసకట్టు దట్టముగ తిరిగినది. అందుచేత వెంటనే పోల్చ లేక పోయినాను.

శర—అవును. మాయప్ప పెండ్లి యైనకొద్దికాలములోనే మా తండ్రిగారు పోయినారు. అంతట మాయమ్మ నాతోఁగూడ వర్ధమానమునకు వచ్చినది. అందుచేత నప్పటినుండి యిక్కడకు రా వలసిన యవసరము లేక పోయినది. అందుచేత గృహస్థుఁడనైనపిదప ప్రథమ శాస్త్రపరీక్షఁ జదువఁ దలఁచి కలకత్తాకు పోయితిని. మాయమ్మనాతో రాక నీయూరికి వచ్చి యుండెను. ఇవి వేసవికాలపు సెలవులు గనుక నేనామెను జూడ వచ్చితిని. పదియేండ్లతరువాత నేనే మాఱిపోవుట యదియొక యాశ్చర్యమా! మీ తంపులుమాత్రము మాఱలేదా? మాబిందువదినె నాకంటె నొకయేఁడు పెద్ద దన్నమాటయే గాని మే మిద్దఱ మొకయీఁడువాండ్రవలెనె జిన్నప్పటినుండి సంతోషముతో నాడుకొనువారము. ఒకరిని విడచి యొకర ముండువారము కాము. వారియింటికి నేనైనను బోవలయును. సుధ నెత్తుకొని యామె యైన మాయింటికి రావలయును. అప్పుడొకమాఱు మాయింటిప్రక్కవారి జామిచెట్టునుండి కఱ్ఱకుఁ గొంకిఁగట్టి జామిపండ్లు దొంగతనముగాఁ గోసికొని వచ్చినది. అమ్మా! చిన్నపుడు బిందెంత గజదొంగ గనుకున్నావు. ఆలాటి దిప్పుడు పెద్దయారిందయై యిద్దఱుపిల్లలతల్లియై గృహయజమానురాలై కాపురముఁ జేయుచున్నది.

బిందు—(చిఱునవ్వుతో) చాలుచాలు! గజదొంగ లేదు గిజ దొంగ లేదు. నాజోలికి రాక నీమాట జెప్పుకొనుము. నీ వీయూరిలో నున్నంతకాలము మామిడిచెట్ల నెక్కఁడ నైన నొకపిందియైన నుండినదా? ఆలాటివాఁడ విప్పుడు కలకత్తాకాలేజిలోఁ జేరి పెద్దచదువులు చదువుచున్నావు. చాల తెలివియైనవాఁడ వని యందఱుఁ జెప్పికొనుచున్నారు. ఆదినములలో నీలాగున చెట్లనవలీలగ నెక్కఁకలవాఁడు తోఁట దొంగతనములు చేయఁగలవాఁడు లేఁడు; ఈదినములలో నీలాగున జదువునకుఁ దెలివికి బేరుపడినవాఁడును లేఁడు. పదియేండ్లలో నెంత మార్పు చూఁడు!

శర—అబద్ధమాడను. ఉన్న నిజమంతయును జెప్పెద. ఆనాఁటి సంతర్పణములు చేయించినవారు యెవరు! చాటునుండి నీవే నాయనగారి యింటిదొడ్డిలో నున్న పచ్చిమామిడికాయలు తినవద్దని మీ పెత్తల్లి కట్టుపెట్టుచు వచ్చినందున నేను చీకటి పడఁగానే దొంగిలించుటకై పెరటికిఁబోయి కాయలుకోసి వంటయింటిసారలో నీవు నిలిచి యుండఁగా జేబులో వేట్లు పై చెడువాఁడను కాదా? జ్ఞాపకము వచ్చెనా.

హేమ—(నవ్వుచు) చాలు చాలు ఒకరినొకరు తొందరపెట్టుకొనకండి. మీరు వేరే చెప్పనక్కరలేదు. మీరిద్దరెంత గజదొంగలో నే నెఱుంగుదును. (అని శరచ్చంద్రునితో) చంద్రా! ఆదినములలో నేనుగూడ మీయింటికి వచ్చుచుండెడివాఁడను. జ్ఞాపక మున్నదా! అక్కడనే సుధాబింబము లిద్దఱు సంతలవారు. అప్పటికి సుధ యాఱేండ్లది. (అని సుధవంకఁ జూచి) సుధా! మీయక్కతోఁ గలిసి వీరి యింటికి వెళ్ళెడుదానవు జ్ఞాపకము లేదంటే.

సుధ—(తన చిన్ననాఁటిసహకారి యగు శరచ్చంద్రఘోషు మొగముఁ జూచి కొంచెము సిగ్గుపడి తలవంచి) అవును. జ్ఞాపకము వచ్చినది.

హేమ—అయితే చంద్రా! నీభోజన మైనదా?

శర—అయినది. ఈవేళ బిందువాసినె మామిడికాయపచ్చడి యెంతయానందముగా జేసిన దనుకొన్నావు. అలాటిపచ్చడి యెప్పుడు నేను తిన లేదు.

బిందు—(పరిహాసముగా) నాఁడు చీఁకటిలో మామిడికాయలెత్తికొని వచ్చి తిన్నప్పటికన్న బాగున్నదా?

శర—సందేహమా? అంతకన్న బాగున్నది. పచ్చికాయలు పలుమాఱులు తిన్నాను కాని యిట్టిపచ్చ డెప్పుడు తిన లేదు. జిహ్వ లేచివచ్చుచున్నది కాదా?

సుధాశరచ్చంద్రము

హేమ:—అప్పుడు పచ్చడి చేసినదాఁక ఆగుటకు నీకోపిక లేదా ?

హేమ:— (బిందుతో) సుధయు నీవు గూడ భోజనము చేసినారా ?

బిందు:—సుధ యన్నము తిన్నది నాభోజనము కాలేదు. మీరాది కడుపునిండిన బేర మేలాగున్నది. అత్తవారియింట విందారగించి వచ్చినట్లున్నారు. నేనింకఁ బోయి భోజనము చేసివత్తునా ? మీ కీపూట భోజనము నాకఁ లేదుగదా ?

హేమ:—అవును. మా పెదబాబయ్యగారియింటఁ గడుపునిండ తిన్నాను నీవు భోజనముఁ జేసి రమ్ము.

అంతట బిందు భోజనమునిమిత్తము వంటసాలకుఁ జనియెను. సుధ భర్తగారు వచ్చువఱకు మేలుకొనియుండి యాయన వచ్చినపిదపఁ గొంతసేపు మాటాడి వసారాలో నొకచాపఁ బఱచికొని పండుకొనియెను. ఆమె లేఁతమనస్సు విచారములకు నిలయము కానందున పండుకొనినతోడనే మలయమారుతముయొక్కయుఁ బయిపయిం బ్రసరించు వెన్నెలలయొక్కయుఁ జల్లదనముచేత నామెకు హాయిగ నిదుర పట్టెను. తాళ్ళచెఱువు గ్రామ మంతయు నిశ్శబ్దమై నిద్రావశమై యుండెను. శరచ్చంద్రఘోషు హేమచంద్రబోసుతో మఱల సంభాషణ మారంభించెను. వారిరువురుఁ జిరకాలమునకు గలసికొన్నమిత్రు లగుటచే వారిసంభాషణమున కెడతెంపులు లేక పోయెను. ఘోషు కుటుంబమూ బోసుకుటుంబము సంబంధబాంధవ్యములచేత పూర్వుల నాటినుండియు బద్ధములై యుండెను. దానికిం దోడుగ నాయుభయ వంశాంకురములను నగు హేమచంద్రశరచ్చంద్రులు చిన్ననాఁటనుండి యాజన్మమిత్రులు. హేమచంద్రుఁడుశరచ్చంద్రుని తనతమ్మునియట్ల భావించి యాతని యౌదార్యమును చిత్తనైర్మల్యమును సంభావనవ

లనం గ్రహించి తద్దయు నాదరించెను. శరచ్చంద్రుఁడు హేముని నన యన్నయట్లు భావించి వానియెడ మిక్కిలి గౌరవ ముంచెను. ఎడ తెగని యాయిరువుర సంభాషణముఁ జరుగు చుండఁగనే భోజనముఁ జేసి బిందు వచ్చి తనచెల్లెలు సుధ తలగడలేక పండుకొనుటఁ జూచి యామెతలను మెల్లఁగ దనతొడపై నిడికొని ప్రేమాతిశయమున అల కలు నిమురుచుఁ దానుగూడ సంభాషణములోఁ దిగెను. అంతట వా రిట్లు ప్రసంగించిరి.

హేమ—చంద్రా! నీవిప్పుడు బియ్యేకుఁ జదువుచున్నావు గదా! ఇంకనైదాఱు నెలలలోఁ బరీక్ష యగును. పరీక్షలోఁ దేఱిన పిదప నేమిచేయుదువు?

శర—ఆవిషయమై నేను యోచింప లేదు మాయమ్మ కాశీ వెళ్ళవలె నని సంకల్పించికొన్నది. అందుచేత నాపరీక్ష ముగియుగానే నన్నక్కడకు రమ్మనియు మాభూమి పుట్రి చూచికొమ్మనియు న న్నామె బలవంతపెట్టు చున్నది. ఆస్తి కొంచెము. దానివలన నేఁడాది కాఱేఁడువందలరూపాయలకంటె నెక్కువ రాదు. మాయమ్మ కాశి లోనే తన జీవితకాల శేషముఁ గడపఁ దలచుకొన్నది గావున నామె నక్కడ ప్రవేశపెట్టి భూములమీఁద శిస్తామె కిచ్చుచు నే నేదైన తగి నయుద్యోగము సంపాదించికొన వలయు నని యున్నది. ఈనెలవు లలో నేను మాయమ్మను గాశికిఁ దీసికొనిపోవుటకుం దగు నేర్పాటులు చేసినాను.

హేమ—నీయాలోచన బాగుగ నున్నది. మీతల్లి కాశిలో నివసింపఁ దలఁచుకొన్నది గావున తప్పక యామె నక్కడ దిగవిడిచి తరిగి కలకత్తాకుఁ బోయి కాలేజీలోఁ జేరి కష్టపడి చదువు. పరీక్ష చాలకష్టము. ఇదివఱకు నీవు ప్రవేశపరీక్షలోను ప్రథమశాస్త్రపరీక్ష లోను గృతార్థుఁడ వైనట్లు, యిందులోఁ గూడ గౌరవముగ మొదటి తరగతిలో గృతార్థుడ వగుటకే కృషిచేయుము.

శర—చదువుదును మతికష్టపడి, తరువాత దైవ మున్నాఁడు. కలకత్తాకు సాధ్యమైనంతత్వరగా వెళ్ళుదును. మీరుగూడ వచ్చి కలకత్తాలోఁ గొంతకాల మున్నపక్షమున బాగుండును. ఎల్లకాలము మీ పల్లెటూరిలో నీవేలాగున నుండ గలవయ్యా! ఇదియేండ్లక్రిందట నీవు కాలేజీలోఁ జదివినప్పుడు స్వల్పకాలముమాత్రము కలకత్తాలో నుంటివి. అందువలన కలకత్తా మొగమే యెఱుఁగవు. అందుచేత మీ రిద్దఱు వచ్చి రెండునెలలు పాటక్కడ నుండఁ గూడదా? కోడదు ల్లు పోయినవి. కదా! అందుచేత నీవు నాతో వచ్చి కొన్నాళ్ళు కలకత్తాలో నుండవచ్చు. అంతగా రావలసి వచ్చిన పక్షమున కొన్ని రోజులలో రావచ్చును.

హేమ—చంద్రా! నీవెంతో మంచివాఁడవు; కనుక నింత దయతో నన్ను రమ్మని పిలిచినావు సరే! నేను వచ్చి కలకత్తాలో నేమి చేయుదును? నీవంటే రేపు ప్రాడ్విన పరీక్షలోఁ దేఱుదువు. మంచియుద్యోగము సంపాదించికొందువు. అక్కడ నా కేమి పని యున్నదోయి. తిని కూర్చుండనా?

శర—నీవుమాత్రము తలఁచుకొంటే నేదైన మంచియుద్యోగము సంపాదించుకొన లేవఁటోయి. ఈమాఱుమూల పల్లెటూరిలో నెల్లకాలము గడప వలయునా? నీవు ప్రవేశపరీక్షలోఁ దేఱినావు గదా! అది యటుండఁగా నీవు చదువు మానినప్పటినుండి యెల్లవారివలె కాక యెన్నోపుస్తకములు చదివి చాలజ్ఞానము సంపాదించినావు. నీ కున్నంతయింగ్లీషుపాండిత్యము బియ్యేల మని బడాయి చెప్పికొనువారిలో నెవరికి లేదు. ఇంతపాండిత్యము నింత యోపిక యింత పట్టుదల గల నీవంటివాఁడు ప్రపంచములో గొప్పవాఁ డగుట యొక కష్టమా?

హేమ—నాపాండిత్యమెంత. అతిస్వల్పము. నే నెప్పుడైనఁ

పుస్తకము చదువుట పాండిత్యము సంపాదించుకొనుటకు గాదు. ఏమియు దోఁచక కలకత్తావంటి పట్టణములలో ననేక పెద్దపెద్ద పరీక్షలలోఁ జేరి గొప్పపండితులై యుద్యోగముల నిమిత్తము మేజువారీలు చేసిచేసి యుద్యోగములు లేక యాకలికి కొట్టుకొనుచు నెందరో యున్నారు. అక్కడ నాకెక్కడ యేమిటి! అక్కడ నే నుద్యోగమునకై అకు ప్రయత్నముఁ జేయుట వ్యర్థము. చివరకు నెన్నియో దినములకుఁగా కొన్నాళ్ళకక్కడనుండి చేతులు కలుపుకొనుచు నుండుట నీయూరికి రావలసి వచ్చును.

శశి—పోనీ! అలాగే జరుగు గాక! వచ్చిన కష్ట మేమి? మీరు నాతోబాటు గంజాము యొంగలిపోతో ట్రాంచు లుండవచ్చును; కర్మ్యులకు మీ కేయానసరము నుండదు. ఉద్యోగమునిమిత్తము ప్రయత్నముఁ జేసినవాఁడ నగుదువు. నామిత్రులకు నాకలకత్తాలోఁగూడ పేరు చెప్పుకొని మంచియుద్యోగము సంపాదించికొనుటకు వీలున్నదని నాయభిప్రాయము. పదియు దొరకక పోయెనా మీ యూరికి వచ్చుట యుండనే యున్నది. ఇందువలన నీకు వచ్చిననష్ట మేమియు లేదు. పదినెలలు సుధయుఁ గలకత్తా జూచినవా రగుదురు.

హేము—(కొంచె మాలోచించి) నా కేకర్ములు లేకుండ నీతోబాటుగ నుండవలసినది కాని నేను వచ్చినయెడల నిల్లు పట్టణములోనుండుటయే మంచిది. ఏలయన కొంతమంది పెద్దలు నిచటనుండుట తిన్నఁగ జరగదు అయినప్పటి కావిషయమై మాతాత్రిగారు స్థిరముగ చెప్ప నక్కఱ లేదు. మా పెనమామగారు వర్ధమానము వ్రాసియున్నారు. నీవు కలకత్తా రమ్మనుచున్నావు. నాకుఁ గూడ కొంతకాలము స్థలము మార్చవలయునని యున్నది. స్థిమితముగ నాలోచించి నీకు రెప్పకముందే యేదో యొకటి చెప్పుదును లే. ఏదైన నీతో నాలోచింపకుండఁ జేయను.

శర—నదిని ? నీయభిప్రాయ మేమి టమ్మా ? కలకత్తావంటి మహాపట్టణముఁ జూడవలెనని లేదూ?

బిందు—జూడవలె నని లేక పోవునా ? నాయనా ? ఉంటే మాత్రము సాగునా ? మహాపట్నము గాదా ? మాటాడితే డబ్బు కావలెను. మేము పేదవాండ్రము. ఇక్కడ నున్నప్పుడే డబ్బు కెంతెం తోఁ జిక్కుపడు చున్నాము. ఇఁక నక్కడ నెట్లు బ్రతుకగలము?

శర—మీకంత డబ్బెక్కువ యుంటే పాఱవైచికొన వచ్చును. కాని మీకే కర్చులు మనసరము లేదు. మీరు మాయింటనే యుండ వచ్చును. మీరుండుటవలన నాచదువు చెడిపోదు. తఱచుగా నేను రోజంతయుఁ జదువుకొని విసికివిసికి హాయిగ బ్రాణమిచ్చి మాటాడువారు లేక యెంతో విచారముగ నుందును. మీరున్నప్పుడున నాచదువు చెడిపోదు. సరే కదా, సంతోషముచేత మఱింత సాగును.

బిందు—(నవ్వుచుఁ బరిహాసముగా) మఱేమి భయము లేదు కాని నీవు చదువుకొనుచు జదువుకొనుచు మధ్యమధ్య చిన్ననాటిము చ్చటలు జ్ఞాపకము వచ్చినప్పుడు పుస్తకము లక్కడ పెట్టి వంటయింటికి వచ్చి తోటలోఁ గోసిన మామిడికాయల దొంగతనము నాతోఁ జెప్పుచుందువని భయపడు చున్నాను.

శర—అలా యనుకొనకపోతే చుట్టుపట్లతోటలలో మామిడి కాయ లేమైన నున్నవేమో దొంగిలించికొని రమ్మని నన్నే నీవు పిలుతు వనుకొనరాదా ? ఎట్లయిననుంచి పచ్చడి చేసి పెట్టెదవు కనుక లాభము నాదే లే.

బిందు—నీ వేలాగైన నదృష్టవంతుఁడవే నాయన ! నేను నిన్న విన్నమాట నిజమో యబద్ధమో కాని నీకన్నిపచ్చళ్ళు నన్నివంటలు, చేసిపెట్టుట కొకమ్మాయిగారు సిద్ధమగు చున్నారని తెలిసినది

శర—అయయమ్మాయిగా రెవరవెమ్మాయి !

బిందు—ఏమినంగనాచి వోయి ? పాపమేమియు నెఱుఁగవు. మీయమ్మ నీకు పెండ్లిఁ జేయుటను సంబంధము వెదకుట లేదా ? అబద్ధమాడక చెప్పు.

శర—(కొంచెము సిగ్గుపడి) పెండ్లి లేదు. ఏమీ లేదు.

బిందు—(నవ్వుచు) నిజమేయై యుండునని నాకుఁ దోఁచు చున్నది. నీవు సిగ్గుపడి చెప్పవు మీయమ్మ కాశికి వెళ్ళకమునుపు నీసంరక్షణముఁ జేసి నిన్ను బాగుగఁ గనిపెట్టఁగల పెండ్లామును నీకు గట్టిపెట్టియే వెళ్ళునఁట !

శర—ఈవిషయములో మాయమ్మ పట్టుదల యంతగా లేదు. ఆమెవైరాగ్యమేమో యామె యేమో కాని యీగొడవ లామె కక్కఱ లేదు ! ఈపట్టుదల యంతయు మాయప్ప కాళిది. ఆమె వర్ధమానములో నాకుఁ దగినసంబంధ మొకటి విచారించినదఁట. ఇక్కడకు వచ్చినప్పటినుండియు నాసంబంధ మొప్పుకొమ్మని యామె మా యమ్మను బలవంతపెట్టు చున్నది. కాని బి. యే. పరీక్షలోఁ గృతార్థుఁడనై కుటుంబపోషణముఁ జేసికొనుటకు మంచియుద్యోగము సంపాదించికొనువఱకు పెండ్లిచేసికొననని వారిద్దఱితో స్పష్టముగఁ జెప్పినాను.

బిందు—పాపము కాళిని జూచి యెన్నాళ్ళై యైనది. అది యుమ, నేను చిన్ననాఁట నెల్లప్పు డొక్కచోటనే యుండువారము గదా ! ఇప్పుడధమపక్ష మాఱు మాసముల కొకసారియైన నొకరినొకరు చూచికొనుట లేదు. రేపు వాండ్రనిద్దఱిను నే నేదోపీలు చేసి కొని తప్పక చూచి తీరవలయును.

శర—సరే మాయక్కయ్య యుమను చూచుటకు రేపు వెళ్ల వలె ననుకొనుచున్నది. మీ పెదబాబయ్యగారి యింటికి వెళ్ళితివా, అక్కడ నీవిద్దఱినిఁ జూడఁగలవు.

బిందు—అక్కడికే వెళ్ళెదుగాక. మీయమ్మను జూచినప్పటినుండి నాకెంతో యుబలాటముగా నున్నది. పాప మది యెన్నాళ్ళకో గాని రాను వచ్చుటకు వీలు లేదు. ఏమంటేని కుటుంబము పెద్దది. పైగా మగఁడు కోపిష్టి. ఆయన కేబదియవపడి వచ్చినట్లున్నది. చూచి చూచి మీయమ్మ కాళిని వానికంటె నిరువదియేండ్లు పెద్దవానికి రెండవపెండ్లి వాని కిచ్చిన దేమిటోయి?

శర—ఆమాట నన్నడుగ కమ్మా? మాయమ్మ కాసంబంధము సుతరా మిష్టములేదు వారు కులీన బ్రాహ్మణు లంట! అందుచేత తనసొమ్మంత పడిపోయినట్లు మాచుట్టములు పురోహితులుం జేరి మాయమ్మను మెడలు విఱిచి యీసంబంధము చేయించినారు. పాపము దానికర్మ మాలాగున నున్నది. అది మేకపిల్లవంటిది గదా. ముసలి మగఁడైనను దానంతే పెట్టి పుట్టినా నని తృప్తి జెంది యుండును గదా! అట్టిపెండ్లి చేసినందు కొకరిని పల్లెత్తి మాటాడదు గదా. మగనిమీఁద పరమభక్తి కదా.

అంతట ముగియక యీసంభాషణ మితరవిషయములలోనికిం దిగెను. మిక్కిలి ప్రొద్దు పోయిన దని శరచ్చంద్రుఁడు లేచి "వదినె చాలప్రొద్దు పోయినది. నే నింటికిఁ బోయెదను. రేపు మఱల వచ్చెదను. రేపే కాదు. నేనిక్కడ నున్నంతకాలము ప్రతిదినము వచ్చి మామిడికాయపచ్చడి కొంచెము రుచి చూచి పోవుచుందును. మీరు కలకత్తాకు వచ్చినపక్షమున నేను సుఖముగా రాచబిడ్డవలె నుందును" అని పలికెను "ఆవిషయము ముందుముందు విచారించికొనవచ్చును సరే. అన్నిటికన్న ముందు రేపు మీయప్పను కలిసికొని యీరాచబిడ్డగారికి మామిడికాయపచ్చడిలో నేలోటు రాకుండజేసి పెట్టగల చిన్నిరాణిని దీసికొని రమ్మని గట్టిగ నొక్కి చెప్పెద" నని చిఱునవ్వుతో బిందు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. శరచ్చంద్రుఁడును మందహాసము చేసి వారికడ సెలవు గైకొని గృహమున కరిగెను.

అప్పటికిని సుధ మేలుకొంచలేదు. కలువపువ్వుల నెక్కసక్కె-
ము సేయఁగల నామె ముగ్ధమోమునమీఁదఁ బడుచున్న తపనకిరణ
పుంజము బ్రసరింపఁ జేసినసహజమైన యామెలావణ్యమున కొకవింత
లావణ్యముఁ దెచ్చెను. అక్కడక్కడఁ దలాడగా నెగురుచుచు సుధ నిదు
రలోసహితము "సంధ్యపోసనసుధా"సముఁ జిలుకఁజేయఁ జొచ్చెను. శర
చ్చంద్రుఁడు బయలు వెడలి మనసులో నెన్నెన్నో తలంపులు పుట్టింపఁగొ
న నాకసమువంకఁ జూచి వచుచున పసులో నిట్లు వితర్కించికొనెను.
„నేను కలకత్తాలోను సర్ధమానములోను గొప్పకుటుంబములను గొప్ప
మేడలను మిద్దెలను నెన్నో జూచితిని. కాని యీచిన్న తాటియాకుల
యింటిలో నున్నంతసౌఖ్యమును, సంతృప్తి నెక్కడను నెంగాంచనైతి
[illegible]
[illegible]
వులో ? స్త్రీస్వభావ [illegible]ంతయు సీవి[illegible] దాల్చినట్లున్నది.
ఆసుధముఖారవింద మెంతముద్దులు మూటగట్టుచున్నదో ! ఆమెను
సన్ను నిమ్మళముగ గదా ! ఈసాధుజనముతోఁ గలసి మెలసి కొంత
కాలము చరియింతు నేని బంధువేషము యెట్టిదో యెఱుంగని నాకఠిన
హృదయ మింతకు మెత్తపడి యనురాగాస్పదము కాకుండునా ! ఏవే
డుకలు లేక పట్టి యెడారివలె నుండు నాచదువ్రులగది విడిచి నిజమైన
మానవగేహము నని చెప్పదగిన యీసాధుజనుల నిలయమున ప్రవే
శించి నొన్నఁడైన సుఖింతునే ! ప్రాణము లేనిబొమ్మ వలెనున్న
నాకు నిజమైన చైతన్య మెన్నఁడైనఁ గలుగునే !„

ఆశ్రితులు.

ప్రభాతకాలము తల్లిచేత సింగారింపఁబడి బయటకు బంపఁబ
డిన పెండ్లికూఁతురువలె నుండు నని వేదములలో వర్ణింపఁబడి యు
న్నది. ఆకాశలక్ష్మికిం గారాబుకూఁతురై తెల్లనిపువ్వులవ గట్టినట్లు వె

లవణాబ్ధిప్రాంతస్థ తనరాకవలె సాంద్రచీకటులను నవ్వుచుగ దోలి జలతరంగో త్తికి తనరాకవచ్చె తేజస్ఫూర్తిని కలిగించెను. ఈప్రభాతకన్యం బట్టికొని పాణిగ్రహణము చేసికొనుటకు సమరారుణముఖుండై సూర్యుడు, సప్తసప్తములు చనిపోగ సప్తతురంగములం బూన్చిన యరదము నెక్కి యుక్కున్న వెనువెంట నగరివనోయన దూరప్రదిక్కునం దోచె. కాని యాతనిరాక జూచి సిగ్గునది యన్నపలకుం దోచెగనో యన ధవళప్ర భాతకన్య యదృశ్యమయ్యె.

బిందు ప్రభాతకాలమున లేచి యిల్లువాకిలి చిమ్మి పెరటిలో నున్న దిగుడుబావిలో రాత్రి వంటజేసినపాత్రలు తోముకొనుటకుం బోయెను. ఆమె పూనికలో నుండగనే యెవ్వరో వీధితలుపు తట్టిరి. అప్పటికి సుధకు హేమచంద్రునకు మెలకువ రానందున సగము తోమినపాత్రల దిగుడుబావిలోనే యుంచి బిందు తలుపు దీయుటకు పోయెను. ఆవచ్చినది కులమున బెస్తవాండైవృత్తిని సేద్యకాండైన సోనాతనుం డనువాని భార్య. బంగాళాదేశమున బెస్తలను కైవర్తులని వాడుదురు. ఈకైవర్తస్త్రీని బిందు చిన్ననాంట వరుస కక్కయ్యా యని పిలుచుట కలవాటు పడుటచే నప్పుడును "అక్కయ్యా! ప్రొద్దునవే వచ్చితి వేనుమ్మా? ఆచేతిలోని దేమిటి,, యని పలుకరించెను, అంతట వారి కీక్రిందిసంభాషణ జరిగెను.

కైవర్తస్త్రీ—ఊరక వచ్చినాను. నాచేతిలోనది గుంతేమి లేద మ్మా! మిమ్ములను జూచి యెన్నోళ్ళయైనది గనుక నొకతూరి యిటు వేళప్రొద్దున్న జూడా లని నిన్నటి మాపనుకొన్నాను. వచ్చునప్పుడు వట్టిచేతులతో రా నేల నని మనసుధకు పెరుంగిష్టము గనుక గట్టి పెరుంగు తోడుపెట్టి తెచ్చినాను. చిన్నమ్మాయి లేచినదా?

బిందు—లేవ లేదు. అక్కయ్యా! నీవెప్పుడు మాకోసమేదో కష్టపడి తెచ్చి పెట్టుచునే యుందువు. మీరుమాత్రము డబ్బున్నవా

శ్యా! చేయునది సంసారముగదా. ఈలాగున మాటిమాటికి తేబో కమ్మా! పుచ్చికొనుటకు మాకు ఎంతో గష్టముగా నుండును.

కైవ—ఇదేమంతభాగ్య మమ్మా! వరాలా మాణలా. ఇవి మాయావ్రుపాలే కాని డబ్బు పెట్టికొన్నవి కావు. అందులో కొంచెము తోడుపెట్టి మీకిచ్చినంతమాత్రాన నా సొమ్మంతయు పోవునా? మీసేల దున్నకొని బ్రదుకు చున్నాము గదా తల్లీ! మాయావు మీదే. మాయిల్లు మీదే. మావన్నియు మీవే. ఈలాటివి మీకు లేకపోతే మఱెవరి కిచ్చికొందుము. మీరు కామందులు మేము పాలి కాండ్రము.

బిందు—అంతభక్తితోం దెచ్చినప్పుడు వద్దనగూడదులే! అమ్మా! ఉట్టిమీంద పెట్టి భోజనముః చేయునప్పుడు పోసికొందుము. అక్కయ్యా! నీవు పెరుంగు తోడు పెట్టినట్లెవ్వరును పెట్ట లేరు. నీపెరుంగంటే నుధ కెంతో యిష్టము (అని మొగము జూచి) ఇదేమిటక్కయ్యా! కన్నులు తడిగా నున్నవి. ఏడ్చుచున్నావా యేమిటి?

సొనాతనునిభార్య యిదివఱ కెందుకో లోలోపల విచారించుచునే యుండెను. బిందు కారణమడుగంగానే యది వెల్లివిరిసి పొంగెను. చేరకొంగుతో నామె కన్నీరు కొంతవఱకుం దుడిచెను, గాని ప్రవాహ మాంగ లేదు. అదిచూచి బిందు మరలం "యే మక్కయ్యా ఇది! సొనాతనుండు నెమ్మదిగా నున్నాండా,, యని యడిగెను. అంతట నీక్రింది సంభాషణ జరిగెను.

కైవ—ఆయన కేమి! ఆయన సుఖముగానే యున్నాండు.

బిందు—మీపిల్ల నెమ్మదిగా నున్నదా! అమ్మా!

కైవ—మీదయవల్ల పిల్ల బాగానే యున్నది తల్లీ!

బిందు—అందఱు నెమ్మదిగా నుంటె పొద్దున్నే నీ దుఃఖ మెందు కమ్మా! అంత యేమిమునిఁగి పోయినది.

కైవ—సుతోటి కేదమ్మా! చీకటితోనె మనఘోషుగారి యింటికి వెళ్ళినాను అక్కడ—ఏమి చెప్పనమ్మా! (అని గద్గదకంఠముతో నేడ్వజొచ్చెను.)

బిందు—అక్కడ నేమిజరిగినది? ఎవరైనాఁ దిట్టిరా కొట్టిరా?

కైవ—తిట్టుటకుఁ గొట్టుటకు మే మెవరిసొమ్ము తిన్నా మని. నామగడెంత తెలివిమాలినవాఁడైనను మిరాకమువల్ల నాను టూష్టి కష్టపడి నాకింతగంజి తెచ్చిపోయకలఁడు. మే మెంత లేనివాళ్ళ మైనను కొంచెము పరువునకియామువకోసము కొంత ... ... మందుము కనుక నెవరిచేత మాటలు పడము.

బిందు—(నామగఁడు తెలివిమాలినవాఁడని కైవర్తస్త్రీ చెప్పి
[illegible]
[illegible]

కైవ—ఆడిజి వస్తాడా! నన్ను తిట్టునా! నన్నుకొట్టితే ఆడి కొంప నూసేవో రెవరు పొయిలో ఆగ్గేసేవొ రెవరు. కంచములోకి కుంబం రావద్దూ! నే లేకపోతే ఆడీపాటి కేవల్లకాట్లో ఉండునో! ఆడు నన్ను తిట్టి పాణాలతో బతికిపోతాఁడా? రోకలుచ్చుకొని దుమ్ములి రగ కొడదనూ!

బిందు—(నురల చిఱునవ్వు నవ్వి కొంచెము కఠినముగా) అయితే నీ బుడిబుడి దుఃఖమునకుఁ గారణ మేమి టమ్మా! పొద్దున్నే యేడువ వలసినంతవుట్టేమి మునిగినది.

కై—ఏమి లేదమ్మా! యేమి లేదు. ఆగోసుగారియింటికా డికి పొద్దున్నే యెల్లినప్పుడు—అయ్యో నాకర్మమా! యేం జెప్పనుతల్లి.

బిందు—(విసుగుతో) నీయిష్టము వచ్చినంత సేపేడు. సంగతి చెప్పవిదేమి పాపము. అవతల గంపంతపని యున్నది. నేను నీతోఁ

నిలిచియుండుటకు వీలు లేదు. ఇత్తడిసామానులు కడతేఱ తోమలేదు పాలు దాలిమీదం బెట్టలేదు. పిల్లలు లేవగానే పాలు పాలని పోరు పెట్టుదురు. మాయమ్మసోదె యెంతకు తెమల్చ వైతివి.

అంతలో సుధ మేలుకాంచి యప్పుడప్పుడే వికసించిన తామరపువ్వుచందమున విలాసమున వెదజల్లు మొగముతో నచ్చటికిబోయి తన యక్క ప్రక్కనిలిచెను.

బిందు—(సుధతో) అమ్మాయి! ఇంత పెందలకడ లేచినావే మజమ్మా! ఇదిగో నున బెత్తక్కయ్య నీకోసము గట్టి పెరుగు ముంతలోం దోడుపెట్టి తెచ్చినది. అన్నవములోం బోసికొందువుగాని, నేను వెళ్ళి పొయిరాజవేసికొందును. పిల్లలు లేచువేళ యైనది.

ఆపలుకులు విని సుధ యాపెరుగుముంత లోనికిం దీసికొనిపోయి యుట్టిమీదం బెట్టి సమగునవుగున దిగుడుబావికిం బోయి తన యప్పసగము తోమి విడిచిన పాత్రలం గడుగ బూనెను. ఇక్కడ బిందు సోసాతనుని భార్యను చెప్పెడుగొడవ తెమలనందున విసికి లోనికింబోవం దలంచి మెల్లంగ మొగ మానలకుం ద్రిప్పు చుండ నంతలో బెత్త యిల్లాలు కన్నులనీరు తుడుచుకొని గొంతు సవరించికొని "అప్పయ్యగారూ! నేనన్నమాట నిజమే నాండి" యని యడిగెను.

బిందు—ఏమిమాట?

కైవ—నేను గోసుగారియింట్లో విన్నమాటమ్మా!

బిందు—అక్కడ నేమి విన్నావు?

కైవ—అయితే నే విన్నది నిజమే నమ్మా ఈమాట విన్నానికే కామోసు దిక్కుమాలినబతుకిన్నాళ్ళు బతికినాను అయ్యో! అయ్యో! ఎంతపాప మమ్మా! మన సుధమొగము జూచు చుండ నే నొక్కపూ టుండ గలనా?

అని మఱేమియు బలుకక యాబెస్తయిల్లాలు మహాశోక నాతి ల్లిన యెలుగెత్తి హోయన యేడ్వసాగెను. ఈరోదనధ్వని నిద్రించుచున్న హేమచంద్రుని గదిలోనికి గొప్పభూకంపధ్వనివలె వినఁబడినందున నతఁడు కళవళము నందుచు మేనుకాంచి చివాలున లేచి త్రొట్రుపడుచు గది వెడలి వచ్చి బిందమ్మం జూచి „ఓసినీకీ. యెందు కట్టు పెద్దపెట్టున నేడ్చుచున్న" వని యడిగెను. „ఎందుకు లేదు. ఆవిడ యొక్కడనో యేదో చెడుమాట విన్నఁ దట. దానికై యేడ్చు చున్న" దని బిందు భర్తకు బ్రత్యుత్తరము చెప్పెను. అది విని హేమచంద్రుఁడు పల్లెయిల్లాలిం జూచి „యేమియాపద మూఁడినది. నీ వేమిచెడుమాట విన్నావు. మీవాండ్రందఱు నెమ్మదిగా నున్నారా ?" యని యడిగెను. అనవుడు నాకైవర్తకాంత దుఃఖము నాపి కన్నీరుఁ దుడుచుకొని మగవారియెదుట వట్టితలతో నిలువగూడదు గావున చీరచెఱఁగు మేలిముసుంగు వైచికొని వినయమునఁ దల యించుక వంచి దండము పెట్టి మెల్లగఁ „ బాబయ్యగారూ ! అంతా కులాసాగా నున్నామండి. ఇబ్బంది యేమి లేదండి. ఏదో పాడుమాటొకటి చెవిని బడినదండి. అది నిజ మేమో కనుగొందా మని, అప్పయ్యగారికాడికి వచ్చినానండి," యని బదులు చెప్పెను. అది విని బిందు భర్తతో „ఆపాడుమాట యేమిటో చెప్పుమని తెల్లవారగంటనుండి పీకికొని తినుచున్నాను, ఆవిడ నోటనుండి యామాట చెప్పించుటకు నాతాతతరమైనది కాదు. మీరు చెప్పించఁగలరేమో చూడండి," యని పలికెను.

అనవుడు హేమచంద్రుఁడు నవ్వుచు „ఆఁడవాండ్రగోడున లాఁడువాండ్రకే గాని మాకు దెలియవు. మీసోదెలు మగవాండ్ర కర్థములే కావు. రాత్రి మన మనుకొన్న సంగతులం గూర్చి మాటలాడుటకు నేనిప్పుడు శరచ్చంద్రుని యింటికి పోవుచున్నా" నని య

క్కడ నిలువక మెల్లగ నావలకుఁ బోయెను. అనంతరము బిందుకై
వర్త లీతెఱంగున మాటలాడిరి.

కైవ—అదిగో! అదిగో! నేను విన్నమాట నిజమే! బాబ
య్యగా రక్కడికే పోవుచున్నారు.

బిందు—(కోపముతో) నీ కీవేళ దయ్యము పట్టినదా యేమి?
ఎన్నఁడు లేనిది యీలాగున మాటాడ నారంభించినా వేమి? నీ
వేమిమాట విన్నావో చెప్పరాదూ?

కైవ—అప్పయ్యగారూ! ఈయాల పొద్దున్నే గోనుగారి
యింటికాడి కెళ్ళి అక్కడ యిన్నానండి.

బిందు—అబ్బబ్బా! చంపు చున్నావు గదా! ఏమి విన్నావు.
అడుగ లేక నోరుపడు చున్నది.

కైవ—చెపుతా నప్పయ్యగారూ! కోపపడ కండి. బుద్ధి నేర
నివాళ్ళము. గోనుగారియింట్లో నౌకరు—ఆడిజిమ్మడ! ఆడి మొకం
మండా! ఆడి కేంపోయ్యేకాలమో కాని ఆడు చెప్పినాఁడు. ఆ మా
టినఁగానే నావొళ్ళంతు కొత్తింది. నాగుండె ఇప్పటికి దడదడ లాడు
తోంది. చూడండి. ఇప్పయ్యగారు. అబద్ధ మేమో చూడండి.

బిందు—అమ్మా! నీగుండె దడదడలు చూచుటకు నాకు
వ్యవధి లేదు. నేను వంట జేసికొనవలెను. (అని లోనికిఁ బోవుటకుఁ
గిరుక్కున మఱలెను.)

కైవ—(బిందుచీరకొంగు బట్టికొని) వద్దప్పయ్యగారు కోపము
వద్దు. ఏమో మన నుండబట్టక విూవిూ దాపేచ్చమూలాన్ని, ఆమా
టనిజమేమో కనుక్కుందు కొచ్చినాను. మఱొకటేను నాకు కావాలా
అప్పయ్యగారు. చిన్నమ్మాయిగారి నొక్కమాట నూడకపో తేకడు
పులో యెల్లాగో నుంటది.

ఆమాటలు వినక బిందు తనదారిం బోవు చుండెను.

కైవ——(చీరకొంగు వదలకయె ఛూపి బోవుచు) అప్పయ్య గారు వినండి. వినండి. గోనుగారినౌకరు——ఆణ్ణివెరాసుకుపోయి ఆణ్ణో ట్లోనిప్పు లోయ్యా. ఆఁడికొడుకునోట్లో నిప్పు లోయ్య. ఆఁడికోడలు నోట్లో నిప్పులోయ్యా. ఆఁడిల్లు దిబ్బగాను. ఆఁడు చెప్పినాఁడమ్మా!

బిందు——వినిపించుకొనకయె వంటసాలకు జనియెను.

కైవ——నే పుట్టించినమాట కాదమ్మా యిది! ఈలాటిపాడు మాటలు ఆఁడు చెప్పాలి కాని మఱెవరు చెప్పగలరు? మీరు సం చోరు మీరాలాంటిపనులు చెయ్యరనుకొని నేను నమ్మ లేదు.

బెస్త——యిల్లాలు తనవెంట నంటిరా బిందు వంటయింటి లోనికిం జనియెను.

కైవ——అప్పయ్యగారు ఆమాయచచ్చినోఁడు యీలాగన్నా డండి. మీరంత మమ్మందఱిని యిక్కడ దిగబెట్టి కలకత్తా కాఁపుర మెల్తారంట అమ్మాయిగారూ యీచేతులతో పెంచినాసుగందా మి మ్మల్ని. కంటినూళ్ళు నోటిమాట లే కుండా యెల్లిపోతా రామ్మా? చిన్నమ్మాయిగారికి నాపేరు గన్నా నేనన్నా పాణంగందా! ఇఁక నే నెందుకు నా పెరుఁగెందుకు?

బిందు——(ఆమెపాత్రిణము విసిగించినందు కించుకకోపించినను మూర్ఖతకు చిఱునవ్వు నవ్వి) ఈమాట చెప్పుటకేనా అప్పా! ఇంత సేపు యెముకలు కొఱికినావు. ఈమాత్రపుదాని కింతయేదు పెందుకు వెళ్ళుటో మానుటో యిప్పటికి మాలోమాకే తేలలేదు. నిన్నరాత్రి శరచ్చంద్రుఁడు వచ్చి కలకత్తా రమ్మని పిలిచినాడు, వెళ్ళుటం లేమా టలా? అక్కడకర్చునకు సంసారము గుల్లయగును. మేము భాగ్యవంతు లముకాముకదా.

కైవ——అక్కయ్యా! ఛా? మంచివాళ్ళు మరేద గలోరు కలకత్తా యెల్తారా? అక్కడవర్ణం, ఈవర్ణం, అనిలేదా లుండవంట.

సంపిచ్చి ల్లోంట సూళలక్షుంవిగ తీసుకపకా చేసేరాబ్బాసుంచు అంతా పంకర సుంటు గాదూ. అప్పి మీలాంటి పనాగారుంటిన్ని. చెప్పిగయిక్క డె వుండు తల్లి. ఆగోసుబాబయ్యగా రేల్చుడి కైవ రొల్తారు ఆయన శేఁసుమాన్న ? వెళ్ళుమా బిడ్డా ! ఆయన కెల్లోళ్ళ యినుకోటలో సకు వుతున్నాఁ పంటు. ఆయన వరగానే సీను కెల్తా పంటు. అమ్మో దేవుఁడా ! అలా గెల్లినోరు తనుకు సల్లగుంటారు. ఉన్న సుట్టాలగొంతుల కోఁయిదికి తెస్తారు. అమ్మా ! నీను యెక్కడ నుంది ? గంగ దా టెల్లాలా, యింగ డా టెల్లాలా ?

బిందు—నీను వెళ్ళవలసినవాడు చాలపనుమ క్రోసులు దాటవలెను. గంగదాటి యింక దాటి యింక బయిటి వెళ్ళవలెను.

కైవ—ఓలమ్మో ! గంగమ్మతల్లి కెరటాలు దాటి బతకడమే! బంక దాటెల్లిన మనిషి మళ్ళీ బతి గొస్తాఁడా ! ఒచ్చినా. ఆళ్ళ రాచ్చసులై యెత్తాకంట ఒచ్చి నోళ్ళ మణుసుల్ని బతి కుండగానే పీకుక్కు తింటారంట గాదూ. అవు నవును.గోసుబాబయ్య నీమొళ్ళ కేంసేత్తాఁడు. ఆయనకు వెళ్ళమా బిడ్డా ! నాతల్లి. ఈకొంపకి నీవు మాలచ్చిమిలా గున్నావు. ఈయూ రొదలిపెట్టి యెల్లకమ్మా. కొంప కనిపెట్టుకుండు.

బిందు—ఆనక మళ్ళీ రమ్మ. తరువాత మాటలాడ వచ్చును.

కైవ—అల్లాగే మామ్మా ! నూడుండి అమ్మాయిగారు వో శేళిసతరువాత పెరుఁగెల్లా గుందో సెప్పండి.

బిందు—అలాగే.

కైవ—(కొంచెదూరము పోయి మరల వెనుకకుఁ దిరిగి వచ్చి) అప్పయ్యగారూ ! యీయింటికి మాలక్ష్మి. కూతొత నామాట గేసక మముంచుకోని యిల్లొదిలిపెట్టి యెల్లకమ్మా.

బిందు—అది మనమాలోచించుకొనవచ్చునులే. మేము శాశ్వతముగవచ్చి యుండునిశ్చయము కాలేదు. వెళ్ళినను గొన్ని నెలలే కాని యెల్లకాల మక్కడనుండము. కొంతకాలనాటికి తిరిగి వత్తుము. ఈ యిల్లు విడిచి మేముమాత్ర మెక్కడికి పోగలము.

అట్లు బిందు తన కలకత్తా ప్రయాణము నిశ్చయములేదని నాలుగైదుసారులు స్పష్టముగాఁ జెప్పినపిదప నాకల్లియిల్లాలు మనశ్శాంతి గలిగి మెల్లఁగా నరిగెను. ఆదినముననే హరిమతి యను పేద గొల్లముసలిది వితంతు వగుతనకోడలను వెంటఁబెట్టుకొని బిందుం జూడ వచ్చెను. ఆముసలిదానికొడుకు బ్రతికి యున్నప్పుడు వాండ్రకు గొంత భూమి కొన్నిపశువులు నుండెను. అప్పుడు పాలు పెరుఁగు లమ్ముకొని వాండ్రు సుఖముగాఁ గాలక్షేపము సేయుచు వచ్చిరి. హరిమతికుమారుఁడు మృతినొందుటఁ జేసి యాఁడువాండ్రిద్దఱు నేల దున్నుకొన లేక యితరుల కమ్మిరి. పాలికాఁపులు వాండ్రకిచ్చుశిస్తు మిక్కిలిస్వల్పము. ఇల్లు గడవక నొకదానివెనుక నొకటిగఁ బశువులనన్నింటిని వాండ్రమ్ముకొనిరి. చివర కొకటిరెండావులు మిగిలెను. అందుచేత నత్తకోడండ్రిద్దఱు బిందుగృహమునకు వచ్చి బిడ్డలజబ్బుచేతగాని మఱియేకారణముచేతగాని యామె సహాయముఁ జేసికొనలేనిప్పుడుపనియంతయుం జేసిపోవుచుందురు. బిందు వాండ్రపేదతనముతీరునంతసాయముచేయలేకపోయినను బంటలసమయమున వాండ్రను మఱచిపోక చేతనైనసాయముఁ జేయుచు వచ్చెను. వాండ్రంతపట్టులేపైన నున్నయెడల బిందు చలికాలము ముసలిదియు నామెకోడలుఁ గప్పుకొనుటకు జాగ్రత్త పెట్టుచుండును. అత్తకోడండ్రలో నెవరికి రోగము వచ్చినను బిందు కనికరముపెంపున వారికి సగ్గుబియ్యము పటికబెల్లము సామాన్యములైనమందులుఁ బంపుచుండును. సాధారణముగ బీదవాండ్రు మిక్కిలి చిన్నయుపకారములకు సైతముఁ గృతజ్ఞులై యుం

డును. కావున గొల్లముసలిదియగు బిందు తనయెడ నప్పుడప్పుడు సహా
యము వచ్చినదయకు నభిమానమునకుఁ గృతజ్ఞత కలదై యుండి
బిందు కలకత్తా బోవు ననువార్త నామెయు విని చూడవచ్చి కొంత
సే పామె ప్రక్కం గూర్చుండి వెక్కి వెక్కి యేడ్చెను. బిడు హరిమతి
నోదార్చి కొంతలికాక ప్రీతిచీర నిచ్చి వానిసఁ బలవివైచెను. హరిమతి
చనినవెనుక సాయూరిసాలెవానిభార్య వచ్చెను. ఈమె వికారస్వభావము
గల దగుటచే నాగఁ డామెను సరిగ నొల్లక పోయెను. దానికిం దోడు
గ నామె యెల్లప్పుడు రోగముఁ గలదై బలహీనురాలై పనిపాటలు
సరిగాఁ జేయఁ లేక పోవుటచే నత్తగా రెప్పుడును దిట్టిపోయు చుండెను.
కడచినశీతకాలములో నడుములో నొప్పిబయలుదేఱినందున నామె
చెఱువునకుఁ బోయి నీరు తేజాల దయ్యెను. అందుకుఁ గోపించి య
త్తగా రామెను గొట్టెను. ఏమియుం దోఁచక యామె యవుడేడ్చుచు
బిందుకడకుఁ బోవ కృపారసపూరిత యగుబిందు మందులు తెప్పించి
చేయ లేకపోయిన నేదో తైలముఁ దెప్పించి యామె నెండలోఁ
గూర్చుండబెట్టి యాతైలము నడుమునకుఁ గొన్నిరోజులు మర్దనముఁ
జేసెను. ఆరోగ మాచికిత్సతో నుపశమించెను. సాలెపడంతి యాయు
పకారమును మఱవక బిందునెడ జాలవిశ్వాసముఁ గలిగి యుండి
యామె గ్రామము విడిచిపోవు నని విని వచ్చి యేడ్చెను. ఆమెతోవచ్చి
పోయినపిదప హీర యనునొకబోయ జాతియువుఁడది వచ్చెను; హీర
మగఁడు పల్లకుల మోసి కావలసినంత డబ్బు గడించుచుండును.
కాని తెగత్రాగి యాసొమ్మెల్లఁ బాడుచేసి యింటికిఁ బోయి పెండ్లా
మును బాదు చుండును. ఆకథవిని బిందు జాలినొంది భర్తతోఁ జెప్ప
నతఁడు బోయి దానిమగనిం బిలిపించి చీవాట్లు పెట్టెను. అదిమొదలు
కొని వాఁడు భార్యను మునుపటంతగా బాధపెట్టుట మానెను. అందు
చేత హీరబిందుపేరుఁ జెప్పిన మ్రొక్కుచు నామెయెడ గడుకృతజ్ఞత

గలదై యుండెను. ఆమెను బిందు ప్రయాణమునకుఁ బంపి వెళ్లి వచ్చుచుసి బిడ్డ కొఱకు కొత్త గుడ్డఁ జుట్టబెట్టి యాబిడ్డ నెత్తికొని బిందునకు నెంవు బుచ్చుకొనుటకు వచ్చి, మీరావరకు నాకు గురుతు పాపము వన కేసుకొని ... యేడిల్లు శేయించుకొన్నాము. ఇప్పుడాని కొక్క రుమాలు కొనుక్కున్నాము. మీరొక్కరే మమ్ము దీవించరు అమ్మా! నన్ను బిడ్డనుదీవించుము, అని వేడికొనెను. బిందుతల్లిని బిడ్డనుదీవించెను.

శేషియను బ్రాహ్మణస్త్రీ భాగ్యమును శలుగోత్రస్త్రీయను బ్రామయను గోత్రస్త్రీయు మోహమాయ యనునాకలిపియు నింక నిట్టి పేదవాండ్రు చాలమంది బిందు దర్శనముఁ జేసి యామెనెమ్మొనివిడిచి పోవునని విచారించిరి. పాపము బిందు వాండ్రు వనజలు నోదార్చి యంపివేయవలసి వచ్చెను. ఆగ్రామములో బిందు కుటుంబముకన్న భాగ్యవంతము లైన కుటుంబములనేకము లున్నవి కాని దురదృష్టవంతులు పేదవాండ్రు నగు నిరుగుపొరుగువాండ్రు మీఁద నీభార్యాభర్తల కున్నంత కనికర మాయూరిలో నెవ్వరికిని లేదు. ఇంతకన్న నెవ్వంత యభిమానముఁ గలమనుష్యులయందు భయభక్తులుండుట లోకమందంతటఁ గలదు. హిందూదేశమున నీవిధమైన యనురాగము మఱింత యెక్కువగఁ గనఁబడుచున్నది.

ఆఱవ ప్రకరణము.

చిన్ననాఁటి నెచ్చెలులు.

సాయంకాలము బిందు, పెద్దతల్లిగారియింటికిఁ బోయి యచట నుమను, గాళినిఁ గలిసికొని కౌఁగిలించికొనెను. ముగ్గురు చిన్నబిడ్డలయి యాడుకొన్న యీముగ్గురిప్పు డిత్తింటికోడండ్రై వేఱువేఱుగ్రామములు వసించుచున్నను వారిహృదయములనుండి చిన్ననాఁటిప్రేమ తొలఁగిపోలేదు. చాలకాలముఁ గడచినపిదప నొండొరులం గలిసికొన్నందున నాముగ్గురు నాసాయంకాలము పొద్దుపోవువరకుఁ జిన్న

నాఁటిముచ్చటలను, ప్రస్తుతపు గృహకృత్యములను కష్టసుఖములను జెప్పుకొనిరి. కాళి నల్లనిమేను కలదై సాధారణాకారయై యుండెను. ఆమెమొగము సుందరముగా నుండును కాని వికారములు, మనోవ్యథలు, నామెవయస్సు చిన్నదైనను, ముఖలావణ్యమును తగ్గించెను. ఆమెకన్నులు కొంచెము గుంటలుపడి యుండెను. ఆమెసన్నని చేతుల బంగారుమురుగులజత యుండెను. స్వల్పమైనదయూ ఆమెకంఠమును శుద్ధ సువర్ణనాణెము లైన పట్టెడ యలంకరించెను. అప్పు డామె సాధారణమైనచీరఁగట్టుకొనెను, ఆమె సహజముగఁ బలుకని నైనసతేనకెం డర్శలను నాఁడు, మెడిగాఁ జుట్టుకొనెను. కాళి గడుసుదనము విశేషముగా నెఱుఁగనిసాధుస్వభావము కలది. ఆమె ప్రతిదినము గృహకృత్యమంతయు స్వయముగాఁ జేసికొనుచు కొలఁదిసాదా మాత్రమే భుజించుచు దైవవశమున వచ్చుకష్టములను సంతసముతో సహించుచు జనసమ్మతవర్తనముఁ గలిగి కాఁపురము సేయుచుండెను. అంతట నాచెలికత్తెలు మువ్వురకు నీక్రిందివిధమున సంభాషణము జరిగెను.

బిందు—కాళీ! ఎంతకాలమైనదే నిన్నుఁ జూచి.

కాళి—బిందక్కయ్యా! ఇంతకాలమునకు తటాలునగా మన మేలాగున గలిసికొనఁ గలము. పెండ్లి యాఁగానే నేను బర్ధమానమునకు వెళ్ళి యత్తవారి యింటనే యుంటిని. పుట్టింటి కెప్పుడో గాని నన్ను రానీయరు.

ఉమ—ఎందుచేతనే? నేను ప్రతిసంవత్సరము దుర్గపూజనాటికి పుట్టింటికి వచ్చుచునే యున్నాను.

కాళి—ఉమా! నీసంగతి వేఱు. నీకును మాకును సామ్యమా? ధనప్రభావములో నీకుఁ గావలసినంతమంది నౌకరు లున్నారు. ఇంటిపని నీవేమియుఁ జేయనక్కఱ లేదు. సవారీలోఁ గూర్చుండి హాయిగ వచ్చె

నప్పు. సి. కే. యమ్మా! ఏలాగు మా కేలాగున నెంగెంగలవమ్మా! మాది పెద్దకుటుంబము. మావారు, మరఁదులుఁ గలిసి యున్నారు. తెల్లవారితే వారు లెనుచారు. నేను లేకపోతే పని యేలాగున జరుగును. ఇప్పుడు నేను వచ్చునప్పుడు పని చేసి పెట్టు మని మా యాఁడబిడ్డను బతిమాలుకొన్నాను. ఏలాగునకో సమ్మతించి యామెపని యొప్పుకొన్నది. కొద్దిరోజులు గనుక నామె చేసిపెట్టును కాని చాలకాలమైన నామె యంగీకరించునా?

బింటు—కాళీ! మీకగ్రహారములు భూములునున్న వని విన్నాను. వాటిమీఁద నుంచి రాఁబడి యున్న దఁట కాదూ. మీవారాయన కన్నెగుఱ్ఱపుబండి యున్న దఁట. అన్నిబళ్ళు పెట్టినయాయన యింటిలో నౌకరుల నెందుకు పెట్టఁగూడదు?

కాళి—బింటు వక్కయ్యా! నౌకరులను బెట్టి పనిచేయించుట మొదటినుండి యాచారము లేదు. మా యత్తగారు చాలనిష్ఠ కలవారు. వంటలక్కలు వండినవంటలు తినరు. నౌకరు లేవన్నప్పుడు మట్టుకో నులకు వల్లకాదు. నౌకరులు చాలమంది యున్నారు. వాళ్ళు కచేరీ చావడిలోను, మావారిదగ్గఱ పని చేయు చుందురు. ఇంటిలోపలి పని నంతయు మాయింటికోడండ్రే యుదయము మొదలు సాయంకాలము వఱకుఁ జేసికొనుచుందురు. అదిగాక మీవారనుకొన్నంతరాఁబడి కూడ మాకు లేదు. ఖర్చు జోలెను. అప్పులుగూడ నగు చున్నవట. ఎవరి లోపల పడియుండి యివి యెప్పుఁడైనను వినుట యేగాని మే మే మెఱుంగుదుము.

బింటు—మీ యాయన దొరలకు పెద్దపెద్దవిందులు చేసి, చేసి నప్పుడెల్ల మిక్కిలి దుబ్బారపు చేయు నఁట కాదూ. అప్పు లగు చున్నయెడల ఖర్చులు తగ్గించుకోరాదూ. నీ వామాత్రముసలహా మీవారికిఁ జెప్పలే వంటే.

కాళి—ఈలాటి వ్యవహారములలో నే నేమిఁటి, యాలోచన చెప్పుట యేమిఁటి. ఆయన కుటుంబయజమాని. నేనో, యొదిగియొదిగి భయపడి వచ్చినకోడలను. అటువంటిసంగతులగురించి యాయనతో నోరెత్తి మాటాడఁగలనా? మేనత్తలు చాల సారులు కేకలు వేయఁగా విన్నాను. వాళ్ళమాట లక్ష్యమా ఆయనకు?

బిందు—అయితే మీవా రేమంటారు?

కాళి—అనుట కేమున్నది? కుటుంబము చాలగొప్పది. పేరు ప్రతిష్ఠలు కలది. మనము వెనుకటి యన్నదానములు, నిష్ఠలు జరుపు టయే గాక గౌరవము నిలబెట్టుకొనఁ దలఁచుకొన్న, వైభవముతో విందులు మొద లగునవి చేయుచుండవలె నని యాయన చెప్పుచుం దురు. బిందక్కయ్యా! నీ వెఱుఁగుదువో లేదో కాని, దొరలకా యనఁగనే ఎంతో యిష్టము. దొరలు ప్రతికమిటీలోను మాయాయనను వేయుదురు. ఆయన లేని కమిటీ యీ యూర లేదఁట. ఆయన ప్రతి దినము నుదయమున సాయంకాలమున వారినిఁ జూడఁ బోవుచుండు ను. అన్నివిషయములలో వా రేలాగునఁ జెప్పిన నాలాగునఁ జేయు చుందురు. అందుచేత దొరలు మావారిని పూర్వకాలఁపు పెద్దమను ష్యులని మెచ్చికొను చుందురు.

బిందు—మీవార స్తమానము దొరలనే జూచు చుందు రం టివి కదా. మఱి యింటి వ్యవహారము చూచువా రెవరు?

కాళి—చూచువారు లేకేమి. మా యత్తగారు లేరూ? ఆవిడ డెబ్బదియేండ్లదైన నిప్పటికి నడుము వంగ లేదు. తాటిచెట్టులాగున నిప్పటికి నిటారుగా నున్నది. ఇంటివ్యవహారములు చక్కబెట్టుటలో నామె కున్న యోపిక, యీపడుచుకారులో నెవ్వరికిని లేదు. ఆవిడదే పెత్తనము. ఆవిడ మాటే మాట. అంతయధికార మావిడదే. మా వారిమేనత్తలు ధైర్యమైనవారె కాని మాయత్తగారి మాటంటే గడ

గడలాడుచుండు. ఇఁక కొండంత్రియము మామాట చెప్ప నేల? ఆమెను మేము పూజింతుము. ఆమె పెత్తనముచేత నింటివ్యవహార మంతయు గడియారములాగున సరిగా జరుగుచుండును. నడియరాత్రి యుండఁగానే లేచి యాబిడ శీతకాల మైననుసరే వర్షకాలమైననుసరే చన్నీట స్నానము చేసినట్టుచీరఁ గట్టికొని జపము తపము పూజయు రెండుగంటలసేపు చేసికొనును. ఆమె లేచినదాదిక మేము నౌకరులు లేచి యెవరిపని వారు చేసికొను చుందుము. ప్రొద్దు పొడుచునప్పటికి నీళ్ళు తోడువాండ్రు, వాకిలి యూడ్చువాండ్రు పాలులో నీళ్ళు వేయువాఁడ్రు గజగజ లాడుచు పనులు చేయుచుందురు. ఆవిడజపము చాలించి పిల్లలకుఁ జల్దియన్నములఁ బెట్టించి నౌకరుల కన్నములఁ బెట్టించి వంటలు చేయించి మగవాళ్ళభోజనము లైనతరువాతఁ గోడండ్రు నన్నములు తినుమని చిట్టచివర నామె భోజనముచేసి మధ్యాహ్నము కొంచెముసేపు పరుండును. మధ్యాహ్నము నిద్దుర లేచి మరల సాయంకాలపుఁబనిఁ జేయించి యుండవలెఁదిని పండుకొనువఱకు నెంతరాత్రియైన నామె నిద్దురపోదు. ఇంటిలో నేది యెవరికిఁ గావలసిన నది యామె నడుప వలసినదే. మావారు తల్లి యెంతచెప్పిన నంత. ఆవిడ గీచినగీటు దాటరు. ఇంటిలో లోకసంతర్పణ రానీ సమారాధనరానీ పెండ్లి కానీ మంచికానీ చెడ్డకానీ యేదైన నావిడచేతిమీఁదుగా జరగ వలసినదే.

బిం—డెబ్బదియేండ్లు దాఁటినయావిడ యింతపనిఁ జేసిన దంటే చిత్రముగానే యున్నది. ఆవి డెవరో యసాధ్యురాలు లాగున్నది.

కాశీ—బిం దక్కయ్యా! నీవు వేళాకోళము చేయు చున్నావు కాని యాలాటి యావిడ మనదేశమున నెక్కడను లేదు. ఆవిడ పూర్వకాలపుమనిషి. పూర్వపువాళ్ళు పాళ్ళు పంపుళ్ళు లేకుండ నొక యింటనే గలిసి యున్నప్పు డీలాటి పెద్దవాండ్రుచేతిమీఁదుగా సంసార

విధులు జరుగుచుండునవి. ఇప్పటివాండ్రు నాలుగురూపాయలు తెచ్చికొనుటకుశక్తి గాగానే తనపెండ్లాముబిడ్డలతో వేరింటికాపురములు పెట్టి కుటుంబములోనుండి విడిపోవుచున్నారు. దేశములో విభాగములు కాని కుటుంబములు నానాట నాటికి నొకటి రెండెక్కుడనో సమాకుటుంబములంటివే యున్నవి. కాని తఱచుగా లేవు.

ఉమ.—అయితే మీవారిమేనయత్త లీవిధమధికారమునకు లోబడియున్నారా?

కాళి.—ఉన్నారమ్మా. ఒకతలపెత్తనము లేక పోతే సంసార మేలాగున జరుగును? పెద్ద మేనత్త మంచిది. ఏగోడవలజోలికి రాదు. ఎక్కువయిద్దరు ఒక్కొక్కప్పుడు ఘుమఘుమ లాడినను మాయత్తమాటప్రకారము నడిచి తీరవలయును. మూడవయామెది కొంచెము కోపధారి. అత్తగారికంటెనామెకే మేము ఎక్కువ జడియుదుము.

ఉమ యామాట కుత్తరము చెప్పక కాళి యత్తగారింటి వరా టయింటిలోఁ దా నుండినయెడలఁ బలిచేత, జనసమ్మర్దముచేత నూపిరి, సలుపక తాను బాధ పడవలసి యుండునని మనస్సులో ననుకొనెను. ఉమ హిందూసుందరి యయ్యు వేరింటి కాఁపురమున కలవడిన దగుటచేతను, బట్టణములలో నసించువారిసంబులో నుండునట్టి నవనాగరకపద్ధతు లామెమనస్సులోఁ గూడ దృఢముగ నాటియుండుటచే తను ముప్పది నలువదిమంది యొకయింటనే కలిసి యున్నారనియు, నొకముసలమ్మ పెత్తనము క్రింద సంసారమంతయు జరుగుచున్నదనియు వినఁగానే కాళికుటుంబస్థితి బాగుగ లేదని యామె జాలినొందెను. కాని, యుమ పూర్వాచారము లిష్టములైన స్త్రీ లాలోచించినట్లు తానుగూడ నీవిషయ మాలోచించినయెడలఁ గుటుంబము లవిభక్తములు గానుండుటవల్ల శరీరదార్ఢ్యము విద్య గలిగి ధనసంపాదనముఁ జేయు సదృష్టవంతుఁడు తనకుటుంబములో నున్న యప్ర[illegible]

కులను, దుర్జనులను సత్రములపాలు జేయక వీధులపాలు సేయక పోషించుటకు కేలుంచునని యామెకుం జెప్పక తోఁచి యుండును. అట్టు లామె తలపోయు చుండ నంతఁజొక్కనిమేష మాత్రకుండి పిమ్మట నీ విధమున సంభాషించిరి.

కాళి—ఉమా! మీవారు కలకత్తా వెళ్ళినారఁటే?

ఉమ—ఆ! వెళ్ళినారు. పదిపన్నెండు మాసములుండి యచ్చటనేయున్నారు. యిదిమధ్య నన్నుగూడ దీసికొనిపోవఁ దలఁచుకొన్నట్లు తల్లికి వర్తమానము పంపించినారు.

కాళి—ఔను. మాతమ్ముఁడు శరచ్చంద్రుఁడు చెప్పినాఁడు. మీయాయన కలకత్తాలో దివ్యభవన మొకటి యద్దెకుఁ బుచ్చుకొన్నారని ఎంతోసొమ్ము కర్చుపెట్టి చిత్రవస్తువులతో సింగారించినారని విన్నాను. ఒకజత నల్లగుఱ్ఱములను మఱియొకజత గోధుమరంగుగుఱ్ఱములను గొన్నారఁట. మీవారి కెక్కుడుగుఱ్ఱపుబండ్లవంటివి సాధారణముగా రాజులకైన లేవని మావాఁడు చెప్పినాడు. అంతేగాక యాయనగారు కలకత్తాలోనున్న పేటలలో నెక్కడో యొకచోట పెద్దతోట యున్నమేడ యొకటికొని పూలమొక్కలు వేయించి, పొదరిండ్లు కట్టించి మేడయడుగున స్ఫటికపురాయి పఱపించి దానిని దేవేంద్రసభ జేయ దలఁచుకొన్నారఁట. ఆహాహా! ఏమే యుమా నీయదృష్టము!

ఉమ—(చిఱునవ్వునవ్వి పిదప మొగమున విచారము దోప) కాళీ! నల్లగుఱ్ఱములజతలు, గోధుమగుఱ్ఱములజతలు, పూలతోటలు స్ఫటికపురాళ్ళు, తాపడము చేసినమేడలు మొదలగునవే యాఁడుదానికి సౌఖ్యము లేఁ జాలినపక్షమున మీయమ్మయు నదృష్టవంతురాలే. కాని బ్రహ్మదేవుఁడు మననుదుట నేమి వ్రాసినాఁడో యెవ్వ రెఱుఁగుదురు. (అని యామె నిట్టూర్పు విడిచెను)

బిందు—(దానినిఁ జూచి) ఉమా? ఏమివ్రాసినాఁడో యన

నేల? అదృష్టమే వ్రాసినాఁడనుకొనరాదూ?

ఉమ—బిందక్కయ్యా! జ్ఞాపకమున్నదా? మన చిన్నతనము లో నదృష్టములు చెప్ప బైరాగి వచ్చినాఁడు. నీకు జ్ఞాపకమున్నదో లేదో వాఁడు మనచేతులు చూచి మనయదృష్టములు చెప్పినాఁడు.

బిందు—నాకు జ్ఞాపకము లేదే.

ఉమ—కాళీ! నీకైనా జ్ఞాపకము లేదఁటే.

కాళీ—నాకసలే జ్ఞాపకము లేదు.

ఉమ—వాఁడు చెప్పినమాటలు నా మనస్సుమీఁద నచ్చుపడ్డినట్లు నాటినవి. అందుచేతనే నాకెక్కువజ్ఞాపక మున్నది. పండ్రెండు డ్రింకట మన మీనెలలోనె యీచుట్టుపక్కలనే యాఁడుకొను చుండఁగా నప్పుడే సాయంకాల మయినది. కొంచెముగు చీఁకటి వచ్చినది. అప్పుడొకబైరాగి పెద్దజడలు తాను వచ్చి మనదగ్గఱ నిలుచుండెను. అప్పుడు భయముచే గడగడ వడకితిమి. అప్పుడతఁడు "భయములేదమ్మా! చెప్పులు తెచ్చికొనుఁడు. మీయదృష్టములు చెప్పెద" నని కూర్చుండెను. కాళి యొకడబ్బిచ్చి తనచేయి చూపించికొన్నది. మనకాళి గొప్పనిష్ఠ ప్రతిష్ఠ గల కుటుంబములోనికి వెళ్ళునని యాతఁడు చెప్పెను.

బిందు—ఆ మహానుభావుఁడు నన్నుగూర్చి యేమి చెప్పినాఁడే!

ఉమ—ఇదిగోఁ జెప్పుచుండఁగా నే—మీయమ్మ న్నెక్కడు చెఱువునకు వెళ్ళినది. చెఱువునకు వెళ్ళకపోయినను చూపిన్నదగ్గఱ, పాపము డబ్బొకప్పు డున్నదా యేమి? చెప్పు తేలేక యూరకే నీవు చేయి చూపించికొంటివి. అప్పుడు నీచేయి చూచి వాఁడిట్లు పల్కెను. "నా చిట్టితల్లీ! నీవు భాగ్యము, ప్రతిష్ఠ గలకొంపలోఁ బడవు. పేదవాని చెట్టఁబట్టి వానితోఁ గలిసి యింతకలో గంజో తాగుచుందువు.

శిందః—ఏమిరా! బాగుగానే యున్నదే. అతఁడు చెప్పినమాట నాకిష్టముగానే యున్నది. ఇంకా తే నిన్నుగురించి యేమి చెప్పినాఁడు.

ఉమ—చెప్పుచున్నాను వినుఁడు. ఆవేళ మూఁడున్నర నాలిక్కు నాలుగు దెబ్బలు నేను వానిచేతిలోఁ బెట్టితిని ఆదెబ్బలను ... వాఁడు ... కేని చేతికి యిగా దిగా ... దగ్గఱగాఁ బిలిచి చెవిలో నిట్లు గుసగుసలాడెను. «అమ్మా! నీవు భాగ్యసంపూర్ణ పుట్టఁబడ్డావు. కాని భాగ్యమే సుఖము తేఁజాలదు వును నీవు సుఖపడుదువు. గ్రహస్థితి మాత్రము సరిగా లేదని చెప్పి వాఁడు తన దారిం బోయెను. ఆమాటలు విని భయముచే నిశ్చేష్టురాల నయి యున్నచోటనే పాతుకు పోయినట్లు నేను నిలిచి యుంటిని. (ఉద్రేకము ... శరీరము వడఁకెను.

శిందః—(తొందరతో) ఏమే యుమా! ఆ బాగుండు ... చున్నావేమే? ఎన్నఁడో వచ్చిపోయెడి ... నెవఁడో బైరాగి వాఁడు వచ్చి పిచ్చిపిచ్చి మాటలు తలచికొని నీవు నన్ను నీ గ్రహాచారము బాగు లేదనుకొనుచున్నావా? ఎంత వెఱ్ఱిదానవే! కష్టములు దుఃఖములు వచ్చునని భయపడెద వేమి? అంత భాగ్యము నంతయు భగవంతుఁ గలడు. నీవే యిట్లనుకొంటె యింక మేము ... కొనవలయును.

ఉమ—(కన్నీరు తుడుచుకొని, ధైర్యము దెచ్చుకొని సంభాషణముతో) నాకేమియును లేదు. ఆ దేశదిమ్మరి బైరాగివాడు చెప్పినది నేను మాత్రము నమ్మినా ననుకొన్నావా? అదేమో కాని కలకత్తా ప్రయాణముమాట తలఁచికొన్నప్పుడెల్ల నా కేదో కడుపులో బెంగగా నుండును. కాని బిం దక్కయ్యా! నీవారుగూడ కలకత్తా పోనైయున్నారు కదా. మనకాళి వర్ధమానములో నుండును గదా? అది కలకత్తాకు మూఁడు నాలుగుగంటలప్రయాణము. మనము ముగ్గురము

చిన్నతనములో నప్పచెల్లెండ్రవలెఁ బెరిగినాము. యావజ్జీవము మన మీలాగుననే యుండుదము. మనలో నెవరికైనఁ గర్మము చాలకయే దురదృష్ట మయిన సంభవించినను మనలో మన కనురాగము పోకుండ నుండిన నదేచాలును.

అని పలుకుచున్నప్పుడు సుమకంఠధ్వనిలో నంతర్గతము లైనదుఃఖ ములు, నవ్యక్తములయిన మనస్తాపములు కాళికి, బిందుకుఁ బొడకట్టె ను. కాళీబిందులు కారణము చెప్పుమని యామెను బలవంతపెట్టక తమ చీరకొంగులతో నామెకన్నీరు దుడిచి తమ యనురాగ మెన్నఁటికి మాందగింప దని ధ్రువముగఁ బలికి యామెకు ధైర్యముఁ గొల్పిరి. ఒక యూరనే పుట్టి పెరిగినచెలిమికత్తె లైనందున నాముగ్గురు చీఁకటి పడ గానే యెవరి గృహములకు వారు పోవఁ దలఁచి లేచినప్పుడు ముగ్గురి హృదయములు చెదరి యేకాలమున కెవ్వరి కేకష్టములు మూఁడునో గదా. యని భయస్ఫూరితము లయ్యెను.

ఏడవప్రకరణము.

మాతాపుత్రులు

కలకత్తానుండి బొంబాయికిఁ బోవుసట్టి సాయంకాలపుమెయి లుబండి మఱునాడు మధ్యాహ్నమున మొగలుసరాయిస్టేషను చేరె ను. కాశి వెళ్ళఁ దలచిన బాటసారు లాబండిని విడిచి గుంపులు గుం పులుగా నక్కడనుండి కాశికిఁబోవు వేఱొకబండి నెక్కుటకు మూటలు చేతఁ బట్టుకొని బయలుదేఱిరి. ఆరెండవబండి వారిని గంగాతీరము నకుఁ దీసికొని పోయెను. ఈకథాకాలమునాఁటికి గంగమీఁద వంతెన కట్టఁబడి యుండలేదు. కావున బాటసారులు చిన్నపొగయోడ నెక్కి యో నావల నెక్కి యో గంగానదిని దాఁటి యద్ద

[illegible] కాశి చే [illegible] చెప్పిన తీర్థ స్థానము [illegible] నానావర్ణములు [illegible] నానాజాతుల [illegible] [illegible] హిందూదేశ [illegible] [illegible] పవిత్ర [illegible] [illegible] [illegible] బట్టికొని కాశిలో దిగి [illegible] ప్రోత్సుటకు [illegible] ఒకప్రాంత [illegible] లేనంత మాత్రమున లోపిల్లరు. సాధారణముగా [illegible] [illegible] ప్రయాణములు [illegible] హిందూదేశమునందు నానాభాగము లందుండి దిగి వర్తకము సేయు [illegible] [illegible] కుల రాజపుత్రస్థానమునుండి [illegible] దేశి, భాగ్యవంతులగు శ్రేష్ఠ వారును కన్నులకు [illegible] [illegible] గుడ్డలు, బొం బాయిబట్టలు, చిన్నపట్టణపు చారుగుడ్డలు, పూర్వ [illegible] పెద్దపెద్ద పెట్టెలతో వారణాసిలో దిగిరి. పొట్టియాకృతులు, గట్టిశరీ రములుం గలచోటానాగపురముజనులు పుణ్యక్షేత్రములకెల్లఁ బుణ్య క్షేత్ర మయినకాశీకానగరము వచ్చిరి. బంగాళాదేశమునందలి పల్లె యలనుండియుఁ, పట్టణములనుండియు బయలుదేరిన యాత్రవాం డ్రు తమ యాజన్మమనోరథ మైన కాశీకాపురగోపుర దేవాలయమున దర్శనము నిమిత్తము తహతహ పడుచు, భాగీరథీపుణ్యజలంబుల బలు మారు తనివోవక చూచుచు, ఇటునటు గనుఁగొనుచు జనుల గుంపులనడుమనుండి రైల్వేస్టేషనుగాఁ బోఁజొచ్చిరి.

శరచ్చంద్రుఁడు గంగయొద్దున దిగి యప్పటికి సాయంకాల మయినందున నుదయమునుండి నిరాహారిణియై యున్న తనతల్లినిఁ జిన్న యంగడియొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి ఫలాహారము చేయించెను. శరచ్చం ద్రుఁడు తల్లిని, తల్లికి సాయముగా నుండుటకు నొకపనికత్తెను వెంట బెట్టికొని కాశికిఁ బయనమై, వర్ధమానపురమందు, బొగబండి నెక్కి

[illegible]

నవము చేయింపఁ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] సన్యాసులచేతను, [illegible]
[illegible] రాత్రి [illegible]

రెండవ గడియ రాత్రి యుండఁగా లేచి మునుపున్న కాలకృ
త్యంబులఁ దీర్చికొని స్నాన మొనర్చి జపముఁజేసికొని సిద్ధముగ నుం
డెను. అంతలోఁ గుమారుఁడు మేలుకాంచి తల్లినిఁ దోడ్కొని రేవు
దాఁటి నదియొద్దనకుఁ బోయెను. అప్పుడే సూర్యుఁ డుదయశైలము
నలంకరించి గంగానదిలోఁ బ్రతిబింబితము లగుచున్న [illegible]
పుర దేవాలయశిఖరసౌధములమీఁద బంగారుమేలిముసుఁగుఁ గప్పె
నో యనఁ బెల్లుమెల్లఁ దన కాంతిం బ్రసరింపఁజేసె. గంగ క్రిందనుండి
చూచితిమా, కాశీనగరమువలె నయనానందకరముగా భక్తిజనకముగా
గనఁబడుపట్టణము ప్రపంచమున మఱొకటి లేదు. దేవాలయములయొ
క్క శిఖరము లాకాశమండలమును భేదించికొని పోవునట్లున్నతములై
చూడ నెంతో మెచ్చుటగా నుండును. [illegible] నీటికరినున్న దేవాల
యంపు మెట్లమీఁద నెక్కువారు. దిగువారునై తీర్థవాసు [illegible]
యుందురు. విశాలగర్భము గల యమ్మహానదియొక్క పుణ్యజలంబులు
గుళ్ళయొక్కయు, గోపురములయొక్కయు, మేడలయొక్కయు ముం

వతిభాగములఁ దడిపి పావనముఁ జేయుచుండును. అనేక దేవస్థానములనుండి గంటలమ్రోఁతలు శంఖనాదములు గంభీరముగ నీవరి నున్నవారి కాప్రభాతసమయమున వినవచ్చెను. ఎఱ్ఱనిచెక్కులు, తెల్లని గోడుగులు దూరమున దృగ్గోచరములయ్యెను. అదివఱ కెన్నఁడు పట్టి పట్టణముఁ జూచి యెఱుఁగని కావున శరచ్చంద్రిక తల్లి కాశీకానగ రదివ్యసౌందర్యమును జూచినతోడనే హర్షమునకుఁ నద్భుతమునకును రవశత్వమునకుఁ లోనయ్యెను. సంసారసంబంధములను దిగఁగోసి, బంధువుల విడనాడి, భూలోకస్వర్గమయిన యన్మహానగరమున ధర్మకార్యములఁ జేయుచు. భక్తితత్పరయై తన జీవితమునందలి చరమావస్థ గడుపం దలంచిన హిందూవితంతువునకు సాధారణముగా నిహలోకవైభవ మేదియు సంపాదింపలేని యలౌకికసామాన్య సంతోషము కాశీసందర్శనమువలనఁ దప్పక గలుగును. అమాయాకురా లయిన యామెయున్న, నదియొడ్డున నిల్చి దాని మహామహిమం దలంచి యానదిలో స్నానముఁ జేయునట్టిభాగ్యము, తన్నదీతీరమునందున్న కాశీనగరముఁ జూచునట్టిభాగ్యము భగవంతుఁడు మహానుగ్రహముచేతన దనకుఁ గలిగించి జన్మము సఫలముఁ జేసినందుకుఁ బట్టరానిసంతోషమొంది యానందబాష్పముల విడిచెను.

కాలేజిలో నింగ్లీషుఁ జదువుకొనుచున్న నవనాగరకుఁడయ్యు శరచ్చంద్రుఁడు గూడ నన్మహానగరవైభవమును మొదటిసారి కనుగొనినప్పుడు మహాద్భుతము నొందెను. ఆర్యుల కళలకు, శాస్త్రములకు, మతములకు మేలికొలువని చెప్పఁదగిన యాపురమును జూచి మూఁడువేల సంవత్సరములక్రిందటి జనుప్రజ్ఞాదులు వానితలపునఁ బొడమెను. ముప్పది శతాబ్దములక్రిందట నుత్తర హిందూస్థానము భారతరాజన్యయుగమునాడు నగు నితిహాసములతో బ్రసిద్ధికెక్కిన కౌరవపాంచాలురయొక్కయుఁ గోసల విదేహులయొక్కయుఁ బరిపాలనక్రింద నున్నప్పుడు కాశీరాజు

లుపాండిత్యమునకుఁ బ్రఖ్యాతమునకుఁ బేరుపడియుండిరి. పురాతనము లైన యుపనిషత్తులఁ గూడ నేఁటికిఁ బ్రసిద్ధులగు కాశీరాజుల చరిత్రములను జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచున్నవి. మహాత్ముఁడగు గౌతమబుద్ధదేవుఁడు మొట్టమొదట నేవనమునందు నిష్కళంకములగు తనసిద్ధాంతములను జనులకు బోధించెనో యాలేడితోఁట సారనాథ మనియెడు పేరుతో నీవారణాసియందే యున్నదని బౌద్ధమతగ్రంథములు చెప్పుచున్నవి, ఈనగరము శివునిత్రిశూలాగ్రమందున్న దనియుఁ బ్రళయకాలమందుఁ బండ్రెండుగురుసూర్యులు నొంటనొకసారి వెలుఁగుచుఁ బ్రపంచమును భస్మపటలమ్ముఁ జేయునాఁడును, పుష్కలావర్తమేఘములు పొడ రేయింబవళ్ళు వర్షమును గురిసి ప్రపంచమును ముంచునాఁడును వారణాశికి రవ్వంతయైన భయంబు లేదని పురాణములు పలుకుచున్నవి. ఆఱువందలయేండ్ల మహమ్మదీయపరిపాలనము వారణాసీపురము నప్పుడప్పుడు తుడిపెట్టి యుండవచ్చును. కొన్ని దేవాలయములను నేలగూల్చియుండవచ్చు. కాని దుర్భేద్యమైన యార్యులమతవిశ్వాసము పరమతసహనము లేనియొకరిద్దఱు మహమ్మదీయ చక్రవర్తులచేతులలో లేదు. అందుచేతనే యెన్నిసారులు కొల్లపెట్టబడిన, నెన్నిదేవాలయములు నేలం గూల్పఁబడిన నీనగరము మూఁడు వేలసంవత్సరముల క్రిందట నెట్లుండెనోఁ నేఁడును నట్లులే చెక్కుచెదరక యార్యులకు వందనీయమై, దర్శనీయమై, స్మరణీయమై, యొప్పుచున్నది. హిందూదేశమందలి మహారాజులు రాణులు తమజన్మములు చరితార్థములు చేసికొనుటకు దానమున నొండొరుల మించునట్టు లీపుణ్యనగరంబున సత్రములు, చావళ్ళు, గుళ్ళు, గోపురములుఁ గట్టించి, నిరతాన్నదానంబులు నిత్యోత్సవంబులు జరుగునట్లు మాన్యములు, నగ్రహారంబులు ధారాదత్తముఁ జేసిరి. నేపాళ భూపాలురుఁ దక్షిణదేశపుఁబ్రభువులు. హోల్కారుభార్య యగునహల్యాబాయియు, సిక్కులదొర యగు

రణజితసింగును, గాశీనగరమునకుఁ బ్రస్తుతసౌందర్యము గల్గించిన మాన్యులు. ప్రపంచమునం దనేకరాష్ట్రములు, పుట్టిపోయినవి. అనేక మతములు తలయెత్తి నశించినవి. కాని హిందూరాష్ట్రము, హిందూమతముమాత్రము నశింపలేదు. అందుచేతనే హిందూదేశము యొక్క ప్రాచీనమతము ప్రాచీనవైభవము జనులహృదయముల నేటికిని నాటినాటియున్నది.

శరచ్చంద్రుఁడు, తల్లియు నొకచిన్ననావ నెక్కి గంగదాఁటి శ్రీవిశ్వేశ్వరాలయ మందలిగంట, భగవంతుని యుషఃకాలసేవకు రావలసినదని జనులకు బిలుచుటకోయన మ్రోఁగు చుండఁగా నీ స్నానఘట్టములవద్ద దిగిరి. కుమారుఁ డదివరకే జాబులమూలముగాఁ గుదిర్చినయింటికిఁ దల్లిందీసికొని పోవం దలఁచెను. కాని యామెకానందపారవశ్యమున నేమాటయు వినఁబడదయ్యె. కన్నులకు మిణుమిణుట్లుగొలుపుచున్న విశ్వేశ్వరాలయశిఖరము తప్ప మఱియేవస్తువా మెకుఁ గానఁబడదయ్యె. ఆకోవెల, జూచినతోడనే యాయవ్వదానికి ముమ్మాఱు ప్రదక్షిణముఁ జేసి సింహద్వారమువద్ద ముమ్మాఱు చాగిలఁబడి లేచి యాలయముఁ బ్రవేశించెను. అప్పుడామె మనసున బహిఃప్రపంచమే లేదు. గర్భాలయములోఁ జిరకాలమునుండి చూఱయించి యున్న చీఁకటులను బోగొట్టనందులకు విచారించి చిక్కెనో యనునట్లు మూఁడునాలుగు దీపములు కళాకాంతులు లేక వెలుఁగు చుండెను. అర్చకులు వేదమంత్రముల జదువు చుండెను. కంగుకంగునుని పెనుగంటలు మ్రోఁగుచుండెను. నానాజాతులతీర్థవాసులు కనువందువుగాఁ బూచుటకు గుంపులుగుంపులుగా విశ్వేశ్వరవిగ్రహముచుట్టుం జేరిరి. ధూపధూమములు గర్భాలయము నావరించి విశ్వేశ్వరు నర్చించువారికన్నులు కనబడకుండఁ జేసి మెల్లగ ద్వారమునుండి యావలకు వెడలిపోయి యాకాశమునం గలియుచుండెను. ప్రతిమనుష్యుఁడుఁ దాను తెచ్చినపుష్ప

ములను సామియెదుటనున్న పళ్ళెరమునఁ బడవేయుఁ జొచ్చెను, అప్పుడుఁ శాస్త్రవృద్ధులతో మహేశ్వరుం బూజించి, గంగానదీ పుణ్యజలంబులు తీర్థవాసులపైఁ జల్లువారు ప్రార్థనలుముగించి మ్రోఁగెడు గంటలు మ్రోఁగుచుండఁగనే వచ్చెడు క్రొత్త తీర్థవాసులు వచ్చుచుండఁగన్నే జగదీశ్వరుఁడగు విశ్వేశ్వరునకుఁ గడపటి ప్రణామముఁ జేసి పోవుచుందురు.

శరచ్చంద్రు డింగ్లీషు కాలేజిలోఁ బట్టపరీక్షకుం జదువుచున్న నాఁడె కుటుచే గుడిలోనికిం బోక యూవలనే తల్లికొఱకుఁ గనిపెట్టికొని యుండెను. పోవకున్నను మహాగంభీరములైన వేదమంత్రములు చెవిని బడుటయు, భక్తిపరవశులగు తీర్థవాసుల సాష్టాంగ నమస్కారములుఁ గంటబడుటయు నతఁడుగూడ మనమునకరఁగ లోలోపల విశ్వేశ్వరుఁ బ్రార్థించె. క్రైస్తవమతబోధకులయొక్కయు నింగ్లీషు నేర్పు ఉపాధ్యాయులయొక్కయు బోధనలు హిందూవిద్యార్థుల మనస్సులను దూరాచారములనుండియు ప్రాచీనమతమునుండియుఁ ద్రిప్పి వానియెడ ద్వేషముగల్గించెను కాని, యిటీవల నవీనమైన మతము దేశమున బయలువెడలి యతిపురాతనములైన యుపనిషత్తులలోని ధర్మములే యాధ్యాత్మిక ధర్మములనియు నవియే విశ్వసింపఁదగిన ప్రమాణములనియు హిందూబాలురకు బోధించుచున్నది. వేదాంతశాస్త్రమం దనఁగా నుపనిషత్తులలో గంభీర వాక్యములతోఁ దొంటిదొల్తఁ జెప్పఁబడినదనియు నీనాఁటి హిందువు లవలంబించుటకుఁ బ్రయత్నము సేయుచున్నదియునగు పరిశుద్ధాస్తికమతమును నిర్మూలించుటకు గ్రీకులు, పారసీకులు క్రైస్తవులు పోరాటంబులు సలిపిరి కాని యవియెల్ల వ్యర్థములయ్యె.

శరచ్చంద్రునితల్లి యన్న పూర్ణాలయమునకుఁ దక్కిన ముఖ్యాలయములకుఁ బోయినపిదపఁ గాని బసఁజేరుట కిష్టపడదయ్యె. మాతృ

విధేయుఁడైన యాకుమారుఁడు తల్లివెంట జనసమూహముల దప్పించు నుండి సన్నని సందులలోఁబడి యొకగుడినుండి మరియొకగుడికిఁబోయెను. ఆసందుల కిరుప్రక్కల మేడలు మిద్దెలు క్రిక్కిరిసి యుండెను. వాని మీఁద నానాదేశములనుండి వచ్చిన నానాజాతి స్త్రీపురుషులు పలు పలువిధములగు చిత్రవస్త్రముల ధరించి, పలుభాషలు మాటలాడుచుఁ గ్రిందనడుచువారిం జూచుచు నిలిచిరి. దుకాణదారులు తమతమ దుకాణములలో బియ్యము, పప్పు కూరగాయలు మొదలగునవి గంపలలోఁ బోసి యమ్మఁజూపిరి. ఆసన్నసందులనుండి యాఁబోతులు ప్రక్కయరుఁగులమీఁది యంగళ్ళలో నున్న బియ్యము, ధాన్యము వీలయినపుడు నోరిడు తీసి బొక్కుచు నెవరిజోలికిం బోక, నెవ్వరిచేత నదలుపఁబడక స్వేచ్ఛగాఁ దిరుగుచుండును. ఎఱ్ఱనిజరీపట్టుచీరలు కట్టుకొని మహారాష్ట్రస్త్రీలు, కొంగులు వ్రేలాడ వలువకోకలు గట్టిన బంగాళస్త్రీలు, నేలఁ దాఁకునట్లు పావడలం గట్టినయుత్తరహిందూస్థానస్త్రీలు దారిలోఁ జెట్టుక్రిందను, దేవాలయములలోను గనంబడు దేవతావిగ్రహములకు డబ్బులు పళ్ళు సమర్పించుచుఁ గలసి మెలసి తిరిగిరి. దేహమునిండ బూడిదఁ బూసికొన్నసన్యాసులు, గోపిచందనము మొగము నిండ బెట్టుకొనిన భక్తులు, తీర్థవాసులగౌరవంబునకును దానంబులకును, పాత్రులైరి. ఈవిధముగ నెగ తెఱపి లేక తీర్థవాసులతో నిండియున్నను వారణాసియందు నన్నినగరములందువలె వాణిజ్యము నిక్షేపముగఁ జరుగుచుండును. అంగళ్ళు యూరపుఖండమందు నాసియాఖండమందుఁ బండినసరకులతో నిండి యుండును. గొప్పవర్తకులకోఠీలు హిందూదేశమంతకు హుండీలు వ్రాయుచు నితరవర్తకులహుండీలు చలామణి చేయుచు నుండును. నూలుగుడ్డలు, పట్టుబట్టలు, వెండిబంగారునగలు, కట్టాణిముత్యములు, జాతిరత్నములు, జయపురపునిసుపపాత్రలు, కాశ్మీరాగిసామానులు, మాలుమాల సందులలో సైతము కొట్లలో నమర్చబడి బాటసారులకు వెలకు దొరకును.

దివ్యస్థలసందర్శనము ముగించి మధ్యాహ్నము తిరిగినపిమ్మటఁ దల్లికొడుకులు మరల నొకసారి స్నానము చేయ వలయు నని గంగవైపు కరిగిరి. గంగలోపలనుండి పైవఱకు నున్నమెట్లన్నియు స్నానార్థమై వచ్చినయాఁడువాండ్రతో నిండి యుండెను, పురోహితులు, పండాలు భాగ్యవంతు లగుతైర్థికులవెంటఁ బ్రతిదివ్యస్థలమునకుఁ బోవుదురు. బ్రాహ్మణులు స్నానములు చేసి గంగలో మొలబంటినీళ్ళలో నిలిచి జందెములు చేతఁబట్టికొని మంత్రములు చదువు చుండిరి దశాశ్వమేధఘట్టముపేరం దున్నమణికర్ణికా క్షేత్రముయొక్క మెట్లు భాగీరథీపుణ్యజలములలో మునిఁగి బహుజన్మసంచితమైన పాపమును గడిగివేయ దలఁచు తీర్థవాసులయొక్క కాళ్ళరాపుడుచే నఱిగి పోయెను. జాము ప్రొద్దువేళ కా మాతాపుత్రులు బసఁజేరి యేదోయింత వండికొని తినిరి. పాపమాయిల్లాలు భర్తృవియోగ మైనతరువాత నంతటియానందముఁ బొందినదిన మదే తప్ప యొండు లేదు. పతి కాలధర్మము నందినదినము మొదలాయమె కాశీకానగరమునకుఁ బోయి యచ్చట నుపవాసములు, పుణ్యకార్యములు, దానధర్మములు, దేవతాదర్శనములుఁ జేసి జీవనము గడప వలయునని తలంచినతలంపు నేఁటికి సఫలమయ్యె నని సంతసించెను.

శరచ్చంద్రుఁడు తల్లితోఁ గలసి మూఁడురాత్రులు, మూఁడు పగళ్ళు, కాశీకానగరమున గడపెను. తనయూర నున్నపుడే శరచ్చంద్రుఁడు కాశిలోఁ దన తల్లికొక బస కుదుర్పుమని యొక పండాబ్రాహ్మణునికి వ్రాసి యున్నందున నతఁడు వారు వచ్చునప్పటికి నదిమొదున నొకమేడలో రెండవయంతస్థుమీఁద రెండుగదులు కుదిర్చియుంచెను. ఆపండాబ్రాహ్మణుఁడు ప్రతిదిన మామెవెంట దివ్యస్థలముల కన్నిఁటికరిగి, పురోహితుఁ డయి నమాచారియై, హితోపదేశకుఁడై మెలంగుచు వచ్చెను. తీర్థవాసులు పుణ్యక్షేత్రములను జేరఁగానే,

పండాబ్రాహ్మణులు వారికి బసలు గుదిర్చి సౌఖ్యము లొడఁగూర్చి వారిచ్చుస్వల్పధనములు గ్రహించి సంతసింతురు. ఈబ్రాహ్మణులు క్షేత్రములకు వచ్చుతీర్థవాసుల పేళ్ళన్నియు వ్రాసికొని వంశపరంపరగాఁ దమ పుత్త్రపౌత్రుల కిచ్చిపోవుచుందురు. ఈజాబితాలలో మనపూర్వులెవ్వరు తీర్థయాత్రలు చేసిరో వారిపే ర్లుండును. ఇట్టిపండాలు, కాశిలోఁ, బ్రయాగలో, మథురలో, బృందావనములో ననేకులున్నారు.

ఆపండా శరచ్చంద్రునితల్లినిమిత్త మొకవంటలక్కనుఁ గుదిర్చెఁ గాని యారాయమ్మ యామెచేతినంటు దిన నిష్టపడక స్వహస్తపాకము జేసికొని వితంతువులకు విధింపఁబడిన యేకభుక్తమును జరపెను. అందుచేత నావంటకత్తె పనికత్తె యగుటకు మారు మునలమ్మకుఁ జెలికత్తెవలె నుండి సాయ మొందుట కుపయోగించెను. ఇట్లు మూఁడురాత్రులు మూఁడువగళ్ళు గడచుటయు మునలమ్మ నాలుగవనాఁ డుదయమున స్నానము జపము ముగిసినపిదపఁ గొడుకుం బంపి వేయవలసివచ్చినందుకు మిక్కిలి విచారగ్రస్తయై కొడుకుం గలిసి విశ్వేశ్వరాలయమునకుఁ జని దేవతాదర్శనకాలము సమీపించినదని తెలుపుటకు మ్రోఁగు చున్నఘంటానాదము విని తీర్థవాసులు మందమందలుగా లోనఁ జొరఁబడుచుండఁగా నామె లోని కరుగఁజాలక కొడుకున కెదురుగా నిలిచియుండి ముడుతలు వడినముదిచెక్కులనుండి కన్నీరు సోనలుగాఁ బ్రవహింపఁ గొంతెత్తకనే యూరకుండి విశ్వేశ్వరు నుద్దేశించి యిట్లు వేడుకొనెను. "ఓవిశ్వేశ్వరా! సంసారబంధములనుండి విడిపోవుట మిక్కిలికష్టము. ఈదీనురాలు నీపాదసేవలే యొనరింక సేయునట్లు కటాక్షింపుము. ఈసేవకురాలియేకపుత్త్రుఁడు సంసారయాత్రలోఁ గష్టములబారి బడకుండునట్లు దీవింపుము."

అంతట శరచ్చంద్రుఁడు తలవంచి తల్లియెదుట నిలువంబడుటయు నమ్మాతృదేవత కొడుకుతలపైఁ జేయి వైచి, నిమిరి, యాశీర్వదించి యిట్లనియె ,,నాయనా! వెళ్ళు మీ నాయనగారు నడిచినధర్మమార్గములనే నడువుము కులగౌరవము పెద్దలపరువు ప్రతిష్ఠలు నిలువంబెట్టుము. పాపము మీయక్క కాళీ నోరువాయి యెఱుఁగనిది దాని నేలాగున కనిపెట్టెదవో. నేను నీకు వేఱే చెప్పనక్కఱలేదు. దాని భారమే నీది హేమచంద్రుఁడు, బిందు, సుధ నీతోఁ జిన్నప్పటినుండియు స్నేహము చేసినవారు కదా. వారందఱికి నిష్టుఁడవై యెప్పటివలె నుండుము. వెళ్ళు నాయనా! వెళ్ళు ఈకాలపుచదువులు చదువుకొని, గొప్పవాఁడవై యుద్యోగములు చేసి, బిడ్డలతండ్రివై భగవంతుని పాదములే నమ్ముకొని యుండుము. ఆప్రభువే మన కన్ని కష్టములు దాటింపఁ గలవాఁడు నాయనా! మీయమ్మమాట నీక తలపెట్టక యామె నీపుణ్యస్థలములో విడిచి పొమ్ము. మనశాస్త్రములలోఁ బెద్దలు విధించినధర్మములను, జపతపములను జేసికొని, యీ గంగామృతమే ప్రతిదినము త్రావి కాలక్షేపము చేసి మీయమ్మ తన యస్థికల నీగంగలోనే కలుపును. తండ్రీ! నీవెక్కడ నున్నను మీ యమ్మదీవనలు నీవెంటనచ్చి నిన్ను గాపాడును. అని మఱియు నేదియో యనఁబోయెను కాని దుఃఖ మంతకన్న నామెను బలుకనిచ్చినది కాదు. శరచ్చంద్రుఁడు సహజముగ ధైర్యముగల వాఁడయ్యుఁ దల్లికడ సారిపలుకులకుఁ బ్రత్యుత్తర మీయలేక యామెపాదములపైఁ బడి వెక్కివెక్కి యేడువసాగెను. అంతలో విశ్వేశ్వరాలయములోనిగంటలు ఖంగుఖంగని మ్రోయఁ జొచ్చెను. వేదమంత్రనాదములతో గుడి ప్రతిధ్వని లిచ్చెను. అవి వినఁగానే తల్లికొడుకులహృదయములు దుఃఖమును విడిచి భక్తిపరవశము లయ్యెను. తల్లి కన్నీరుఁదుడుచుకొని ,,బిడ్డా! నన్ను విడువుము. ఆవల స్వామిసేవాకాల మయినది. నేను

గుడిలోనికిఁ బోవలయును. ధర్మము నెఱవేర్ప వలసినప్పుడు పిఱికితన్మ విడిచి ధైర్యముఁ బూనుము. దయ గలవాఁడవై పదిమందిచే మంచి వాఁ డనిపించికొమ్ము. మీపూర్వులపద్ధతులే యనుసరింపుము. పెద్దల యాచారములే నడుపు, మని పల్కెను. అనవుడు మాతృభక్తి యావే శింప శరచ్చంద్రుఁ డామె కిట్లనియె. ,,అమ్మా ! నీకోరికప్రకార మెల్ల ప్పుడు నడచుకొనియెదను. నీయిచ్ఛకు విరుద్ధముగా సంచరించునప్పుడు నేను బ్రతుకకపోవుదునుగాక !,, అని పలికి మరలఁ దల్లియడుగులకు మ్రొక్కి యామె పాదములు కనుల నద్దుకొని యామెసెలవుఁ గైకొని తననిమిత్తము కనిపెట్టుకొనియున్న నావ నెక్కెను. పడవవాండ్రు వెంటనే యానావం ద్రోసిరి. అది క్షణములో నావలి యొడ్డుఁ జేరెను.

మరల దేవాలయఘంటానాదము, వైదికమంత్రధ్వనియు బయ లుదేఱెను. కాని యవి యాపుత్త్రవత్సలకు శ్రవణగోచరములు గావ య్యె ! సంసారబంధమునకుఁ జిక్కి యాయిల్లాలు భగవంతునిసేవనైన తము మఱచిన దీయొక్క నారియే. ఆమెధ్యానమంతయు నామెభూ లోకసౌభాగ్యాధారమై, కన్నులచందమామ యైనయాపుత్త్రరత్నము మీఁదనే యుండెను. కన్నీటిచే మాంద్యముఁ జెందినయామెదృష్టి కొడు కెక్కిన యాచిన్ననావ కంటి కగపడినంతవఱకు దానిమీఁదనే నిలిచెను. అనంతరము గంటలు మ్రోఁగుట మానెను. వేదపనసో చ్చారణములు ముగిసెను. ఉదయప్రభాకరుఁడు గోపురములమీఁద దేవాలయములమీఁద దనకాంతి పర్వజేసెను. ఆయవ్వ యాలయ ముఁ జొచ్చునప్పటి కామెమనసు మనములో లేక పోయెను. అయినను జాలసే పామె విశ్వేశ్వరస్వామిం బ్రార్థించి పుత్త్రవియోగమునఁ బరు వెక్కినహృదయముతో మెల్లఁగ బనకుఁ జనియెను.

సుధాశరచ్చంద్రము.

రెండవభాగము.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

పట్టణము.

బిందు—సుధా! నీ వీలాగున నొకసారి వచ్చెదవా?

సుధ—అక్కయ్యా! పిలుచు చున్నావా?

బిందు—అవును. ఆచీర నుదికినాను. అది యింటిమీఁద నార వేయుము. నూతిదగ్గఱ నీళ్ళు పోసికొని నిప్పంటించెదను. పాలది వచ్చు వేళ యైనది. అబ్బా! ఈనూతిదగ్గఱ స్నానము చేయుట నా కెంతో కష్టముగా నున్నది. మనయూరిచెఱు వెంతమంచిదే! హాయిగ నీళ్ళలో దిగి స్నానముఁ జేసి వచ్చును.

సుధ—(చిఱునవ్వు నవ్వి) కలకత్తాలో నేదిచూచినను నీకుఁ గిట్టదు. నాకిక్కడ స్వర్గములో నున్నట్లున్నది. ఇది యెంతమంచిపట్టణమే! ఆహాహా! ఆబజారులు ఆదుకాణములు, ఆపెద్దపెద్దమేడలు, అంతములేనివీథులు, వేలకొలఁది మనుష్యుల గుంపులు, ఆగుఱ్ఱపుబండ్లు చూచి యెవరు సంతోషింపరు? మనతాళ్ళచెఱువులో నిట్టి దేమైన నున్నవా?

బిందు—బజారులకు దుకాణములకేమిలే. పల్లెటూరైనను మనయూరు మనతోటాకులయిల్లు స్వర్గము కాదఁటే! అక్కడ హాయిగ నిట్టటు దిరుగ వచ్చును. మంచిగాలి వెలుతురు. దొడ్డిలో కావలసిన

న్నిపాదులు కూరలు గదా? తోఁటలో మామిడిచెట్లు. ఈకలకత్తా యింటిలో నవి యెక్కడున్నవి? గుఱ్ఱములు బండ్లు భాగ్యవంతులకుఁగాని మన కెందుకు. మన కీపెట్టెయిలుకయిండ్లెందుకే. సరిగా వెలుతురైన లేదు. శుభ్రమైన గాలి రాదు. చుట్టాలనెవరినైనం జూడవలయునంటే పల్లకీలెక్కి తలుపులు మూసికొని వెళ్ళవలెను. మన మిక్కడ పంజరములోఁ జిలుకలవలె నున్నాము.

సుధ—అక్కయ్యా! మనము నయికి వెళ్ళునప్పు డెన్నిచిత్రములు చూచుచున్నామో యాలోచించు. మొన్న బావ మనలను బండియెక్కించి మ్యూజియమునకుఁ దీసికొని పోయినాఁడా! ఆహా యెన్నిచిత్రవస్తువులు చూచినాము యక్కడ! అక్కడ నుండి అవేవో తోఁటలలోనికి వెళ్ళినాము! అక్కడ చిత్రమైనపక్షులు జంతువులు మనము చూడ లేదా? ఇల్లు కదిలినామంటే, అన్నీ చిత్రములే.

బిందు—నాకెల్లప్పుడు బండ్లమీఁద తిరుగుట యిష్టము లేదు. మనయూరిలో బండి యెక్కవలసినయవసరమే లేదు. ప్రతిదినము హాయిగ నడిచి చెఱువునకువెళ్ళి స్నానము చేయఁగలముకదా. అక్కడందఱిని మన మెఱుఁగుదుము. మనల నందఱెఱుఁగుదురు. అందఱు మనలం జూడవత్తురు. మన మందఱను జూడఁ బోదుము. అక్కడ మన కేఘోషా లేదు. పట్టణ మన్న వేరేగాని యీమహారణ్యములో నొకరి నొకరెఱిఁగినట్లు కనఁబడదు.

మధ—అక్కయ్యా? కొంతకాల ముంటే, ఇక్కడమనుష్యులు పరిచితు లగుదురు. మొన్నను కేశవప్రసన్నుఁడుగారినౌకరు వచ్చి వారియాఁడువాండ్రను జూచుటకు రమ్మని పిలవ లేదా! చంద్రనాథుఁడు నిన్న కొన్నిపండ్లు మిఠాయిలుఁ బంపినాఁడు కదా!

బిందు—నరే కొన్నాళ్ళుంటే, ఎవరోకొందఱు పరిచయులు కాక పోదు రాయేమిటి? వాళ్ళు భాగ్యవంతులు మనము పేదవా

ళ్ళము. వాళ్ళకు మనకు మన లెట్లుకలియఁగలదు. వారు మనతో గౌరవముగా మాట్లాడుటయే మనకు గొప్ప.

సుధ—పవిత్రి హృదయమున శరచ్చంద్రుఁడు మనయింటికి వచ్చి అందరిమనుష్యులనుగురించి ఆసన్నసంగతులంగురించి చిత్రచిత్రముగఁ జెప్పుచుండునుగదా! అతఁడు పుస్తకములం జదివి యర్థము జెప్పినపుడు నాకూరకే విన వలయు ననియే యుండును.

బిందు—శరచ్చంద్రునంతమంచివానిని మనము సాధారణముగఁ జూడము. అతఁడు పగలెల్ల పరీక్షకుఁ జదువుకొని పాపము సాయం కాలము తప్పక మనలం జూడవచ్చును. అతఁ డంతసేపు మనవద్ద నెందు కుండు ననుకొన్నావు! మన యింటిగ నుండి పోదుమని. అతఁ డిక్కడ నున్నంతసేపు పుస్తకము లవతల పారవేసి మన సౌఖ్యములనే జూచు చుండును. అతనికి డబ్బున్నవాఁడ నని చదువుకొన్నవాఁడ నని గర్వము లేదు. అతనిది చాలమెత్తనిమనసు. ఈకాలఁపుకుఱ్ఱవాళ్ళలో నటువంటివా ళ్ళుండరు.

సుధ—అక్కయ్యా! పాలది వచ్చినది.

బిందు—(పాలదానినిఁ జూచి) ఈవేళ నైన కొంచెముమంచి పాలు తెచ్చినావా? లేక నిన్నటిలాగు సగమునీళ్ళు సగముపాలునా? కలకత్తాలో కావలసినన్ని కుళాయిలున్నవి. నీళ్ళకుఁ గొదవ లేదు కదా. ఇఁక పాల కేమికొదవ. నీవు తెచ్చునవి పాలుకావు. పాలరంగు నీళ్ళు.

పాలది—అమ్మా? కామందులింటి పిల్లాటివా లిస్తానాండి. కొంచేసి సూడండమ్మా! మంచిదో చెడ్డదో మీాకే తెలుస్తాది

బిందు—అవునేపిల్లా! నే నెఱుఁగుదును. మాయింటిదగ్గఱ మాఆవు మూఁడుసోలలపా లిచ్చునది. అవే మాపిల్లలకు సరిపోవునవి. నీవు సేరుపా లిచ్చినను సరిపోవుటయే లేదు. ఎన్నిత్రాగిన పిల్లలకాఁ

కలి తీరుటయే లేదు. కాచుటకు కుండలో బోసినప్పుడు నీళ్ళు పోసి నట్లుండును కాని పాలుపోసిన ట్లుండదు.

పాలది—అమ్మా ! మీయింటిపాలంటివి యిక్కడెల్లాగొస్త యితల్లీ ! అక్కడావులు బయలకెళ్ళి కడుపునిండా మేస్తాయి. మంచి పాలిస్తాయి. ఇక్క డావులను సాల్లోకట్టిపెట్టి రోజల్లా మేపుతాము. ఇమ్మంటె మంచిపా లెల్లా గిస్తాయి ?

బిందు—నిన్న మంచిపెరుగు తెమ్మన్నాను. తెచ్చినావా ?

పాలది—ఇదిగో నమ్మా తెచ్చాను. (అని గుప్పెడంతపిడ. తీసి యిచ్చెను.)

బిందు—అబ్బో ! యీపిడత నాలుగుడబ్బులా ?

పాలది—నాలుగుడబ్బులికి యెంతొస్త దనుకున్నారూ ! మీ నౌకర్ని యిళ్ళకి పంపించి కనుక్కోండి. ఇంతక న్నావరైన సక్కని తే యిద్దూరికేనే పుచ్చుకోండి. మీవాడికుండేనేచాల్నని దేవుళ్ళా డుతాము, ముందాదగా మీదగ్గతే చేర్తామండి.

బిందు—సుఖా చూడమ్మా ! మీవాబులకలకత్తాపెరుగు కాదు. ఇది నాలుగుడబ్బులపెరుగట, కొంచెమునీళ్ళు కలిపిపో సుకో. లేకపోతే నీకైన సరిపోదు, ఎవరువారు ? దాసీదా యేమిటి.

దాసి—(ఎదుటికివచ్చి) అవునమ్మా నేనే.

బిందు—ఓసీ ! ఈరోజున బజారుకు కొంచెము పెందలకడ వెళ్ళు. ఈవేళ మావారు పదిగంటలకే యొక్కడకో వెళ్ళవలె నట. త్వరగా వంట గావలె నట. ఏచేపలు తీసికొని రాగలవు ? మంచి కోయిచేప తేగలవా !

దాసి—లేలేలే యమ్మా ! అయి పీరం. మంచికోయిలాగ రెండుకూరాదు నాలుగుడబ్బు లుంటది.

బిందు—ఏమిటి? అయితే కలకత్తామనుష్యులు తిండితినకుండ

ఊరకే బండ్లెక్కి తిరుగు చుందురా యేమిటి?

దాసి—తిన కేమం దమ్మా; కరుచు చేసుకుంటారు తింటారు మేము నాలుగుడబ్బుల శాపలు తెచ్చుకుంటూవుంటి. అదే సందాలా పొద్దున్న గడుపుకుంటాము.

బిందు—అయితే మాగరుచేపధర యెంత?

దాసి—మాగరూ యేమాత్రెకమ్మా? అవొక్కొక్కటి నాలుగు డబ్బులో అయిదు డబ్బులో ఆఱుడబ్బులో. బజారు నుండి పోతుం దమ్మా. కొనలేదు. మేము పల్లెటూళ్లోళ్ళమే, అక్కడున్నప్పుడు సంతలో శాపలు కొనుక్కునోళ్ళం. ఆదరకే కలకత్తాలో రమ్మంటే వత్తామా? కొండుపూటలూ పట్టెడన్నం యేలొన్నెరెపతారు గనుక మీపాదాల్నీడని బతుకుతూ వున్నాం గాని లేకపోతే చణముంప గల్నాండి

బిందు—సరే వెళ్ళు వెళ్ళు. మట్టగిడస శాని బొమ్మిడాయి శాని నీకు తోఁచినది మరేదో మంచిది తీసుకురా! ఒకడబ్బు రొయ్యలు తీసుకురా! వాటితో పులుసు కాచవలెను. ఒకడబ్బు తోట కూరకూడతీసుకురా, మాయూరిలోనున్నప్పుడు మాదొడ్డిలో గావల సినంత బచ్చలికూర, ఎంతమందికో పెట్టి మేము తినేవాళ్ళము. బం గాళాదుంప లిక్కడ చాలప్రియము అవిచాల్రా తీసికొనిరాకు; వాటి బదులు కందో పెండలమో చామో, చిలగడదుంపలో తీసికొనిరా! కొంచెము అరఁటిదూటఅరఁటిపువ్వు తీసికొనిరా! యేమిపాపము వచ్చినదే, అమ్మా! అరఁటిదూఁట అరటిపువ్వు డబ్బుపెట్టి కొనవలసివచ్చినది. మాయూరిలో పరఁటిచె ట్లడవిలాగున పెరుఁగు చుండును.

అని బిందు పాలదానివద్దనుండి పాలుఁ పెరుఁగు తీసుకొని డబ్బు లిచ్చి దాసిని బజారున కంపి పాలుకాఁచి మేనమామదికి దీసికొని పోయెను. అప్పటి కామెబిడ్డ లిద్దఱు లేచిరి. ఆబిడ్డల కన్నముపెట్టి

పాలుత్రాగనిచ్చి పక్కలెత్తి యామెగది యూడ్చుచుండెను. అంతలో దాసి బజారునుండి కూరలు తెచ్చినందున బిస్తల నాశించుమని దాని కప్పగించి తాను వంటయిల్లు బ్రవేశించెను. సుధ వరకు లందిచ్చి యక్కగారికి సహాయురాలై పైపని చేయుచుండెను. అందుచేత నామె బియ్యము కడిగి యిచ్చి కూరలు తరిగి నూనె యుప్పు మిరపకాయ తాళింపుమసాలాలు చులుకుగా నందిచ్చెను. బిందు వంటఁ జేసెను.

పైసంభాషణలంబట్టి హేమచంద్రుఁడు సుధా బిందులందోడ్కొని కలకత్తా నగరమునకు వచ్చినట్లు చదువరులకుఁ దెలియును. గదా! అతఁడట్లు వచ్చి కొన్నిదినములు శరచ్చంద్రునియింట నుండి తరువాత రెండంతస్తుల మేడనద్దెకు పుచ్చుకొని యందులోఁ బ్రవేశించెను. వారిని వేరింటఁ గాఁపురముచేసి సొమ్ము పాడుచేసికొనక తనతోఁ గలిసి యుండుఁడని శరచ్చంద్రుఁడు బ్రతిమాలెను. హేమయు నికి యాతనిచదువునకు భంగము గలుఁగజేయునని తలంచి వారక్కడ నుండరైరి. అందుచేత శరచ్చంద్రుఁడే వారి నిమిత్తము భవానీపురములో నెలకుఁ బదిరూపాయలయద్దె కొకయిల్లు కుదిర్చెను.

అచుట్టుపక్కల మనుష్యుల ననేకుల శరచ్చంద్రుఁ డెఱుఁగును. అందుచేత హేమచంద్రుఁడుగూడ వారికిఁ బరిచితుఁడయ్యెను అందులోఁ గొందఱు కలకత్తా హైకోర్టులో ప్లీడర్లు కొందఱు గవర్నమెంటుకచ్చేరీలలోను తెల్లవారి వర్తకసంఘములలోను గుమస్తాలు, కొందఱేయుద్యోగములు లేక సొంతయాస్తిమీఁద జీవించువారు. కొందఱు చీనాబజారులోను బారాబజారులోను దుకాణములు పెట్టికొన్నవారు. వీరుగాక యనేకులు తగినజీవనాధారము లేక యెప్పటికప్పుడే పట్టియాకలు గొలువు నాడుపట్టణమున కష్టపడి పొట్టగడుపుకొనుచుండిరి. భవానీపురములో నున్నభాగ్యవంతులు పల్లెటూరినుండి వచ్చి సుగుణసంపదయు గౌరవమును గల హేమచంద్రుని మిక్కిలి యాద

రించి తేను దివ్యభవనముల కప్పుడప్పుడతనిని బిలుచుచు హృదయ పూర్వకమైన మైత్రితో, దయతో, నాతనిం బలుకరించుచువచ్చిరి. అప్పుడప్పు డాయనను కొందఱు విందులకుఁ బిలుచుచు వచ్చిరి. ఈవిధముగఁ బరిచయము క్రమముగ నభివృద్ధి పొందుటకు నతని కక్కడ కొందఱు మిత్రు లేర్పడిరి. హేమచంద్రుఁడు తనభార్యవలెనే తనపల్లెటూరుసౌఖ్యము, స్వేచ్ఛ యిక్కడ లేదని విచారపడుచుండును. కలకత్తాలోనున్న సందడిగొడవ వానికి గిట్టక పోవుటచేఁ దనయూరిస్నేహితులతోఁ గలిసియుండుటకు తనయూరిగొడవలు వినుటకుఁ గుతూహలముపడజొచ్చెను. క్రొత్త మిత్రులు తనయెడఁ జూపినదయ కతఁడు సంతసించెను. కాని మేడలపట్టణమని చెప్పఁదగినకలకత్తాలో గొప్పవారికి భాగ్యవంతులకు సాధ్యమయినంతవఱ కతఁడు దూరముగానే యుండెను. హిందూదేశపు రాజధానియైన యానగరమున నున్నగొప్పవారు దొరతనమువారివలన గౌరవములు బిరుదులుఁ మెప్పులుబడయఁ దలఁచి పడెడుపాటులను హేమచంద్రుఁ డాకమూలాల కాఁపుర ముండియు సూక్ష్మబుద్ధి యగుటచేఁ గనిపెట్టి యాశ్చర్య మొందుచు వచ్చెను. ఎక్కడఁ జూచినను గొప్పవారికి విందులు, వనసంతర్పణలు, నాట్యములు, సభలు, ఎక్కడచూచిన గొప్పకార్యముల నిమిత్తము చందాలు, ఎక్కడచూచిన నున్నతపురుషుల స్తోత్రపాఠములు. జనులకెడ తెగని వినోదములు మహోత్సాహముఁ బుట్టించు వ్యాపారములు గదా! ఈప్రయత్నములఁ జేయ జేయ, నోపిక గల వేఁటకాని గురి తప్పక పోటు తగిలి పడెడుజంతువువలెనే, మనోరథములైన బిరుదులు మెప్పులు చిట్టచివర కపేక్షించినవారికి వచ్చుచుండును. హేమచంద్రున కట్టియాశలు లేమి యట్టిపోకలం బోక యాబిరుదుల వేఁటకాండ్రచమత్కృతములు మాత్రము కనిపెట్టి యుక్కడపడుచు వచ్చెను. అతనికి విశేష శోకానుభవమే యున్నపక్షమున నీయుత్సాహము

కలకత్తానగరమందిగాక ప్రపంచమునందు బ్రతిస్థలమునందు నుండు నవి యు జ్ఞానవంతులుం బ్రశాంతులు పరోపకారార్థము తనవలెనే జీవింపం దలంచువారు పండెవ్వరుగులవంటి యీయాకాశలపొంతం బోవరని యుం దెలిసికొని యుండును.

ఎప్పటివలెనే జూనునెలలో వర్షములుకురియ నారంభించెను. ప్రపంచమునందలి యితరదేశము లందువలెనే హిందూదేశమునందు గూడ గాలిమార్పులు విలక్షణముగ గన్పట్టు చుండును. శీతకాలమం దు, అనంగా నవంబరునెలమొదలు ఫిబ్రవరినెలవఱకు నాకాశము నీలమై మంచుకురిసెడు చలిగాలితో నిండియుండును. ఆకాలమున గోధుమలు మొదలగు ధాన్యములు పండును. పండుగులు వ్రతములు నోములు తీర్థయాత్రలుం జేసికొనుచు జనులిత్తరి మహోత్సవభరితులై యుందురు. సాధారణముగా మార్చినెలలో వేసవికాల మారంభమ గును. పశ్చిమోత్తరగ్రామములందు వీచువేడిగాల్పులు భూములా ర్చివేయును. నానాటికి సూర్యుడు మంటలంగ్రక్కునట్లు తీక్షణుం డై గ్రామంబులం బట్టణంబులం దహతపనొందంజేయును. పడమటి భాగముల నెన్నయెడారులనుండి వేడిగాడ్పులు వీంచి శరీరంబుల శోషింపంజేసి జంతువులను నడవీనంగులను జేయును, కూలివాండ్రల సిపోదురు. దుకాణాదారులు కునికిపాట్లు పడుచుందురు. పంటకాంపులు వెచ్చనూర్చుచుందురు. సూర్యుడు సహస్ర కిరణములతో దేశములు దగ్ధము సేయునట్లుండుకాలమున జంతుజాలమెల్ల చైతన్యము దక్కిన ట్లుండును. బంగాళాదేశమందు వేడితక్కువే కాని తేమ యెక్కువగ నుండుటచే నావేడియే మిక్కిలి బాధకరముగ నుండును. జూనునెల లో వానలు కురియంగానే దేశము చల్లంబడును. ఈవర్షములు రమా రమినాలుగునెలలవఱకు ననంగా కార్తికమాసమువఱకు గుంభవృష్టిగ

గురియును. ఈవర్షముల చేత బంగాళా దేశమందు వేలకొలఁదిమైళ్ళ నేల జలప్రళయామునం దున్నట్లుండును. పల్లెలు సముద్రమధ్యమందలి దీవులవలె కానఁబడు చుండును. చెఱువులు మడుగులు సరస్సులు జలపూరితము లగును. నదులు గట్లమీఁదనుండి పొరలి ప్రవహించును. ప్రతి గ్రామమునందు నీడ నొసంగెడిచెట్లతోఁపులు దట్టముగనుండును. వరిచేలు విశాలము లగుమైదానములమీఁద మొదట నాకుపచ్చగాను పండినపిదప బంగారు పోతబోసినట్లు పచ్చగాను దర్శనీయములై పంటకాఁపుల నానందవార్ధి నోలలాడించును. వానలు పట్టణవాసులకు విశేషసౌఖ్యకరములు కావు. కావున మేఘచ్ఛిన్నమై నల్లనైన యాకాశమువలెనే హేమచంద్రునిహృదయము విషాదపూరితమై యుండెను. తొలుత భయపడినట్లు యారాజధానిలోఁ దగినయుద్యోగము సంపాదించికొన వలయునని యతఁడు చేసినప్రయత్నములు నిష్ఫలములయ్యెను. జీవనాధారములు దొరకక గిజగిజ తన్నుకొనుచు సర్వప్రయత్నములం జేయుచు నొండొరులం గెంటికొనుచు నానాశ్రమలం బడుచుండుజనులమధ్య తనమొగము జూచువారు తనకుఁ దోడ్పడువారు దొరకరని యాతఁడు నిరాశఁ జెందెను.

అతఁడు పట్టణమునఁ జూడ వలసినవారినిం జూచి చేయఁ దగు ప్రయత్నము చేసి గృహమునకు వచ్చునప్పటికిఁ బరమపతివ్రతయును సాధుశీలయు నగుబిందు భర్తనిమిత్తమేదో మంచివస్తువు చేసి యుంచును చెఱకుముక్కలు పుచ్చకాయబద్దలు ఊరవేసిన యుసిరికాయలు నిమ్మపండ్లరసముఁ జక్కెరయు కలపినచల్లనినీరు సిద్ధముజేసి బిందుమగనికి వేసవికాలకష్టము దీర్చుచుండును. అవి తిని త్రాగి స్వేదదేఱి హేమచంద్రుఁడు మనోవిషాదములనెల్లఁ దొలఁగించెడుబిందుసంభాషణలను విని సకలవ్యథలను భంగములను మఱచిపోవును. సాయంకాలమైనతో

డనే బిందు తనయిద్దఱిబిడ్డలం దీసికొని డాబామీఁదికిఁ బోయి భర్త సమీపమందుఁ గూర్చుండి తమ యూరిమాటలం దలపెట్టి ప్రశాంతమైనయాగ్రామమునకును మనుష్యులగుంపు లనేకమహోత్తుంగములతోనిండి యున్న యీపట్టణ మహాసముద్రమునకును గలభేదముఁ జెప్పుచు నాతని వినోద పెట్టుచుండును. ఆమె తనయూర నున్నప్పటి కంటెఁ గొంచెము చిక్కెను. కలకత్తాలో నెల్లప్పుడు గాలి లేనిగదులలో నివసించుటచేత మొగము వివర్ణమై వికాసశూన్య మయ్యెను.

పరమమిత్రుఁడగు శరచ్చంద్రుఁడుమాత్రము ప్రతిసాయంకాలము వారినిఁ దప్పక చూడవచ్చును. అతఁడు రాఁగానే బిందు వంటయిల్లు విడిచి యాముదపుదీపము వెలిగించి చాపపఱచి యాతనికడఁ గూర్చుండును. శరచ్చంద్రుఁడు హేమచంద్రుఁడు సుధాబిందులం గలిసి యిష్టగోష్ఠితో సాయంకాలము సుఖముగ గడుపు చుండును. శరచ్చంద్రుఁడు చాకచక్య మధికముగఁ గలవాఁడు. కాలేజీలో నేర్పబడి విద్యార్థులమనస్సులమీఁద ముద్రితము లైనట్లు నాటుకొను ప్రకృతిశాస్త్రములు దేశచరిత్రములు మొదలగు నాంగ్లేయ విద్యలంగూర్చి యతఁడు విసుఁగు విరామము లేక వారితోఁ జెప్పుచుండును. అప్పుడప్పుడు కలకత్తానగరముయొక్క సంపదలు దారిద్ర్యములు మహాసౌఖ్యములు దుఃఖములు వర్ణించి చమత్కారముగ నుపన్యసించు చుండును. అందు ముఖ్యముగ దన దేశస్థులైన మహానీయులు లోకోపకారార్థమై పడెడుపాటులం గూర్చి యుపన్యసించునప్పు డతఁడు కంఠమెత్తి తీవ్రమైనపలుకులం బలుకు చుండును. ఆ లోకోపకారులలో ముఖ్యముగ నేమహానీయుఁడు సంఘసంస్కరణమునకు బంగాళాభాషాభివృద్ధికి జనజీవితము ధారవోసెనో యావిద్యాసాగరుని, తన్నిమిత్తమే శరీరసౌఖ్యము గోలుపోయి ప్రాణములర్పించిన యక్షయకుమారునిఁ బలుమాఱులు ప్రశంసించుచుండును. బంగాళాదేశమందు శ్రీరాజారామమోహ

నరాయణునవలెనే యుత్తరహిందూస్థానమందు బరిశుద్ధాస్తిక మతముం బోధిం శ్రీదయానందసరస్వతినిగూడ శ్లాఘించుచుండును. బంగాళాభాషలో త్రిపచనగావ్యములు వ్రాసిన బంకించంద్రచట్టజయు నద్భుతమైనకవిత్వముఁ జెప్పినమధుసూదనదత్తు, విద్యావిషయమున జనులకు గొత్తక్రొత్త చవులు జూపిరని మెచ్చుచుండును. మఱియుఁ బ్రపంచమునందలి యితర భాగములకో బ్రిటిషువారి పాలనక్రింద నున్నజనుల కేస్వాతంత్ర్యములు కలవో యవియే మన దేశస్థులకుం గూడ సంపాదింపఁ జాల బ్రయత్నించిన రామగోపాలుడు హరిశ్చంద్రముఖర్జి సంస్తవనీయులని భాషించుచుండును; శరచ్చంద్రుఁడు వెనుకటిమహనీయుల ప్రశంసతో దనివినొందక పూర్వుల మార్గమునే యనుసరించి దొరతనమువారి కొలువుకూటములలో హిందూదేశస్థుల యభిప్రాయములుగూడ నెఱిఁగించి స్వాతంత్ర్యముల సంపాదింపఁ దలంచునానాఁటి సత్పురుషులం గూర్చియు నెడనెడఁ జెప్పుచుండును. అప్పటిగవర్నరుజనరలుగారైన రైపను ప్రభువుగారు దేశపరిపాలనమందు హిందువుల యాలోచనమును సహాయమును స్వీకరించినందు కాయనను బలువిధముల బలుమాఱు కొనియాడుచుండును. శరచ్చంద్రుని యుపన్యాసములను హేముఁడు తమ్ముని మాటల కలరు నన్నవలెనే విని సంతసిల్లుచుండును. చిన్నప్పుడు తాళ్ళచెఱువుగ్రామమున మామిడికాయలు జామిపండ్లు దొంగిలించిన కుఱ్ఱఁడగు శరచ్చంద్రుఁడు కలకత్తాలో బహువిద్యల నేర్చి యింతవాఁడైనాఁడని పక్షపాతమునగమున, తోఁబుట్టువట్టు వానిని మెచ్చి ప్రజ్ఞకు బిందు సంతసించుచుండును. మకమకలాడుచున్న చిన్నదీపము గల యాగదిలో శరచ్చంద్రుని యుపన్యాసములను బిందు హేమచంద్రులే గాక మఱియొకర్తుగూడ వినుచుండును. వికాసవంతమైన శరచ్చంద్రుని మొగము కనఁబడినతోడనే సుధ నిద్రాహారములు మఱచి మొకమూల కూర్చుండి యాతని పలుకులే

వినుచు నాతనివంకనే చూచుచుండును. దేశసేవలఁజేయు లోకోపకారులను మెచ్చుకొనుచు వారివలెనే తనజీవితముం గూడఁ బరోపకారార్థము, గడుపదలంచినట్లు పలికెను. శరచ్చంద్రుని మృదుమధుర సంభాషణలను సుధ విని సంగీతము విన్నంత హాయిజెంది పరవశయగుచుండును.

శరచ్చంద్రుఁడు మేఱలేని తనయుపన్యాసముల సందడిఁ బడి యొకప్పుడు చమురంతయుఁగాలి దీప మాఱిపోవునటకు రమారమి రెండుజాములరాత్రివఱకు వారికడనుండి విధిలేక వారివద్ద సెలవు పుచ్చుకొని యెన్నో క్షమార్పణలు చెప్పి బయలుదేఱి నక్షత్రకాంతులుమాత్రమే గలయానిశీథసమయమున నిశ్శబ్దము లగుపురవీధులం బడి తనయింటికిఁ బోవుచుండును. అప్పుడు కొంద హేమపంతులు చాలసేపగుటచేతఁ జల్లబడి బిరుసెక్కినయన్నముఁ దిని పండుకొందురు. సుధ మద్యమునవలె పారవశ్యమును నొందించు మహానందముతో నిద్రించును. నిద్రాసమయములోఁ గూడ నిశ్శబ్దములైన తక్కిన రెండు జాములలో నామె చెవులలో మనోహరుఁడైన యొకానొకపురుషుని శ్రావ్య కంఠధ్వను లమృతబిందువులవలె పడుచుండును.

రెండవప్రకరణము

కాలము గడచినకొలఁది శరచ్చంద్రునకు నూతనచైతన్యము గలిగినట్లుండెను. విద్యాభ్యాసమునిమిత్తము పల్లెటూళ్ళనుండి పోయి కలకత్తా మొదలగు పట్టణములలో నుండెడుబాలురు మనోల్లాసము లేక యొంటరితో విసుగుతో జీవితము గడుపుచుందురు, ఇంగ్లాండులో నున్నట్లు హిందూదేశములో విద్యార్థులకు విద్య నభ్యసించుకళాశాలలలోనే బస లుండవు గావున చిన్నతనమునుండె తల్లిదండ్రులకు జుట్టాలకును

దూరులై విద్యార్థులు గృహసంబంధమైనసౌఖ్యము కాని కుటుంబ ములతో గలిసియుండుటవలన జనించెడు లాభములను గాని పొందక బడివిడిచిపెట్టగానే సాయంకాలమున గొంచెమునే పాటలాడియో వ్యా కసరతు జేసియో బసకుంబోయి సంవత్సరాంతమునందు రాబోవు పరీక్షకుం జదువుచుందురు. ఈపరీక్షలో విజయము కలుగుటయే జీవన యాత్రయొక్క భవిష్యన్మార్గమునకు నాధారమై యుండెను. హిందూదే శములో, విద్యార్థులకు నుపాధ్యాయులకు కళాశాలలోనేకాని యింటి వద్ద సంబంధముండదు. ఒజ్జలు విద్యార్థులప్రవర్తనముల కనిపెట్టి వాని సతతం దిద్దుట కవకాశముండదు. గురుశిష్యుల కన్యోన్యప్రేమ యుండ దు. ఒజ్జలు బాలురు కలసి మెలసి చర్చలుచేయుటకుం గాని యాటల వినోదములం బ్రొద్దుపుచ్చుటకుం గాని తగినసంఘములు లేవు. ఉపా ధ్యాయులు విద్యార్థులను పాఠశాలలోనే కలిసికొని పాఠములు చెప్పె దరు. అనంతర మావిద్యార్థులు పెనుగోడవలు గల బజారువీధినో జనబాహుళ్యము లేని సందుగొందులనో యుండు తమబసలకుంబోయి రాత్రి ప్రొద్దుపోవువరకును దెల్లవారుజామునను శ్రమపడి చదివి భవి ష్యత్వృద్ధి కాధారమైన పరీక్షయం దాఱితేలుటకుం దమశక్తిని కాల మును వినియోగింతురు. దుస్సహమైన యీవిద్యాపరిశ్రమచే ననేకు లు పడుచుతనమందే కాలధర్మము నొందు చుందురు. అనేకులు బ్రతికియుండి పరీక్షలయందుం గృతార్థులై జీవచ్ఛవంబుల వలె ద్వార కనము వారికొలువులో నేచిన్నయుద్యోగమో సంపాదించుకొందురు. బలిష్ఠమైన స్వభావము ప్రోన్నతమైనబుద్ధి గలవారైనను దుస్సహము లైనయీబాధలలో నడంగిపోక యొకతి సజీవనములోనే యుత్తమమైన మార్గము వెదకికొని యుత్సాహపూరితులై యాదరిద్రస్థితులం గోని స్వప్నయూహలను హృదయమున నంకురింపంజేసికొని పెద్దలై సంసా రయాత్రలోం బ్రవేశించినపిదప దమకాలము శరీరము దేశమునకు

త్ర ముపయోగింతురు. అట్టి మహనీయులు మృతజీవులై దేశచరిత్ర మందు గనఁబడు చున్నారు.

శరచ్చంద్రుఁడు పట్టణములో నేకాంతజీవనముచేత ననేకులవలె బలహీనుఁడుగాక దేహదార్ఢ్యమును మనోదార్ఢ్యముగలవాఁడై బాగుపడెను కాని తఱచుగా నెవ్వరితో మాటలాడుట కిష్టములేక నేదో యాలోచించువాఁడువలెఁ జూచువారలకు గనఁబడుచుండును. భాగల్పురుగ్రామము నుండి బంధువియోగియై వచ్చినయీ పడుచు వానికంటె కలకత్తానగరములో నున్న విద్యార్థు లెవ్వరు నెక్కువ పరిశ్రమఁ జేసియుండరు. ఈతనివలె నుల్లాసము లేనివారు నుండరు. విచారమే యాతని స్వభావమున కచ్చుగ సరిపోయినట్లుండును; సాయంకాలమునఁ దోడివిద్యార్థులు షికారునకుఁ బోవునప్పుడు నయితే మిద్దెయిల్లు కదలక దీపములు పెట్టకముందు కనుచీఁకటి వ్యాపించుచుండఁగ దనచీఁకటిగదిలో నిట్టటు పచారులు చేయుచు నాంగ్లేయమహాకవులలోఁ దనకిష్టుఁడైన సత్కవి గ్రంథమునుండి యావేశము దెప్పించునట్టి పంక్తులను గొన్నిటిని గట్టిగ వల్లించుకొను చుండును. ఇట్లు శరచ్చంద్రుఁడు తనరహస్యములను మనోరథములను లోలోనఁ బెంచికొనుచు దాను వేరొక ప్రపంచమున నున్నట్లు జీవించుచుఁ గష్టపడి విద్యాభ్యాసము చేయుచుండెను. చిరకాలవియోగమైనపిదప వెండియు నొకసారి చిన్నతనమందున్నట్లే సుధాబిందు హేమచంద్రులం గలిసి యుండెడిభాగ్యము గూడుటచే శరచ్చంద్రుని జీవనమునకు నూతనతేజము కలిగెను. ఆతనియభిలాషములలో నొకమార్పు గలిగెను. చక్కనిజనరాలివి లాన ఏకాంతజీవనముచే లోలోనడఁగి యున్నదృఢానురాగము గలమనుష్యునికి మనసువిఱుగఁ బనిచేసిన యితర మనుష్యునికి మనస్సు విఱుగ బనిచేయదు; స్త్రీజనస్వభావమైన దయతో నిండిన యొక్కమాట యతని హృదయమును మరల్చును. స్త్రీసామాన్యలక్షణ మగునా

క్క యాదరణ మతని నానందపరవశుం జేయును. బిందుయొక్క సాధుస్వభావము నామెయాదరణము నామె కాతనియందు నాతనిగుణములయందుఁ గలమంచి యభిప్రాయము శరచ్చంద్రున కదివఱకెన్నఁడే యాఁడుదానియందు గుదురనిగౌరవ మామెయందుఁ గలిగించెను. ఆమెశాంత స్వభావము వానిమనస్సున కొకక్రొత్త విశ్వాసము గలిగించెను. పేదతనములో నానందనిలయ మగు నామెగృహము శరచ్చంద్రుని మనస్సు నాకర్షించెను. ఇట్లనేకమాసము లేఁడిక్రొత్త యానందతరంగమున బ్రొద్దులు గడచిపోయెను. జన్మమెత్తినతరువాత నితఁడు యోగ్యశీలగు స్త్రీయాదరణ మనియెడు నెండ గాఁగుట కిదియే ప్రథమము. హేమచంద్రునకుఁ గలకత్తానగరము గ్రొత్త. తానటుచేఁ దనయాదివాఁడు నెచ్చెలియగు శరచ్చంద్రుని రాకకుం గడు నలరి వాని దమ్మునికరణి నాదరింపఁ జొచ్చెను. సుఖయు నర్థములేని చిఱునవ్వులు నవ్వుచు నింటికి వచ్చినప్పుడెల్ల నప్పబావలుం బోలె శరచ్చంద్రు నాదరించుచుండును.

ఇట్లు లప్రయత్నముగ నేసుధమీఁదమృదువైన యనురాగమాతని హృదయమునం బ్రవేశించెను. ప్రభాతకాలమున నతఁడు గదిలో చదువునిమిత్తము కూర్చుండునప్పు డామెసుందర విగ్రహము వానికన్నులయెదుట నిలువంబడినట్లు కానఁబడుచుండను పుస్తకములమీఁద ధ్యానము లేనప్పు డామెమీఁదఁ ధ్యానము నిలుపుచు వచ్చెను. మనోహరములుగ నుండని ప్రాచీనదేశచరిత్రముల నంతకంటె రుచిలేని యీశాలతత్త్వశాస్త్రములను జదువ నతఁడు ప్రయత్నించునప్పుడు మనసు వాటిమీఁద కరుగదయ్యె. పులకాంకురములు మేనంతయుఁ బొడమఁజొచ్చె. కాలేజీ యావరణములో నతఁడొంటిగఁ దిరుగునప్పుడు చెవిలో మృదువైన స్వరము లాతనికి వినఁబడఁజొచ్చెను. తనమనోరథంబులకుఁ దనయనురాగంబులకు నిలయమైన యాగృహమునకు

ప్రతిసాయంకాల మతఁడు పోవుచుండ వారింజూడ వలయునను కోరికగాక యంతకంటె నెక్కువదేదో యాతనిని ముందుకు గెంటజొచ్చెను స్వసౌఖ్యప్రదమగు రహస్యాభిలాషను దీర్చికొనవలయునని మనుజుఁడనేక జేసికొనునప్పుడు సయితము దానిని మఱచిపోయి, సత్కార్యమునిమిత్తమే పాటుబడుచున్నట్లు మన మప్పుడప్పుడు తలంచుకొనుచుందుము గదా! అందుచేతనే ప్రతిదినము సాయంకాలము చదువుగట్టిపెట్టి ప్రియజనదర్శనము చేయఁదలఁచి శరచ్చంద్రుఁడు భవానీపురమునకుఁ బోవునప్పుడెల్ల క్రొత్తపట్టణములో నెవ్వరి నెఱుఁగక నొంటిగ నున్న తనయూరివారి కుపకారము సేయ బోయినట్లే భావించుకొను చుండును. ఆగృహంబునుండి యర్ధరాత్రమున నిర్జనములు లగు వీధులలో నడిచి యాతఁడు బసకుఁ బోవునపుడు తనసహాయ మపేక్షించినచుట్టాలనిమిత్తము తాను చదువై బోనుకొని వెళ్ళినట్లతని మనస్సు సంతుష్టిఁ జెంది సంతోషముఁ జెందుచుండును

ఒకనాఁడు శరచ్చంద్రుఁడు సాయంకాలమున మిత్రగృహము కుఁబోయినప్పుడు హేమచంద్రుఁ డప్పటి కింటికి రాలేదు. బిందు వంటయింటఁ బనిఁజేసికొను చుండెను సుధ డాబామీఁద శరచ్చంద్రుని సమీపమునఁ గూర్చుండెను. అప్పుడు నల్లని యాకాశమండలమున నక్షత్రములు వజ్రములవలె మెఱయుచుండెను. మలయమారుతములు చెట్లయాకులఁ గదపఁజొచ్చె. పగటియెండల తహతహం బడినవారికి చల్లగాలి యెంతో సౌఖ్యప్రదమయ్యెను. చీకటులు తెఱుముకొని వచ్చుటచేత వినవినం బరువెత్తి దాఁగుకొనునో యనునట్లు సూర్యబింబ మప్పుడప్పుడె పశ్చిమసముద్రమునఁ గ్రుంకె. నిశ్శబ్దమైన యానమయమున సుధ లెక్కకు మీఱినయానక్షత్రముల కాంతిని మిక్కిలి యక్కజముతోఁ జూచుచుండెను. అల్తరి చంద్రబింబమువలె మెఱయుచున్న సుధ ముఖారవిందముఁ జూడ శరచ్చంద్రునకు నలవు

కైవులు తలకెక్కెను. అదివఱకు పలుమాఱులు తేజోరాసులగు నక్షత్రములకాంతింగూర్చి వారిరువురు ముచ్చటించిరి. శరచ్చంద్రుఁడదివఱకెన్నోసారులు గ్రహరాజగు సూర్యునిచుట్టుఁ దిరుగుచు గగనమండలమును తేజోవంతముగఁజేయు గ్రహముల నామధేయముల నామెకుఁ జెప్పి మూఁడువేల సంవత్సరముల క్రిందటనే మన పూర్వజ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులీగ్రహసంచారమును మిక్కిలి నేర్పుతోఁగనిపెట్టిరని బోధించుచువచ్చెను. మఱియు నక్షత్రము లనంతకోటు లనియు మనకన్నులకుఁ గనఁబడునవిగాక కానఁబడనివి కోటానకోటు లున్నవనియు దక్షిణదిక్కునుండి యుత్తరదిక్కునకు వ్యాపించి మనకన్నులకుఁ దెల్లగ నగపడురేఖనే మనపెద్ద లాకాశగంగ యని చెప్పుదురనియు బలుమాఱు చెప్పి జ్యోతిశ్శాస్త్ర సంబంధములైన మనపూర్వగాథల ననేకముల నెఱిఁగించుచు వచ్చెను. మఱియు సర్వనియామకుఁడగు భగవంతుని శాసనంబునఁ దమతమ కక్ష్యలలో నించుకేనియుఁ గ్రమముతప్పకసంచారములు చేయుననంతగ్రహములం గూర్చి యుపన్యసించి యాగ్రహములలో చిత్రవిచిత్రములగు జంతుకోటు లున్నవనియు లేవనియుఁ బండితులు సేయువాదములఁగూర్చి ప్రసంగించి జ్యోతిశ్శాస్త్రవిషయమునఁ జాలజ్ఞానమును గలిగించెను. ఈయుపన్యాసమువలన సుధ క్రొత్తప్రపంచముఁ జూచినట్లు సంతసించెను. నక్షత్రములంగూర్చి [illegible] కథలనేకములు నేర్చికొనెను. ఈజ్ఞానముఁ గలిగించినజ్ఞాననిధాన మైన బాలకునిముందు మునుపటికంటె నెక్కువప్రేమము నిలిపెను. అట్లు కొంతసేపు చుక్కలవంకఁజూచి యామె సంతసించి "ఈరాత్రి నీవు నక్షత్రముల గుఱించి చెప్పుట లేదేమి? వాటింగూర్చి నీవు చెప్పుచుండఁగా నాకు వినవలెనని యున్నదని శరచ్చంద్రునిం బలుకరించెను. శరచ్చంద్రుఁడు కలగనుచు మేల్కొన్న వానివిధమునఁ దెలివి దెచ్చికొని చుక్కల వెలుతురున మెఱయుచున్న సుధ నేత్రమువంక జూచి

చేసినవేళ నక్షత్రములం గూర్చి యా లోచించుట లేదని బదులుచెప్పెను. అనవుడు సుధ తన సహజమైన యమాయకత్వముతో ,,అట్లయిన నీవు దేనినిగూర్చి యాలోచించు చున్నా,,వని యడిగెను. ,,నేనా! ఈ ప్రపంచమును గురించి, యందులో నాకుటుంబమును గురించి యాలోచించు చున్నానని బదులు చెప్పెను. ,,కుటుంబమును గూర్చి నీవాలోచింప వలసిన దేమున్నది; తల్లి అప్పగారు కావలసినంతమంది బంధువులు నీకున్నారు. మీాయూరిలో నీకు మంచియిల్లున్న,, దని సుధ నుడివెను. ,,మాయూరు నాకు ఎక్కుడు ప్రియమైనదే కాని యెందరున్నను నాదింకను సంపూర్ణమైన కుటుంబము కాదు గదా? అప్పలు చెల్లెండ్రు తల్లిదండ్రులు మొదలగు చుట్టములవలనఁ గలిగెడు సౌఖ్యముగాక మనుష్యున కితరసౌఖ్యములు గూడ కలవుగదా,, యనెను. ,,అనఁగానే సుధ తనమూరకుండి యతఁడేవిషయమును మాటలాడు చున్నాఁడో యది తెలిసికొనలేక ననుమానము లేని మనస్సుతో ,,నీవన్నది నాకుఁదెలిసినది లే. నీవు మంచియదృష్టవంతుఁడవు. నీకు మంచికుటుంబసౌఖ్యమే కలుగును. నీకు త్వరలోనే పెండ్లియగును. నీ పెండ్లామంత యదృష్టవంతురా లెవ్వతెయు నుండదు. నీపెండ్లియైన తరువాత మేమంతరము మీాయింటికి వచ్చి నీపెండ్లామును జూచుచుందు,, మని సుధ మాటుపలికెను. అనవుడు సుధ పలికిన పలుకులకుఁ తగినయుత్తరము తనమనంబున దోపమి శరచ్చంద్రుడు మెుగ మవ్వలవ్రక్కకుం ద్రిప్పి తనచేతితో నామెచేయిం బట్టుకొనెను. అప్పటికిని సుధ యాతని మనోభావము గ్రహింప లేక ,,యేమోయి! నీచేతులు చల్లగ నున్నవేమి. మాటాడవేమి, నామీాఁద కోపము వచ్చినదా యేమి. లేక నాకుఁ జెప్పఁ గూడదని దీర్ఘాలోచన యేమైన నున్నదా,, యని ప్రశ్న వైచెను. వైచుటయుఁ జిరకాలమునుండి మనంబుననడఁగి యుండినయభిలాష పొంగి పొరల నేదోయొకమాట యనదలచి

"అందునా మానుదునా" అని యతఁడు కలవరము పడజొచ్చెను. ఎట్ట కేలకు మాటయు నోటి చివరకు వచ్చెను కాని యాకాలము స్థలము వానియెడ శత్రుభావము వహించెను. అంతలో డాబా మెట్లమీఁద నడుగులచప్పుడు వినబడెను.

హేమచంద్రుఁ డింటికిఁ బ్రొద్దుపోయి వచ్చి బిందునందోఁజూచి డాబామీఁదికి వచ్చెను. బిందు సుధాకరచ్చంద్రులజూచి మగనితో "చూడండీ! యీతఁడు యీవాండ్రు. ఈనక్షత్రముల గోడవలో బడి యన్నముగూడ మఱచిపోయినా"రని పలికెను. ఆదంపతులు మెల్లెక్కి వచ్చుచున్న జాడ గనిపెట్టి దొంగవలె సుధాకరుఁడు ఆసము విడిచి డాబా చివరకు బోయి యేమియు నెఱుగనివానివలె నక్షత్రములు జూడ నారంభించెను. అతని గుండెలు తటతట గొట్టుకొనెను. అతనికాళ్లు వణకసాగెను. అప్పుడతడు మనసులో "అమ్మయ్యా! దేవునిదయవల్ల నోటిచివరకు వచ్చినమాట జారవిడువ లేదు నయమే భగవదనుగ్రహమువలన పరవు తక్కినది కాని లేకున్న కొంప తీర్పుకొని పోవును. నమ్మి చనువిచ్చినవారియింట నేను ద్రోహము దలపకుండ దైవము కాపాడె" నని తలంచి తనకీయాపద గడువం బెట్టినందుకు భగవంతుని నొక్క నిముసము ప్రార్థించి మనస్సు కుదుకు పరచుకొని బిందుకడకు వచ్చి యామెతో మెల్లగ నిట్లు మాటాడెను.

"బిందు వదినె! ఔను. నీవన్నట్లు నక్షత్రములవంక జూచుచు నింక నవకతవక ప్రసంగముల జేయుచు తిండి మరచిపోయి కాలము వృథాగా పాడుచేయుచున్నాను. ఇఁకనైన జాగ్రత్తగ నుండ వలయును. పరీక్ష దగ్గరకు వచ్చుచున్నది. పరీక్షలో దేఱవలెనన్న గట్టిగాఁ గృషిచేయవలెను. మీకిందఱు క్షేమముగా నున్నారుగద! మీకేదైన సదుపాయములు కావలసివచ్చినప్పుడు మీరు నాతోఁ జెప్పండి. ఇఁకముందు మునుపటివలె ప్రతిసాయంకాలము, బహుశః

వారమునకొకసారియైన వచ్చుటకు పిలుంపదు అనవుడు హేమచం ద్రుడిట్లనియె. ‹అదియుంచిపని. నీకాలము యీమూలమున వృథయైపో చున్నదని మేము తలచుచుగా ననుకొని భయపడుచున్నాము. మాకే మికావలసినను దప్పక నీకువర్తమాన మంపుదుము. మాకునీకు చేయ దగినపని యేమున్నను నీసహాయము తప్పక పొందుదుము. మేముమరి యొక లాగున ననుకొందుమని తలంపకు. మన మన్నదమ్ములవంటి వాళ్ళమే! పరీక్షకుమాత్రము గట్టిగా జదువుము. నీవు ముందుముం దు వృద్ధి కాగలవాడవు నీవనిమాత్రము మానుకొనవద్దు. తనకుమీా లినధర్మము కలదా!› అనిన తత్క్షణమే వారు విడిపోయిరి. శరచ్చంద్రు డు సుధవంక మఱియొకమారు చూచి మఱేమియుం బలుకక వీథిలో నికిబోయి చీకటి యనుమహాసముద్రమునబడి బసకు బోవజొచ్చెను. అతడు మెట్లదికి వెళ్ళినతోడనే ‹అక్కయ్యా! శరచ్చంద్రునకు మన మీాద నెందుకైన గోపము రాలేదు కదా?› యని వ్యాకులచిత్తము తోఁ బలికెను. పలుకుటయు విందు ‹అబ్బా! కోపమెందుకే, అతఁడు తనపరీక్ష యేమగునో యని బెంగఁబెట్టుకొన్నాఁడని బదులు చెప్పెను అనంతర మొకగంటతరువాత హేమచంద్రుడు భోజనము జేసి తన యెప్పటివాడుకచొప్పున వీథిలోనికి షికారుబోయెను; సుధాబిందులు నిద్రపోయిరి అప్పటికి జంద్రోదయ మయ్యెను. వెన్నెలతో నిండిన వీథులు కలకల నవ్వునట్లుండెను. హేముడు తనలో నేదో యా లోచించుకొనుచు రమారమి యొకగంటసేపు తిరిగెను.

కలకత్తాలో నిశ్శబ్దములైన వీథులన్నియు జంద్రోదయమున దీపితములయ్యెను. హేముడు భవానీపురము దాటి చాలదూరము పోయి బాలిగంజియను పేట బ్రవేశించునప్పటి కొక గుఱ్ఱపుబండి చప్పుడువలన నతని యాలోచన కంతరాయము గలిగెను. అప్పుడతఁ డు వెనుకకు దిరిగి చూడ ధగధగ మెఱయుచున్న జోడుదీపములు గల

తెల్లని జోడుగుఱ్ఱములబండి యొకటి వాని కగపడెను. హేముఁడు ప్రక్క కొత్తిగిలి నిలువఁబడెను. ఆబండి యాతని ప్రక్కనుండి గయముగఁ బోయి మందిదీపములచేత నలంకృతంబై తోఁటనడుమనున్న యొకగృహమువద్ద నిలిచెను ఆబండి, తుణతుణమునకు నల్లగుఱ్ఱములు గలుగుచిరయొకబండి వచ్చి యావాకిటనే పోయి యాతోఁటనే బ్రవేశించెను. ఆబండి నడుము చుండఁగా హేమచంద్రునకు లోపల కూర్చుండిన స్త్రీలనవ్వులు వినఁబడెను. అది యేమో తెలిసికొనఁ గోరి యతఁడు తోఁటద్వారముకడకుఁ బోయిన నక్కడ గుప్పుమనుచున్నదర చెట్లను దిగుచున్న దీర్ఘదృఢకాయుఁ డగు మనుష్యుఁడొకఁడు కనఁబడెను. లోపల నడచుటకుఁ జక్కఁగఁ జిక్కబడిన బాటలు కలిగి నానావిధములగు మొక్కలు కలిగి యక్కడక్కడ స్ఫటికవిగ్రహములు కలిగి చిత్రచిత్రముగ నీటిం బడుచు వెడఁజల్లు ధారాయంత్రములు కలిగి యతిమనోహర మగునొకయుద్యానవనము కనఁబడెను. అందుండుభవనములలో వెలిఁగించినదీపముల కాంతి ప్రతిగవాక్షమునుండి సూటిగ గనఁబడు చుండెను. అవి యన్నియుం జూచి హేముఁడు మెల్లఁగాను వినయముగాను దర్వాన్‌జీ! యీతోఁట యెవరి దని యడిగెను ఆ ద్వారపాలకుఁను చేతితో గడ్డము మీసము సవరించికొని యిట్లుత్తరము చెప్పెను. „అయ్యా! ఈతోఁటయిట్లు నెనరికో యెఱుఁగవా! ఈపట్టణమునం దున్నగొప్పవా రందఱీతోఁట నెఱుఁగుదురు. అందఱు నిందు విహారగించినవారె! నీవుక్రొత్తవాఁడ వని తోఁచుచున్నది„ అవును. నేఁ గ్రొత్తనే యిక్కడకు వచ్చినాను. కాని యీవైపెప్పుడు రాలేదని హేముఁడు బదులు చెప్పెను „అంతేకావచ్చును వనుచ నీచుట్టుప్రక్కల నున్నవారందఱు నీయ దెఱుఁగుదురు. గొప్ప బిరుదులు పొందినవారు జమీందారులు, శ్రీమంతులు, వర్తకులు వేఱేల? కలకత్తాలో నున్నగొప్పవా రంద ఱీతోఁటలోనికి వచ్చి పోవు

చుండునని ద్వారపాలకుఁ డుత్తరముఁ జెప్పెను. "నీవు చెప్పినదినిజమే. నేను వేషవాఁడ నగుటచేత నీయుద్యానవనముసంగతియు దీనియజమానునిసంగతియు నాకంతగాఁ దెలియదని హేముఁడు పలికెను. అపుడు ద్వారపాలకుఁడు చిఱునవ్వు నవ్వి యొకవిధ మైనకోపముతో "అవును మాయజమానుఁడు మీవంటి బీదవానిని పిలుచునా? ఈ రాత్రి యందిమేజువాణీ యున్నది. మాయజమానునిస్నేహితులందఱు వచ్చుచున్నారు. ఈయూరినాటకశాలలో నాట్యమునకు మిక్కిలిప్రసిద్ధికెక్కిన లోకరత్న యామేజువాణీ జూచుటకు దయచేయును. కలకత్తాలో నున్న పెద్దమనుష్యు లనేకులు దానవగుమోహము జూచిన మాత్రముననే తరింపఁ గలమని దానికోసమే వత్తురని పలికెను. "మీ తోఁటయజమానుఁ డెవరో చెప్పవైతి" యని హేముఁడు వానిని మరల నడుగ నతఁడు నవ్వుచు నిట్లనెను. "ఓయి వెఱ్ఱివాడా! నీవు నిజముగ నెఱుఁగనే నెఱుఁగవా? ధనపురపుజమీందారు లైనధనంజయ ప్రభువుగారి తోఁట. ఈమాటలు వినఁగానే హేమచంద్రుఁడు పిడుగుపాటున నడగినట్లు భయపడి చప్పుచప్పున వీధిప్రక్కనున్న యొకయరుఁగుమీఁద చతికిలంబడి తనరెండుచేతులం బట్టుకొని కూర్చుండెను. అప్పు డతనికి నిముసమొకయుగమువలె దోఁచె. కన్నుల నుండి తొరఁగుబాష్పములు నేల తడుపంజొచ్చె. అప్పుడు కొంతసేపు వగచి నిట్టూర్పు విడిచి యాతఁడు తనలో నిట్లనుకొనియెను. "అయ్యో! ఉమా! భాగ్యము మేడలు మిద్దెలు నల్లగుఱ్ఱములు తెల్లగుఱ్ఱములు సౌఖ్యము నీయుబాలవు గదా? ఇందుచేతనే నీవెల్లప్పుడెంతో చిన్నవోయి మనసులో నేదో బాధపడుచున్నట్లు కనఁబడుచుందువు. ఇట్లు తలంచుచు హేమచంద్రుఁ డరగంటసేపు నోటమాటరాక విచారించి యెటకేల కొకఁడొక దృఢనిశ్చయముఁ జేసికొనెను. ధనంజయుఁడు వివాహమైనప్పటినుండి తాళ్ళచెఱువు గ్రామమునకు

నచ్చుచు బోవు చుండుటఁజేసి హేమచంద్రునకుఁ బరిచితుఁ డగుట చేఁ గాక యాతనియెడ గౌరవము జూపుచు వచ్చెను. అందుచేత నాతనికి మంచినడతో నిచ్చి దురాచారములనుండి యాతనిం ద్రిప్పఁ దలఁచెను. ఇట్లు చేయుట కారాత్రియే యానందడిలోనే ధనంజయునిఁ జూచి మాటాడుట మంచిదని హేముఁడు తలంచెను. తలంచి లేచి ద్వారముకడకుఁ బోవ నీకేమి కావలయునయ్యా! చాలసేపటినుండి యేమిపనిపాటలు లేకుండా నీవీ చుట్టుప్రక్కలనే తిరుగుచున్నావని ద్వారపాలకుఁ డడిగెను. నేను మీయజమానునిఁ జూడవలయును. లోనికి బోవచ్చునా ?, యని హేముఁడు మరల నడిగెను. అనవుఁడు ద్వారపాలకుఁ డిట్లనియెను. ఈవిందునకు మిమ్మును బిలువలేదని నేఁ దలంచుచున్నాను. ఇటువంటి మహోత్సవసమయములయందు మీవంటివారిని సాధారణముగ బిలువరు. మీరు లోపలికిఁ బోవుట మాయజమానున కిష్టముండదు ; అన హేముఁ డిట్లనియె. నాపేరు హేముఁడనియు నేను తాళ్ళచెఱువునుండి వచ్చితి ననియు మీయజమానునితోఁ జెప్పుము. చెప్పగానే యాయన నాకు దర్శనమిచ్చును. అప్పలుకులకు ద్వారపాలుఁడిట్లు బదులు చెప్పెను, చాలమంది పల్లెటూళ్ళవారు తాళ్ళచెఱువునుండి గీళ్ళచెఱువునుండి మాయజమానునిఁ జూడ వచ్చుచుందురు, అలాటివారిని జూచుట కాయన కీపెద్దపట్టణములోఁ దీరుబడియే యుండదు. అన హేముఁ డీక్రింది తెలుంగున దానికి బదులుచెప్పెను. దర్వాంజీ! మీయజమానుని యత్తవారు తాళ్ళచెఱువు. అందుచేత బాల్యమునుండి యెఱిఁగినవాఁడ నగుటన్ను లోపలకు రానియ్యకపోఁడు. ఈమాటలు వినఁగానే ద్వారపాలకునకు కొంచెము జంకు పొడమ నీయనను లోపలకు పోనిత్తునా, యని తలంచి సందేహించి మరల తనలో ఈయన మాయమ్మగారి పుట్టినింటివంకవాఁడై నపక్షమున నీయన కగౌరవము జేసితినని మాయజమానుఁడు కోపింప

దుశ్చీటుల విషయమున నాయనమాట ధర్మశాస్త్రమే. ఆయన యుప న్యాసము లిచ్చుటలో మేటి. ఆయన వెనుక నొకసారి హిందూజాతీ యత్వము హిందువుల యాచారముల శ్రేష్ఠత్వము నను విషయములం గూర్చి నగరమందిరమం దిచ్చిన యుపన్యాసములు విని పురజనులు సుహా నంద భరితులైరి. ఆయన యదృష్ట మేమోకాని పడుచువాండ్రికం దఱ కాయనమాట గురి. భాగ్యవంతుల కాయన పరమమిత్రుఁడు. వివాహసంబంధములు గావలసిన వారి కాయన యాలోచన మత్యావశ్యకము.

ఆయన వెనుకపూర్వపు పద్ధతిలోని వాఁడగు హరిశంకరుఁడు కూర్చుండెను. తెల్లకోటు, కోటుజేబున కంటె తళతళ మెరయుచున్న దట్టముగు బంగారపు గొలుసుఁ గల పూర్వపద్ధతి వేషము నాయన ధరించెను ఈయన పూర్వకాలపు వాఁడగుటచే నూహాలు మాటలు బూర్వకాలపువై యుండెను. ఆయన కింగ్లీషు భాషలోఁ గల జ్ఞానము విశేషమైనదికాదు. కాని తెలివి మాత్ర మసాధారణ మైనది. కావున బుద్ధిసూక్ష్మతకు పేరువడిన పడుచువాండ్రనేకులు హరిశంకరుఁడు సుఖముగా జేసెడుజీవయాత్రను జూచి తమ కట్టిది సంభవింప దయ్యెనని విచారపడుచు వచ్చిరి. నవనాగరకు లగునీకాలపు బంగాళీలవలె బోడితలతో నీయన కచేరీలకు వెళ్ళక సన్ననిపాగ చుట్టకుదురులాగున జుట్టి తలపై బెట్టుకొని పోవుచుండును. ఈయన మాటలాడునట్టి యింగ్లీషు కూడ పూర్వకాలపు వారియింగ్లీషువలె మిక్కిలి యోసగానుండును. అందుచేత క్రొత్తపద్ధతులు నేర్చుకొని పాడుగాక యున్నపూర్వాచారపరాయణుఁడని యారోపియను లతనిమీఁద దయ గలిగియుండిరి. అంతియె గాక పూర్వాచారములకు మతవిషయములకు నతఁడే ప్రమాణమనియు నవనాగరకులై పెద్దపిన్న తారతమ్యము లెఱుఁగక తెల్లవారి యెడ వినయమును జూపక యుండునట్టి యీనాటి పడుచుబంగాళీ లంద

ఆయనం జూచి మర్యాదలు నేర్చుకొన వలసిన దనియు యూరోపియను లభిప్రాయపడుచువచ్చిరి. హరిశంకరుఁడు లోక వ్యవహారవేదియై పూర్వకాల వేషములాభసాటివ్యవహారమని తోఁచి నందున దానినే యవలంబించెను. అందుచేత హిందువులు తెల్లవారి వేషభాషల నవలంబించుట యిష్టము లేనియూరోపియనులు హరిశంకరుఁడు స్వతంత్రుఁ డనియుఁ బాడుకానివాఁడనియు మెచ్చుకొని యాతనికంటె తక్కువ తెలివి, తక్కువ చిరకాలానుభవము గలయుద్యోగస్థుల ననేకులను మూలకు ద్రోసి యీయనకే జీతము వృద్ధిచేయుచు వచ్చిరి. ఈయనయు నలుగురతోడిపాటు స్నేహితులు హెచ్చరించుచుండ నొకగ్లాసు చీకటిగదిలోఁ బుచ్చుకొని యప్పటికి గృహమునకుఁ బోయి పిదప పూర్వాచార పరాయణులు కడుపు చెక్కలుగ నవ్వునట్లు నాటిరాత్రి యచ్చట జరిగిన వినోదములెల్ల రసవృష్టిగజెప్పి బ్రాహ్మణోత్తములను వెక్కిరించెను.

హరిశంకరుని ప్రక్కను పశ్చిమఖండాచారములు సర్వోత్తమములని, కంకణము గట్టుకొన్నవానివలె వాదించు కర్మకారుఁడు కూర్చుండెను. ఈకర్మకారుఁడు యూరపు ఖండమునకుఁ బోయి యచ్చటి నాగరకత సంతను దనతోఁ దెచ్చెనో యన్నట్లు ముడుతలు లేనికోటు తొడవట్టి క్రొత్తమాదిరి సులోచనములజోడు దాల్చెను. యూరపుఖండములో నేక్రొత్తసారాయి బయలుదేఱినను జాల నితఁడు చవిచూచి తీరవలసినదే. అతని యాంగ్లేయ భాషోచ్చారణము నిర్దుష్టమైనది. ఆయనయింగ్లీషు పద్ధతులు చిత్రములైనవి వేయేల? ఆయన యింగ్లీసువారికంటె నెక్కువయింగ్లీషువాఁడు. ఆయనపద్ధతులు చేష్టలు చూచి యాయనకంటె తక్కువ చదువుకొన్న మిత్రులు మెచ్చుకొని యాడుచు వచ్చిరి. అజ్ఞానాంధకారమయమైన మన దేశమునకీఁడ నీయన పడమటిఖండమునుండి తెచ్చిన జ్ఞానతేజస్సును వెదజల్లు చున్నట్లు తోఁ

దలు తలంచిరి. ఒకరిననుసరించు నిష్టముగల కుఱ్ఱవాండ్రు కర్ణశూరు వియభినయములు సంభాషణలుఁ గొంతవరకు పట్టుకొని తాము నాగ రకతలో మిక్కిలి వృద్ధిపొందినట్లు తలంచుచు వచ్చిరి.

హరిశంకరుని రెండవప్రక్కను దిగంబరుఁడు విశ్వంభరుఁడును కూర్చుండిరి. వీరు తోఁటకు జుట్టుప్రక్కల నున్నవారిలో గొప్పవారు గొప్పవర్తకులకు ముక్తియారులు, వారివెనుక సన్నని తెల్లకోటులు పట్టురుమాళ్ళు దాల్చి వృథశరీరములు గల పడుచువాండ్రు కొందఱు కూర్చుండిరి. కమ్మని తావియు మకరందముఁ గల పుష్పగుచ్ఛము మీఁదఁ దుమ్మెదలు వ్రాలునట్లు సొమ్ము నిష్ప్రయోజనముగాఁ బాడుచేయుటలో మితి యెఱుఁగని ధనపురపు చిన్న జమీందారుని చుట్టు నానాపద్ధతుల మనుష్యులు చేరిరి. ఈవిధములైన కలయికలు విందులు మన పల్లెటూళ్ళు విడిచిపోయి మాచితిమా యితరఖండము లయందు మేఱలేక కానఁబడు చుండును.

అటువంటి సభలోఁ బాపము హేమచంద్రుఁడు ధనపురపు జమీందారున కెట్లు సలహా చెప్పఁగలడు? అయన నెట్లుచీవాట్లు పెట్ట గలడు? ఆయన హితముపదేశింపఁ బ్రయత్నించి వాని కుపోద్ఘాతము గా హేమచంద్రుఁడు తోఁట? తోఁటలోని మేడలు మిక్కిలి దర్శనీ యములై యున్నవని పలికెను. పలుకుటయు నచట చేరిన మిత్రులం దఱు క్రొత్తగ గొన్న మేడలు దివ్యసుందరములుగా నున్నవని బళిబళి యని మెచ్చిరి. ధనంజయుఁడుగూడ నాతనిపలుకుల కలరి కొంచెముసే పుంటి జరుగఁదలచిన మేజువాణి జూచి పోవలసినదని హేముని గోరె ను. హేముఁడాసందర్భమున నుమయొక్క తండ్రి మాటయుఁ దాళ్ళ పూఱుగ్రామము మాటయు నించుక తలపెట్టెను. పేదబంధువుల మాట తలపెట్టుట ధనంజయునకు బొత్తుగ నిష్టములేక పోయెను. జ్ఞానసంపన్నులైన యూతనిమిత్రులు హేముని సంభాషణమును ధనంజ

యునికంటె నెక్కువ మసహ్యించు కొనిరి. కాలము వ్యర్థమగుచున్న దని యందఱు తొందఱపడిరి. సమయానుగుణముగ శృంగారవేషములు ధరించిన నవవిలాసినుల నవ్వులు ప్రక్కగదినుండి వినంబడి యున్నవారసికులను వీనుల విందొనరించెను. ఆసభాసదులలో నొకఁడు వీణపై జేయివైచెను. మఱియొకఁడు సారాయిపోసి త్రాగెడు గ్లాసుల వంక నువ్విళులూరుచుఁ జూడ సాగెను. వేరొకఁడు గడియారమువంక జూచెను. ఆసూచన లెఱింగి హేమచంద్రుఁడు ధనంజయునొద్ద సెలవు పుచ్చుకొని విచారగ్రస్తుఁడై పోయెను. ఇప్పటికి పాపము హేమునకుఁ గొంతప్రపంచ జ్ఞానము కలుగఁబోలు. అతఁడు గృహమునకుఁ బోవునప్పటికి రెండుజాముల రాత్రి దాటెను ఇల్లుజేరి యతఁడు భార్యతో మాటలాడక పండుకొనెను. పాపము దుఃఖాతిశయముచేత నతఁడు పలుకలేక పోయెను.

తొమ్మిదవ ప్రకరణము

తెల్లవారఁగానే హేమచంద్రుఁడు మేలుకాంచి తన మనోగత వృత్తాంతము నెవ్వరికిం జెప్పక దాచినందునఁ బ్రయోజనము లేదని గ్రహించి తనలో నిట్లనుకొనియెను. „కష్టములు వచ్చినప్పు డాఁడవాండ్రు కాఁడవాండ్రో సహాయము చేయవలయును. కావున నాకుఁ దెలిసిన దంతయు నాభార్య కెఱిఁగించెద. ఆవిడ యేమిచేయవలయునో యది చేయును,, అనియతఁడు తలంచుచుండఁగానే బుద్ధిమంతురాలగు బిందు విషాదమునిండు నీడచే నావరింపఁబడిన మగని మొగమును జూచి భయపడి „యేదైన దుర్వార్త తెలిసినదా?,, యని యడిగెను. హేమచంద్రుఁడు కడచిన రాత్రి తాను కన్నులారఁ జూచిన దంతయుఁ బూసగ్రుచ్చినట్లు భార్యకు కనిపించి చాల విచార పడెను అంత సతీ పతులిట్లు మాట్లాడిరి.

హేమ.—ధనంజయుఁడు జెలివిమాలిపడుచు తనముచేతఁ జెడుస్త్రీలలోఁ బడి పాడైనాఁడు. అతనిచుట్టు పచ్చిదొంగలవంటి మోసగాండ్రు చేరినారు అతనిపాస్తి యతని స్వాధీనములో నెంతోకాలముండదేమో యని భయపడుచున్నాను. పాపము భార్య యొంటికత్తెయై యేసంతోషము లేక బెంగఁబెట్టుకొని క్రమముగాఁ జిక్కి చచ్చిపోవు నని నాకు విచారముగా నున్నది.

బిందు.—(ఈమాటలు భర్తనోట వెడలఁగానే కన్నుల నీరు పెట్టుకొని కొంతసేపటికి దన చీరకొంగుతో నీరద్ది) ఇంతవట్టుకు వచ్చునని నే నెరుంగుదు. నేనేకాదు పాపము! ఆమకూడ నెరుంగును.

హేమ.—కలకత్తాకు రాకముందే యామె యెఱిఁగి యుండును

బిందు.—అది నేను చెప్పఁజాలను. ఇక్కడికి రాకముందె యామెకు మగని దురాచారములు కొన్ని తెలిసి యుండును. కాని యామె గంభీరమైనది. గనుక మనోవ్యథలు పైకిఁ జెప్పుకొనుట కిష్టము పడినది కాదు. వెనుక తాళ్ళచెరువు గ్రామము విడిచి వెళ్లునప్పుడామె తన ముందుస్థితి విచారకరముగా నుండునని కొంచెము గ్రహించినట్లు తోఁచుచున్నది. ఏమంటే ఊరు విడిచి వెళ్ళునప్పు డేదో పెద్దబెంగ పెట్టుకొన్నవాళ్ళేడ్చిన ట్లేడ్చినది.

హేమ.—అయిన నిప్పుడు మన మేమిచేయఁ గలము. నేను విన్నదానిని బట్టి చూడఁగా ధనంజయుఁడు కొద్దికాలములోనే యైశ్వర్యమంతయుఁ బోగొట్టుకొనును. విశేషించి రోగిష్టివాఁడగును అప్పుడు పాపము అంతచక్కని యామె డబ్బు కిబ్బందిపడి నానాబాధలు పడవలసి వచ్చును.

బిందు.—మీ రెప్పుడో రెండేండ్ల సంగతిని గూర్చి విచారించుచున్నారు. నేను దాని ప్రస్తుత బాధను గురించి విచారించుచున్నాను. ఆమె యెంతో యభిమానము గలది. మగఁడు చేసెడు నిరాదరణ

మెట్లు భరించు చున్నదో గదా! ధనపురములో నున్నప్పు డెంతో మంచి చుట్టాలతో గూడి మెలసి యది యుండినది. ఈకలకత్తాలో రెండవ లోకానుదానికి యెుగమైన జాడ కుండ ఖైదులో నున్నట్లేలాగున నున్నదోగదా! పోనీ వాళ్ళ గొడవలోం బడియుండుటకు బిడ్డలు పాపలు లేరుగదా! కొంచెమునేవు, ఊబును పుచ్చుకొనుటకు చుట్టాలు పక్కాలు లేరుగదా మనసులో నున్న కష్టము సుఖము వెళ్ళబుచ్చు కుందమంటే ఆవులు లేరుగదా. పోనీ మొగాడైన వెళ్ళి రొకపర్యాయము దాని నెందు చూడలేదూ?

హేమ... తోటలో సంగతులు కన్నులారం జూచిసతరువాత నాకు ... కి వెళ్ళుటకు మనస్కరించుట లేదు. పోనీ నీవు వెళ్ళి కొంచెం ... చూర్చు. తరువాత భగవంతుండున్నాండు

ఆదినము మధ్యాహ్న భోజనము లైన తరువాత బిడ్డలను మధ కప్పగించి బిందు సవారిలో గూర్చుండి తలుపులు మూసికొని భాగ్యవంతురాలైన యమునను జూడబోయెను. మధయు నమునను జూడవలయునని ముచ్చట పడెను. కాని బిందు ఇయ్యావేళ గాదు. వీలైనప్పుడు మరియొక సారి నిన్ను దీసికొని వెళ్ళెదనులే, యని చెల్లెలను వారించెను బిందు కూర్చున్న సవారీ ధనపురపుజమీందారు రున్న యింటివీధిగుమ్మము జూచి చిన్నగా లోపలికిం బోయెను. హిందూదేశములో చిరకాలము మహమ్మదీయుల పరిపాలనము నిలిచినందున స్త్రీలకు ఘోషా ప్రబలు... నీచేతస్త్రీలు ముఖ్యముగా వుత్తరహిందుస్థాన స్త్రీలు సాధారణముగా నొకరినొకరు చూడనలయునన్న నిదే పద్ధతి. దక్షిణ హిం... హిందుస్థానములో స్త్రీల కింత ప్రబలమైన ఘోషాపద్ధతి లేదు. ... సవారీదిగి మెట్లెక్కి మేడమీందికిం బోయి విశాల మైనవసడకి ... కొంచి యందు తలదువ్వుకొనుచుం గూర్చుండినయమునను గనెను. కనుగొనినతోడనే భయముచే బిందు మేనించుక వడకె

...వినా: మా యయూరిలోను జేశమంతటను బక్కచిచుక్క యని పేరువ
డిన యుమయేనా యిది,, యని నందియుం బడెను.

ఏల యన నామెముఖము తెల్లఁబడి బిఱ్ఱుగా నుండెను. కన్ను
లుపూర్వలావణ్యము నెడబాసి విషాదమును సూచించుచుండెను. భుజ
ములరెండును లగపడుచుండెను. చక్కఁదనమునకు నిలయమైనయా
మెశరీరము శల్యచర్మావశిష్టమై యుండెను. అప్పటికినాలుగు మాసముల
క్రిందట నవనవోన్మేషము గలిగి తళుక్కుమను ... చుండిన యాబా
లికయొప్పుడు బిఱ్ఱుగానుండినలువదిసంవత్సరముల ... కనఁబడెను. పట్టెడ
వదులై మెడనిండఁ బడు చుండెను. కుచ్చెళ్ళు ... వాస్తములకు
మురుగులు వదులలొయ్యెను వెట్లనిండనుండి పైకి వచ్చుచున్నప్పుడు
చప్పుడు విని యుమ తలయెత్తి బిందుంజూచి లేచి ... పోయి మెు
గమున గొంతవంతోషమును మొలకలెత్తఁగన చిన్నదానిఁటి కౌగిలిమిక
త్తెను గౌఁగిలించికొనెను. అంతట వారి క్రిందివంక్తారము ... జరిగెను.

ఉమ — ఓట్టచివఱకు బిందురక్కడికి వచ్చినావా? ... ఈనాలుగు
మాసములనుండి నేనెన్నిమార్లు నిన్ను దలఁచికొన్నానని చెప్పను. నీవు
సంతోషముగా నున్నావా? పిల్లలు బాగున్నారా?

బిందు — (ఉమయొక్కస్థితి యామెముఖవర్చస్సును దీర్ఘ చింతా
జెలియఁజేయు మాటలవల్లను దెలిసికొని తన మనోవికారము నడఁ
చుకొని) అమ్మాయి! మేము బాగున్నాము నీ వేలాగున్నావమ్మా. ...
వింతచిక్కిపోయినా వేమె..

ఉమ — దాని కేమిలే. నేను కలకత్తాకు రాఁగానే నెటి...
చేతఁ గొంచెము జబ్బుపడినాను. ఇప్పుడు నెమ్మదిగానున్నది. ఇం...
దగ్గు అప్పుడప్పుడు వచ్చుచున్నది. ఈయూరినీరు పడదేమో యట్లు...
యుండు. ధవపురపుగాలి యింతకంటె మంచిది.

బిందు—ఇంతలో నీవు ధనపురము వెళ్ళుట గాని మనయూరు వెళ్లుటగాని లేదా యేమి? మేము దేవీపూజలనాఁటి కక్కడికి వెళ్ళుదుము మీరు రారూ?

ఉమ—బిందక్కయ్యా! ఆమాట నే నేలాగునఁ జెప్పఁగలనే మావారు నన్ను వెళ్ళనిత్తురా?

బిందు—అయిన నీసంగతేమి యిక్కడ కనుఁగొనువారెవరు? మే మెక్కడో దూరమున నున్నాము. పిల్లలనువదలిపెట్టి వచ్చుట చాల కష్టము. నీకు పాడుదగ్గు పట్టుకొన్నది చిక్కిశల్యమై పోయినావు. నిన్ను చూచువారెవరు ఉమా?

ఉమ—మీమఱఁదిగారు డాక్టరును బిలుచుకొని వచ్చినారు. ఆయన ప్రతిదినమువచ్చి చూచుచున్నారు. ఆయన యిచ్చినమందు పుచ్చుకొను చున్నాను.

బిందు—కావచ్చును. దాని కేమి. ఇప్పటి నీస్థితిలో నెవరో యొకరు చుట్టాలో మఱియొకరో నిన్ను గనిపెట్టుకొని యుండవలెను. మీయమ్మకుత్తర మెందుకు వ్రాసినావు కావు? వ్రాసినపక్షమున నావిడ వచ్చి కొన్నవారములు నీవద్ద నుండును గాదూ? ఉండి కొంచెమునీకు జవ చేరినతరువాత నిన్ను తాళ్ళచెఱువు తీసికొని వెళ్ళును. స్థలము మార్చుటవల్ల కొంతజబ్బు కుదుర వచ్చును.

ఉమ—మాయమ్మ నెందుకుకష్ట పెట్టవలెను? డాక్టరు వచ్చి రోజూ మందిచ్చు చున్నాఁడు గదా? కావలసినంతమంది నౌకరు లున్నారు. వాళ్ళే కనిపెట్టఁ గలరు. ఏమో నా కేలోటు లేదు గదా! ఆవిడకు నత్తమాన వప్పుట యెందులకు? విచారము గలుగఁజేయుట యెందుకు?

బిందు—నీకు వైద్యులు లేకపోలేదు. నౌకర్లు లేకపోలేరు. తల్లి సంరక్షణము వంటిది మరియొకటి కాదు. ఆలాటిపక్షత నీకిప్పుడు

చెప్పక యుండి తీరవలయును. నాకదుతే గాని, మీవారు కనుగొనుట లేదా?

ఉమ—(నెమ్మదిగా) కనుగొన లేరు. కావలసిన వన్నీ యి య్యనే యిచ్చుచున్నారు.

అనఁగానే తన మనోగత విచారమును లోకమం దెవ్వరికిని ప్రాణమిత్రుల కైనను జెప్పక యును లోలోన బాధపడు చున్నదని బిందు కనిపెట్టెను. "ఈమౌనమును నే నెట్లు ఛేదింతు నీరహస్యము నెట్లు తెలిసికొందు నీమె కెట్లు సౌఖ్యము నొడఁగూర్తు" నని బిందు తనలో వితర్కించు కొని సోదరీ స్నేహము పురికొల్ప వెంటనే యి ట్లనియె. "ఉమా నామాట వినవే మీయమ్మ వచ్చి కొంతకాలము నీవద్దనుం డుట మంచిదని నాకుఁదోఁచు చున్నది. అప్పు డప్పుడు మనము రోగ ములచేత దుఃఖములచేత బాధపడక మానము అప్పుడాప్త బంధువుల యాదరణము మన శరీర రోగములను మనోరోగములను మాన్పును. నీవు మిక్కిలి జబ్బుగాఁ గనఁబడు చున్నావు. అసగ్గుంప గూడదు నీవు శరీర విషయమై జాగ్రత్త పుచ్చుకొన వలెను. మీయమ్మ కీ వేళ జాబు వ్రాయుము. లేదా యింటికి బోయిన పిదప నన్ను వ్రాయుమని యన్న నమ్మాయి! కొన్ని నెలల క్రిందట నేను నిన్ను జూచినపుడు నీవెంతో బాగుంటివి. ఇప్పుడా మనిషివే కావని తోఁచు చుంటివి. ఎంత మారిపోయినావే తల్లి" అని యామె మొగము మీఁద జేయి వైచి యామెతల తన హృదయమునకు దగ్గఱగఁ జేర్చుకొనియెను. మౌనమును ఛేదించుటకు మిక్కిలి ప్రశస్తము లైన చులకని యుపా యములను స్త్రీలే యెఱుఁగుదురు గదా! అందుచేత నుమ శ్రీమరస భరిత మైనబిందు ప్రసంగముచే మెత్త వడియెను. జయూరసశీతలము లైన యట్టివంటి పలుకుల నామెవిని చిరకాల మైనది. ఆపలుకులతో నా మెహృదయము నిండిపోవఁ గన్నులు జడిసెను. అంత వా రిట్లు ప్రసం గించిరి.

ఉమ—బిందక్కయ్యా! చిన్నప్పటినుండి నీకు నేనంటే ప్రాణములు గదా! అమ్మా! (అని మఱి మాటాడ లేక కన్నీరు చీరకొంగుతోఁ దుడుచుకొనఁ జొచ్చెను.)

బిందు—వెఱ్ఱిపిల్లా! నీకు నేనంటేమాత్ర మెంతప్రేమ చిన్నప్పటినుండి లేదా; ఇప్పుడు లేదా?

ఉమ—అక్కయ్యా! నీవంటే నా కాలాగే యున్నది, నాకంతముకానీ ప్రాణమున్నంత కాలము నీమీఁద ప్రేమ నాకు పోవన్నను బోదు.

బిందు—అయిన నీమీఁద నెంతో ప్రేమ నాకున్నప్పుడు నామీఁద నెంతో దయ నీకున్నప్పుడు నీకడుపులోబాధ నాకు తెలియకుండా దాఁచవలె ననుప్రయత్నము నీకెందుకే? నీమనములో నెంత శోభపడు చున్నావో నాకు తెలియదూ? నీయాశలన్నియు నశించి పోయిన వనియు నిప్పుడు తెగించి యున్నావనియు నేను తెలిసికొన లేదనుకొన్నావు? నీవు క్రొత్తగాఁ గాఁపురమునకు వెళ్ళినప్పుడు నీమగఁడునిన్ను నేల నడువనీయకుండ నెంతో గారాబముతోఁ జూచుచుండువాఁడని సంతోషము కడుపులో బట్టలేక నీవెన్నిసారులో నాచెవిలో రహస్యముగాఁ జెప్పితివి. ఆమాట లిప్పుడు జ్ఞాపకము లేవా! ఆసంతోషమంతయు నేఁడు నన్నగిల్లి పోయిన దని నేను కనిపెట్ట లేదనుకొన్నావా? ఇప్పటికి నావద్దను నీగుట్టు దాఁచఁ దలఁచుచున్నావా? అమ్మాయీ! నేను నీవు క్రొత్తవాళ్ళవలె యొకరిగుట్టొకరికడ దాఁచుకొన్నపక్షమున మన కిక్కడ తల్లిగోడు ఎవ రుండురు?

ఈపలుకులు హృదయమును జయించుటంజేసి యుమ యిఁక తాళ లేక పోయెను మానసము భేదిల్లెను అంతట నుమ తనమొగము బిందుకడుపులో బెట్టుకొని కన్నీరువిడిచి కడుపుపగిలి కొంతసేపేడ్చి యవ్వలమొగ మెత్తి యిట్లనియె బిందక్కయ్యా! నేనిదివఱకెన్నఁడు నాగుట్టు నీవ

దాఁచలేదు ఇఁకముందు దాఁచఁ దలఁచుకోలేదు నామాటవినియైనా వేళ కూరుకో! ఈమాటు వచ్చినప్పుడు నాకథ యంతయు నీకుఁ జెప్పెదను.

బిందు—కాదు కాదు నీకథయంతయు నాకిప్పుడే చెప్పితీరవలయును. కడుపులో దిగమ్రింగినపక్షమున బాధలు దుఃఖము మనస్సును దహించివేయును. తల్లితోడుతో కష్టము సుఖముఁ జెప్పుకొన్నపక్షమున కొంత మనస్సునకుఁ దెలివిగానుండును.

ఉమ—బిందక్కయ్యా! నే నేమియు దాఁచను నీదగ్గఱ దాఁచవలసినదేమియు లేదు.

బిందు—ఉమా! నీశరీరములో నింతజబ్బుగా నున్నదిగదా! నీమగఁడు, ఈస్థితిలోఁ గనుఁగొనవలసినంత సరిగాఁ గనుగొని నిన్నాదరించుచున్నాఁడా?

ఉమ—నాకు కావలసిన దంతయు నిచ్చుచున్నారు నా చికిత్స నిమిత్త మొక వైద్యుని బెట్టినారు.

బిందు—ఉమా! ఈలాగున, ఆకును అందకుండా పోఁకను పొందకుండా ఏవో రెండు కల్లబొల్లిమాటలు చెప్పి నన్ను పంపివేయఁదలఁచుకొన్నావా? నేను క్రొత్తదాన ననుకొన్నావా? అన్నము, బట్ట, వైద్యుఁడు ఇవియేనా మనము భర్తలను కోరదగినవి? నే నివన్నియు నిన్నడుగలేదు నీవు క్రొత్తగాఁ గాఁపురమునకు వెళ్ళినప్పుడు నీమీఁద చూపినంత దయఁ నీభర్తగారిప్పుడు నీమీఁదఁ జూపుచున్నారా? అది నాకు కావలసినమాట! ఆఁడది యాఁడదాని నింతకన్న స్పష్టముగా నడుగవలెనఁటే? మగనియనుగ్రహమే భాగ్యవంతురాలికిఁ గూడ భాగ్యము. పేదరాలికిఁ బెన్నిధానము ఆఁడవాళ్ళ కందఱకుఁబతి యనుగ్రహమే ప్రాణాధారము, బ్రహ్మానందము అటువంటి యనుగ్రహము నీమీఁద నీభర్తగారికిఁ గలదా? అనవుడు ఉమ నోటినుండి మాట

రాక తలయూఁచి బిందుకడుపులోఁ జేర్చును బిందు చెల్లెలియవస్థఁ జూచి విషాదపూరితయై మెల్లన నిట్లనియె ఉమా! పతియనుగ్రహము పోగొట్టుకోఁదగినది కాదు. పెనిమిటికి నీమీఁద దయతప్పి పోవునంత శక్తి వంచన లేక చేయ వలసిన ప్రయత్నములన్నియు జేసితివా?

ఉమ— అక్కయ్యా! ఆయనదయ నిలువుకొనుటకు చేపడిన పాట్లు పరమాత్మునెఱుఁగునే ఆయనకు నామీఁద ననుగ్రహము తప్పి నను నాకాయనమీఁద దయపోలేదు. ఆయన నొక్కసారి కన్నులారఁ జూడవలయునని నే నెంతో తహతహపడుచుండు పాపమాయనకు నామీఁద విసుగుపుట్టినది కాఁబోలు (ఈకడపటిపలుకులకునప్పు డుమ యెంతో చిత్తక్షోభము నొందెను)

బిందు— నీకాయనమీఁద ప్రేమ యున్నదన్నమాట చెప్పవలయునఁటే తల్లీ నాకు తెలియదా? నీమనసు నేనెఱుఁగుదును నీకంతములోఁ బ్రాణ ముండగా నీవాయనమీఁద ప్రేమ తీసివేసుకోలేవు కాని ఆఁడదానికి భర్తమీఁదప్రేమయున్నంత మాత్రముచేత చాలదు. మగవాఁడుకూడ, ఆడుదానివద్దనుండి యొక్క ప్రేమమాత్రమేకోరఁడు గుంభన యెందుకు ఆడది ఆఁడదానితో మాట్లాడేనప్పుడు తోడఁబుట్టినది తోడఁబుట్టినదానితో మాటలాడి నట్లు నేనునీతో మాట్లలాడెదను పెనిమిటిని సంతోష పెట్టుటకు, ఆయనకటాక్షము కనమాదస్థిరముగా నిలువుకొనుటకు, ఆఁడది యెన్నో నేర్పులు నేర్వవలయును ఒక్కప్రేమతోఁ జాలదు.

ఉమ— అక్కయ్యా! చెప్పుచెప్పు వినుచున్నాను.

బిందు— ఉమా! నీకు తెలియునది నేనిప్పు డేమియుఁజెప్పలేను నీకేగాదు ఈజ్ఞాన మాడవాళ్ళ కంవరకుస్వతస్సిద్ధముగానున్నది మగఁడు మనకు ప్రాణస్నేహితుఁడు సహకారి గనుక ఆయనవ వచ్చునప్పటికిల్లు కలకలలాడుచుండునటులు సంతోషము కాండవ మాడవలె

దునట్లు, ఆయనమనసులో నుండువిచారము లన్నియుఁ బోవునట్లు మనము చక్కఁజేసి యుంచవలెను. పతికిఁ గోపము వచ్చినప్పుడు మనము శాంతము వహించవలెను. చీవాట్లు పెట్టినప్పుడు మన మవి మఱచిపోవలెను. ప్రతిదినము వచ్చునట్టి కష్టనిష్ఠురములకు మనము మనస్సు పాడుచేసికొనక భక్తి, వినయముగలిగి యుండవలెను. ఈస్వల్ప విషయములు మనము నేర్చికొన్నపక్షమున మనయిల్లు సంతోషమునకు పుట్టినిల్లయి యుండును. ఇవి నేర్చికొనకపోతిమా బ్రతుకు పాడుబ్రతుకై యుండును. ఉమా! అతిభాగ్యములో నుండుటచేత లోకవ్యవహారము నీ కంతచక్కఁగాఁ దెలియదు. నేనసంసారము కలదాన నగుటచే లోకానుభవము నా కెక్కువగాఁ గలదు. నిష్కళంక చరిత్రలు గలమగవానిని పరమపతివ్రత లైనయాఁడువారిని కొందరనో యెఱుంగుదును. పరస్పరప్రేమతోను వారికిఁ గొఱఁత లేదు. కాని వారిదాంపత్యములు దగ్ధపటలములైనవి. ఎందుచేతనో వారు పడునట్టిక్లేశ మింతింతగాదు. ఎల్లప్పుడు మగవాని మొగము మటమట. ఆఁడుదాని మొగము కొఱకొఱ. వారిగృహములు సంతోషరహితములై దగ్ధమైపోయినసౌఖ్యానురాగముల స్మశానములట్లు కనఁబడుచుండును. రవంతయోరిమి జీవనమున కెంతో వికాశమును దెచ్చును. ఓరిమిలేకపోయెనాయిల్లు చీకటికోణమట్లుండును. మనస్సులు వాడిపోయినతరువాత కార్యములేదు. ఎండిన మోళ్లైనను జిగురించును గాని విరిగినమనస్సులతుకుకొనవు. ఆశ లడుగంటిపోయినవెనుక అనురాగము లకాలమందే యంతరించిన వెనుకభార్యాభర్తలుతమతప్పులు తెలిసికొని "అయ్యో మాలో నెవరివద్దనైనఁ గొంచెము శాంత మున్నపక్షమున సంసారమింత నిస్సారము గాకుండ, నీదినము లన్నియు నెంతో సౌఖ్యముగా జరుగునుగదా," యని పశ్చాత్తాపము నొందుచుందురు. పొందినగార్యమేమి? పాశము ముదిరిపోయినతరువాత దేహయాత్ర నడపుట మరి

యొకసారి యాడీ చూచుట కాట గాదు. గతించినది గతించుటయే. యౌవనము మరలిరాదు. పోయిన సంసారము కుదురుపడదు.

ఉమ—అక్కయ్యా! నీవు చెప్పినది కఠినముగానున్నను సత్యమే. ఈప్రపంచమం దనేకగృహములు గతించిన యనురాగములయొక్క ఛాయలచే నల్లబడి కేవలము స్మశానములవలె నున్నవి. మనచిన్నతనమందు పుస్తకములలో సీతారాములయొక్క దాంపత్యము, సావిత్రీసత్యవంతుల యనురాగమును జదివి వివాహములైన తరువాత మన జీవనములుగూడ నావిధముగానే కొదవలేని సౌఖ్యపరంపరలై యుండు నని యెంతెంతో యాటలూరితిమి కాని పెద్దవాళ్ళమై లోకవ్యవహారములు చక్కగాఁ దెలిసికొన్న తరువాత వెనుకటి మనకోరికలు స్వప్నము లని తెలియుచున్నవి. ఇప్పటికి కన్నులు తెరచినా మని తెలిసికొనఁ గలము. శాంతసంతోషములు తప్పక నిలుచు నని తలఁచిన చోట్ల ఎడతెగని వైరము నిలుచుట చూడఁగా శరీరము వణకుచుగదా అధికారము కొరకు, డాబులకొఱకు ఆడఁవాళ్ళు, మగవాళ్ళు గిజగిజ తన్నుకొని చచ్చుట చూడఁగా ప్రపంచముమీఁద విసుగుపుట్టును. సజ్జనుల మంచితనములు కనిపెట్టి తాము సౌఖ్యపడు దుష్టమతుల మనము చూచుచుందుము. స్వలాభము జూచుకొనని యోగ్యులయొక్క నెత్తురు పీల్చివేయునట్టి యాత్మలాభపరాయణులఁ గూడ మనము చూచు చుందుము. తెంపు లేని యాకయ్యము రెండ్లుగఁ బెంచినకొలది మరింతదట్టమై భయంకరమగుచు చిట్టచివర కెవ్వరితో నెవరో యొకరు చచ్చి బూడిదయైన తరువాత కలహమంతమగును. అప్పుడు కొంప మీఁద పెంకు లెగిరిపోవునట్లు ఏడుపులు, పెడబొబ్బలు, బయలుదేరును. చచ్చినవాని కన్నులు చేరఁడేసి యన్నట్లు పోయినవారలను వేయినోళ్ళఁ బొగడుచు కూని రాగముల దీయుచుందురు. చచ్చినతరువాతఁ జేసెడు విలాపములకంటెఁ బ్రతికియున్నప్పుడు రవంతకనికరము జూపిన

ను, ఒక్క మంచిమాట యాడినను, యెంతో బాగుండి యుండునుగ దా యని యప్పుడు పయివారికిఁ దోఁచును. బ్రతికియున్నప్పుడు కట్టు కొనుటకు బట్ట లియ్యనివారు చచ్చినతరువాత శ్రాద్ధభోక్తలకు వ స్త్రము లిత్తురు, బ్రతికియున్నప్పుడు తిన్నగాఁ దిండి యైనఁబెట్టనివా రు చచ్చినతరువాత భోక్తలకు మామిడిపండ్లు నడ్డించి పంచభక్ష్యప రమాన్నములతో భోజనమిడుదురు ఇది మన బ్రతుకులలో నున్నవి కారభాగము. మన పూర్వకవీశ్వరు లిటువంటికథల నెప్పుడు వర్ణించి యెఱుఁగరు. వారేగాదు ఈనాటి ప్రబంధవేత్తలు గూడ నీకథలవ్రా యరు. ఇది వ్రాయుటకు వీలులేనంత యరుచిగా నుండునని గాఁబో వారు వీటిని ముట్టరు.

బిందు—ఉమా! నీవు చిత్రముగా మాటలాడు చున్నావేమి? నామాటలకు నీవు తప్పర్థము చేసికొన్నట్లు తోఁచు చున్నది. కయ్యా లు ప్రతిగృహమందుఁ గలవు. కొన్నిండ్లలో నవి ముఖ్యముగ సంతో షమును గూకటివేళ్ళతోఁ బెల్లగించివేయును. ఇప్పుడు నేను చెప్పిన వి నూట నాట నొకటిగాని యెల్లసంసారములలోను జరుగవవిగావు. లోకములో నాఁడవాండ్రు మగవాండ్రు పరిపూర్ణులుగారు. కావున కొ న్ని లోపములుండును. అయినను సంసారములో నొకరికొకరు సహా యముఁ జేసికొనవలసియున్నారు. కాబట్టి యోరిమి గలిగి యొకరిత ప్పుల నొకరు క్షమించుకొనుచు దేహయాత్ర నడపవలయును. ఉమా! నీవు బాల బాధలుపడినావు. అందుచేత సంసారము నిస్సార మని త లంచు చున్నావు. నీమాటలు వినఁగా నాకు భయమగు చున్నది. నీ సంగతి నాకు బోధపడినట్లు లేదు.

ఉమ—అక్కయ్యా! నాసంగతి నీకు బోధపడునట్టికాలము రాకపోవుటయే మేలు. జాలిగుండె గలవానిభార్యవు నీవు అదృష్టవం తులవలె నున్న సంసారముల సంగతి నెట్లు తెలిసికొనగలవు? తాళ్ళ

చెఱువులో నున్న విశాలాటవియాకుల యిల్లు భూలోకస్వర్గము. వేయేండ్లకు నది యాలాగుననే యుండవలెను. నాఅదృష్టము వేరు. నేను నీ వలెఁ బెనిమిటి కనుకూలముగా నడచుకొనుదాని నైనాను. ఆయన గూడ నీభర్త వలె శాంతమూర్తి గారు. బిందక్కయ్యా! ఇన్నెందులకు? మాగోడవలు తఱచి తఱచి యడుగకు. ఈసంసారప్రపంచము మేము గూడ నొక్కసారి చేసిచూచినాము. అందులో గట్టిదెబ్బ తిని యోడి పోయినాము.

బిందు—ఉమా! ఓడిపోయినట్లు నీవనుకొను చున్నావు కాని నీవోడిపోలేదు. ఏదో మగఁడు చిన్నతనముచేతఁ గొంచెముతప్పుత్రో వపటినాఁడని యిరువదియేండ్ల పిల్లవు సమస్తము సన్నగిపోయినదాని వలె నన్నియు వదలుకొని కూర్చుండుట బాగులేదు. ఇది నేనొప్పు కోను. నీకు కావలసినంతయదృష్టము పట్టఁదలఁచి యున్నది. ఏదో సాధనము చేసికొనుటకు వీలులేని యాపదలు లేవు. సరియైనప్రయత్న ముఁ జేసినయెడల మంచిమార్గమునకుఁ దిరుగనిమగవాఁడు లేఁడు. ఎడ తెగని ప్రేమచేతను, పతిభక్తిచేతను, ఆఁడుది సుష్టుపఱచుకొనుటకు వీలులేని సంసారముండదు. మన యజమానులు అనఁగా మగవారు తమ కుక్కలమీఁద చూపించినట్లే చిఱునవ్వులు నవ్వుచు నొకప్పు డనురాగమును జూపుదురు మఱియొకప్పుడు మనము వారిపాదముల పైఁబడి వేఁడుకొను చున్నను ఆపాదపద్మములతోఁ దన్ని వేయుదురు.

బిందు—పైవిధమున నెంతబ్రతిమాలుచున్నను మనస్సు మాత్రము కలకదేఱనందున నామెమాట లన్నియు నప్రియములై దెలు పుచుండెను. ఉమకు గలిగినయవమానముల నామె నోటినుండి చెప్పించి యామెకు బాధ గలిగించినందుకు బిందు మిక్కిలి విచారించెను. ఏలయన నుమ సహజముగ గర్వితయు గాంభీర్యముగలది గావున తనయ వస్థ నెవ్వరికిని దెలుపుట కిష్టములేనిదై యుండెను. అట్లు కొండొక

సేపు విచారించి బిందు మఱికొంతసేపు మాఱుమాటాడక ఊరకపో యెను. అయిన నుమమీఁద నామె కధిక ప్రేమ యుండుటచేతను, ఆమె మనస్సు స్వాస్థపరచగల ననునమ్మకముండుట చేతను దనకు దగ్గఱచుట్టముఁ బ్రియసఖియు నైనయామెను దుఃఖమహారణ్యమధ్యమునవిడిచి పోవుట కిష్టములేక యామెను మఱింత దగ్గఱదీసి యక్కునఁ జేర్చి తలమీఁదఁ జేయివైచి నిమిరెను. ఉమయు మిక్కిలి యలసిపోయిన చంటిబిడ్డవలె తల కడుపుకొఁ జేర్చి యామె యొడిలోఁ బండుకొనెను. అప్పుడు బిందు మెల్లగ నిట్లనియె. «అమ్మాయీ! ఉమా! నీవీలాటి మాట లాడకే. నీమాటలు వినఁగా నాకెంతో బాధగానున్నది. బాధలుదుఃఖములు మన కందరకు వచ్చును. మనస్థితిగతు లెట్లున్న నాకష్టములను ధైర్యముతో నెదుర్కొని మనము వాటిని జయింపవలెను. పూర్వకాలములో నాఁడవాళ్ళు అత్తమామలలోను, ఆడుబిడ్డలలోను, గాఁపురములు చేయుచుండెడివారు కొడుకులు తమ సంపాదన నంతయుఁ దెచ్చి తండ్రిచేతిలోఁ బోసెడివారు. కోడళ్ళందఱు నత్తగారు చెప్పినట్లు నడచుకొని పనిపాటలు చేసెడివారు. తల్లిదండ్రుల పెత్తనముక్రిందనుండి సంసారము లెంతోగుట్టుగా గౌరవముగా జరిగిపోవుచుండెడివి. ఈమాఱుకాలములో పెండ్లాలు కాఁపురానికి రాఁగానే యత్తమామలయదుపాజ్ఞలులేకుండ, మగఁడు పెండ్లాము వేరేయుండవలెనని బుద్ధులు పుట్టుచున్నవి. అన్నదమ్ములు వేరేయుండుటయేగాని మునుపటిలాగునఁ గలిసి యున్నకుటుంబ మొక్కటియు లేదు గదా. ఇది యొకందుచేత మంచిదై యుండువచ్చును. కాని క్రొత్తకాపురములు పెట్టినపుడు మగవాఁడు ఇల్లు దిద్దుకొనుటకు సమర్థుఁడై యుండవలెను. ఆఁడది గృహకృత్యములు నేర్చి యుండవలెను. ఉబలాటపడి క్రొత్తకాఁపురములు పెట్టుటయే గాని మనవాళ్ళవిమాత్రము నేర్చికొనుట లేదు. అందుచేత ననురాగ ముండవలసినచోట నలజడి, వైమ

కనుకనే యుండవలసినచో సంతోషితములు బయలుదేఱుచున్నవి నామాటనమ్ము. మన సుఖదుఃఖములకు మనబుద్ధులు మనము కర్త లము గాని యదృష్టలోపములు గావు.

ఉమ—(కొంతవరకు మనస్సు కలఁకదేర) అక్కయ్యా! మూ-ఁగా నాబుద్ధికి మన పూర్వపుపద్ధతులే యింతకన్న సౌఖ్యములుగాఁ గనఁబడుచున్నవి. పెద్దవారికి జడిసి నడుచుచుండగ వాళ్ళు భయభక్తులు గలిగి యుండెడివారు. కోడళ్లు పనిపాటలు శ్రద్ధగలిగి చేసెడివారు.

బింధు—అమ్మాయా! మన మాడవాళ్ళము. ఈమంచిచెడ్డలు విచారింపఁ దగినవాళ్ళము మనము కాము. ప్రపంచ మంతటఁ బూర్వ పద్ధతు లణఁగి పోవుచున్నవనియు నిప్పటి నవీనప్రకారము మగఁడు పెం డ్లాము వేరుగానుండి తమభా[illegible]కికి తగలసినయనుండపఁ దనకష్ట సుఖములకుఁ దమరే చూచికొని సంసారఘోరయుద్ధమును జేయుటకు ధైర్యసాహసములు గలిగి యుండవలెనని మీబావగారు తరుచుగాఁ జెప్పుచుందురు. ఇదియే గాక మఱియొకటికూడ నున్నది. తమకుటుం బములనుండి బంధువులనుండి విడిపోయి యేదో సత్కార్యమును మీఁద వేసికొని దానినిమిత్తమంతయు తమయావచ్ఛక్తి వినియోగించు వారనే కులు కలరు. సకలసంసారబంధములు దెగఁగోసి యీశ్వరారాధనము నిమిత్తమే పాటుపడువారు కొందఱు గలరు.

ఉమ—అక్కయ్యా! ఈశ్వరారాధనమునకై తమజన్మము విని యోగించెడువారు ధన్యులుగదా. అట్టివంటి మహానుభావులు సంసా రములు వదలివేసి చేతనైనంతవఱకు లోకుల కుపకారములు చేయు చు నొకచోట నిలువక దేశాటనము చేయుచు నెల్లప్పుడు బ్రహ్మానం ద మనుభవించు చుందు రనియు వారు వచ్చినపని ముగిసిన వెనుక న నాయాసముగఁ [illegible]రమపదము పొందుదురనియు మతశాస్త్రములు చె

చుకొని యీయింటి కథ చెప్పెడు యోగులు యోగినులు వచ్చుచుండెడివారు నేను వారిని జక్కఁగా జూచుచుండెడిదానను. అప్పుడు నేను వారి నెంతో గౌరవించి భోజనముపెట్టి వారు చూచినదివ్య స్థలములను గురించి దేవాలయములను గురించి చిత్రవిచిత్రములుగ వర్ణించి వారు చెప్పుచుండఁగా రాత్రి పొద్దుపోవుచుండినను మేలుకొని యెంతో ఆసక్తితో వినుచుండెడిదానను. జ్ఞానులైన మన పెద్దలు దుఃఖభారము చేతఁ గ్రుంగిపోయినవారి కటువంటి జీవనమే యుత్తమ మని చెప్పుచున్నారు. అటువంటి నెమ్మది నాకుఁ గూడఁ గలిగిన బాగుండును.

బిందు.—ఉమా! వారు ధన్యులన్న మాట నిజమే. కానియది మనవంటివారి కొరకేర్పడినదిగాదు. ఈలోకములో మనవంటివారము కూడ ధన్యుల మగుటకుఁ గొన్ని ధర్మము లేర్పడి యున్నవి. అవి మన నిత్యకృత్యములలోనే యున్నవి. ఈకృత్యములను మనము భక్తి శ్రద్ధలతోఁ జేసితిమా మనము లోటు లేకుండ భగవంతునారాధించినవారమే యగుదుము. దయాళుఁడైన భగవంతుఁడు మహాత్ములయొక్క, ఋషులయొక్క కార్యముల నెంతయాదరించునో మనచిన్నచిన్నపనులఁ గూడ నంతగానే యాదరించును. ఈవిధముగా శ్రీమతి మనధర్మముల మనము నెరవేర్చితిమా యవసానకాలమందు గతదినములలో మనము జేసిన చర్యల నన్నిఁటి జ్ఞాపకము దెచ్చుకొని నిర్భయముగా మనము శరీరము విడువ వచ్చును. సర్వసాక్షి అయిన భగవంతుడు గూడ మన చర్యలను మెచ్చును.

ఉమ.—చెప్పు. అక్కయ్యా! చెప్పు. (అని బాష్పములతో నిండిన తనకన్నులెత్తి యామెవంకఁ జూచి) సంతోషము నొందిననామనస్సులకు నీమాట లమృతమువలె నున్నవి. చిన్నపుడు నీమాటలు నేనెంతో ప్రీతిగా విను చుండెడిదానను. ఇప్పుడు పెద్దదాన నైనతరువాతఁగూడ నీమాటలు వినవలెనే కావలసినదాన నైతిని. నేను వట్టి తె

లేవు. తక్కువ మొద్దునా. శాస్త్రుల్లో నీకు దండము పెట్టుదును. గాని నేను చేయవలసినపని యేమిటో తెలియజెప్పి నన్ను నీకడుపులో బెట్టు కొన్నే.

బిందు—ఓసీ! ఉమా! అలాగంటివా నీకుస్మారకము లేదను కొనవలసి వచ్చును నీవంటివనిగర్వపిలున్నారంటే నీకున్న భాగ్యము, నీకున్నరీవి నుజ్ఞోకరికున్న పతుమున జిన్నప్పటి స్నేహితులతో, అందులో మావంటి పేదవాళ్ళతో పల్లెత్తి మాటలాడుదురా? ఇంత మంచి మనస్సున్న యాండుది అన్నికష్టములు దాటి గట్టెక్కి తప్పక సుఖపడగలదు. ప్రస్తుతము నీకున్న బాధలను బోఁ గొట్టుకొనుటకుఁ బ్రియత్నించుము, అందుదాని కుండవలసిన శాంతము, విశ్వాసము నీమనస్సులో నుంచుకో. అటుపిమ్మట పెనిమిటి మనస్సు మెప్పించినభార్యవై కుమాళ్ళ తల్లివై యెంతో అంత సుఖ పడుదువు" ఈమాటలు వినఁగానే యుమయొక్క పెదవులమీఁద నవ్వియు రానిజిరునగవు కొంచెము మొలకలెత్తెను. కాని యామె దానికిఁ బ్రత్యుత్తరము మాత్ర మీయలేదు. అంతలోఁ వలవాఁకిట నొక్కపుబండి చప్పుడు నౌకరుల పరుగులు గడబిడలు వినవచ్చెను. అత్యనిసేసెమో వెనుకటి యనుభవమునుబట్టి యుమ చక్కఁగా నెఱుఁగును. అంతట నామె తన పినతండ్రి కూతురువంకఁ జూచి లోలోపలనుండి వచ్చుచున్న గుబులు నడఁచుకొని మిక్కిలి మెల్లఁగా నామెతో "పిల్లనియు దబిందక్కా! ఆకిటికీలో నుండి యొక్క మారు చూడుము. మాసంసారసౌఖ్యము కొంతనీకగుపడును" అనచ్చుడు బిందు దాని వంకఁ జూచెను. చూడఁగానే యామెగుండె పటపటలాడెను. ధనంజయుఁడు కొట్టలోనుండి యింటికి వచ్చెను. ఆతనకట్టిన వస్త్రములు జాఱిపోయి యుండెను. ఒంటిమీఁద గుడ్డయెఱుఁగక స్మారకము లేక యున్న యాపురుష విగ్రహమును సేవకులు పట్టుకొని మేడమీఁదికి దీసికొనిపోయి త్రాగిన సారామత్తు నిద్రలో వి

గిపోవుటకై పండుకొనఁబెట్టిరి. ఆయవస్థఁ జూడఁగానే బిందుకన్నులు బాష్పపూరితములు కాఁగా నుమవద్దకు వచ్చి కౌఁగలించుకొని ఉమా! ఆపఁది పడవలసినబాధలు అనుభవింపవలసిన యనుభవములు ననుభవించు చున్నావే అమ్మా! నీవెంతబాధపడు చున్నావో దేవునకుఁ దెలియవలెను. నాలుగుమూఁడు మాసములలోనే యెంతో మారిపోయినావు నీవుచిక్కి మారిపోయి యున్నావు. అయితే అయినదిలే అమ్మా! తొందరపడకు. కోపగించుకొనకు. ఎంతేదుఃఖము వచ్చిన నంతదుఃఖము పడకు. ఈబాములన్నియు నెంతో యోపికతో పడుము. యిప్పటికిని, ఆయనను సంతోషపెట్టుటకు మంచిమార్గమున దిప్పుటకుఁ బ్రయత్నముఁజేయుము. ఇంతేకంటె దుర్వ్యసనములలోఁ దగిలి తిన్నగా భ్రష్టులైన పోయి తిరిగి బాగుపడి పవిత్రమైన సంసారసౌఖ్యమును మరగి నడచుకొన్నవారి నెందఱినో యెఱుంగుదును. ప్రకాశమానమైన నీబ్రతుకున కడ్డముగవచ్చిన దుఃఖమేఘములను దొలగింపజేయు మని నేను దైవమును వేయివిధములఁ బ్రార్థించెదను. ఇదిభగవంతుఁడే చేయవలెను. మనుష్యమాత్రునివలనఁ గాదు.

ఉమ—భగవంతుఁడు గాదు. నామరణమే నాదుఃఖమును దీర్చును. అని మెల్లగాఁదనలో ననుకొను చుండఁగా బిందు వెళ్లుదునని చెప్పి కన్నులనుండి బాష్పములు దొరఁగ నామెను వదలివెళ్ళెను.

పదియవ ప్రకరణము.

దేవీనవరాత్రములు.

దేవీనవరాత్రములు సమీపించినవి. దేశ మంతయు నవనవ వికాసముతో నిండియుండెను. స్త్రీలు పురుషులు తమకు బిడ్డలకు నూతన వస్త్రములు సంపాదించి యవిధరించుట కెంతో ముచ్చటపడుచుండిరి. పాఠశాలలు కట్టివేసిరి. పూజలు జరుగుచున్న గృహములలో

నాటకములాడుటకు, జాతరలు చేయుటకు సేర్పాటు చేయఁబడెను. సింహవాహనము నెక్కిన వీరరసాధిదేవతయగు కాళికాదేవియొక్క విగ్రహములు కుమ్మరవాండ్రు వేలకొలఁది చేసి యలంకరించి యమ్మఁ జొచ్చిరి. గృహయజమానులందఱు భోజనపదార్థములు సంగ్రహించుట మొదలగు ప్రయత్నములు విరివిగా జేయఁజొచ్చిరి. పెండ్లియైన కూతుళ్ళు గలతల్లులు తమయల్లుళ్ళనిమిత్తమై మంచి మంచి పిండివంటలు వండి సిద్ధముచేసిరి. దూరప్రదేశములలో నుద్యోగములు చేయుచున్న పడుచువాండ్రభార్యలు పుట్టినయిండ్లనుండి యీపండుగకుఁ దప్పక తమభర్తలు వత్తురని నిశ్చయించుకొని దినములు లెక్కపెట్టుకొనఁ జొచ్చిరి. "నామగనికి సెలవుదొరకునా? దొరగా రాయనను ఇక్కడికి రానిత్తురా? ఎందుకు రానీయరు? ఆదొరలుమాత్రము తనస్వదేశములో నున్నతమభార్యలను జూడవలయునని అప్పుడప్పుడు తలంచుకోరా?" అని భర్తలయాగమనమును బ్రతీక్షించుచున్నయువతులెంతోఁ దలంపఁ జొచ్చిరి.

భాగ్యవంతులకు విలాసవంతులకు భోగ మనుభవించు కాలమిదె. రహస్యస్నేహములు గలపడుచువాండ్రు తమప్రియురాండ్రతో గలిసి పడవషికారు వెళ్ళుటకై నావలద్దెకు పుచ్చుకొనిరి. నాటకశాలలలో నృత్యగానములు సల్పుటకై తగినయేర్పాటులు చేయఁబడెను. ఈమహోత్సవమునకు సర్వవిధప్రయత్నములు జరుగును గనుక ఇది యున్నదా అది యున్నదా యని వేరుగ నడుగనక్కరలేదు ఈపండుగసంతోషము పట్టణములలోకంటెఁ బల్లెలలో విశేషముగా నుండును. భగవతి యైనభూదేవి శరత్కాలపుపంటలను ప్రోకమున నొసంగెను. రైతులు చేలుకోసి కుప్పలు నూర్చికొని భూయజమానులకు శిస్తులిచ్చివేసి ఋణదాతలకు బాకీమొత్తములు తీర్చి ధాన్యములు గాదులలోను పురులలోను బోసికొనిరి. మంచిపంటలు పండించిన కాపులానందుచు

భార్యలు గాదులలోనిధాన్యము కొంత చాటుగఁ దీసికొని సగ్గరసంతలకుఁ బోయి ఆధాన్యమిచ్చి అంచుచీరలు, నల్లపూసలు, గాజులు కొనితెచ్చికొనిరి. స్త్రీలుఁ బురుషులు తమతమస్థితికిం దగినట్లు పోడిమిగఁ బంటపండుగులు చేసికొనిరి. మొత్తముమీఁద నీదేశములో నున్నట్లు పోడిమిగ తనివిగలిగి జీవించుపంటకాఁపులు లోకమందెక్కడను లేరు.

వానలు వెనుకబట్టినవి. మునుపు పదిదలకొలఁది మైళ్ళస్థలము నాక్రమించి పెచ్చుపెరిగి గట్లకెగదాసిన మహానదులు ప్రవాహములు కాలక్రమమున సన్నగిలి నిజగర్భముల మాత్రమే యాక్రమించుకొని యుండెను. భూదేవియుఁ బావనస్నానముజేసి క్రొత్తబట్ట కట్టుకొన్న దానివలెఁ బచ్చఁదనము దాల్చి రమణీయముగఁ గనఁబడెను. మనోహరమైన యాశరత్కాలమందు చంద్రమండలము సంపూర్ణప్రభానంతమై పొలములమీఁదను బురములమీఁదను గ్రామములమీఁదను ఆరామములమీఁదను దనకిరణములం బ్రసరింపఁజేసి వెన్నెలలఁ గురియుచు మహానందజనక మయ్యెను. వాయువులు వేఁడిమియును జలియును లేక సుఖముగ శరీరముల స్పృశియించుచు భోగ్యములై యుండెను. వేయేల! ప్రతివత్సరము పండుగదినములలో నుండవలసినవిధముగ సుఖప్రదముగ శుభసూచకముగనుండెను. గ్రామములయందలి ప్రతి గృహమందును ధాన్యరాశులను దంచుటవలన రోకుగుటలనఁ గలుగు చప్పుడులు వినఁబడుచు వచ్చెను. గుడిసెలలోఁ గాఁపురము సేయుపేదలు గడ్డితోఁ దమయిండ్లను నేసికొనిరి. ఈశరత్కాలపుపూజ పంటకాలపుపూజయే యని చెప్పవచ్చును. ఏల యన సింహరాశిగానుక వచ్చెడు కన్యారాశిసే సింహముమీఁదనెక్కి వచ్చెడు పర్వతకన్యయైన పార్వతిగ జనులు భావించిరని తోఁచుచున్నది. సంతోషకరములైన యీపండుగదినములు నయితము, ఉమకు సంతోషమును గలిగింపఁమ

రమ్య. స్వభావముచేత నామె మితభాషిణి. దానికిం దోడుగ మన
యాకావరణమున మనోరథభగ్నతయు నామె హృదయమునం లోతుం
గా బుకొనియెను. ధనంజయుండు ఉన్మత్తచిత్తుడైనయాతనికంట నె
దుపడిన నొకవిధమైన సిగ్గును జిన్నతనమును బొందఁజొచ్చెను. శా
యుతనిపద్ద నున్నమంచిగూడ సునము చెప్పకొన వలయును. చెప్పుట
గ్గునును బట్టి సాన్ని వష్ముసేయుచున్న యాదూబ యసహ్యకర
మైన [illegible] దుర్వ్యసనములు మానవలయు ననియు మానలేకున్న నథ
పతనము నైకంతఘోరముగఁగనఁబడకుండనుండవలయుననియు మా
[illegible]కుండనుండవలయుననియుఁ గొన్నినాళ్ళు ప్రయత్నించెను కాని
[illegible] దుర్బలుఁ [illegible] గుబచేతఁ జిరకాలమునుండి [illegible]
[illegible]బంచిన [illegible] ప్రయత్నములు [illegible]
[illegible], [illegible] బ్రతికి, అతనిగాత్తునుఁ బిల్చుచున్న స్త్రీ
[illegible] మనము విరిచి [illegible]
[illegible] జొచ్చెను [illegible] నిష్కళ [illegible]
[illegible] నెకు [illegible]
తము [illegible] దాని [illegible]
[illegible]
[illegible]
మానుకొనెను. [illegible] సంభవించిన [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తోషముగాను మాటలాడుచు వచ్చెను. ఇదియుఁ గాక, ఆమె రుచి గలవంటకము లెన్నో స్వహస్తముతోనే వండి, యనురాగబంధము పె డెంపివేసి లోపలికి రానొల్లనియాశివ లేశ్వరునికొఱకై వాకిటిలోనికిఁ బంపుచుండును.

ఆట శరచ్చంద్రుఁడు సోమచంద్రునియింటికి తరచుగ వచ్చుటమానెను. అప్పుడప్పుడు బిందుమాత్ర మతని నొకనాఁడు రమ్మని వర్తమాన మంపుచు వచ్చెను. ప్రతిదినము మధ్యాహ్నమున బిందు రొక్కపనికత్తె కోసినచెఱకుముక్కలు, పంచదార నద్దిన యనాసపండుముక్కలు మఱికొన్నిభక్ష్యములు శరచ్చంద్రునిమిత్తము కష్టపడి మథ సిద్ధము చేయుచున్నదని యతఁడు స్వల్పకాలములోనే గ్రహించెను. "పాప మీయాఁడువాండ్రు నానిమిత్త మింతకష్ట మేల పడవలయును? నానిమిత్త మిటమీఁద నీవస్తువుల దీసికొని రావద్దని యతఁ డొకటిరెండుసారు లాపనికత్తెతోఁ జెప్పుచువచ్చెను. అట్లనుటయె గాని తెచ్చినప్పుడెల్ల నొక్కముక్కయైన మిగుల కుండ నతఁడు భక్షించుచు వచ్చినందున నాబెట్టుసరి పైపయిదే గాని మనఃపూర్వక మైనదిగాదని యాపనికత్తె గ్రహించి యెప్పటియట్ల ప్రతిదినము ఫలహారములఁ దెచ్చి పెట్టుచు వచ్చెను.

ఇట్లు కొన్నివారములు గడువ దేవీనవరాత్రములు వచ్చెను. భవానీపురమందు మిక్కిలి సంపన్నుఁడయిన దేవీప్రసన్నుని గృహమందు గొప్పయుత్సవములు జరిగెను. ఆగృహమందు గొప్ప దుర్గావిగ్రహము పూజింపబడెను. అహోరాత్రము లెడతెరపిలేక గానములు జరిగెను. అచ్చటి జాతరలు నాటకములు చూచుటకు జనులు గుంపులు గుంపులుగ వచ్చిరి. దేవీప్రసన్నునిభార్య ముంజువసారాలో నొక తెర వెనుకఁ గూర్చుండి మూఁడు రాత్రులు దీపములు పెట్టినదిమొదలు తెల్లవారువరకు మేలుకొని కన్ను మూయక జాతరలు చూచెను. ఇను

గుపొరుగున నున్న గౌరవము గలయిండ్లలో స్త్రీలందరు వచ్చి యామె చుట్టునుం గూర్చుండి యాయుత్సవములం జూచిరి. అక్కడి నాటకపు కథలు రాధాకృష్ణుల శృంగారకథలనుండితీసికొని వ్రాసినవి. పాడినపాటలెంతో రమ్యముగా పరవశముచేయునవి గా నుండెను. చూడవచ్చిన స్త్రీలు తమబిడ్డలను గూడ దీసుకొనివచ్చి రాత్రియంతయుం దమల పాకుల నములుచు, కథాభాగముం జెవులు యొరబెట్టుకొని వినిరి. ఆనాటకప్రయోగమందు విరహతాపముచేత బాధపడు చున్న రాధ యనురాగ బద్ధుఁడయ్యుఁ దన్ను వంచనజేసి పోయిన యాటక్కరిగోపాలకృష్ణునిలీలలను గూర్చిగానము జేసి యేడ్చినప్పుడు, చూడవచ్చిన స్త్రీలందఱు విశేషముగ దుఃఖించిరి. దేవీప్రసన్నునిభార్య బిందును గూడ బిలిచినందున వెళ్ళకపోవుట మంచిదిగాదని యామె కూడ నుత్సవమునకుం బోం దలంచి యొకనాటిరాత్రి బిడ్డల నిద్దరను సుధ కప్పగించివెళ్ళి రాధాకృష్ణనాటకమును జూచెను. ఆమె తిరిగి వచ్చి భర్తతోఁ గలిసి మాటలాడునప్పటికి తెల్లవారెను. ,,నాటకము చక్కగా నున్నది. ముఖ్యముగాఁ దనమీఁద మహాకోపము దాల్చినరాధను శ్రీకృష్ణుఁడు బతిమాలినకథపట్టు మిక్కిలి బా గున్నది మీరొకరాత్రి వెళ్ళి యొందుకు చూచి రాఁగూడదు! అని బిందుభర్తతోఁ బలికెను. ,,చాలుచాలు! క్రొత్తగాఁ గాపురమునకు వచ్చినప్పుడు నా రాధను నేను బతిమాలునప్పటికే నాప్రాణము విసికిపోయినది. ఆయనుభవము మఱియొకసారి నాకక్కరలేదు. అని హేమచంద్రుఁడు పరిహాసముగా బదులు చెప్పెను. ,,లేనిపోనికథలు కల్పించకండి. నానెత్తిమీఁద నపవాదులు వేయకండి. మీకు పాపము రాఁగలదు.,, అని తనచేయి మగనినోటి కడ్డము పెట్టెను.

దేవీపూజ, ఆశ్వీయుజ శుద్ధ దశమినాటితో సమాప్త మయ్యెను ఆదినము గొప్పయుత్సవము జరిగెను. క్రిక్కిరిసిన వీధులలోను, గ్రా

హాసములతోను కూడలి మొదలగు [illegible]ములతోను నదీతీరములను మృదంగాది వాద్యముల ధ్వనులు పిక్కటిల్లెను. స్త్రీలు పురుషులు తీ మకుఁగిలసమస్తాభరణముల ధరించి మేలివస్త్రములను గట్టుకొని సముద్రతరంగములవలె వెనుకకు ముందునకుఁ బోవుచు వీధులు నిండిరి. పేదలలోఁ బేదలుకూడ నెట్లో సంపాదించి క్రొత్తబట్టలఁ గట్టుకొనిరి భాగ్యవంతులు వైభవములచేతను ధనములచేతను దమభాగ్యములఁ బ్రకటించిరి. దేవీవిగ్రహములను [illegible] వాద్యములతోను సంగీతములతోను వీధులవెంబడి నూరేగించిరి. సాయంకాలమగుటచేఁ గాన యీయూరేగింపులు కాగడాలతోను, [illegible]ములతోను బ చ్చదీపములతోను జరిగెను. ఊరేగింపు కాఁగానే ప్రతిమ ప్రతిమను న దిలో బారఁ వేయఁబడెను. అనంతరము చిత్రమైన సం[illegible] దూ దేశమందు మాత్రమే [illegible] యాచారము జరిగెను. అదియేమనఁగా గొన్నిమాసముల క్రిందట [illegible]. క్రిం[illegible] మిత్రులు బంధువులు, తల్లిదండ్రులు, బిడ్డలు, అన్నదమ్ములు, అక్క చెల్లెండ్రు నొకళ్ళనొకరు కలిసికొని పరస్పరయోగక్షేమము లరసి తెలిసి కొనుట [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] మునిశ[illegible] సుఖముగా నుండవలయును.,, విలువ గలవస్తు

లు ధరించి వచ్చి తమపాదములకు భక్తితో మ్రొక్కిన చిన్నబిడ్డలను, తలలు నరసినవృద్ధస్త్రీలుకొందరు పైవిధమున మనఃపూర్వకముగా దీవించిరి. ఈయుత్సాహములోఁ బూర్వము మనస్సులో నాటుకొని యున్న కోపము, అసూయ మొదలగునవి యంతరించిపోయెను. అనేకసంవత్సరములనుండి మనస్సులు విరిగిపోయి మాటలులేక యున్నచుట్టములు స్నేహితులు ఆనాఁటిరాత్రి సమాధానపడినట్లును, తల్లిదండ్రులమీఁద కోపగించి యిల్లు విడిచి లేచిపోయిన పెంకి పిల్లలు పశ్చాత్తాపపడి దైన్యముతో వినయముతో మరల మాతాపితలను జేరినట్లును అనేకనిదర్శనములు గలవు. సర్వజన సంతోషకర మైన యీదిన మనేకాభిప్రాయ భేదములను నణఁచి వేయును. అనేకహృదయవ్రణములను మాన్పివేయును మరియు వైరములు శాశ్వతములుగా కావనియు పొందు గలిగి యున్న యెడల లాభము గలవనియు స్త్రీలకు బురుషులకుఁ దెలియఁజేయును.

బిందు రాత్రి భోజనము ముగించునప్పటికి రవివారము పదియొకండుగంట లయ్యెను. బిడ్డలు నిద్రపోయిరి. సుధయు భోజనముచేసి పండుకొనఁబోయెను. హేమచంద్రుఁడుగూడఁ బండుకొనెను. హిందూగృహములలో నున్న వాడుకప్రకారము గృహయజమానురాలొక్కతెయే భోజనముజేసెను. పనికత్తెయుఁ బగలెల్ల పనిచేసి యింటికిపోయెను. భోజనానంతరము బిందు వంటయింటితలుపుమూసి గొళ్ళెమువేసి మేడమీఁదికిఁ బోవఁదలఁచు చుండఁగా నెవరో తలుపుఁ దట్టినట్లు చప్పుడు వినఁబడెను ,,ఇంత ప్రొద్దుపోయినతరువాత వచ్చువారెవరు చెప్మా,, అని సందేహించి బిందు తలుపుఁదీయక యూరకయుండెను. అంతలో నాచప్పుడు రెండవమారయ్యెను ,,ఎవరాతలుపుదగ్గర,, అని యామె బిగ్గరగా నడిగెను. అందుకుఁ బ్రత్యుత్తరము లేదు. భర్తకొరకెవరైన వచ్చి యుందురేమోయని యామె యొకసారి యూ

మెంతేపఁదలఁచెను. కాని హేమచంద్రుఁడు మిక్కిలియలసి పండుకొని నిద్రపోవుటచేత వచ్చిన మనుష్యునిపేరు తెలియకుండ మగనిని లేపుట కామె యిష్టపడదయ్యెను. ఇష్టపడక మెల్లమెల్లఁగా నడుగులు పెట్టుకొనుచు వీధితలుపు దగ్గరకు వెళ్ళి నెమ్మదిగాఁ దలుపుతీసెను. తీయఁగానే యొక మనుష్యుఁడు లోపలఁ బ్రవేశించెను. అతఁడెవరో చీఁకటిలో బిందునకుఁ దెలియ లేదు కాని యొకనిమిషములోనే వచ్చిన యతఁడు శరచ్చంద్రుఁడని యామె తెలిసికొనెను. కాని యతఁడెంతో మార్పుచెంది యుండెను. అతని తలవెంట్రుకలు చాలకాలమునుండి కత్తిరించుకొనకపోవుటచేత మొగముపైఁ బడఁజొచ్చెను. అతనికన్నులెప్పటియట్లుండక మునుపటికంటె మెరయుచుండెను. అతని మొగము తెల్లఁబడెను. శరీరము మిక్కిలి శుష్కించి యుండెను. భుజములపై నున్న యుత్తరీయము ఉండవలసినంత పరిశుభ్రముగా లేదు.

„బిందూ! ఇంతకాలమునుండి నిన్నుజూచుటకు రానందుకు నీవు నన్ను క్షమింపవలెను. ఈవేళ ఆశ్వయుజశుద్ధదశమి యగుటచేత నీకు నమస్కారములు చేసి పోవలెనని వచ్చితిని,, అని శరచ్చంద్రుఁడు పలికెను.

„అబ్బాయి! నీవు చిరంజీవివై త్వరగాఁ బెండ్లికొడుకువుగమ్ము, నేను బ్రతికియుండగా నీవు ఒకయింటివాఁడవై హాయిగా నున్నప్పుడు నిన్ను చూడవలెననియున్నది. అప్పగారు తమ్మునికింతకంటె నెక్కువదీవన లేమి యివ్వగలదు,, అని బిందు బదులుచెప్పెను.

అందుకు శరచ్చంద్రుఁ డేమియు నుత్తర మీయక వంగి బిందుపాదములకు నమస్కారముచేసెను. బిందు వానిని మరల దీవించి లేవనెత్తెను. అప్పుడు వారిట్లు మాటాడిరి.

బిందు—నీ సువర్తమానము మేము ప్రతిదినము వినుచుండుటచేతను మాకేదైన చిక్కు సంభవించినయెడల నీవు తప్పకవచ్చి

సహాయము చేయుచుందువని నమ్మియుండుటచేతను నీవిన్నాళ్ళనుండి మాయింటికి రాలేదని నాకుఁ గోపము లేదు. కాని నాయన్నా! రాత్రి పగ లొక్కటేపరుగున జదివి శరీరము పాడుచేసుకొనుచున్నా వేమి? ప్రాణములకంటెఁ బుస్తకములెక్కువా? నీకన్నులు గుంటలు పట్టినవి. మొగము తెల్లబడినది. నీవు రాత్రి చాల ప్రొద్దుపోయినవరకు మేలు కొను చున్నావని తోఁచుచున్నది. నీవు చిన్నప్పటినుండి యుక్తాయుక్తములు చక్కఁగా నెఱిఁగినవాఁడవు. నీకు నేను చెప్ప వలసినయవసర మున్నదా? నామాటవినుము. రాత్రులు సరిగా నిద్రపో. అన్నము వేళపట్టున తిను. నీవంటి తెలివితేటలు గలవాఁడు పరీక్షలను గురించి భయ పడనక్కరలేదు.,,

శర.—(చిఱునవ్వుతో) బిందూ! పరీక్షలలో నెగ్గుటవల్ల మనుష్యునికి సౌఖ్యము కలుగునా? మన హేమచంద్రుఁడు పరీక్షలయందు తేలినాఁడు? అతఁడు పొందెడు సౌఖ్యములలో నూరవవంతైనఁ బొందెడివా రెందరున్నారు?

బిందు—ఇన్నిసంగతులు తెలిసినవాఁడవు పరీక్షకోసము బెంగపెట్టుకొని శరీరము చెడగొట్టుకోవలసిన యవసర మే మున్నది.

శర—పరీక్షను గురించి నాకు బెంగే లేదమ్మా!

బిందు—అట్లయిన నీ కీమనోవేదన, బెంగ యెందువల్ల కలిగినది?

అందుకు శరచ్చంద్రుఁడు ప్రత్యుత్తరము చెప్పక యెత్తుగానున్న చప్టామీఁద బిందును గూర్చుండఁబెట్టి యామె ప్రక్కను దాను గూర్చుండి యామెరెండు చేతులు పట్టుకొని తన మొగముమీఁదఁ బెట్టుకొనెను.

బిందు—ఇదేమిటోయి! కంటనీరు పెట్టుకొను చున్నావా యేమి? నేను వినఁగూడనిబెంగ యేదైన నీమనస్సులో నున్నదా

యేమి?

శర—నునమిద్దరము జన్మ శత్రువులము. పెరిగినట్లు పెరిగినాము నీవు విడంగూడని బెంగలు నాహృదయములో నేమియు లేవు. నీవు నమ్మిలో నున్నది. మర్మము లేకుండ నీవు నాతోఁ జెప్పుదువు. అలానే నేను నీతోఁ జెప్పుదును.

బిందు—అది తెలిసియుండియు మన చిరకాల స్నేహము మఱచి నన్ను గొప్పదానిగా జూచుట నీకు ధర్మమా?

శర—నీవే గొప్పదానవైతే ఇఁక నీలోకములో నావాళ్ళు అను శబ్దము నాకుండనే యుండదు. నాకడుపులోనున్నది. దాచక నీదగ్గఱ వెళ్ళబోసుకొనుటకే వచ్చినాను. కాని నేను పట్టి దురవస్థ వంతుఁడను. నిర్భాగ్యుఁడను 'ఆ' అతఁడు గొంతుకు నడఁకెను అతని కన్నులెఱ్ఱబడెను.)

బిందు—(ఆతురతతో మెల్లఁగా) భయపడకు. నీమనస్సులో నున్నదంతయు అప్పగారివంటిదాన వగునాతోఁ జెప్పు.

శర—చెప్పనా? కాని నామనస్సు పాడుమనస్సు అయిపోయినది. నేను స్నేహమున్నచోట ద్రోహము చేసినపాపాత్ముఁడనైనాను మాఅప్పవంటిదానవు నీవు నాకుఁబరచిన దయకు విశ్వాసఘాతుకుఁడనైతిని. నాహృదయము చీకటిగా నల్లగానున్నది. ఇటువంటి పాడు హృదయము నీకుమాత్రమెట్లు వెల్లడిచేయుగలను! (అని యతఁడు ఆమె ప్రేళ్ళు ఎఱ్ఱబడునట్లు రెండుచేతులు గట్టిగాఁ బట్టుకొనెను.)

శరచ్చంద్రుఁడు ఆకాశాన గడగడ వడకుచుండెను. అతనికన్నులు చింతనిప్పులవలె నెఱ్ఱబడెను. ఇటువంటి స్థితిలో నతని నెన్నఁడును బిందు చూచి యెఱుఁగదు. చిన్నతనమునుండియు వానిని సోదరభావముతోఁ జూచుచున్నా తనవిషయమున నతఁడు చెడ్డతలంపులు తలంచుచుండునా యని యామె యొకసారి సందేహించి, అటువంటిది

స్వప్నమందైన జరుగదని మరల నిశ్చయించుకొని మరల భయంకరాకారముతో నొడలు తెలియకయుష్టు లున్నయూసఫుచేవానిని జూచి మనస్సులో భయపడి యాభయమును నివారింపఁ బ్రయత్నించి మునుపటివలెఁ జనువుతోఁగాక కొంచెము కఠినముగా "నేను నిన్ను చిన్నప్పటినుండి నాతమ్మునివలె జూచినాను. మీాయప్పవలె నీవు నన్ను చూచినావు. అందుచేత అప్పగారితోఁ దమ్ముఁడు చెప్పవలసిన విషయమైన యెడల నీ మనస్సులో నున్న సంగతి తప్పక చెప్పుము" అని పలికెను.

శర—అయ్యో! నామనస్సులో నున్న యూహలు అప్పగారితోఁ జెప్పఁదగినవి కావే.

బింద—అయినఁ జెప్పకు. ఇఁదుదాని చేతు లీప్రకారముగాఁ నీవు పట్టుకొన గూడదు. అప్పగారియెడల నెంతగౌరవ ముండవలెనో యంతగౌరవముతో మాటాడుము. (అని కోపముతోను దుఃఖముతోను బదులు చెప్పెను.)

అంతట శరచ్చంద్రుఁ డామె చేతులు వదలివైచి తల వంచుకొనియెను. బిందుతత్తరపడి "అంతట దయాళుఁడై అంతటి సత్యసంధుఁడై అంత శాంతస్వభావుఁడై యున్న యీచిన్నవాఁడు అట్టి చెడ్డ తలంపులను మనస్సులోఁ బెట్టుకొని యుండునా?" యనిమరల వితర్కించి సందేహమునుండి విముక్తురాలై ధైర్యముతో నిట్లనియె. "అబ్బాయీ! నేను వినఁగూడనిది నీమనస్సులో నేదియు నుండదు. నీమనసులో నున్నది స్వేచ్ఛగాఁ జెప్పుము, నేను వినఁ దలచుకొన్నాను."

శర—ఈదయఁ జూపినందుకు భగవంతుఁడు నీకు సకల సౌఖ్యములిచ్చుగాక! నేనుసర్వమువిడిచి నామనస్సులో నున్నది నీతోఁ జెప్పెదను గాని నేను చెప్పకమునుపు నాకొక అభయప్రదానమిమ్ము. ఈనా కోరిక నెరవేరక భగ్నమై పోయిన యెడల నామాటలు నీహృదయములో

నే స్థాపితముల్లై యుంచ వలయును. గాని యెన్నఁటికినిఁ బైకి రాఁ గూడదు.

ఆశ లడుగంటిపోవ, దీర్ఘవిచారమగ్నుఁడనై, బ్రతుక వలసిన దుర్గతి నాకుఁ బట్టవచ్చును. కాని నేను దానికి సరకుచేయను. నాంకె పవిత్రమై, గౌరవార్హమైన దేవతిని గురించి లోకులు కాకులల్లు తేలికమాట లాడుట నాకిష్టము లేదు.

«శరచ్చంద్రుఁడా! నీవు నామాట నమ్ముము. నేను నీరహస్యమును బయటఁ బెట్టను,, అని బిందు ప్రత్యుత్తరము చెప్పెను.

అంతట శరచ్చంద్రుఁడు తన యంతరంగ సంక్షోభము నడఁచుటకో యనఁ జేతులను హృదయము మీఁదఁబెట్టి యదుముకొని ప్రార్థనపూర్వకముగా బిందు హస్తమును బట్టుకొని తనమొగమామె కగపడకుండ చేయుటకై తలవంచికొని స్పష్టముగా వినఁబడని సన్న గొంతుకతో నిట్లనియె. «నీచెల్లెలు, నిర్మలహృదయము గలయావితంతువు మధ, భూలోకమునకుం దిగివచ్చిన యచ్చర. ఆమె నాభార్యయగునట్లనుగ్రహింపుము.

శరచ్చంద్రుని హృదయమునందలి మోహావు జడివాన నిప్పుడు బిందు గుర్తెఱిఁగెను. కడచినయారుమాసముల చిత్రచరిత్ర యామెకు స్పష్టమయ్యెను, హిందూవితంతు వివాహము పరమపాతకము, లోకనింద, ఆలోచించుటకు వీలు లేని వెఱ్ఱితలంపు.

అట్లైతిగియు నతఁడు చంచలమైన యావివాహము పలికించిన ధోరణి నిట్లుపలుకఁ జొచ్చెను. «అక్కా! బిందూ! నామాట వినుము. నమ్మినందుకు ద్రోహము చేసిన దుర్మార్గునిమాట వినుము. నీవారు చూపిన యాదరణకుఁ గృతజ్ఞత లేక విశ్వాసఘాతుకుఁడైనవానిమాట వినుము. కొల్లుకారుగ్రామమున మీయింట వితంతువై యుండిన మీచెల్లెలు మధను నేను చూచి యారుమాసములైనది. చూచిన

తోడనే నాంతోద్రేక జీవనము బైలుదేరినట్లు నేను తెలిసికొంటిని. అంతకుముందు నే నేకాకియగు విద్యార్థిని. పుస్తకములుతప్ప నాకు మిత్రులులేరు. చదువు తప్ప వేఱేవ్యాపారములేదు. పడుచువాండ్ర యన్యోన్యానురాగములంగూర్చి నేనుపుస్తకములలో మాత్రమే చదివితిని. కాముడేలు రంగస్థలము మీఱాదినటు లని తలంచితిని. ఈశ్వరదత్తములైన సహజమాధుర్య సౌందర్యములు కలిగి తన వైధవ్యమందభాగ్యత దోడ నా గుర్తెఱుంగక యుండిన యామాయామాయకురాలిని, ఆనవనీతహృదయురాలిని, ఆచిన్నదానిని నేను చూచినప్పుడు నాకదివఱ కెన్నఁడు గలుగనియట్టిదని వర్ణింపరానియొక మనోవికారము కలిగెను. కాలమే క్రమక్రమముగ నట్టివికారము నడంచు నని నేను నమ్మియుంటిని. నావిద్యాగోష్ఠి, తత్సంబంధమగు వ్యాపారములు దానిని తుడిచివేయునని విశ్వసించియుంటిని. కాని నేను కలకత్తాకు వచ్చినతరువాత, దినదిన మామెను జూచుచున్నతరువాత ఆవిషమంత్రకంతకు నాతలకెక్కినది అక్కా! బిందూ! దినదినముమీరాయింటికివచ్చినప్పుడు నన్ను సోదరప్రేమముజూపి సమాదరించితివి. తమ్ముని గారాబము చేయునట్టి యన్నవలెనే హేమచంద్రుడు నన్ను గౌరవించెను. హృదయమందు మోహాగ్ని రవులుకొల్పుచు, మా[illegible]యందు మాయ సేయుచు నేను మీపవిత్రగృహముం జొచ్చితిని. అతిమానుషసౌందర్యము గల యాదివ్యవిగ్రహమును కనులపండువుగా నేను చూచినకొలఁది నిష్కమైన యావేషపరనమును నేను జతుకొన నారంభించితిని. పలుమాఱులు సాయంకాలమం దిక్కడకువచ్చి నక్షత్రము లాకాశమున జ్యోతులవలెఁ బ్రకాశించువరకు నేనామెప్రక్కను గూర్చుండుచు వచ్చితిని. ఇపుడు నాహృదయమున బైలుదేఱినవి[illegible]నము నాయంతరంగము నట్టూతనాడుచువచ్చెను. నీకు దయకలదే [illegible]చ్చివాని విపరీతభావములను క్షమింపుము. నమ్మినవారియెడ ద్రోహము చేసిన మూర్ఖుని దురాలోచ

వలను మన్నింపుము.,, అని శరచ్చంద్రుఁడాగెను. ఆగుటయు బాష్ప పూర్ణములైన యాతని నేత్రములు తళతళ మెరసెను. అట్లొకనిముసము మాగి ప్రశాంతస్వరముతో మరల నిట్లనియె.

ఒకనాఁటి సాయంకాలమున నేను కన్నులు తెరచితిని. నేనొక పెద్దగోతిలోఁ బడుచుంటినని తెలిసికొంటిని. నేను సుధనుకూడ బాధించుచుంటి నేమోయను భయముచే బిచ్చిదెత్తినట్లయితిని. నాయొనర్చినయపరాధమునుండి పాపమునుండి భగవంతుఁడామెను గాపాడెనని నేను నమ్మి నామనస్సులో నేపడుచున్న యపారబాధ నంచుకేనియు నామెకుఁ దెలియకుండఁ జేసితిని. అదినము మొదలుకొని నేను మీయిల్లు వదలిపెట్టితిరిగి గుమ్మముత్రొక్కి చూడలేదు. మరచిపోవుటకై ప్రయత్నించితిని గాని నాప్రయత్నములు వ్యర్థమయ్యెను. ప్రాణముతోనే గాని తుడిచివేయుటకు వీలులేనిభావములు కొన్నియుండును. పసిబిడ్డఁడు చేతులెత్తి ప్రవాహము నాపుటకుఁ బ్రయత్నములు చేసినట్లు నేనీరెండుమానసములు నాయనురాగ ప్రవాహము నాపఁ బ్రయత్నించి వ్యర్థుఁడనైతి. నామనస్సు పుస్తకములమీఁద స్థిరముగ నిలుపుటకుఁ బ్రయత్నించితిని. నాట్యరంగములకుఁ బోయి నామనస్సును వేఱొకమార్గమునకుఁ ద్రిప్పసమకట్టితిని. సెలవుదినములలో నాకళాశాలలోని విద్యార్థులతోఁ గలసి మెలసి, యాడితిని పాడితిని, ముచ్చటించితిని. ఎన్నోసంగీత సభలకరిగి గానమునువింటిని కాని యొక్క దినము కాదు కదా యొక్కనిముసమైన నేనీతలంపుల మరవఁజాలనైతిని.

ఈ రెండుమానసముల చరిత్రము చెప్పి నీకు విసుగుపుట్టింపఁదలఁచుకొనలేదు. తలదాఁచుకొనుట కిల్లులేక వీధిలోనే కాలక్షేపము చేయు విద్యార్థుఁడుసైతము నాపడిన పాటులు పడియుండఁడు.

అక్కా! బిందూ! నామనస్సులోనున్న దున్నట్లు చెప్పుటకు నీవనుమతించితివి గావున నేను నిర్భయముగ బలికితిని. ద్రోహిని గర్హిం

చినతల్లీ గర్వింపక నామీఁద మునుపు చూపిన ప్రేమ మాత్రము. మైత్రి తగ్గింపకుము. నే నెంతో పాపము చేసితిని. నేను నిన్ను నిందించితి ననుమాట పరమేశ్వరుఁడెఱుఁగును. నీవు నాయెడలఁ దిరస్కారముఁ జూపుదు వేని, ప్రపంచములో నిఁక నామీఁద నభిమానముఁ జూపువా రెవరు? నేను మునుపు గట్టి మనోధైర్యము కలదానని నమ్మితిని. నే నిప్పుడు పసిబిడ్డకన్న బలహీనురాలను. అక్కా! బిందు నన్ను ననుగ్రహింపుము. నన్ను దిరస్కరింపకుము.,,

ఆ పలుకుల కేమని బిందు ప్రత్యుత్తర మీయఁ గలదు? 'హిందూ వితంతువు కొకవివాహము తలఁచు కొనుటయే పెద్ద. అకార్యము మహాపాతకము కంటె ఘోరకృత్యమని హిందూ ప్రపంచ మంతయు మీఁద పడును. ఆమాట బిందు శరచ్చంద్రిక కెట్లు చెప్పఁ గలదు? ఆశాభంగము చేత నా పడుచువాఁడు ఘోరకృత్య మేదయినఁ గావించుకొనవచ్చును లేదా బ్రతికియుండఁగానే యాతఁడా శాభంగముచేత నుత్సాహము మెల్ల డిలునడి మరణదుఃఖ మనుభవింప వచ్చును.

కాని యాయువతి, యువతీజన సామాన్యమైన విజ్ఞానము, వివేకము మెఱయ, లేనిశాంతముఁ దెచ్చిపెట్టుకొని యెంతో సాహస యముగ నిట్లు పలికెను.

,,శరచ్చంద్రికా! దుఃఖపడకుము. పాపము చేసితివని, నేరము చేసితివని నిన్ను నీవు నిందించుకొనకుము. చిన్ననాఁటనుండియు నా కమ్మనివలె నిన్నుఁ జూచుకొన్నదానను నేను నిన్నుఁ దిరస్కరింతునా? భగవంతుఁడు నాకన్నదమ్ముల నియ్యలేదు. ఆప్రేమ విడనాడి యిప్పుడు నేను నిన్ను దిరస్కరింతునా? నేనాలాగున చేయలేను. సాధ్వియైన యాఁడుదిగాని మగవాఁడుగాని తిరస్కరింప వలసినంత మహాపాపము నీవు చేసిన దేదియు లేదు. సంఘసంస్కర్తలు కొందఱు బైలుదేఱి

యీనడుమ వితంతు వివాహములను సజ్జనుల నుద్ధరించినను, మనయా చారములు వితంతు వివాహములను సమ్మతింపవు. అబ్బాయీ! నీవు కోరిన కోరిక మిక్కిలి యసాధ్యమైనది. నేనీవిషయమై భర్తగారితో మాటలాడి, యాయనయిష్టప్రకారము నిర్ణయింపవలెను. కావున దుఃఖింపకుము. నాభర్తగారు దీనిని సమ్మతించినను సమ్మతింపకపోయి నను మేము బ్రదికి యున్నంతకాలము నీమీఁద మాకు మునుపటిం నురాగమే. మునుపటి దయయే, మునుపటిమైత్రియే యుండునని నిశ్చయముగా నమ్ముము,,

శరచ్చంద్రుఁడు—అక్కా! నీవింతదయగా మాటలాడినందు లకు పరమేశ్వరుని యనుగ్రహవర్షము నీపైఁ గురియుఁగాక! నేను నా పాదములను దాపక రొప్పుకొనిన యీపాడుదినమున నాస్నేహితు రాలు మహాకోపమున మొగము త్రిప్పుకొనక యెప్పటి మైత్రినే నాపై నెఱపునట్లు చేసిన యీవాగ్దానమును నేనన్నఁడు మఱ - వను,,,

బిందు—నీవు మాపైఁ జూపిన ప్రేమకు, మామీఁద గురిసిన దయావర్షమునకు మేము కృతజ్ఞులమై యుండక, యీమాత్రమున నే కోపించి మొగములు త్రిప్పుకొన్నచో మేము నాశనమై పోవలసినదే. గాని యీరాత్రి యీసంగతి మఱలఁ దలపెట్టకుము. మఱియొక ప్రసంగము చేయుదుము. నీవు భోజనము చేసినట్లు లేదు. ఏమైనా తిందువా? మావారినిమిత్తము పలుచనియట్లు పోసినాను. అందులోఁ గొన్ని మిగిలినవి. కాళ్ళు చేతులు కడుగుకొని నాలుగట్లు భక్ష్యములు తిని యింటికి వెళ్ళుదువు గాని.,,

శర—అక్కా! నన్ను క్షమింపుము. నాకేమియుఁ దినవలెనని లేదు. తింటినా జబ్బుచేయును. నేనింటికి వెళ్ళుదును. నేను కొంచెము విశ్రమించవలెను.

బిందు—అట్లయినచో హృదయమున వచ్చి మా వారితో నా లోచింపుము. నీ మనస్సులో నున్న దంత వారి యెదుట వాదించి చెప్పుము.

శర—„హేముని యెదుట నా పక్షమున నీవే వహించి వాదింపుము. అంతయు నీకే వదలివేసితిని. ఈవిషయ మేదో తేలువరకు నే నతనినిఁ గలుసు కొనఁ జాలను.„

బిందు—„ఇది లోకములో లేని వ్యవహారము గనుక మావారు దీని నిటో యటో తేల్చుటకుఁ గొంత కాలము పట్టును. అలోపున నీ వెప్పటి వలెనే యెప్పు డప్పుడు మా యింటికి వచ్చుచుఁ బోవుచుండుము.„

శర—ఈ వ్యవహారము తేలువరకు హేమునిగాని సుధనుగాని నేను చూడ దలఁచుకొన లేదు. నన్ను క్షమింపుము. కాని యీసంగతి పొరబాటున నైనను. ఆమె చెవిఁ జేరనీయకుము. ఆశాభంగము చేతను, దుఃఖము చేతను గుంపవలసి నట్లు నావిధి యుండవచ్చును. కాని సుధ బాధ పడవలసిన యవసరము లేదు.„

„బిందు—ఆయితే సరే. నీవు వచ్చి మమ్ముఁ జూచుట కిష్టము లేక పోయిన పక్షమున మావారేమి నిర్ణయింతురో నీకు జాబు వ్రాసి తెలియఁజేసెదను.„

శర—„వద్దు, వ్రాయవద్దు నేనే యెప్పుడో వచ్చి యీసంగతి రహస్యముగా దెలిసు కొని పోదును. నే నెప్పుడు రావచ్చునో, యెప్పుడు మీనిర్ణయము తెలిసి కొనుటకు వీలుగా నుండునో. చెప్పుము.„

బిందు—„అబ్బాయి! నే నెట్లు చెప్పఁగలను? ఒక పూట రెండు పూటలలో నిర్ణయించ గల విషయము కాదు గదా యిది! ఇది జాగ్రత్తగా నాలోచించ వలసిన విషయము. అందులో మావారు

యోచన చేయుటకుఁ జాల కాలము పట్టును. రెండు మూఁడు వారములు తరువాత వత్తువా?,,

శర—,ఆలాగే కానిమ్ము. అది దీపాలమావాశ్య యగును. ఆదినమున వత్తును.,,

---

పదునొకండవప్రకరణము.

అమ్మలక్కల సంభాషణము.

శరచ్చంద్రుఁడు బిందుగృహము విడిచి వెళ్ళుచుండఁగా దేవీప్రసన్నుని గృహమునుండి పనికత్తె యొకర్తు దేవికి నివేదనము చేసిన భక్ష్యములు కొన్ని తీసికొని లోపలికి వెళ్లెను

అప్పుడు బిందుకు దానికి నీక్రిందిసంభాషణము జరిగెను.

పనికత్తె—మాఅమ్మగారు మిమ్ములనడిగినని చాలాచాలా అడిగినానని చెప్పి దేవికి నైవేద్యము పెట్టిన పిండివంటలు కొన్ని మీకిమ్మని చెప్పినది. నేను మీయింటికే గాక చాలాయిండ్లకు వెళ్లి వచ్చినాను. అందుచేత ఆలస్యమైనది.

బిందు—ఆపళ్ళెములోఁ బెట్టు. మీపళ్ళెము రేపుఁ బంపెదను.

పనికత్తె యట్లు చేసి తనమేలిముసుఁగు సవరించుకొని, ముఖ మావలిప్రక్కకుఁ ద్రిప్పి, యేదో భావగర్భితముగాఁ జిన్ననవ్వు నవ్వెను.

బిందు—నీకెందుకే నవ్వుచున్నావు? ఈపూజాదినములలో మీయింట నేమైన వినోదములుగాని చమత్కారములు గాని యున్నవా యేమి?

పని—నే నెఱిఁగినంతమట్టుకు మాఅమ్మగారిల్లో అటువంటి వేమియు లేవు. (అని బిందుకు వినఁబడవలెనని కొంచెము మెల్లఁగా మనసులోఁ దా నిట్లనుకొనెను.) ఇదే గొప్ప వినోదము. గొప్పవా రిటువంటి

పనులు చేసిరా అది వినోదము. మావంటి పేదవాళు చేసిరా అన్నుల క్కలాడిపోకొందురు.

బిందు—నీవేమిటి గొణుగు చున్నావు? వినోద మేమిటి?

పని—కాదమ్మా! కాదు మేము కడుపుకూటికి పనిచేసికొను పేదవాళ్ళము. మాజీతములు తెచ్చికొని మాపొట్ట పోసికొందుమే గాని గొప్పవారి గొడవలెత్తుటకు మాకేమి హక్కున్నదమ్మా!

బిందు—ఆమాట కర్థమేమిటి? స్పష్టముగాఁ జెప్పలేవఁటే పిల్లా!

పని—(మరిం మేలిముసుఁ గొకప్రక్కకుఁ దొలఁగించి విష పునవ్వు నవ్వి) లేదమ్మా! వఁతేమి లేదు. ఇప్పుడే మీలోపలినుండి వెళ్ళిన పడుచాయన యెవరు? పొద్దుపోయిన తరువాత ఈలాటప్పుడు ఎవరైన స్నేహితుఁడు మిమ్ము చూడవచ్చి నాఁడా యేమిటి?

బిందు—(కొంచెము భయపడి, తనలో) వీధితలుపు తీసియు న్నది శరచ్చంద్రునకు నాకు జరిగిన సంభాషణ పొంచుండి యిదివిని యుండునా? (ప్రకాశముగఁ దొట్రుపడుచు) ఏమే? నీకన్నులు పోయి నచా యేమిటి? శరచ్చంద్రుని నీవెఱుఁగవా? ఎఱిఁగియుండి యె ఱుఁగినట్లు నటించు చున్నావా?

పని—లేదమ్మా! లేదు. మీదయవల్ల నాకన్నులు పోలేదు. శరచ్చంద్రుఁడు గారే అనుకొన్నానమ్మా! కాని తల్లీ! గొప్పయింటి పడుచబ్బాయిలు ఈలాగున చేయవచ్చునా? మీయారివర్తను లేమో నాకుఁ దెలియదమ్మా! కలకత్తాలో నే నిరువది తొమ్మిదియేండ్లు పని చేసినాను. కాని యిటువంటిసంగతి నేనెక్కడను జూడలేదు. గొప్ప వారి పద్ధతులతో మాకేమిపని తల్లీ! మాజీతాలు, రెండుపూటల భోజనాలు మాకు సరిగా నంటేచాలు. పొద్దున్న, సాయంకాలము

మాకడుపునిండ కూడు దొరికినన్నాళ్లు మా చుట్టుప్రక్కల నేమిజరు గునో చూడవలసిన యవసరము మాకేమున్నది?

దేవీప్రసన్నుని యింటిపనికత్తెలు వెంకటశేషమునకుఁ జెప్పఁబడి నట్లు బిందు మునుపే యెఱుఁగును. కాని యిటువంటి యప్రశస్తవా క్యములు పలుకునని యామె యెన్నఁడు తలఁచియుండలేదు. అయి నను అటువంటి సమయమున శాంతమువిడిచి కోపించుట వ్యవహారము మఱింత పాడుచేయుట యని యామె గ్రహించి లేనిచిఱునవ్వు తెచ్చి పెట్టుకొన పలికెను

బిందు—ఏమే పిల్లా! శరచ్చంద్రప్రసద్ధత్తులు పిచ్చివని నీకెఱుఁ గవా? అతఁడు కుఱ్ఱవాఁడు. వివాహము కాలేదు. దీక్షగాఁ జదువుట చేతను, ఏకాకిలాగున నొక్కఁడే యుండుటచేతను మతి చెడినది. అత ని మాటలు, చేతలు లక్ష్యపెట్టనక్కఱలేదు.

పని—అమ్మా! మతిచెడిపోవచ్చును దానికేమి. కాని యిట్లా గునఁ జేయవచ్చునా? పెండ్లిపిచ్చ యెత్తినపక్షమున వెళ్లి వివాహ మాడవలెను. కాని నీయుందర ఈవిధముగ వెఱ్ఱివెఱ్ఱి ప్రేలాపనలు ప్రేలుట మంచిదా? అమ్మా! ఆయనకునిన్ను పెండ్లి చేసికొనవలెనని లేదుకద?

బిందు—ఛీ! నీమొగము మండ! యిట్లాటిమాట లాడుటకు నీకు సిగ్గు లేదఁటే? కాదే పిల్లా! అతఁడొక చక్కని పిల్లని చూచినా డు. దానిని పెండ్లిచేసికొనవలెనని కోరుచున్నాఁడు తల్లి కాశిలో నున్న దిగనుక ఆమెతోఁ జెప్పుటకు వీలులేక నాతో జెప్పుటకు వచ్చినాఁడు.

పని—అమ్మా! ఎవరా పిల్ల!

బిందు—వివాహము స్థిరపడినతరువాత నీకే తెలియఁగలదు

పని—అమ్మా! దాపఱిక మెందుకు? చెవులు లేవా కన్నులు లేవా మాకు! కనఁబడకపోవుటకు వినఁబడకపోవుటకు మాకంత ము

నలితనము రాలేదు. గుండె పగిలి పోవునేమో యన్నట్లు మీసుధ కోసమాయన మొఱఁబెట్టుట నీ వినలేకపోయినావా? సరే, సరే. బాపనకోతల్లీ! కాకపోతే యింటిగుట్టు బైటపెట్టుకొని అపకీర్తి కొనితెచ్చుకొనువారు గలరా యేమిటి? ముండమోసిన పిల్లకు పెండ్లా? వేదవాని కొంపలో ఇటువంటిమాట పుట్టినా కులము వాళ్ళందరును జేరి ఊపిటికి కొప్పు పట్టరా? అధికము చెప్పినపిల్లకు పెండ్లా? చాకలి కొంపల్లో మంగలికొంపల్లో సైతమిటువంటి మాటెప్పుడు వినలేదు.

ఈపలుకు చెవినిఁ బడఁగానే బిందు మొదటిసారి భయపడెను. శరచ్చంద్రుఁడు తనయెడఁ జూపిన మోహమును గూర్చి ఆపాదు పనికత్తె మాటలాడినంతసేపు లక్ష్యము లేక పోయెను. ఒక పెంకిదాని మాటవల్ల తననిష్కళంక జీవనమునకు మచ్చ కలుగదనియు, శేష దాచార సంపత్తి జగద్విదితమగుటచే నట్టి దెవ్వరు నమ్మరనియు నామె యెఱుఁగును. కాని సుధ చిన్నబిడ్డ, వితంతువు; లోకనింద వలుసంత పుట్టినను యావజ్జీవము దానిపేరు చెడిపోవును. శరచ్చంద్రుని కోరిక పిచ్చికోరిక యని బిందు మనసులో నెఱుఁగును. ఆవివాహము జరుగునది కాదనియు నామె నమ్మకము. కాని సుధాశరచ్చంద్రుల పేళ్ళమీఁద నపనిందాచ్ఛాయయైన వ్రాలెనా, అది కాఱుచిచ్చువలె వ్యాపించి బాలికను, దానికీర్తిని నాశనము చేయును.

ఒక్కనిమిషమువఱ కామెమనస్సు మిక్కిలి బాధపడెను. బిందు మనోధైర్యమంతయు కదలక చిక్కఁబట్టి పెట్టెతెఱచి యొకనాణెము తీసి యిచ్చెను. భక్ష్యములు మొదలగు మాడిపలు తెచ్చిన పనికత్తెలకు రెండుమూఁడణాలు బహుమాన మిచ్చుట సాంప్రదాయ సిద్ధము. ఆపంక్తిఁ బెట్టి బిందు రూపాయతీసి పూజారాలి దాని చేతిలోఁ బెట్టి యిట్లనియె. "నీవు దేవీప్రసన్నుఁడు గారియింట చిరకాలమునుండి పనిచేసిన పనికత్తెవు ఈనవరాత్రిములలో ఈరూపాయ పెట్టి

క్రొత్త చీరకొని కట్టుకో. శరత్తువిషయమై నీవు విన్నది కన్నది రెండవ కంటివారికిఁ దెలియనీయకు. తెలివితేటలు గల స్త్రీలు పిచ్చివానిమాటలు పాటి సేయరు. ఈవివాహము జరుగనిదికాదు. వితంతువునకు వివాహమన్నదికన్నదా, విన్నదా? కులస్త్రీలలో ఇంతో అంతో పేరుప్రతిష్ఠ గలవాళ్ళము. మావారంటే ఇరుగు పొరుగువారికి, స్నేహితులకు మితిమీరిన గౌరవము. శరచ్చంద్రునితల్లి భూదేవతయని మహాపతివ్రతయని కాశిలో వారుసైత మామెనెంతో గౌరవము చేయుచున్నారు. అతని చెల్లెలను ఆచార వ్యవహారములు, మంచి సాంప్రదాయము గల గొప్పయింటివారు చేసికొన్నారు. అన్నిమర్యాద లనుగాలఁ ద్రొక్కి యిటువంటిపెండ్లి చేయుటకు తరమా? లోకానుభవము గల వారు పిచ్చివాని ప్రేలాపనలు లెక్కసేయరు. అతని పిచ్చిచేష్టలు నీవు రెండవ కంటివానికిఁ దెలియనియ్యఁగూడదు. సుమా!,,

ఆపనికత్తె బిళ్ళకుడుములాగున తెల్లనిరూపాయ చేతిలోఁ బడఁగానే శాంతించి వెనుకటిప్రసంగము మఱచిపోయెను. ఒక్కనిముసములోనే మారి యామె యెంతో వినయముతో బిందుతో. మాటలాడెను.

పనికత్తె—అమ్మా! మీరన్నమాట నిజము. పిచ్చివానిమాట లెవరు పాటిచేయుదురు? శరచ్చంద్రుఁడుగారు నేటిరాత్రి కొంచెము సిద్ధిపుచ్చుకొన్నారేమో? అది మనలో ఆచారమే కాని తప్పుకాదు. మాయింటిలో మాత్రము పడుచువారేమిచేయుచున్నా రనుకొన్నారు? వారు రాత్రి చాటుగా జాతివారిసారాలు తెచ్చి తప్పత్రాగుదురు. అమ్మా! వారిగంతులు, కేకలు నేనేమని మనవి చేయగలను! పిల్లలు తల్లిదండ్రులమాట వినరు. చుట్టాలయెదుట, పెద్దలయెదుట, ఇటువంటిపనులు చేసినందుకు సిగ్గుపడరు. పాడుకాలము వచ్చినదమ్మా! పడుచువారు తమరు చేయవలసిన పనులు మఱచిపోయి చెడిపోయి అల్లరి

గఁ దిరుగుచున్నారు. శకత్తుగారిమీఁద నేనెందుకు నింపలు మోపవలె? ఆయనవడతను గుఱించి నేనొకరితో కొండెము లెందుకు చెప్పవలె? నామాట నమ్ముతల్లీ! నేనిది బయలుపుచ్చుదునని వీరామనసులో బెంగ పెట్టుకొనవద్దు.,,

ఆపనికత్తె మిక్కిలి సంతుష్టిఁజెంది యాయిల్లు విడిచిపోయెను. కాని గుప్తిల్లను పెట్టుటకు సిద్ధముగానున్న కోఁడిపెట్టవలెనే యారహస్యమెక్కడ క్రిక్కుదునా యని యామె తల్లడిల్లఁ జొచ్చెను. దానిస్వభావము తెలిసికొని తెలివిగలిగి రూపాయ పాడుచేసికొనక పోయినపక్షమున మిక్కిలి బాగుండును. ఎందుచేతననఁగా దాసిదానికి రహస్యముచెప్పి దాచుమనుట విరివిగా వెల్లడిచేయుటకు మంచిసాధనము. కలకత్తాలో గృహములయందలి పనికత్తెలు తమ యజమానులగుట్టుమట్టు బైలుపెట్టునంత మహావేగమున విశ్వప్రపంచమందలి నానాభాగములయందుండు టెలిగ్రాఫుతీఁగలు బహిరంగ వార్తలనైన తము వెల్లడి చేయఁజాలవు.

దేవీప్రసన్నునిభార్య మఱునాఁడుదయమునఁ దనయింట నొకచాపమీఁద గూర్చుండి ఇద్దఱు వృద్ధవితంతువులతో మాటలాడఁ జొచ్చెను. స్త్రీసామాన్యమునకు సహజమైన లోకనిందయే యామె పల్లవిగా నెత్తికొని, యంతము లేనివ్యాఖ్యానము చేయుచు, నిచ్చవచ్చిన తెఱఁగున ముచ్చటించెను.

,,అక్కలారా! సరిగా నేననుకొన్నట్లే జరుగుచున్నదమ్మా! ఈసంగతి జరుగునని నే నెఱుఁగుదు. ఏమంటే ఈదినములలో గొప్పయింటివాళ్ళకునీచులకుభేదమేది? అడ్డమైనది. ఆపల్లెనుండి ఈపల్లెనుండి వచ్చి నేనుకాయస్థజాతిదాననని చెప్పుకొని కాయస్థులతోఁగలసిమెలసి తిరుగుచుండును. వీళ్ళందఱుపరువుప్రతిష్ఠలుగలకాయస్థులా తల్లీ! ఏదిపదు నాలుగుతరములలో వీళ్ళెప్పుడైన గొప్పకాయస్థకుటుంబములతో సం

బంధుత్వములు చేసినారా యేమిటి? అలాటివాండ్లతోఁ గలసిసంబంధములకు మానోటిలో గడ్డిపెట్టవలెను గాని వాండ్లతో ప్రేమున్నదమ్మా! మా వారు కచేరినుండి సాయంకాల మింటికి రానియ్యి. ఆయనతో నే నీసంగతి చెప్పకమానను. అమ్మా! ఇంతెందుకు? తనవర్ణా, తనగొప్ప, తన పరువు, తనప్రతిష్ఠ మావాడు గుర్తెఱుఁగకున్నారు గాని యెఱుఁగినపక్షమున ఇటువంటివారితో కలవవలసి యుండుట కిష్టపడుదురా? ఇది ఈలాగున జరుగునని నే నన్నాళ్ళక్రిందటనే తెలిసికొన్నాను. వాండ్రు భవానీపురములో కాపురము చేయుటకు వచ్చినక్రొత్తలో, మా యింటికి వచ్చి నమ్మొకమాటు చూచుటకే తీరుబడి లేక పోయిందంట. దానినిబట్టే వారెటువంటివారో నాకు తెలిసిపోయింది. అంత కన్న చిత్రమైనసంగతి చూచినారా! ఆవిధవపిల్ల అంచుచీరలు కట్టుకొని మగనితో కాఁపురము చేయుచున్నదానివలె నున్నదమ్మా! అయ్యో! అయ్యో! ఇది యంతయు జరుగునని నే నెఱుఁగుదు నమ్మా! ఏమంటే మర్యాదలు పుట్టుకతో రావలెనుగాని నేర్చికొంటే రావమ్మా! కిరస్తానులలోను తురకలలోను విధవవాండ్రకు వివాహములున్నవంట గాదు? అమ్మా! ఆలాగే అచ్చముగా ఆలాగే! తురకలకన్న, కిరస్తానులకన్న మనవాళ్ళకేమంతమర్యాద మండిపోయినది.

అనవుడు వృద్ధవితంతువులలో శ్యామతల్లి యిట్లనియె. నిజమే అమ్మా! నిజమే. ఇంతెందుకు? విధవపిల్ల అయినా! మంచివితంతువులందఱు చేసినట్లు ఆపిల్ల ఏకాదశినా డుపవాస ముండదనుమా! పుణ్యస్త్రీలవలె చేపలుకూడ ఆపిల్ల తినునంట! ఈవేళ శుద్ధ ఏకాదశి కదా, మన మీరాత్రి పగలు రేపుసాయంకాలమువఱకు కూడ నన్నము నీళ్ళు ముట్టుకోకున్నప్పటికి మనము ముట్టుకొందుమా?,,

ఇంతలో భామితల్లి యందుకొని యిట్లుపలికెను. అక్కా! ఈ చిత్రము విను. ఆవిధవపిల్లను గుఱ్ఱపుబండ్లమీఁద నెక్కించి షికారు తీసి

కొనివెళ్ళెదరు. ఏమిచెప్పుదు! సూర్యోదయం చూచుటకు, పుష్పతోటలు చూచుటకుఁ గూడ దానిని తీసికొని వెళ్ళినారఁట! ఇంతకన్న ఉన్నదా లోకనింద? ఈసిగ్గు చాలదు?

అయినను వృద్ధవితంతువులు తనమాటాడుటచేత సంతోష యుత్సాహము కలిగి, దేవప్రియన్నుని యిల్లాలు మఱల విజృంభించి యిట్లనియె. ,,ఆపిల్లలకు, పిల్లనుగన్న తల్లికి ఇంతకంటె అప్రతిష్ఠ యున్నదా? ఆసిగ్గుమాలినపిల్ల నెత్తిమీఁద మేలిముసుఁగు వేసికొనకుండా బావగారితో ఎదుటఁబడి మాటలాడునఁట! శరచ్చంద్రునికి మంచిమంచి పిండివంటలు, వేపుడుకూరలు తయారుచేసి పంపించునఁట! ఇందుకో శరచ్చంద్రుని తప్పేమున్నది అక్కా! అతఁడు మగవాఁడు పైగా పెండ్లి కాలేదు. ఆపైని నెరజాణలు అప్పచెల్లెండ్రిద్దఱు పట్టి లాగుచుండగా కుఱ్ఱవాఁడు వలలో పడక పోవునా? ఆఅప్పచెల్లెండ్రను మాగుమ్మముదాటి రానియ్యను.,,

ఉత్సాహముతోఁ గూడిన ఈసంభాషణము యొక్కధ్వని దూరముగా నున్నవారి దగ్గఱకు వినఁబడెను. ఇంటియాఁడపడుచులు, కోడండ్రు పడుచుహృదయములకు మిక్కిలి ప్రియమైన పుక్కిటిపురాణములు చెప్పుకొనుటలో లోకాపవాదములు వినుటకు సాధారణముగా నేదో పనివంకఁ బెట్టి యక్కడకుఁ జేరుచుందురు. వారీవిధముగా మాటలాడిరి.

,,అక్కా! ఏమిటమ్మా! యీగొడవ? ఈకోపము, ఈకంఠశోష,, యెందుకో? అని యొకతె యడిగెను.

,,ఏమి? నీవు వినలేదా? అయ్యోనాతల్లీ! అట్లైన ఏమివిన్నావు?,, అని మఱియొకతె బదులుచెప్పెను.

,,చెప్పవమ్మా! ఎవరో మంచిపిల్లను గుఱించి లోపలమాటలాడుకొనుచున్నట్లు లున్నది,,,

„చెప్పెద నుండవమ్మా! ఏదోయూరినుంచి సూర్యనారాయణమూర్తి యనునతడు వచ్చి భవానీపురములో కాపురము చేయుచున్నాడు. ఎఱుగుదువా? అతని పెండ్లామున కుఱ్ఱదాలు ఉన్నారు. విన్నావా? ఆ కుఱ్ఱదలు యితంతువు అవిధవపిల్ల శరచ్చంద్రికని వివాహమాడునంట!„

„పుక్కిటి పురాణాలు చెప్పకు. నేనిది నమ్ముదుననుకొన్నావా యేమిటి? ఇంతచిత్రాలు ఉన్నవా? విధవపిల్ల యేమిటి? పెండ్లిచేసికొనుట యేమిటి? లేనిది పుట్టించకు.„

„లేనిదేమిటమ్మా? గొప్పపండితులు విద్యాసాగరులవారిని గురించి నీవు వినలేదు? 'సీతావనవాస' మని ఆయన చేసిన పుస్తకము మొన్ననే కాదటమ్మా! నీవు చదివినావు, ఆవిద్యాసాగరులవారే మన హిందువులలో విధవలు తిరిగి వివాహము చేసికోవచ్చునని తీర్పు చేసినారు. ఆయనయే పురోహితులై కొన్ని వివాహములు చేయించినారు. అంతదూర మెందుకు? ఆయనకొడుకే విధవముండను వివాహమాడినాడు.„

„అక్కా! నిజమే నమ్మా! నిజమే. విధవముండలకు వెదకివెదకి మగలను సంపాదించి పెట్టునట్టి ఆవిద్యాసాగరుడు గొప్పపండితుడే అలాగైన పక్షమున ముసలిముండల కర్మ మేమికావలెను? వాండ్లుకూడ పెండ్లిచేసికొని హాయిగ ఉండవచ్చును„

„ఉండకేమి? ముడతలుపడిన ఆముసలిమొగాలకు, ఆలోస్సినోళ్ళకు వలచి వచ్చు పెండ్లికొడుకు లున్నపక్షమున వారు పెండ్లిచేసికోవచ్చును.„

„సరే. అట్లయినయెడల శ్యామతల్లికి, భామినితల్లికి తిరిగి కల్యాణయోగము కలుగును కాబోలు! పాపము! అదిక్కుమాలినముండలు వైధవ్య బాధలు పడలేక, ఉపవాసములు చేయలేక నానాశ్రమలు

పడుచున్నారు. ఎప్పుడో పకవాఁడు నోరు పట్టలేక ఒక చేఁపముక్క కొరికి, తినరానివస్తువులు తిని కక్కుర్తిపడి, వైధవ్యమీద మాన్పుకొను చున్నారు. ఆకక్కుర్తి అక్కఱలేకుండా స్వేచ్ఛగా తినవచ్చును. అక్కచెల్లా, సహజముగా విద్యాసాగరుఁడు వారి పాలిటి దేవుఁడై వచ్చి, వైధవ్యవిమోచనము చేయించి, పెండ్లి చేయించి, పుణ్యస్త్రీలను చేసి మగలతో కాఁపురాలేర్పఱుప వచ్చును.,,

,,ఆలాగున నోటికి వచ్చినట్లు మాటాడకు. ఈనీమాటలు అవిధవవాళ్ళు విన్నపక్షమున నీపని పట్టము చేయుదురు. శరత్తుమాట చెప్పనేల? అతఁడు తెలివిగలవాఁడు, ముందరికి రాఁదగినవాఁడు అని విన్నాము. మంచిపిల్లవాఁడని కూడ చెప్పుకొనుచున్నారు. ఇటువంటి అప్రశస్తపెండ్లి చేసికొని అతఁడెందు కపకీర్తి పాలుకాఁదలఁచుకొన్నాఁడో,,

వలపు కొలుపులోఁ బడినవారికి తెలివితేటలు చచ్చిపోవునని పెద్దలు చెప్పుదురు. వినలేదా! పాపమా చిన్నవాఁడు శరచ్చంద్రుఁడు ఆపడుచుముండ మాయలలో బడినాఁడు. ఆవలపు విషములాగున తల కెక్కినది. ఇఁక వానిపని చెల్లే.,,

,,ఆవిధవ పిల్లకు వయస్సెంత?,,

,,పదహారని చెప్పుకొనుచున్నారు. అది యెఱ్ఱగా బుఱ్ఱగా ఉన్నది. మాయనవ్వులు నవ్వుచు శరత్తును పలుకరించి బుట్టలోఁ బెట్టుచున్నది. పానకాలు, మజ్జిగతేటలు వలపునంట అందులో ఏమిమందులు కలుపుచున్నదో ఎవరెఱుఁగుదురు? పాపము శరచ్చంద్రుఁడేమి చేయఁగలడు? ఎంత చదువుకొన్నప్పటికి మగవాఁడు కదా! పెద్ద పెనుభూతములాగు ఆవిధవపిల్ల ఎదురఁ బడగానే ఈకురప్రాపవ కట్టులాగ కాఁడా? అతనిమనసు చెడిపోయి దాని స్వాధీనమై పోయినాఁడు.

,,అట్లైన వారికి అదివఱకే స్నేహ ముండవలెను.,,

"వారిన్వగా ప్రేమములో కలసి యున్నప్పుడు ఒకరి నొకరు ఎఱుం గుదురని అదివరకే స్నేహమున్నదని చెప్పవలెనా? అక్కడ ఏమి జరిగి నదో నాకు తెలియదు. విశ్వము తలక్రిందులు కానీ, వాళ్ళనుగురించి ఒక్క అబద్ధపుమాట చెప్పను. వారు కలకత్తాకు వచ్చినదిమొదలుకొని ఏమి జరుగుచున్నదో అంతయు తెలిసియున్నదే. శరత్తు ఆపిల్లను తీసి కొని వెళ్లితన యింట్లో ఉంచుకొన్నాఁడు. దానినే కాదు. దానవ్వను, అవ్వ పెనిమిటిని గూడ తన దగ్గఱనే పెట్టుకొన్నాఁడు. ఇందుచేతనే కాంతాలు క్షేమంకరు మనసులో అనుమాన మేదో తోఁచి వేఱే ఇల్లొ కటి అద్దెకు పుచ్చుకొని పెండ్లామును మఱదలును తీసికొని అక్కడకు వెళ్ళి పోయినాఁడు. అమ్మా! నాతల్లీ! ఆపిల్లాన మేమని చెప్పను నీకు? కృష్ణమూర్తి కోసము బెంగపెట్టుకొని ఎంతచిక్కి శల్యమైనదో నీవెఱుం గుదువు కదా! అలాగే శరత్తు ఊరిలో లేనప్పుడు ఆవిధవపిల్ల బెంగ పెట్టి సగమై పోయినదంట. అప్పుడు పరుగుపరుగున శరత్తువెళ్ళి ప్రక్క నుకూర్చుండి, బుజ్జగించి, రాత్రి పగలు వదలక ఓదార్చినాఁడు. "అబ్బా! ఇది పెద్దచిత్రకథ అక్కా- అంతకథ నేఁజెప్పఁగలనా? విద్య యనుచున్నది సుందరుఁడను చిన్నవాఁడు ఒకరి నొక రెంతమోహించి నారో వినలేదా? వారు ఒకరినొకరు విడిచిపెట్టి ఉండలేకపోయినారు. సుందరుఁడు కొంపాసంగములోనుంచి విద్య పడుకొన్న గదిలోకి చల్ల గా వెళ్ళినాఁడు. అకథే ఇప్పుడు తిరిగి జరుగుచున్నది ఈనాఁటి పడుచు పిల్లకాయలందఱు సుందరుఁడు చేసినటక్కరితనము చక్కఁగా గుర్తె ఱుఁగుదురు, గనుక జాగ్రత.,,

ఈయపవాదము నాటిదగ్గఱనుండి దాసీజనము పనిచేయుచో టినెల్లమెల్లఁగా ప్రాఁకెను. అసనికత్తెలు కదిపిన తేనెపట్టులోని తేనెఁ టీఁగలవలె ఎడతెఱపిలేక అఱచుచు పఱచుచు ఝుంకారముతోఁ జెప్పు కొనఁజొచ్చిరి.

„అప్పా! నిజమేనా? ఆవిధవపిల్ల నిజముగా పెండ్లిచేసికొనునా?„

„అందులో నీకు సందేహ మెందుకు? ప్రధానమైపోయినది. ప్రయత్న మిదివఱకే జరిగినది. మఱునాడు హోమమున పెండ్లిబట్టలు కొన్నారు. నగలు చేయించినారు. నిజమా, నిజమాఅని మాటిమాటికి తెలియక నీవడుగుచున్నావు„

„గొప్పవారియింటి విధవవాళ్ళు పెండ్లి చేసికొనుట తప్పలేకపోతే పేదవాళ్ల యింటిముండలు గూడ నిర్భయముగా పెండ్లి చేసికో వచ్చును.„

„ఏల చేసుకోగూడదు ఆపల్లెపిల్లవాడు నీకు బజారులో కనబడినప్పుడు ఎన్నోసారులు చిలిపితనముతో మాటలాడుచుండెగా చూచినాను. వాడు దిట్టమైన విధవముండను చేసికో దలచుకుంటే వాడు నీకు తగినవాడేనా?„

„నిర్భాగ్యురాలా! సిగ్గు, సిగ్గు ఛీ అట్టిమాటలు నన్ననకు. నీసంగతినాకు తెలియదనుకొన్నావా ఏమిటి? ఆనందముకోమటి కిందటిభార్య చచ్చిపోయిందికదా? ఏలకులు, లవంగాలు అమ్ముకొనేలేమనుష్యుడు ఆయనన యిల్లు బాగుచేసి పెట్టగలిగినవారు అన్నము వండిపెట్టువారు ఎవరు లేరు. ఏవో యేలకులు లవంగాలు కొనవలెనని సంకబెట్టి, నీవెన్ని మాట్లో అయ్యవారి దుకాణమునకు వెళ్ళి, అరగంటసేపు వానితో గుసగుసలాడు చుండగా నేను చూడలేదా? ఇల్లు చక్కబెట్టుటకు నీలాటి దిట్టమైన విధవరాయినంటిముండను ఆతడు చేసుకొంటె బాగుండును గాదా?„

„నీమొగము మండ! నిన్ను కాటిలోబెట్ట! పాడుముండా పేలకు„

ఈవరొక్కతల్లి యప్పటికిని తాలుకాగ్రామములోనే యుండెను. ఈయపనింద యామెచెవినిగూడ పడెను. పడగానే గుఱ్ఱునెఱ్ఱ క్రుక్కుకొని తనకోడలిని పిలపించి, అట్టి అప్రతిష్ఠకార్యము చేసి

మల్లికవంశమునకు మచ్చ తేవలదని బాంకురాంతురగు బిందుకు జాబిట్లు వ్రాయించెను.

"కూతురా! మీతండ్రిగారు బ్రతికియున్నపక్షమున తన వితంతుపుత్రిక మరల వివాహము చేసికొనుట కొప్పుకొనునా? నాతల్లీ! నీయమ్మ బ్రతికి యున్నపక్షమున ఈయప్రతిష్ఠకార్యమున కామె సమ్మతించునా? సుధ ఏమియగును? అని చిన్నపిల్ల. తల్లి పైనను తండ్రి పైనను దానికి నీవేకదా బిందూ! ఈభూమిమీఁద దానిని కష్టముల పాలుచేయకు. అది విధవదియై పరువుమర్యాదలతో బ్రదుకకుండ దానికి పెద్దమచ్చ తెచ్చిపెట్టకు దానిని గంగలోదింపకు దానిని మరింత నిర్భాగ్యురాలిని చేయకు."

ఈవార్త వర్ధమానపురమునకుఁ బ్రయాణము చేసెను. అక్కడ కాళి జబ్బుచేసి మంచమెక్కి భర్త కుపచారములు చేయుచుండెను ఆమె బిందు కిట్లు విచారముతో జాబు వ్రాసెను.

"మావారు మంచ మెక్కినారు. నేను రాత్రి పగలు ఆయన మంచము వదలి పెట్టక యున్నాను. ముందు శీతకాలముతో వెచ్చని చోటగుటచే రాణిగంజికి, ఆయనను తీసికొని వెళ్ళవలసిన దని వైద్యులు చెప్పుచున్నారు. మేమక్కడ ఒక యిల్లు కుదుర్చుకొన్నాము. ఒక వారము దినములలో మేమక్కడికి పోవుచున్నాము. నేనక్కడ నున్నప్పటికి నీకు సుధకు ప్రేమతో మేలు కోరు చుందును.

"ఓసీ! బిందూ! సుధను గురించి కొన్ని వాడ్డవాదులు వినుచున్నాను. ఈవాదు లేమిటి? మచ్చలేని మన కుటుంబమునకు శరత్తు కాగువేయఁ దలఁచుకొన్నాఁడా?

"బిందూ? నీవు తెలివి గలదానవు. నీగుణము బంగారము వంటిది. మాతమ్మునకు పిచ్చి యెత్తిన పక్షమున మీయింటి నుండి వెళ్ళఁగొట్టుఁడు. అప్రతిష్ఠపనికి ఒప్పుకొన వద్దు. విధవపిల్లకు వివాహము

చేయవద్దు. మీరాకటుపంటి పెండ్లిచేసిన పక్షమున నాఅత్తవారి ఇంటి లోనివారు నాముఖ మింక చూడరు. మీరాకాళ్లి మీరాకేక మీరాఁద కష్టఁ బడదు ,,

ఆ జాబులు బిందు తన భర్తకుఁ జూపి శోకోపహత దుఃఖించెను. బిందు కడు రహస్యముగా వారిచేఁ దాఁచఁబడిన రహస్యము ఫణిజిహ్వ గల యపవాదము దేశ మంతటను వ్యాపింప జేసినది. పాపము ! అ మాయకురాలైన యామె చెల్లెలి పేరు మునుపటి కీర్తి తెచ్చి జనులందతి రస్కారము చేయఁ జొచ్చిరి.

శరచ్చంద్రుఁడు కోరిన కోరిక యేదోవిధముగ పరిష్కరింపఁ బడువర కావిషయము సుధ చెవిని బడ కుండు నట్లు హేమలతను బిందు సర్వ ప్రయత్నములు చేసిరి. ఎన్నఁటికిని మనోనాథుఁ డగుటకు వీలులేని మనుష్యునకు గాఢంపు వలపు గల దని వితంతువునకుఁ దెలుపుట, సంతోష శూన్యమైన యామె వ్యర్థ జీవనమును మఱింత కష్టభాజనము చేయుట గాక యన్య ప్రయోజన మేమున్నది ? ఏపాప నిందతో జను లామె పేరు కలిపి వాడు చున్నారో, యాయపనింద నామె శ్రవణగోచరము చేయుట వలన నామె కుళ్ళికుళ్ళి దుఃఖించి కృశించిపోక మానునా ?

కొంత కాలము వారు చేసిన ప్రయత్నము సాగినది. కాని పూర్తిగా దాఁచుట యసాధ్య మయ్యెను. అనుమానములు లేని యమాయకు రాలయ్యు సుధ గృహములో నేదో చిక్కు సంభవించిన దనియు, గొప్పసమస్య యేదో తన యప్ప యొక్కయు, బావయొక్కయు మనస్సుల నాక్రమించిన దనియు జాడకట్టెను. సుధ తన యప్ప యొక్క విచార సూచక ముఖమును, మౌనభావమును పలుమారు విలోకించి, యటు లుండుటకుఁగారణ మేమని యడుగ దలచియు సాహ

సించి యడుగ లేక పోయెను. మిత్రులనేకులు వచ్చి హేమును జూచి మాటలాడుటయు, సదయకాలసం పత్రము పలు జాబులు వ్రాయుటయు, రాత్రిప్రొద్దుపోవువరకు బింబాతోఁ గలిసియాలోచనలుచేయుట యునాయెకఁ జెప్పెను. తరువాత, శరచ్చంద్రునివేసవిసెలవుమాఱెత్తి నక్కొలది తమయింటి పనికత్తెతో నరగంటకంటె నెక్కువసేపు గుసగుసలాడుట యామె సుధచేఁ గనఁబడెను. వారమున కొక్కసారి వారియింటికిఁ బోవుచుండు కలిది భావగర్భితముగ సుధనుజూచి చిన్ననప్పుడే వచ్చి మనసు పట్టలేనయట్టికేలకు స్వల్పకాలములోనే యింటి యజమానురాలవై యుండఁగా కన్నులు చల్లగా నిన్ను చూడఁగోరుచున్నాననని పరిహాసముగాఁ బలికెను. రహస్యములు బయట పెట్టవద్దని తనకామాట చెప్పినవారెంతో యొట్టు పెట్టించుకొని చెప్పెను, చాకలిది శరచ్చంద్రునియొక్కయు సుధయొక్కయు బట్టలుతనకే యిమ్ముటకు చేయుమని కోరెను.

ఈ సాఁడువాండ్రి యభిప్రాయ మేమైయుండును పైకిపేరర్థమివ్వనట్టి దిష్టడమాటలతో నొక వేళ వితంతువునువారు పీడించుచున్నారని యనవచ్చునా? అట్లు వారుచేయుదురని సుధ భావింపలేదు. వేరుచున నామె యెవ్వరిమనను నొప్పించి యెఱుఁగదు. అంతకుమును పెన్నఁడు మిక్కిలి మేనకురాలైన యాదిత్యను వెటమాటలతో నొప్పించలేదు. అట్టి నిటువంటి మాటలు భావమేమై యుండును? అవలుకులభావములు స్పష్టముగఁ దెలుపవలసినదని సుధ నొక్కియడిగెను కాని మంగలిది హాసము వహించి నోరెత్తదయ్యె. చాకలిది మాత్రిమట్లనెను. "శరచ్చంద్రుడుగారు తప్పకయాలస్యముగానో పెందలకడనో యెవరినో యొకరిని పెండ్లిచేసికొనక మానరు. పెదవానను గనుక ఆయింటివాడుక నాకే యిప్పించవలసినదని యడిగినాను,,

సుధ దానిమాటలలో యథార్థము గ్రహించినదో లేదో మనమూహింపఁజాలము. అనుమానములు లేని యమాయకస్త్రీ లొక్క

డిటువంటి విషయములలో మన మూహింపలేనంత దీర్ఘదృష్టి గలిగి లోతుగఁ బరిశీలింతురు. ఈ చిత్రకథ యంతయు నామెకు మూలముట్ట దెలియక పోయినను, చీఁకటి తెఱపిలోఁగున నిలిచి యావలివస్తువు దెలిసికొనుటకై గజగజ వణఁకుచున్న స్త్రీబుద్ధికుశలత మార్గప్రదర్శియగు ప్రభాకిరణమును గనిపెట్టలేదని చెప్పవలను పడదు. అజాగ్రత్తగా నోట వెడలువడు సామాన్యపు మాటల నామె యధికశ్రద్ధతోఁ జెవియొగ్గి వినఁజొచ్చెను. సాధారణముగా నెవ్వరు గాని గమనించని యల్పసూచనల నత్యంత జాగ్రత్తతో నామె గమనించుచు వచ్చెను. తన భవిష్యత్కాలస్థితిని, తనయదృష్టమును మఱుఁగుపఱచుచు చున్న యూరహస్యాంధకారమునఁ బ్రవేశించి చూచుటకు, ఆమెస్త్రీస్వభావము భగీరథ ప్రయత్నము చేయఁజొచ్చెను. ఆమె యెవ్వరి నేప్రశ్నలడుగ లేదు. వివరమాచారమునకైఁ బ్రయత్నింప లేదు. కాని వెలవెలబాఱు చుండిన యామెమొగము, కన్నులలోని తళుకు నిశ్చలమైన యామె యాలోచనమును, హృదయగతమైన సంతోషమును వెల్లివిచ్చుచుండెను.

ఎట్టకేలకు యథార్థమంతయు తెలియునని యామెమనమున్న నెదుట మెఱసెను ఒకనాటి సాయంకాల మామె పండుకొనఁ బోవుచుండఁగా నేలమీఁద రొక్కెనలిగిన కాగితము కనఁబడెను. అది యామెత్తెసి చూచెను. అందలివ్రాత తనపినతల్లిని యామె కనిపెట్టెను. అందు రహస్యము లుండునని యనుమానము తోఁచనందువలనను, తన పినతల్లి యేమివ్రాయునో చూడవలయు నను కుతూహలము పొడముటచేతను, జాబు నామె యాముదపుదీపముకడకుఁ దీసికొనిపోయెను అది బిందుపేర వ్రాసినజాబు బిందు చదువుకొని దానిని జాగ్రత్తగాఁ బాఱవైచెను. ఆజాబులోనిసంగతులు చదువుకొన్న కొలఁది మధ్యాక్క చేయి వడఁకెను. గుండె తటతటఁ గొట్టుకొనెను. కాగితము చే

తోనుండి నేలజారిపడెను. చేష్టలుతగ్గి కొయ్యబారి పోనకతన పజలి తడబడుచు నిట్టట్టూ మంచముపైఁ బడెను.

అట్టిసమయమున హిందూవితంతు వనుభవించు లజ్జాదుఃఖములు మొదటిభావములై యామెమనసులో మొలకలెత్తెను. అంత మంచివాఁడు, అంతదయ గలవాఁడు, అంతచదువుకొన్నవాఁడు, అంతబుద్ధిమంతుఁడు గదా శరచ్చంద్రుఁడు. అట్టివాఁ డిటువంటి యప్రతిష్ఠకార్యము నేల తలపెట్టెనో? ఆమెను తనకిమ్మని యేల యడుగవలె? ఏల యామెను నలుగురిలో నవమానపఱుచవలెను? ఈసంగతి పినతల్లికిఁ దెలిసినది. శరత్తు తోఁబుట్టువునకుఁ దెలిసినది. ప్రపంచమంతకుఁ దెలిసినది. తనచుట్టములకు, జతకత్తెలకు నామె తనమొగ మింక నేలాగునఁ జూపఁగలదు? అపవిత్రమై, యమంగళమైన విషయము తనపేరుతో మిళితమైనదన్న జ్ఞానము మితిమీఱిన లజ్జాభావము బాలిక మనము నావరించెను. తలగడమీఁద మొగము పెట్టుకొని కన్నీరు వెలికిఁ దోఁచకుండ నేడ్చెను.

నిశ్శబ్దమైన యాచీఁకటిరాత్రియందు నిదుర లేక సముచితమైన విశ్రాంతి లేక యామె మంచముమీఁద బండుకొనియుండ, బాధకరములైన తలంపు లామెహృదయమును జీల్చివేయఁజొచ్చెను. ఆమె పరాభవసముద్రములో మునిఁగిపోయెను. తాను పలుమాఱులుచదివి యున్న రామాయణ మహాకావ్యమందలి కథానాయిక యగు జనకరాజనందనవలె భూదేవి రెండుపాయలుగాఁ బగిలి మానవులకన్నులకుఁ దానెన్నఁడుఁ గనంబడకుండఁ దన్ను నిజగర్భమునకుఁ దీసి నిల్పునట్లు చేయుమని భగవంతుని వేఁడుకొనెను. గంటలు గడచిపోయెను. అర్ధరాత్రిమందలి మహాంధకారరాశి క్రమక్రమముగా సన్నగిలి యుదయకాలమందలి మంద మంద తేజోరేఖగా మాఱఁజొచ్చెను కాని సుధకు దుఃఖవిమోచనము కాలేదు. తెల్లవారగానే నగ్గఱచట్టములకు,

దాపృథుజాతకర్త్రులకు వారు వీరననేల, తనయొక్క మొగ మా ఱెట్లు చూపఁగలదు ?

ఉదయకాలమందలి యరుణారుణప్రభలు తోఁచినతోడనే సుధ తన యప్పమొగముఁ దేఱిపాఱి చూచుటకును, మేడమెట్లు దిగి, పోయి యెప్పటియట్ల గృహకృత్యములు నెఱవేర్చుటకును భయపడిన దియుం బోలె నప్పుడు చేయకుండ తనమంచముదిగి, దొంగదానివలె లోపలికి వెళ్ళెను వెళ్ళి యంట్లుతోమి, చెంబులు తొలిచి, వాకిలి యూడ్చి, నీళ్ళుతోడి మనోవ్యథ మఱచుటకో యన నేదోపని చేయఁ జొచ్చెను తలుపుతెఱచి సేవకుఁడు లోపలఁ బ్రవేశించినప్పుడామె యులికిపడి వడఁకెను. పొయికి నిప్పువేయుట కొఱకు వంటయింటి లోనికిఁ బోయినప్పుడు నిత్యము పాలుతెచ్చుగొల్లది వచ్చెను. ఆమెను జూచికూడ సుధ భయపడెను.

ఈవిధముగా దినములు నిశ్శబ్దమైన సంక్షోభముతోఁ గడచెను. గాఢమైన లజ్జాభావ మామెను దిగఁద్రొక్కఁజొచ్చెను. ఆమె లేత హృదయము మహాభారముచేత గ్రుంగిపోయెను ఈచిత్తక్షోభముదాటున, నీసుహాక్షయముపాటున నామెహృదయమున నాశయనియెడు రహస్యప్రభారేఖ మెఱయకపోయె నేని సుధ స్త్రీస్వభావమునకు విరుద్ధలక్షణములు కలదియగును. ధీరస్వభావము గల శరచ్చంద్రుఁడు చిన్నవాడయ్యు ప్రపంచమంతయు నేకమై భిన్నాభిప్రాయముఁ జూపినను సరకుసేయక దయారసపూరితమైన హృదయమున నామెయందు గాఢానురాగమును బెంచి, వారియింటికి రాకపోయినను సుధనే తలంచుచు, వివాహము చేసికొనుట కామెనిమ్మని తెగించి యడిగి నాఁడుకదా ! ఈతలంపు లామెమనమ్మున దొంగలవలెఁ జొచ్చినప్పుడు యువతీజన సహజమైన రహస్యానందమును బొంది కంపమొందఁ జొచ్చెను. ఎకనెడ నది యపవిత్రమై యపరిశుద్ధమైన యానందము

తలంచెను. నవనవోన్మేషభాజనమైన యాయువతీ హృదయమందలి యంధకారావకాశము లెల్ల మహాశాస్త్రాభ్యాసప్రభలచేత క్షేపితంబులు కాకపోయినపక్షమున నామె మానవాంగనకంటె పతితమో యధమమో యైన జంతువై యుండవలయును.

ఒకనాఁడు మధ్యాహ్నము బిందు సుధ పండుకొనుగదిలోనికిఁ బోయెను. అప్పుడు సుధ చేతిలో నొకపుస్తకము దాల్చి చదువుచు, గవాక్షములోఁ గూర్చుండెను. అక్కను జూడఁగానే సుధ పుస్తకము మూసివైచెను.

,,అమ్మాయి! నీవు చదువుచున్న పుస్తకమేమిటి?,, అని తెలిసికొనవలయునను కుతూహలముతో బిందడిగెను.

,,ఇది బంకించంద్రచటర్జి చేసినపుస్తకము,, అని సుధ సిగ్గునఁ గన్నులు వంచి ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను

,,ఆపుస్తకము పేరేమిటి?,,

,,దీనిపేరు, విషవృక్షము.,,

అనవుడు బిందు కోపదృష్టితోఁ జూచి కొంచెము కఠినస్వరముతో ,,ఆపుస్తకము నాచేతికిమ్ము. అది చదువవద్దమ్మాయి! అని మందలించెను.

సుధ పుస్తక మప్పచేతికిచ్చి ,,ఇది చదువఁగూడని చెడ్డపుస్తకమా యేమిటప్పా!,, అని మెల్లగా నడిగెను.

,,సుధా! చెడ్డదికాదు. బంగాళీభాషలో నిది ప్రశస్తమైన చిత్రవచనకావ్యము. నీవు చిన్నదానవు. ఇపుడే యిది చదువఁగూడదు,,

,,అప్పా! పోనీ, దానికథ సంగ్రహముగాఁ జెప్పు. కథ యెట్లు పరిణమించునో తెలిసికొనవలెనని కుతూహలపడుచున్నాను.,,

,,కథచిన్నదే. ఒక బాలవితంతువు చిత్రకావ్యములోని కథానాయకుని వివాహమాడును. కాని పెండ్లిచేసికొని యామె సుఖపడ

లేమ బహుకష్టముల ననుభవించి తుదకు విషము తిని చచ్చినది.,,

ఈమాటలు వినఁగానే సుధ మొగము వెలవెలఁబోయెను. వెంటనే మాఱుమాటాడక యామెగది విడచి యావలకుఁ బోయెను.

పండ్రెండవ ప్రకరణము

దీపాలమావాస్య.

హిందూదేశము చిత్రము లగుపండుగలకుఁ బ్రసిద్ధి కెక్కినది. అవి యెన్నో గలవు. అందు దీపాలమావాస్యవలె మిక్కిలి చిత్రమైనదియు, మనస్సునకు నచ్చునదియు మఱియొకపండుగ లేదు. అది దేవీపూజలు జరుగు మాసమున ననఁగా నాశ్వయుజమాసమున నమావాస్యనాఁటి రాత్రి జరుగును. పల్లెయనక, పట్టణమనక, కుగ్రామమనక, గొప్ప యూరనక దేశమంతటను ప్రతిగృహమందు దీపములు వెలిఁగింతురు. మహోత్సవముతో బాణసంచ కాల్తురు. ఆదీపములయొక్కయు, బాణసంచయొక్కయు, దేదీప్యమాన కాంతులవలన నమావాస్యనాటి కాఱుచీఁకటులు పటాపంచలై పోవును. ఆకాశమునందలి నక్షత్రములు భూమిమీఁది జ్యోతులకంటె మినుకుమినుకు మనుచు వెలవెలఁ బాఱును. భాగ్యవంతుల భవనములు బహుదీపపంక్తులతో నలంకరింపఁబడును. నిఱుపేదయైన స్త్రీ సైతము తాను చెమట యూడ్చి సంపాదించుకొన్న యొకటిరెండు డబ్బులు వ్యయము చేసి చమురు కొని పరమనిష్ఠతోఁ దనకుటీరమునందలి నొక్క దీపమైన వెలిఁగించును.

ఈపండుగనాఁటి రాత్రి కలకత్తానగర మెప్పటియట్లే ప్రభాభాసమాన మయ్యెను. ధనవంతులు పుణ్యము నిమిత్తమై దానపూర్వకముగాఁ గనకవర్షముఁ గురిపించిరి. శుభకార్యములు చేయ నమకట్టి

యున్న చాకచక్యము రవంతయు నడఁగి పోయిన తరువాత నేలమీఁద తలక్రిందుగాఁ గూలునట్టి యుత్సాహ పూరిత యువజనంబులవలెనే వేకజువ్వలు నక్షత్రమండల మంటి పెటుక్కున పేలి క్రిందఁ బడజొచ్చెను. బాంబులు, నేలటపాకాయలు పెటీలునఁ బ్రేల గొప్పధ్వని చేసి యీనాఁటి యనేక యువకవిజనంబులవలెఁ జేవ లేక యదృశ్యములయ్యెను. లంకాపురులు మహోజ్జ్వలము లగు నగ్నిచక్రములవలె గిఱ్ఱ గిఱ్ఱనఁ దిరిగి కొంతవడికిఁ దమతేజంబుఁ గోల్పడి కొయ్యచెక్కలుమాత్రమే మిగిలెను. వీథులలోను వాకిళ్లలోను, డాబాలమీఁదను పిల్లలు గుంపులు గుంపులుగాఁ గూడి తెఱ్ఱమతాబులు, పచ్చమతాబులు కాల్చి సంతోషించిరి. ఎండిన జనపకఱ్ఱమోపు లంటించి కొందఱు పెద్దపెద్ద సెగడిమంటలు వేసిరి.

శరచ్చంద్రుఁడు వెలయుచున్న దీపములను, మతాబులు మొనలగు బాణసంచలను జూడక చెవులు దిబ్బడివేయునట్లు మ్రోగుచున్న నేలటపాకాయలచప్పుడు, పేలుచున్న వేకజువ్వలచప్పుడు వినక, ప్రతి గృహమందు జనులచేత నాఁటిరాత్రి విధిగాఁ బూజింపఁబడిన కాళికా విగ్రహమును సరకు చేయక, యిల్లు వెడలిపోయెను. చప్పుడుకాకుండ నడుగు లిడుచు, గుండె దడదడఁ గొట్టుకొన నతఁడు హేముని బసఁ జేరువఱకు భవానీపురముకంపలి నందుగొందులం బడి వినవిననడిచి పోయెను. అనుకొన్న ప్రకారము బిందు వచ్చి తననిమిత్తము వీథిలో నిరీక్షించుచుండునని యతఁడు తలంచెను కాని హేముఁడే వచ్చి యతనిరాక కెదురు చూచుచుండెను. అతఁడు శరచ్చంద్రుని చేయిపట్టుకొని వెలుపలి గదిలోనికిఁ దీసికొనిపోయెను. పాపమీ చిన్నవాఁడతనివెంటఁ దలవంచుకొని కొండంతయాసయుఁ, గ్రుంగఁదీయుభయము హృదయమును మల్లడిఁగొన గ్రుడ్డివాఁడువలె నెటుపోవుచున్నది చూడలేక లోపలఁ బ్రవేశించెను.

హేముఁడు దీన మొగమునఁదోఁపి యిట్లనియె "శరచ్చంద్రుఁడా! నీవు చెప్పినమాటలు నాభార్య నాతోఁ జెప్పినది."

ఆ నెచ్చెలితో మాటలాడుటకు ధైర్యము తెచ్చుకొని శరచ్చంద్రుఁ డీవిధముగ బలికెను. "నే నతిసాహసముచేసి యుంటినని గాని, నీమంచితనమునకును, నీవు నాయందుంచిన విశ్వాసమునకును దగినట్లు నేను ప్రవర్తింపలేదని నీ వెంచిన పక్షమునఁగాని, నీవు చిన్ననాఁటనుండియు నన్ను మిక్కిలిప్రేమతో నాదరించితివి గావున నాసాహసమును నీవు మన్నింపుము."

"అబ్బాయి! శరచ్చంద్రుఁడు! నీవు చేసినతప్పు లేదు. నేను మన్నింపవలసినది లేదు. లోకులందఱు నిన్ను నిందింపనీ, నాకు నీయెడ గల గౌరవప్రేమలు మాఱ్పుఁ జెందక యథాప్రకారము గానే యుండును."

ఆమాటల కుత్తర మిచ్చుటకు శరచ్చంద్రునికి మాట రాలేదు గాని యాతని కన్నులు వాగ్రూపము గాని కృతజ్ఞతను దెలుపుచుండెను. అది హేముఁడు చూచి మఱల సంభాషణము మొదలు పెట్టెను.

"మీరు చిన్నపిల్లలైన నాటనుండియు నిన్ను నాభార్యయు సోదరునివలెఁ జూచుచువచ్చినది. ఇఁకముందుఁగూడ నామె నీయెడ వెనుకటిప్రేమ చూపక మానదు. నీవు మమ్ము డిగివడానికి మాకు నీపై గోపము లేదు. ఎప్పటిగౌరవమే కలదు. ఈవిషయమున నీకుఁ గలదయకు, ధైర్యమునకు, నిన్ను మేము గౌరవించుచున్నాము."

"నీదయకు, నిండు చూపినదయకు నే నాజన్మాంతము కృతజ్ఞుఁడనై యుండెదను," అని శరచ్చంద్రుఁడు పలికెను. హేముఁడు మనోరథసిద్ధి సూచింపని వ్యవహారసరళిలో మాటలాడుచున్నాఁడని శరచ్చంద్రుఁడు గ్రహించి దిగులుపడఁ జొచ్చెను.

అప్పుడు హేముఁ డిట్లనియె, "ఈవిషయమై మమ్ము నీవడుగ

కముందు సంగతి సందర్భములు చక్కగా విచారించినావా? క్షణభంగురమైనట్టి మోహావేశమున నీవు పలుకుట లేదుకదా?,,

‹‹హేముందా! నామాటనమ్ము. నేను నిన్ను గాంచకముందే చాలకాలము మిక్కిలిజాగ్రత్తగా ఆవిషయమై విచారించితిని. నేను మిక్కిలి చక్కఁగాఁ బనిచేసితినని నా యభిప్రాయము,,

‹‹నీవు నాకంటె నెక్కువ చదువుకొన్నావు శరచ్చంద్రుఁడా! అయినప్పటికి నాకన్న వయసులో నీవు చిన్నవాఁడవు. ఒకటి రెండు విషయములునీకుఁ దోఁచకపోవచ్చును అటువంటివి నన్నుఁ జెప్పనీ. నీవు చేసికో దలఁచుకొన్న వివాహము పూర్వాచారపరాయణులు కంపటి కనహ్యము,,

‹‹మూఢవిశ్వాసముచేత దురభిప్రాయము పెట్టుకొని గుడ్డివారివలె నన్యాయముఁ గానక మాటలాడువారి యభిప్రాయములను నేను లెక్కచేయను మనసులో నేవిధమైన బాధపడక, ఇటువంటినిందలు నే నిదివఱకే భరించినాను. దాంపత్యజీవనసుఖము నిమిత్త మిటువంటినిందలను నే నవలీలగా భరింపఁగలను.,,

‹‹శరచ్చంద్రుఁడా! దీనికి నిన్ను వెలివేయుదు రని యెఱుఁగుదువా?,,

‹‹మన పూర్వాచార పరాయణులు కావలెనంటే వెలివేయనియ్యి,,

‹‹మిక్కిలి పరువుప్రతిష్ఠలు గల నీకుటుంబమున కిది కళంకమగునని యెఱుఁగుదువా?,,

‹‹హేముందా! ఇది పాపకార్యము కాదు కాఁబట్టి కళంకము గాదు ఇది యపవిత్రమైన పాపకార్యమని నీకుఁ దోఁచినయెడల మానివేయ వలసినదని చెప్పు. నీమాట ధర్మశాస్త్రముగా నేను శిరసావహించెదను.,,

„వితంతువు పునర్వివాహము చేసికొనుటలో దోష మెంత మాత్రము లేదు. మన సనాతనధర్మశాస్త్రములు, మన యాచారములు సమ్మతించినదే యిది. ఇటీవల నేఁటికాలమునందే అది చేయఁగూడ దని జనులకు దానివిషయమై వ్యతిరేకాభిప్రాయము కలిగినది.

„దానిసంగతి అంతే అయినపక్షమున తప్పు లేదనియు తప్పక మేలు కలిగించునదియు నైన యీశుభకార్యమును మన విరామాత్ర ప్రఁబిచ్చి యభిప్రాయములకే వదలవలసినవారమా? ఏఁబదియేండ్ల క్రిందట సముద్రము దాటి వెళ్ళకూడదని మన పెద్ద లందఱభిప్రాయ పడినారు కాని యీదినములలో వందలకొలఁది యాఁడువాండ్రు మగవాండ్రు ఓఢ్రదేశమునకు, బర్మాకు, చెన్నపట్టణమునకు, సింహళమునకుఁ బ్రతివారము సముద్రముమీఁద బొగయోడ లెక్కి వెళ్ళుచున్నారు. దీనిపేరే యభివృద్ధి: మార్పు బొత్తిగా లేకపోవుటచేత చైతన్యరహితమై జాతి నాశము నొందును„

„శరచ్చంద్రుఁడ! నీవు మంచిబుద్ధిమంతుఁడవు. చక్కనియాలోచన గలవాఁడవు. విను. ఈవిషయ మంతయు మర్మము లేకుండ నీయెదుట విప్పి చెప్పెదను. మనస్స్వభావ మొకప్పు డాకస్మికముగా నుద్భూతోత్సాహపూరితమై యుండును అది యావజ్జీవము వెనుకటి బలిమి గలిగి స్థిరముగా నుండదు యౌవనప్రాదుర్భావమునకు సహజమైన యనురాగాతిశయముతోడను గాఢదయతోడను నీవుసుధనువలచు చుంటివని నేనెఱుఁగుదును. వయసుముదిరినకొలఁదినీవలపునేఁడున్నంత స్పష్టముగా నుండకపోవచ్చును. ఇది అసంభవముకాదు నామాటకడ్డము రాకు. నేను చెప్పఁదలఁచుకొన్న దేదో తుదముట్టఁ జెప్పనియ్యి. సావధానముగా విను. సుధపై నీకు నిజమైన గాఢానురాగము కలదా లేదా యని సందేహించను. అయినప్పటికి నేఁటిమక్కువ రేపు సన్నగిల వచ్చును. తొందరపడి చేసినకార్యము యావజ్జీవదుఃఖహేతువు

కావచ్చును. నిన్ను వెలివేయుదురు. ప్రాకృతపద్ధతివారు నీకుటుంబము తో సంబంధబాంధవ్యములు మానికొందురు. నీకూఁతులకు మగలు దొరకరు. పదిమందిచుట్టాలు కలసి కూర్చుండినచోటికి నీకొడుకులను జేర నీయరు. పడుచుతనములో తొందరపడి సాహసకార్యముచేసి యుండక పోయినపక్షమునను, మిక్కిలి నాప్తులైన ప్రియమిత్రుల హితోపదేశ ముల విని యుండినపక్షమునను, జీవితముయొక్క యవసానదశయందు బంధువైరము, బహుదుఃఖము కలుగుటకుమారు విశేషసుఖము, శాంతి కలిగి యుండుననియు, నీప్రియపుత్రులు బహిష్కరింపఁబడి పరాభవింపఁబడక, కావలసినవారిచే గౌరవింపఁబడి యాదరింపఁబడు దురనియు ముసలితనములో నీవు వ్యర్థమైనపశ్చాత్తాపము నొందవ చ్చును. చిన్నవాఁడవైనను నీవు స్వయముగా నెల్లవిషయములు చూచి, తెలిసికొనుటకుఁ దగినయీడు గలవాఁడవు. కలకత్తాలో ననేకరాయ సగృహములలో సుధను మించిన చక్కనిపిల్ల లెందరో యున్నారు. నీవంటియల్లుఁడు దొరకినప్పుడు కన్నులనద్దికొని స్వీకరించని మామగారు కాయములలో లేరు. ఇదమిద్ధమని నిర్ణయించుటకు ముందు లెస్సగా నాలోచింపుము. తొందరపడకుము. చిరకాలము బ్రదుకఁదలఁచినవాఁడవు. ముందుమాట గట్టిగా నాలోచించుకో. పడుచుతనమందు వివేకముతో వర్తించి ముసలితనమునకై సుఖము మూటకట్టి దాచికొనుము."

ఆమాట లన్నియు శరచ్చంద్రుఁడు శాంతముతో నాలకించి మెల్లఁగా నిట్లు బదులుపలికెను, "మామఁడా! నన్నునమ్ము. ఆకస్మిక మనోవికారముచేతఁ గాని, బుద్ధివలవుచేతఁ గాని నేనీవ్యాపారములో దిగలేదని ముమ్మాటికి నమ్ముము. నాజీవయాత్రలో సుఖమునకుఁ గో రుచున్నానుగాని నోవాఁడ దలఁకొనలేదు. వార్ధకమందు నాకుఁగలుగఁ బోవు పశ్చాత్తాపమును గూర్చియు నీవు చెప్పినావు. నలుప్రక్కలఁ బరి కించి యొకసారి చూడుము. మనజాతిలో గౌరవపాత్రములైన ప్రము

ఘులెందఱున్నారో? చిన్నతనమందు ధైర్యముతోడను గౌరవముతో
డను నమ్మినట్టు లాచరించి వార్ధకమున దగని పశ్చాత్తాపము నొంది
నవాఁ డొకఁడైన వారిలోఁ గలఁడా! హిందూదేశములో సత్యము
లైన మతధర్మములు బోధించినందుకు బహిష్కరింపఁ బడిన వారు
పలువురు గలరు. ప్రతిష్ఠ, పాండిత్యము, మహోపకారము, గొప్పపదవి,
మొదలగునవి సంపాదించుటకై యూరపు ఖండమునకు వెళ్ళినవా ర
నేకులు గలరు. సంఘసంస్కరణము ప్రారంభించి తమ గృహములం
దుండు, తమ కుటుంబములయందు దానిం బ్రవేశపెట్టి కార్యశూ
రులై ఘనకీర్తిఁ గాంచిన వారనేకులు గలరు ప్రశస్తతర మైనసంఘ
జీవనము సంస్థాపించిన యీ మహాత్ములలో నొక్కఁ డైన బాల్య
కాలమునఁ దాను జూపిన ధైర్యసాహసములకు దగని పశ్చాత్తాపము
నొంది బాధపడిన వాఁడు గలఁడా? వెలివేయఁ బడినందుకు విచా
రించిన వాని నొక్కనిని వేలు మడిచి చూపఁగలవా? బహిష్కా
రమున కిప్పుడంత భయము లేదు, మునుపటి బాధ లిప్పుడుండుటకు
వీలు లేదు. ఇప్పుడు బహిష్కరింపఁ బడిన వానికి ధర్మకార్యము నిమిత్త
మై బాధలు పడితిని గదా యిదే చాలునని సంతోషించుట కైన నవ
కాశము లేదు. తుపాకిమందుఁ గనిపెట్టిన తరువాత, అమ్ములు విం
డ్లు మూలఁ బడినట్లు పూర్వాచార పరాయణుల చేతిగొప్పయాయు
ధమైన బహిష్కార మిప్పుడు మూలఁబడి తుప్పుపట్టు చున్నది.
యూరపు ఖండములో విద్య నేర్చుటకుఁబంపని గొప్ప కుటుంబము కల
కత్తాలో నేఁటికాలమున నొక్కటైన లేదు. వారిని వెలివేయువాఁడె
వఁడు? దేశమం దున్నఋజువర్తనులును, బుద్ధిమంతులును వెలివేసినప
క్షమున సంఘములో నింక యోగ్యతలు, తెలివి తేటలు మిగులనే
మిగలవు. మనల నడిపించువారు మనకు విద్య నేర్పువారు, మనకై
నానాశ్రమలు పడువారు, సంఘ సంస్కరణమునకై పాటుబడువారు,

రాజకీయ విషయములలో మనయభివృద్ధికై పోరాడువారగు హిందూసంఘములోనుండి బహిష్కరింపఁ బడఁదగినవారే యగుదురా? ఇందెందుకు? సుభాషచంద్రుఁడా! నీవెఱుఁగవా? ఎవరిపరిశ్రమ మనజాతి పురోవృద్ధికి మూలాధారమో యభివృద్ధిమార్గమున నడచునప్పుడు మనకెవ్వరి ఋజువర్తనము మార్గదర్శకమై మనకుఁ బ్రోత్సాహము కలిగించి, మనచేతఁగూడ ధీరకార్యములు చేయించునో ఆమహాత్ములందఱు, ఆనాయకులందఱు వారే. మహానుభావుఁడైన విద్యాసాగరుఁడు, మరి పావంతుఁడైన మధుసూదనదత్తు, మహోత్సాహపూరితుఁడైన కేశవచంద్రసేనుఁడు. దేశాభిమాని యగు సురేంద్రనాథ బెనర్జీ మున్నగువారిని మనవా రీదినములలో, బేరునకు మాత్రము వెలివేసినారు. ఈనాయకులను దలఁచుకొనక యుండు హిందూసంఘముమాట నెవ్వరు తలఁచుకొందురు? ఈనాఁటి హిందువులలో మిక్కిలి గొప్పవారుగా శ్రేష్ఠులుగా వీరినే పేర్కొని గర్వింపని హిందువుఁడెవఁ డున్నాఁడు? నాపిచ్చిమాటలు పాటింపక మన్నింపుము. ఈసంబంధములో సస్మృతులైన యామహాత్ముల నామధేయములఁ జేరుకొన్నందుకు నన్ను క్షమింపుము. నేను నవనాగరకుఁడను గాను. నాస్తికుఁడను గాను. వేదవిద్యార్థిని. స్వసౌఖ్యముఁ జూచికొనునట్టి యాత్మలాభపరాయణుఁడను కాని యాదినములలో వెలివేయుట పిచ్చిప్రయత్న మనిమాత్రము చెప్పఁదలచుకొన్నాఁడను. అధర్మము కానిదియు, అగౌరవము కానిదియు నైనకార్య మొకటి చిన్నతనమందుఁ జేసి నందుకుఁ జెడిపోయినవాఁ డెవఁడును లేఁడు.,,

„నీవు మిక్కిలి సమర్థతతో లెస్సగా వాదించినావు. నీవు తొందరపడ లేదనియు గుడ్డివలపునకుఁ జిక్కి పరవశుఁడవై పనిచేయ లేదనియు నీనిశ్చితాభిప్రాయమును జెప్పినందుకు సంతసించు చున్నాను. నామాట వినుము. స్వయంకృతాపరాధములచేతను, సాహసములచే

తను మనదుఃఖములను మనమే తెచ్చి పెట్టుఁకొందుము గాని లోకము మనకు దుఃఖము తెచ్చి పెట్టజాలదు.,,

,,హేముఁడా! నేనాలోచింపఁ గలిగినంత నెమ్మదిగా నాలోచించి చూడఁగాఁ దేలిన పర్యవసాన మేమనఁగా నేను దురదృష్టములు తెచ్చుటకుఁ బ్రయత్నించుట లేదు. సౌఖ్య సంపాదనమునకే నేను ప్రయత్నించు చుంటిని. ఆమెను నే ననేక దినములు, అనేక మాసములు పరిశీలించి చూచితిని. ఆమె నాయనురాగసిద్ధి చేసిన పక్షమున నన్నందరికంటె నెక్కువ ధన్యునిఁ జేయఁగలదు. ఆమె యమాయకత్వమును బట్టియు, విశ్వాసమును బట్టియు, ఆమె దయారసమును బట్టియు, భక్తిని బట్టియు, ఆమె సత్యాసక్తిని బట్టియు, పవిత్రచరిత్రమును బట్టియు, నే నామె వలపు నిలిపితిని ఎవని హృ... ఎవని జీవనమును తన యనురాగమిచ్చి యామె యనుగ్రహించునో, అతనిని భగవంతుఁడు సైత మనుగ్రహించును. హేముఁడా? నేనెంతో నెమ్మదిగాను మోహావేశ శూన్యముగాను మాటాడు చున్నాను. ఈ రెండు మాసములనుండియు నాహృదయమును బ్రద్దలుచేసి తలఁచుకొన్నప్పుడెల్ల నాకువెఱ్ఱి యెత్తించునట్టి యావికార భావములను నేనిప్పుడు నామనస్సు చెంతకు రానిచ్చుట లేదు. కాని యొక్కమాట మాత్రము చెప్పెదను. ఏమనఁగా ఈవిషయములో నామనోరథము భిన్నమై, నాయాశ లడుగంటె నేని నాప్రయత్నములు వ్యర్థములు. నాజీవనము నిష్ప్రయోజనము నేనెందుకు బనికిరాను. నేనింకఁ బ్రయత్నింప వలసిన విషయమే యుండదు. సంతోష రహితమై పరమార్థ శూన్యమైన యీబ్రదుకు నేనేమిచూచికొని బ్రదుకుదును?,,

,,శరచ్చంద్రుఁడా! సిగ్గు సిగ్గు ఆలాగనకుము. దేహమనోదార్ఢ్యములు గల నీవంటి పడుచువాఁడు తాను వలచినకన్య తనకుఁ జిక్కలేదని జీవితపరమార్థములను భ్రష్టములు చేసికొని, ప్రయత్న

ములా భగ్నములు చేసికొని పొసగుట భాగ్యమా? సుధ నీకుచేజిక్కి-నదికాదని అటువంటిమేతను అటువంటిశక్తి నిష్ఫలముచేసికొని యాసజ్జీవము చేయఁదలఁచిన మహాకార్యము లన్నిఁటినిమానుకొని ఆశలకుఁ గుంటఁ ద్రొక్కికొని చెడిపోవచ్చునా?,,

,,హేముఁడా! నీనిశ్చయ మిదా? ఎంతస్పష్టమైన వ్యాసముపైనను, జీవమాత్రులోఁ దనకుఁ జేఁదోడు వాఁదోడుగా నుండి కాపాడుటకుఁ బరసహాయ ముపేక్షించుమన్న మాట నీవు మఱచితివి ఆశ కీడాఁదనే మనుష్యుఁడు బ్రిదుకు చుండును గాని బానిసవలె నిర్బంధముగా పనిచేయఁడు. నీవిదివఱకే ఏదోభక్కిగా నిశ్చయించుకొన్న పక్షమున నావాదము వ్యర్థము. అందుచేత నీకుచు బింఁదుకును నేను చేసిన యపరాధము మఱచి పొమ్ము. చేయవలెనని నేసేయపరాధమును చేయలేదు గావున నా తెలివి తక్కువను మన్నింపుము మనయూరిలో నేను చిన్నపిల్లవాఁడనై నప్పటినుండి నామీఁద నీవు చూపుచువచ్చిన యావేశముతోనే నన్నప్పుడప్పుడు తలఁచుకొనుము.,,

అని శరచ్చంద్రుఁడు బాష్పబిందువులు వెడలు చున్నతనకన్నులు వానికగపడకుండ జేయుటకై తనమొగ మావలకుఁ ద్రిప్పికొనెను హేముఁడు మెల్లఁగా నతనిపై జేయివైచి యిట్లనియె. ,,నీమనస్సునకు నొప్పికలిగించితి నేని నన్ను క్షమింపుము. నీవు తొందరపడి క్షణభంగురమైన మనోవికారముచేత నిటుల చేయుచుంటివేమో కనగొనుట మనకు నీకుఁ గూడ క్షేమమే యని తలంచితిని. నీవు సంపూర్ణముగా నాలోచించి, యిది మంచిదేయని తలంచిన పక్షమున నీధైర్యమునకు నేను మెచ్చుకొనుచున్నాను. నీదయకు నేనాశ్చర్యపడుచున్నాను. నీవివాహమును నేను హృదయపూర్వకముగ నంగీకరించు చున్నాను. నా భార్యకు తనకీవివాహ మంగీకారమే యని తననోటితో తానే నీతోస్వయముగాఁ జెప్పుటకై మేడమీఁద నీకోసము కనిపెట్టుకొని యున్నది.

గృహవైద్య చికిత్సాసారము.

వేలకువేలు విక్రయం

రెండవకూర్పు కొద్దిప్రతులే గలవు

గ్రంథకర్త

మహేశ్వర్ల మల్లయ్యగారి కుమారుడు సూర్యనారాయణ

యీ వైద్యగ్రంథము గొప్పగొప్ప విద్వాంసులచేతను పండితులచేతను సంచా... డబడినది ప్రతి పట్టణమందును ప్రతిపల్లెటూరునందును ప్రతి గృహమందును ప్రియసహాయముగా నుండదగినది. యిచ్చట అచ్చట అనరా... పకమరహస్యములు కలవు. వైద్యులకు సహాయముచేసి సంపాదించిన తాటియాకు గ్రంథమును మేముచూచి దానిని కొంతభాగము మా గృహవైద్య చికిత్సాసారము పూర్వమున మాపూర్వులు అచ్చొత్తించడమయినది. మావ్రాతలు యథార్థమని తెలుసుకొనుటకు నేడేమీరువ్రా సిప్రతి తెప్పించుకొనవలెను.

దీని వెల మొదటిభాగం రు 1—0—0

రెండవ భాగం. 1—0—0

ప్రశ్నోత్తర వేదాంతరత్నమాల.

గ్రంథకర్త

రాజనాల వెంకటచిదానందయోగిగారిచే రచియింపబడినది.

వెల రు 0—6—0

వెండినగిషీఅంగడి.

కాళేపల్లివీర్రాజు & కంపెనీ

గుండువారివీధి

రాజమండ్రి.

మంచి కాసు బంగారమునకు చాదీ వెండికీ

గ్యారంటీ

మేము ప్రస్తుతనాగరికతకు తగినట్టు మంచినిపుణులయినట్టి పనివాండ్రచే చాతీ వెండితో అనేకరకములు మరజోడాలు, కంచములు, సాదాగిన్నెలు, పలకలగ్లాసులు, తామరాకులు, బాదంఆకులు, జాజిఆకులు, తాంబూలపళ్లెము, పన్నీరుబుడ్లు, అత్తరదానులు, ఫ్లవర్ స్టాండులు, కాఫీకప్పులు, టెన్నిసుకప్పులు, స్త్రీలకుపయోగించు డయిమన్ కట్టింగుచెయిన్సు, గట్టితోడాలు, కుంకుమబరిణెలు, ఫాన్సీబీరువా సామానులు పూజకుపనికివచ్చే వెండివిగ్రహములు వెండిపటములు దొరకును. మేము పురమాయిషీగా నిక్కచ్చిగా బంగారముతో అనేకరకముల డయిమన్ కట్టింగుగాజులు చేతిగొలుసులు వుంగరములు నాగరములు కాసులుపేర్లు, బెంగుళూరువడ్డాణములు, గట్టితోడాలు, పుష్యరాగములతో తయారుచేయించి యివ్వగలము. తయారుఅయ్యిన చెంపస్వరములు, పుష్యరాగములు, మంచి కెంపులుగల కట్టడంఅర్ధచంద్రికలు, కళావర్ణలాకెట్లు, యివియవి అననేల బంగారునగలుగాని వెండిసామానులుగాని కట్టడంసామానులుగాని యేవస్తువులు కాలవస్సి నమోనాప్రకారం సకాలములో మీరుయిచ్చిననమోనాగా తయారుచేసి యివ్వబడును. ఒకసారి మాప్రదర్శనశాలకువచ్చి చూచినయెడల మీకువిశదము కాగలదు.